

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПРУДНИКОВА ТЕТЯНА ІВАНІВНА

УДК 811.161.2'272:33

ДИСЕРТАЦІЯ

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ТЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ**

10.02.01 – українська мова

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

Т. І. Прудникова

Науковий керівник – **Навальна Марина Іванівна**,
доктор філологічних наук, професор

Луцьк – 2020

АНОТАЦІЯ

Прудникова Т. І. Тенденції розвитку економічної лексики української мови на тлі соціальної динаміки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 «Українська мова». – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2020.

Дисертація – новаторське дослідження динаміки спеціалізованої та неспеціалізованої економічної лексики, яку розглянуто крізь призму соціальних трансформацій суспільства, схарактеризовано в контексті активних лексико-семантичних процесів, міжгалузевих зсувів та інноваційних зміщень у стильовій системі.

Визначено зміст та обсяг понять *економічний термін, економічна терміносистема, економічна лексика*, порушено проблему лексико-семантичної диференціації економічних номінацій у сучасній лінгвістиці, зацентовано на особливостях їхнього формування, обґрунтовано вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на розвиток і збагачення словникового складу сучасної української літературної мови.

Наголошено, що мовні одиниці економічної тематики становлять відносно усталену й сформовану систему, проте внаслідок дії внутрішніх та зовнішніх факторів їхній обсяг постійно зростає. Різномасштабний аналіз фактичного матеріалу, дібраний із масмедійних джерел початку ХХІ ст., дав змогу визначити основні риси економічної лексики, серед яких широка сфера використання, наявність власне-економічних термінів, професіоналізмів, спрямування вузькоспеціалізованих понять до групи широковживаних тощо. На основі опрацьованих медіатекстів з'ясовано головні тенденції еволюційних процесів в лексиці економічної сфери, до яких зараховано запозичення, актуалізацію певних понять, розширення семантичної структури слів завдяки появі їхніх лексико-семантичних варіантів, утворення неогеріватів

префіксальним та суфіксальним способами, функціонування композитів, юкстапозитів, розмовних слів, жаргонізмів та ін. Установлено, що, прагнучи зробити текст зрозумілим для максимальної кількості реципієнтів, журналісти зазвичай вдаються до пояснення нових незрозумілих чи малозрозумілих лексем.

Закцентовано на збагаченні економічного словника української мови початку ХХІ ст. завдяки англіцизмам, освоєння яких стало потрібним для розширення меж міжмовної економічної комунікації, створення нових технологій, різних мережевих проектів та ін. Зазначено, що серед запозичень засвідчено номінації двох типів, які розмежовано на основі зв'язку з новими цифровими чи усталеними різновидами коштів. Виявлено, що спеціалізовану економічну лексику поповнила низка назв цифрової валюти, частина яких слугує базою для творення інших складних за будовою слів. Такі новотвори – цілісні одиниці, що виникли внаслідок дії закону мовної економії, виконують роль компактних за формою вираження реалій і мають різні семантичні відтінки. Вони маркують фінансові ресурси, матеріальні цінності в електронному вияві, віртуальну сферу фінансових відносин, розрахункових операцій і послуг, новітні технології та ін., а також пов'язаних із цими процесами людей. Виділено субстантиви, які полишають термінологічні межі й спрямовані до групи загальновживаних.

Окреслено тенденції проникнення в публіцистичний мовопростір неолексем, що прямо чи опосередковано відбивають зв'язок з утрадиційненими формами валюти. Їх проаналізовано в аспекті лексико-семантичного вияву, дериваційних ознак, почасти графічного оформлення й нормативності. Серед таких слів домінують запозичення, які експлікують дії, процеси, явища сфери кредитування, купівлі-продажу, оплат, пільг, соціальних виплат, економічних процесів на підприємствах, установах, та ін., а також учасників таких операцій. Виявлено номінації, які засвідчили розширення своєї семантики, та неодеривати, переважно утворені від раніше запозичених лексем префіксальним, суфіксальним способами та складанням основ чи слів.

У межах спеціалізованої лексики виявлено одиниці, що слугують однослівним відповідником уже відомих понять, функціонують як еквіваленти словосполучень. Зафіксовано випадки, коли на позначення однієї реалії запропоновано три синонімічні номінації. Деякі з лексем перебувають в антонімічних відношеннях, такий відтінок зазвичай реалізує запозичений префікс.

Схарактеризовано динаміку засвідчених в економічній тематиці неспеціалізованих одиниць, зацентровано на дифузних процесах у лексичній системі української мови. Вирізнено й проаналізовано номінації медичної, спортивної, юридичної й екологічної сфер. Виокремлено як спеціальні терміни, так і загальноживані слова зазначених галузей, вияскравлено нові тенденції їхнього вживання. Наголошено на використанні різногалузевої лексики із зафіксованими в лексикографічних працях і новими переносними значеннями, які виконують роль засобів суб'єктивного увиразнення мовлення й орозмовлюють текст. Зазвичай такі мовні одиниці сприяють яскравішому зображенню негативних процесів в економіці, фінансах, нерідко засвідчуючи безнадійність того чи того економічного явища.

У дисертаційній праці розглянуто неспеціалізовані номінації в аспекті їхньої частиномовної диференціації, зокрема схарактеризовано стилістичний і комунікативно-прагматичний потенціал іменників, прикметників та дієслів. Системо описано субстантиви з власне-предметним (конкретним) та абстрактним значеннями, виявлено нові семантичні відтінки аналізованих лексем, визначено дериваційні ознаки похідних номінацій. Динамізм лексико-семантичної системи української мови пов'язано з уживанням іменників, нове значення яких виникло на базі непохідних слів із власне-предметною семантикою. Ужиті в економічній тематиці такі мовні одиниці об'єднано у дві групи: 1) лексеми, що подібно до свого корелята залишаються конкретними номінаціями; 2) субстантиви, які за неспеціалізованого функціонування в текстах економічного змісту засвідчили перехід до сфери абстрактних. Збагаченню медійного простору

економічної тематики сприяють іменники, співвідносні з похідними словами. Зазвичай вони маркують різні опредметнені процеси, рідше стани й конкретні предмети. Такі номінації виникли внаслідок переосмислення значення субстантивів, для яких твірними слугують розмовні та вжиті в переносному значенні дієслова.

У контексті мовного динамізму проаналізовано найуживаніші прикметники, які функціонують у медійних текстах економічної тематики переважно з переносним значенням і, поєднуючись з опорними іменниками, уточнюють названі субстантивами поняття, увиразнюють і конкретизують висловлення загалом. Виявлено й докладно схарактеризовано ознакові слова, семантичні відтінки яких не фіксують відомі лексикографічні праці. Визначено, що в мові вітчизняних засобів масової інформації вжиті в переносному значенні прикметники переважно мають негативну оцінку. Сфера їхнього вживання – тексти про доходи громадян та посадовців, діяльність різних організацій, шахрайські дії в економічній діяльності.

З акцентом на сучасну соціальну динаміку проаналізовано дієслова конкретної фізичної дії, процесу та мовлення, які віддзеркалюють негативні процеси в економічному житті суспільства, зокрема марне витрачання грошей, незаконне збагачення, повну втрату коштів та ін. Зазвичай вони перебувають поза межами літературного мовлення, виявляють ознаки стилістичного маркування й мають виразне пейоративне забарвлення.

Своєрідністю вияву в економічній сфері позначена субстандартна лексика.

Ключові слова: мова засобів масової комунікації, економічна лексика, спеціалізована й неспеціалізована лексика, субстандартна лексика, іменник, прикметник, дієслово, переносне значення, стилістична роль, орозмовлення.

SUMMARY

Prudnykova T. I. Tendencies in the development of the economic vocabulary of the Ukrainian language against the background of social dynamics. – Qualifying research paper on the rights of manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, specialty 10.02.01 – Ukrainian language. – Lesia Ukrainka Volyn National University. – Lutsk, 2020.

Thesis is an innovative research of the dynamics of specialized and non-specialized economic vocabulary which is studied through the prism of social transformations of the society and characterized in the context of active lexico-semantic processes, multisectoral shifts and innovative changes in the stylistic system.

The study shows a content of the terms *economic term*, *economic term system*, *economic vocabulary*, raises a problem of lexico-semantic differentiation of economic nominations in modern linguistics, focuses on a history of their formation and explains the influence of internal and external factors on the development and enrichment of the vocabulary of Ukrainian literary language.

The research also emphasizes that the linguistic units of economic topics are a relatively well-formed system, however, due to the influence of internal and external factors, their content is constantly increasing. Diverse analysis of factual material, taken from mass media sources of the beginning of the XXI century, made it possible to identify the main features of economic vocabulary, among which is a wide scope of use, availability of the economic terms, industry words, direction of highly specialized concepts to a group of widely used ones, etc. The work on media texts helped to define the main tendencies of evolutionary processes in the vocabulary of the economic sphere, which include loanwords, updating of certain concepts, extension of the semantic structure of words due to the appearance of their lexical-semantic variants, formation of neo-derivatives in prefixal and suffixal ways, composites, juxtaposites, colloquial words, jargons, etc. In trying to make the text understandable to the great number of recipients, journalists are usually resorted to explaining new incomprehensible or little-understood lexical items.

The research focuses on expanding the economic vocabulary of the Ukrainian language of the beginning of the XXI century, due to English loanwords and the development of which became necessary for expanding the boundaries of inter-linguistic economic communication, the creation of new technologies, various network projects, etc. It is noted that there are two types of nominations among the loanwords that are distinguished on the basis of connection between new digital or established types of funds. It is revealed that a number of digital currency names have been added to the specialized economic vocabulary, some of which serve as a basis for creating other complex words. Such innovations are integral units that have occurred as a result of the principle of linguistic economy, they play a role of compact realias in the form of expression and have different semantic colorings. They mark financial resources, online assets, a virtual sphere of financial relations, settlement transactions and services, the latest technologies, etc., as well as people related to these processes. It is distinguished substantives that leave the terminological boundaries and are directed to the group of commonly used ones.

It is outlined the tendencies of entering into the publicistic linguistic space of neo-lexical items, which directly or indirectly reflect the connection with traditional forms of currency. They are analyzed in terms of lexico-semantic expression, derivative features, partly graphic design and normalization. Loanwords dominate among such words and they explicate the actions, processes, phenomena of lending, purchase and sale, payments, benefits, social benefits, economic processes in enterprises, institutions, etc., as well as participants of such transactions. It is identified nominations that have shown an expansion of their semantics and neo-derivatives, which predominantly formed from previously borrowed lexical items in prefixal, suffixal and nominal word formation ways.

Within the specialized vocabulary, it is identified the units that serve as the unambiguous correspondent of already known concepts and function as equivalents of word-combinations. There are cases where three synonymous nominations have been suggested to indicate one realia. Some of the lexical items have antonymic relations, such coloring is usually implemented by a borrowed prefix.

The research characterizes the dynamics of non-specialized units in economic topics, focuses on diffusive processes in the lexical system of the Ukrainian language, analyzes the nominations of medical, sports, legal and environmental sectors, outlines both special terms and commonly used words of the mentioned above industries and shows new tendencies of their usage. Emphasis is placed on the use of diverse vocabulary with lexicographical works and new figurative meanings that are a means of subjective speech expression and make the text more colloquial. Usually, such linguistic units contribute to the expressiveness of negative processes in economy, finance, and often show the hopelessness of one or another economic phenomenon.

The thesis studies the non-specialized nominations in terms of their part-linguistic differentiation, in particular it characterizes the stylistic and communicative-pragmatic potential of nouns, adjectives and verbs. It is systematically described substantives with specific and abstract meanings, found new semantic colorings of analyzed lexical items and determined derivative features of nominations. The dynamics of lexico-semantic system of the Ukrainian language reflects the use of nouns whose new meaning has developed on the basis of non-derivative words with direct semantics. Such linguistic units used in economic topics are combined into two groups: 1) lexical items, which, like their correlate, remain specific nominations; 2) substantives that, because of non-specialized functioning in the texts on economic content, show the transition to the sphere of the abstract ones. Enriching the media space of economic topics is contributed by nouns that relate to the derivative words. Usually, they mark different subject processes, rarely states and specific subjects. Such nominations have occurred as a result of reinterpretation of the meaning of the substantives for which the spoken verbs and the verbs that are used in figurative meaning serve as formative ones.

The most commonly used adjectives are analyzed in the context of linguistic dynamics, they function in the media texts of economic topics mainly with figurative meaning and, in combination with basic nouns, specify the concepts named by substantives, make the statement more expressive and specific. The work analyzes characteristic words whose semantic colorings are not in well-known lexicographical

works. It is determined that in the language of domestic mass media the adjectives, used in the figurative meaning, are predominantly negative. The sector of their use is texts on incomes of citizens and officials, activity of different organizations, fraudulent activities in economics.

With the emphasis on modern social dynamics the research analyzes verbs of specific physical action and speech, which reflect the negative processes in the economic life of society, in particular waste of money, illegal enrichment, complete loss of funds, etc. Usually, they are outside of the literary language, show features of stylistic marking and have a distinct pejorative coloring.

The substandard vocabulary is indicated by the peculiarity of expression in the economic sphere.

Keywords: language of mass communication, economic vocabulary, specialized and non-specialized vocabulary, substandard vocabulary, noun, adjective, verb, figurative meaning, stylistic role, colloquial.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

1. Прудникова Т. І. Функціонування неспеціалізованих лексем в публіцистичних текстах економічної тематики. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 145–154.

2. Прудникова Т. І. Актуалізація прикметників в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової комунікації). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 1. Ч. 1 2020. С. 102–108.

3. Прудникова Т. І. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія : збірник наук. праць*, 2020. Вип. 22. С. 229–236.

4. Прудникова Т. І. Лексеми з префіксоїдом *крипто-* на тлі динаміки української економічної терміносистеми: семантично-дериваційна інтерпретація. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. збірник наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. Том 3. С. 50–56.

5. Прудникова Т. І. Нові тенденції вживання лексики в публікаціях економічної сфери (на прикладі номінацій медичної галузі). *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 14. Т. 2. С. 69–74.

6. Прудникова Т. І. Особливості функціонування розмовних дієслів в публіцистичних текстах економічної тематики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : збірник наук. праць*. Випуск 38 / Херс. держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2020. С. 47–52.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	24
1.1. Питання лексико-семантичної диференціації економічної лексики в сучасній лінгвістиці	24
1.2. Проблема визначення ролі позамовних і мовних чинників в еволюції лексичних змін	30
1.3. Вплив позамовних чинників на розвиток лексики	36
1.4. Дослідження економічної лексики в українській мові на сучасному етапі	47
Висновки до розділу 1	53
Розділ 2. СПЕЦІАЛІЗОВАНА ЛЕКСИКА В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕМАТИЦІ	55
2.1. Головні передумови актуалізації слів іншомовного походження в економічній сфері	55
2.2. Назви істот та пов'язані з ними ознаки, дії й процеси в економічній сфері	59
2.2.1. Лексеми на позначення віртуальних (цифрових) коштів, їхніх ознак та процесів із ними	60
2.2.2. Динаміка спеціалізованої економічної лексики в контексті номінацій усталених форм фінансів	74
2.3. Семантичні й дериваційні ознаки неозапозичень – назв істот в економічній тематичі	84
2.3.1. Актуалізація номінацій істот у сфері нової цифрової валюти	84
2.3.2. Нові тенденції у функціонуванні назв учасників операцій з усталеними різновидами коштів	89
Висновки до розділу 2	92

Розділ 3. НОВІ СТИЛІСТИЧНІ ВИЯВИ НЕСПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОНЯТЬ	95
3.1. Збагачення публікацій економічної тематики лексемами інших терміносистем та лексико-семантичних груп	95
3.1.1. Медична лексика в текстах економічної сфери	96
3.1.2. Спортивна лексика в мові економіки	102
3.1.3. Юридична лексика в економічних текстах	113
3.1.4. Екологічна лексика в текстах на економічну тематику	121
3.2. Частиномовна диференціація неспеціалізованих лексем в економічній тематиці	129
3.2.1. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики	129
3.2.1.1. Непохідні іменники як засіб передавання оцінки в економічній сфері	130
3.2.1.2. Зміни в семантиці похідних іменників на позначення економічних процесів та явищ	136
3.2.2. Ресурси прикметників і дієприкметників у мові сучасних засобів масової комунікації	143
3.2.2.1. Актуалізація прикметників з переносним значенням	144
3.2.2.2. Нові вияви прикметників і дієприкметників в економічній тематиці	155
3.2.3. Сучасні тенденції функціонування дієслів у мові українських масмедіа	165
3.2.3.1. Дієслова конкретної фізичної дії та процесу в економічній публіцистиці	166
3.2.3.1.1. Переносне вживання дієслів у тематиці «гроші»	166
3.2.3.1.2. Типологія та стилістичне навантаження розмовних дієслів	174
3.2.3.2. Дієслова мовлення в економічних текстах	181

3.2.3.2.1. Дієслова з нейтральним значенням	182
3.2.3.2.2. Розмовні дієслова мовлення	188
3.3. Актуалізація субстандартної лексики в публікаціях економічної тематики	197
Висновки до розділу 3	209
ВИСНОВКИ	212
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	217
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ПРАЦЬ	255
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	261
ДОДАТОК	274

ВСТУП

Сучасну лінгвістику ХХІ століття поповнили наукові студії різних мовознавчих напрямів, серед яких значну частину становлять ті, що мають статус новітніх не тільки за часовим показником, а й за проблематикою дослідження. Зокрема, ідеться про напрацювання із психолінгвістики, функційної, комунікативної, когнітивної лінгвістики та ін., у яких багатоаспектно схарактеризовано особливості мовного розвитку. Поза сумнівом, найбільш відкрита до змін лексична система, а чи не найголовніший індикатор мовного динамізму – масмедійний простір. Зацікавлення проблемами вияву лексем у засобах масової інформації стало підґрунтям розвитку нового напрямку – медійної лінгвістики, для прибічників якої пріоритетне вивчення слів з акцентом на їхнє змістове оновлення, емоційно-оцінне забарвлення, міжстильову й міжтематичну транспозицію тощо [Городенко 2003; Коць 1997; Михайленко 2009; Навальна 2008; Навальна 2009; Навальна 2010; Навальна 2011; Навальна 2011а; Навальна 2013; Навальна 2013а; Навальна 2015; Навальна 2015а; Навальна 2018; Навальна 2019; Онищенко 2004; Пономарів 1990; Рудакова 2009; Рудніченко 2009; Стасула 2011; Стишов 1997; Стишов 2003; Стишов 2003а та ін.]. Активне студіювання мови медійних засобів вважаємо цілком умотивованим, адже саме вони значною мірою відбивають рівень розвитку суспільства, його оновлення й водночас впливають на формування мовних уподобань, віддзеркалюють динаміку норм.

Неабияке зацікавлення викликають дослідження, присвячені зрушенням мови, які відбуваються на різних її рівнях – лексичному, словотвірному, морфологічному, орфографічному тощо. Зазначені орієнтири пріоритетні в працях багатьох українських [Вплив 2017; Карпіловська 2004; Клименко 2008; Клименко, Карпіловська, Кислюк 2008; Ленець 1988; Мазурик 2002; Мацько 2000; Мислива-Бунько 2012; Мислива-Бунько 2014; Михайленко 2009; Мітчук 2006; Навальна 2011; Навальна 2018; Панченко 2017;

Прадівляний, Тараканова 2002; Скиба 2005; Стишов 1999; Стишов 2003; Стишов 2003а; Стишов 2011; Стишов 2019; Шаповалова 2003] та зарубіжних [Валгина 2001; Газда 1997; Ферм 1994] науковців.

У безпосередньому зв'язку зі змінами в межах мовної системи перебувають динамічні явища, які протягом останнього часу відбуваються в політичному, науковому, соціально-економічному, культурно-освітньому житті нашої держави. Істотні зрушення у світовій, зокрема й українській, лінгвістичній моделі забезпечила активізація міжнародних зв'язків, інтеграційні процеси, співробітництво, розвиток різних галузей виробництва тощо. На вказані трансформації, взаємодію позамовних та мовних зрушень і процес адаптації неолексем, серед яких чимало запозичень, неодноразово звертали увагу науковці. Зокрема, К. Г. Городенська слушно наголошує: «Нові явища та процеси в українському словотворенні зумовлені значною мірою позамовними чинниками, зокрема активними запозиченнями до лексикону та галузевих терміносистем української мови, змінами суспільно-політичного характеру в Україні, пробудженням національно-мовної свідомості української еліти, піднесенням культурного рівня населення тощо, а також мовними чинниками, насамперед розгортанням внутрішньомовних процесів, спрямованих на зміцнення автохтонних словотвірних варіантів та збереження самобутності національного словотворення» [Городенська 2013, с. 3–4]. Суголосні міркування висловлює й М. І. Навальна: «Глобалізаційні процеси спричинили переважно термінологічні запозичення до українського лексикону. ... На ці зміни «найоперативніше» реагує публіцистичний стиль, що зумовлено його тісним зв'язком з мовним життям суспільства. Саме він віддзеркалює, з одного боку, функціонально-стильову динаміку вже узвичаєних, співвідносних з певними стилями лексичних і граматичних одиниць, а з другого – виявляє найшвидше проблеми освоєння нових лексичних запозичень, особливості входження їх до різних стилістичних сфер» [Навальна 2011, с. 8]. Зазначені акценти стали поштовхом до активного студіювання термінології як у загальному аспекті [Головин 1981; Головин,

Кобрин 1987; Даниленко 1971; Даниленко 1976; Даниленко 1977; Д'яков 1997; Д'яков, Кияк, Куделько 2000; Жайворонок 1998; Загоровская, Данькова 2011; Квитко 1976; Кочан 2009; Крыжановская, Лещук 1999; Симоненко 1987; Мацюк 1984; Мацюк 1986; Панько 1992; Панько 1994; Панько, Кочан, Мацюк 1994; Симоненко 1997; Симоненко 2001; Симоненко 2003; Томіленко 2015; Шевченко, Томіленко 2010], так і різногалузевих понять, зокрема юридичних [Артикуца 1998; Вербенєц 2004; Гумовська 2000; Ляшук 2007; Сушинська, Давидов; Усенко 1997], суспільно-політичних [Холявко 2004], податкових [Чорна 2009], авіаційних [Дячук 2009], електротехнічних [Козак 2002], риторичних [Куньч 2006], кінематографічних [Лебедева 1984], медичних [Литвиненко, Місник 2001; Навальна 2011a], судово-медичних [Лепеха 2000], гідромеліоративних [Малевич 1999], екологічних [Мінаков 2016; Овсейчик 2006; Овсейчик 2012; Руденко 2011; Тиха 2012], біологічних [Симоненко 1991], науково-технічних [Михайлова 2002; Михайлова 2003; Непийвода 1997; Ракшанова 2010], видавничих [Процик 2006], а також лексики клінічної медицини [Місник 2001], фізичної культури та спорту [Боровська 2004; Боровська 2005; Головата 1998; Дубчак 2009; Осінчук, Понеску 1995; Паночко 1978; Паночко 1983; Паночко 1995; Рудницький 1992; Стишов 1997; Струганець 2016; Пущина, Зайцева 2003; Янків 2000], сфери екології та перекладу [Іванова 2010], інформаційних технологій [Навальна 2010], залізничного транспорту [Науменко 2010], виборного процесу й виборних процедур [Старченко 2013], органічної хімії [Цимбал 1998] тощо.

Як відомо, процес розбудови словникового складу мови значною мірою пов'язаний із запозиченнями. Нині проблеми їхнього активного функціонування, семантичної диференціації, адаптації до українськомовної парадигми, що часто розглядають у площині деструктивності та співвідносності з усталеними нормами, чи не найактуальніші в сучасній лінгвістиці. Такі ідеї знаходимо в напрацюваннях багатьох мовознавців, дослідження яких пов'язані з різноаспектною інтерпретацією лексики загалом та слів економічної тематики

зокрема. Проблеми впорядкування, стандартизації та кодифікації спеціалізованих понять в українській мові відбивають дослідження таких науковців, як В. М. Артюх [Артюх 2010], Л. М. Архипенко [Архипенко 2003], Н. Ф. Босак, В. А. Печерська [Босак, Печерська 2005], Л. Г. Боярова [Боярова 1996], К. Г. Городенська [Городенська 2013], І. І. Дикань [Дикань 2003], В. Г. Дончик [Дончик 2001], Т. М. Дячук [Дячук 2003], О. А. Жирик [Жирик 2007], Т. Р. Кияк [Кияк 1993; Кияк 1994; Кияк 2005], Т. А. Коць [Коць 1997], І. М. Кочан [Кочан 2004], А. В. Крижанівська [Крижанівська 1984], О. Покровська, М. Філон [Покровська, Філон 1997], Л. В. Струганець [Струганець 2001; Струганець 2002] та ін.

Чимало напрацювань присвячено економічній лексиці української мови. Зокрема, економічну термінологію XIX – XX століть в аспекті динаміки описує Т. І. Панько [Панько 1965], на сучасному етапі – І. М. Шелепкова [Шелепкова 2018], становленню та внормуванню українських економічних понять присвячено окрему монографію [Становлення 2011], акцент на стилістичному вживанні економічних лексем у періодиці робить Г. В. Чорновол [Чорновол 2004], проблему обсягу поняття *економічна термінологія* порушує Т. П. Кравченко [Кравченко 2005], крім того, характеризує терміносистему економіки агропромислового комплексу [Кравченко 2006], метафоричні процеси у формуванні української економічної лексики розглядає О. П. Винник [Винник 2007], поняття економічної сфери в контексті мовної картини світу докладно аналізує Л. В. Кушмар [Кушмар 2011]. На особливу увагу заслуговують праці О. М. Михалевич, яка зосередила увагу на проблемі розмежування понять *термін*, *економічний термін*, *економічна терміносистема* [Михалевич 2010], ґрунтовно схарактеризувала структуру та функції економічної лексики другої половини XX – початку XXI століття [Михалевич 2011; Михалевич 2011a]. Дієслівні одиниці економічної [Навальна 2009] і соціально-економічної [Навальна 2014] сфер обрала об'єктом вивчення М. І. Навальна. Т. М. Рудакова з'ясувала функційні особливості соціально-економічної лексики

англомовного походження в українських засобах масової інформації кінця XX – початку XXI ст. [Рудакова 2009]. Українська термінологія ринкових відносин перебуває в полі зору О. А. Покровської [Покровська 1996], а маркетингу – Д. П. Шапран [Шапран 2005]. Аналітичні номінації в економічній терміносистемі описує О. В. Чуєшкова [Чуєшкова 2002].

Аналізовані поняття також розглядають в інших мовах, зокрема об'єктом студіювання обирають економічну лексику й термінологію англійської [Гаврилова 2010; Глоба 2002; Іщенко 2002; Рибачок 2004] та італійської [Яковенко 2009] мов, англійську термінологію маркетингу [Гутиряк 1999], ринкових [Куделько 2003] та фінансово-економічних [Лотка 2000] взаємин, термінотворчу динаміку економічної лексики [Воловик 2012; Дружб'як 2010] і номінації соціальної ринкової економіки [Подвойська 2008] у німецькій мові, термінологію товарно-грошових відносин у російській мові [Карпухина 2007] та ін.

У фокус уваги лінгвістів потрапив порівняльний аспект опису галузевих термінів у кількох мовах. Зокрема, досить різнопланово інтерпретовані юридичні та економічні одиниці української, російської, німецької, французької й англійської мов [Вакулик 2004], метафоричні терми фінансів в англійській та українській мовах [Кришталь 2003], сучасні українські й російські поняття в аспекті їхньої уніфікації та інтеграції [Крыжановская 1985].

Сучасну лінгвістичну парадигму поповнив значний обсяг праць, у яких зреалізована спроба якнай докладнішого й різновимірного студіювання лексем на позначення сучасних економічних реалій суспільства, зокрема термінів і загальноживаних слів. Вони слугують вагомим доробком, що акумулює відомості про походження, семантичні зрушення, структурно-типологічні, частиномовні та інші параметри вказаних одиниць. Водночас динамічні зміни в українській мові безперервні, процес поповнення новими економічними номінація триває й зумовлений різними чинниками. Тому перспективним видається опис таких зміщень на тлі соціальної динаміки.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема комплексного опису економічної лексики на тлі соціальних зрушень упродовж тривалого часу не втрачає актуальності. Важливість порушеного питання засвідчує передусім активність процесу проникнення спеціалізованих і неспеціалізованих номінацій цього різновиду до словникового складу сучасної української літературної мови, що яскраво віддзеркалюють засоби масової комунікації. Протягом першого двадцятиріччя XXI століття публіцистичний мовопростір поповнило чимало інновацій, а особливо запозичень, низка лексем виявила ознаки міжтематичних і міжстильових зміщень та розширення семантики, що можна простежити за докладного аналізу найвідоміших лексикографічних праць; неабияке зацікавлення викликає функційний діапазон розмовних і жаргонних слів, звична сфера вияву яких – усне мовлення, а не тексти економічної тематики. Зазначені явища потребують докладної інтерпретації в різних площинах, крім семантичної, морфологічної, стилістичної, ще й у комунікативній (оскільки саме в процесі спілкування лексема виявляє свій змістовий потенціал), когнітивній (залучення до текстів економічної тематики розмовних форм ґрунтується на певних мисленнєвих операціях, часто пов'язаних із переосмисленням закріпленого за словом значення), антропоцентричній, психолінгвістичній тощо. Адже вживання неспеціалізованих лексем зумовлене не тільки тим, аби повідомити економічні новини, а й зацікавити споживача інформації, спонукати його до роздумів тощо.

У зв'язку з цим вияв тенденцій розвитку економічної лексики на сучасному етапі – актуальна лінгвістична проблема сьогодення, розв'язання якої дасть змогу акумулювати й інтегрувати всі кваліфікаційні ознаки вказаних номінацій, серед яких чільне місце посідають раніше не досліджені одиниці. Неабиякої уваги потребує і їхня кодифікація, особливо запозичених лексем, оскільки процес адаптації цих одиниць зазвичай ще триває й у медійному просторі трапляється різне графічне оформлення таких інновацій.

Зв'язок праці з науковими програмами, планами, темами. Напря́м дисертації відповідає плановій науково-дослідній темі кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки «Граматичні одиниці й категорії української мови». Тему роботи затвердила вчена рада Волинського державного університету імені Лесі Українки (протокол № 4 від 28 грудня 2006 р.).

Мета дисертаційної роботи – на матеріалі новітніх медійних текстів виявити тенденції розвитку економічної лексики на тлі сучасної соціальної динаміки, зацентрувати на запозиченнях, активізації, розвитку нових значень лексем, виявити й цілісно проаналізувати міжтематичні та міжстильові зміщення вказаних мовних одиниць.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) схарактеризувати теоретико-методологічні аспекти дослідження економічної лексики в сучасному мовознавстві, зацентрувавши на питаннях її лексико-семантичної диференціації, найпоширеніших кваліфікаційних схемах опису та позамовних і мовних чинниках, що впливають на еволюцію вказаних одиниць;

2) визначити головні передумови актуалізації слів іншомовного походження в економічній сфері;

3) виявити спеціалізовані неопоняття, недостатньо досліджені в українській лінгвістиці, описати їх у контексті соціально-економічної динаміки країни, простежити семантичні та дериваційні ознаки цих одиниць;

4) окреслити нові тенденції збагачення публікацій економічної тематики лексемами інших терміносистем та лексико-семантичних груп, зокрема номінаціями медичної, спортивної, юридичної й екологічної сфер;

5) за частиномовною належністю диференціювати неспеціалізовані лексеми, ужиті в текстах економічної тематики, установити нові семантичні та стилістичні вияви іменників, прикметників, дієприкметників і дієслів конкретної фізичної дії, процесу та мовлення;

б) виокремити й систематизувати субстандартну лексику, визначити сучасні тенденції її вживання.

Об'єкт наукового аналізу – економічна лексика в мові засобів масової комунікації початку ХХІ ст.

Предмет дослідження – лексико-семантичні й дериваційні процеси в лексиці економічної тематики, її міжтематичні та міжстильові зміщення, що відбуваються на тлі соціальної динаміки.

Методи дослідження. Досягнення мети й розв'язання поставлених завдань зумовили використання таких методів: *описового* із залученням прийомів зовнішньої та внутрішньої інтерпретації – для докладного аналізу й інвентаризації дібраного фактичного матеріалу, вияву тенденцій розвитку економічної лексики на тлі соціально динаміки; *порівняльного* – для визначення сукупності диференційних ознак, що послуговували основою розмежування спеціалізованих і неспеціалізованих лексем, засвідчених в економічній тематичі; *контекстуально-семантичного* та *функційного аналізу* – для з'ясування комунікативно-прагматичних та стилістичних ознак неспеціалізованих номінацій; а також методик *компонентного* аналізу – для семантичної диференціації вказаних мовних одиниць; *транспозиційного* аналізу – для вирізнення міжтематичних і міжстилістичних зміщень у межах досліджуваних номінацій, *трансформаційного аналізу* – для виявлення семантичної подібності та відмінності між первинними і вторинними значеннями описаних слів через особливості їхніх лексичних видозмін у конкретних комунікативних ситуаціях.

Джерелами фактичного матеріалу слугували тексти українських масмедіа (інтернетні й друковані видання) першого двадцятиріччя ХХІ століття; залучено до аналізу дані «Словника української мови» в одинадцяти томах [СУМ], «Великого тлумачного словника сучасної української мови» [ВТССУМ 2005], «Словника української мови» у двадцяти томах [СУМ-20], низки словників іншомовних слів та спеціалізованих термінологічних лексикографічних праць. Картотека дослідницького матеріалу

нараховує близько 6000 речень, дібраних із публіцистичних текстів економічної тематики.

Наукова новизна дисертаційної праці зумовлена тим, що в ній з огляду на соціальну динаміку комплексно проаналізовано спеціалізовану та неспеціалізовану економічну лексику, значну частину якої раніше в такому аспекті не досліджували. Закцентовано на розширенні економічного словника української мови завдяки англіцизмам, що потрапили до української мови й зазнали мовленнєвої актуалізації на початку XXI століття, та поступовому спрямуванні вузькоспеціалізованих понять до групи широковживаних. Виникнення нових номінацій розглянуто в контексті низки зовнішніх і внутрішніх чинників, проаналізовано семантичні та словотвірні особливості найпоширеніших економічних понять. Порушено проблему нормативності аналізованих номінацій. Установлено, що збагачення публікацій економічної тематики відбувається завдяки лексемам інших терміносистем та лексико-семантичних груп, зокрема появі їхніх нових значеннєвих відтінків, часто не поданих у найвідоміших друкованих словниках. Визначено функційно-стилістичне навантаження слів, які перебувають поза межами літературного мовлення, схарактеризовано їх як засоби реалізації певних інформаційно-експресивних функцій.

Теоретичне значення виконаного дослідження полягає в поглибленні відомостей про семантичну, морфологічну, комунікативно-прагматичну, функційно-стилістичну спеціалізацію лексем економічної тематики, сфера вияву яких – медійні тексти початку XXI століття, у розширенні уявлення про їхні міждисциплінарні й міждисциплінарні зрушення та зміни, спричинені передусім соціальною динамікою. Запропонована модель дослідження номінацій економічної сфери збагачує методологію студіювання інших галузевих понять, її можна застосувати до опису різних термінів та транспонованих номінацій на матеріалі інших мов.

Практичне значення роботи пов'язане з можливістю скористатися отриманими результатами у викладанні курсів «Лексикологія української

мови», «Стилістика української мови», «Культура української мови», написанні підручників і навчальних довідників, а також у науковій роботі студентів та аспірантів мовознавчого й журналістського фаху.

Особистий внесок здобувача. Дисертантка виконала дослідження самостійно. Усі праці написано одноосібно.

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 6 наукових статтях, надрукованих у фахових виданнях України й водночас зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах.

Структура та зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаної літератури, лексикографічних праць і використаних джерел та додатка. Повний обсяг роботи – 274 с.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1.1. Питання лексико-семантичної диференціації економічної лексики в сучасній лінгвістиці

Упродовж останніх десятиріч відбулося чимало змін у різногалузевій лексиці, яку часто розглядають як термінологічну. На переконання М. І. Навальної, специфіка терміносистем у кожній галузі знань спричиняє створення спеціальних мов, зрозумілих фахівцям тільки певної галузі [Навальна 2001, с. 14]. Демократизація, глобалізація, інтелектуалізація суспільства, безперевний рух у світі загалом та зміни в кожній зі сфер діяльності зокрема слугують передумовою динамізму мовної системи, що знаходить реалізацію не тільки в наукових виданнях, а й у друкованих засобах масової комунікації. Нині називають різні шляхи поповнення термінологічної системи новими словами, серед яких домінантними вважають два: 1) «надання статусу термінів загальноживим лексичним одиницям рідної мови» [Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 9], недолік чого вбачають у виникненні низки метонімічних одиниць, розвиткові омонімії, що спонукає до графічних, орфоепічних, подекуди навіть граматичних змін порівняно з лексемою, яка послугувала базою для виникнення нової номінації; 2) запозичення з інших мов як виправданий і популярніший шлях [Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 9]. Попри таку відмінність терміни виявляють спільні ознаки, серед яких їхнє головне призначення – закріплювати, реєструвати результат пізнавальної діяльності фахівців різних галузей, виконувати інформативну функцію та ін. Водночас не викликає сумнівів теза про те, що «репрезентоване науковим терміном наукове поняття є відносною істиною, оскільки процес пізнання безкінечний» [Панько, Кочан, Мацюк 1994, с. 5]. Для терміна характерна низка важливих ознак, серед яких однозначність, точність, чітка регламентація, емоційно-експресивна нейтральність, кодифіковане закріплення в мові.

Попри те що термінологія – невід’ємний складник лексичної системи мови, вона виявляє значну відмінність від загальновживаних номінацій. Але це не заперечує процесу їхнього взаємозбагачення й взаємопроникнення.

Одне з важливих питань, яке часто порушують за опису різногалузових термінологічних одиниць, – статус професійної лексики. Зокрема, М. М. Шанський переконує, що професіоналізми варто кваліфікувати як терміни [Шанський 1972, с. 124]. Безперечно, з огляду на семантичне тло поняття, пов’язані з трудовою та виробничою діяльністю, і терміни виявляють деяку спільність, формуючи мову певної галузі. Проте, як справедливо відзначають науковці, терміни «мають більш впорядкований та нормалізований характер, у той час як професіоналізми є напівофіційними лексичними одиницями, які вживаються вузьким колом фахівців, причому, переважно в розмовній мові. Незважаючи на ці істотні відмінності, між цими двома сферами лексики існує безперервний взаємообмін, і професіоналізм може існувати також і як синонім терміна» [Д’яков, Кияк, Куделько 2000, с. 15].

Науковці стверджують, що кількість номінацій, які віддзеркалюють специфіку певної галузі, «у розвинених мовах багатократно перевищує чисельність загальновживаних слів і досягає зараз кількох мільйонів лексичних одиниць. І ця величина невпинно зростає» [Д’яков, Кияк, Куделько 2000, с. 9]. Таку тенденцію простежуємо й у межах лексики економічної сфери. На тісній взаємодії нового й сталого в мові економіки слушно наголошує С. В. Дружб'як: «Поява нових знань спричиняє постійне оновлення економічної терміносистеми, однак її ядро відносно статичне, адже воно віддзеркалює систему поглядів, основних критеріїв, які відображають важливі економічні методи, об’єкти, принципи. Динаміка терміносистеми виявляється в тому, що вона здатна пристосовуватися до нових вимог, зумовлених розвитком галузі й постійно поповнюватися новими елементами або позбуватися зайвих» [Дружб'як 2010, с. 6].

Термінологічний аспект мовних одиниць економічної галузі був неодноразово предметом пильної уваги [Артюх 2010; Архипенко 2003;

Дружб'як 2010; Дячук 2003; Кравченко 2005; Лотка 2000; Михалевич 2011а; Становлення 2011; Чорновол 2004; Чуєшкова 2002; Шелепкова 2018 та ін.]. Зазвичай науковці вдаються до аналізу економічних термінів, подаючи їхню дефініцію, семантичну, структурну, частиномовну класифікації, описують стилістичні параметри цих одиниць. Досить докладну лексико-тематичну типологію соціально-економічних термінів запропонувала Т. М. Дячук. Дослідниця об'єднала їх у три групи, кожна з яких структурована низкою підгруп: 1) назви суб'єктів, зокрема номінації осіб, диференційовані за ознакою класовості, місцем в ієрархічній структурі управління, професіями, статусом зайнятості в секторах економіки, рівнем грошових виплат і безплатних (пільгових) послуг, належністю до тіньової економіки, та найменування установ, організацій, які беруть участь у соціально-економічних процесах; 2) назви об'єктів соціально-економічного життя, а саме: документів, властивостей наук, наукових напрямів, теорій, галузей, концепцій, розрахункових понять, а також понять, пов'язаних зі сферою грошового чи матеріального стимулювання суб'єктів тощо; 3) назви процесів та дій. На думку Т. М. Дячук, у термінологічному полі соціально орієнтованої економіки функціонують поняття, що формують ядро й периферію. До центру належать терміни соціальної економіки, периферію структурують поняття, опосередковано пов'язані із соціальною економікою й зазвичай представлені в інших галузях знань. Серед них загальнонаукові, економічні, юридичні, фізичні, математичні, загальносоціологічні, економсоціологічні, соціально-психологічні та ін. терміни. У кожному з цих різновидів є велика кількість запозичених номінацій, що пояснено впливом низки зовнішніх чинників. Термінологічні одиниці всіх різновидів Т. М. Дячук схарактеризувала з акцентом на проблему їхнього становлення та кодифікації [Дячук 2003].

Глибиною інтерпретації позначена концепція О. М. Михалевич. Дослідниця висловила цікаву думу щодо словникового складу економіки, запропонувавши чітке розмежування понять *економічний термін*, *економічна терміносистема* й *економічна лексика*. На переконання лінгвістки, *економічний*

термін – «слово чи словосполучення, що фіксує межі того чи того економічного явища (поняття) або визначає (позначає) це термінопоняття. *Економічна терміносистема* – упорядкована сукупність термінів, які відображають логіко-поняттєву систему економіки, мають внутрішню структурованість і зафіксовані в економічних лексикографічних джерелах», а *економічна лексика* – «сукупність мовних (лексичних) одиниць, що позначають поняття з економічної галузі знань» [Михалевич 2011, с. 5]. Отже, з огляду на подані дефініції з-поміж трьох запропонованих понять найширший за змістом термін *економічна лексика*. Із приводу його дефініції близькі міркування висловила С. В. Дружб'як, констатує, що *економічна лексика* – «сукупність використовуваних у економічній комунікації лексем загальноновживаної мови, економічної термінології, термінології суміжних наук і загальнонаукової термінології, а також професіоналізмів та жаргонізмів» [Дружб'як 2010, с. 5]. Стосунок усіх вказаних складників до економічної лексики дослідниця обґрунтовує тим, що комунікативний процес відбувається не тільки між фахівцями економічної галузі, а й між пересічними людьми.

Акцентуючи на структурі економічної лексики, О. М. Михалевич виділила такі групи спеціальних одиниць: а) власне-економічні терміни (лексичні одиниці, які називають фундаментальні поняття економічної терміносистеми та відповідають усім вимогам до терміна); б) загальноновживані слова, які «Словник української мови» [СУМ] фіксує у вузькому значенні, а термінологічний – у широкому; дослідниця називає їх поліфункційними; в) терміни, що виникли внаслідок метафоричного переосмислення загальноновживаних слів; г) поняття, запозичені з інших наук; г) терміни, які зазнали часткової детермінологізації й стали надбанням багатьох осіб; д) професійна лексика; е) жаргонна лексика [Михалевич 2011, с. 5–6].

Для студіювання економічних понять характерне їхнє дослідження в аспекті гіперо-гіпонімії, полісемії, омонімії, синонімії, антонімії [Дружб'як 2010, с. 6–7; Михалевич 2011, с. 13–15], а також у контексті

дихотомій активізації – пасивізація [Михалевич 2011, с. 9], термінологізація – детермінологізація [Михалевич 2011, с. 10–13] та ін.

У сучасній лінгвоукраїністиці досить поширений опис економічної лексики за сферами її застосування. Узявши за основу цю кваліфікаційну ознаку, М. І. Навальна виділяє терміни на позначення: 1) банківської справи, фінансів, розрахунків та кредитування; 2) акційних процесів та ринків цінних паперів; 3) економічних процесів на підприємствах, фірмах, організаціях, товариствах; 4) процесів ціноутворення та купівлі-продажу; 5) процесів страхування [Навальна 2011, с. 76]. Типологія номінацій Т. М. Рудакової представлена такими групами: фінансовими та банківськими, бухгалтерськими, маркетинговими поняттями, термінологію менеджменту, макро- та мікроекономічні терміносистеми. За спостереженнями дослідниці, мовні одиниці всіх різновидів містять у своєму складі загальноекономічні поняття та категорії, які становлять постійний фонд економічної термінології; економічні терміни на позначення реалій капіталістичного життя; інтернаціоналізовані економічні номінації іншомовного походження [Рудакова 2009].

Як відомо, упродовж останнього часу чи не найактивніше поповнили сферу економічної термінології запозичення з англійської мови. Різні аспекти дослідження таких одиниць подано в працях В. М. Артюх [Артюх 2010], Л. М. Архипенко [Архипенко 2003], Т. М. Рудакової [Рудакова 2009], Н. О. Попової [Попова 2004] та ін. Зокрема, працю Т. М. Рудакової вияскравлює виструнчена лексико-тематична класифікація засвідчених у сучасних медійних джерелах англізмів соціально-економічної тематики. Запозичені номінації схарактеризовано в контексті тематики державно-суспільного ладу та історії України, діяльності політичних партій, опису міжнародних відносин, загальнополітичних понять, загальноюридичних процесів, фінансово-економічної та комерційної сфер. Усі запозичення авторка об'єднує в чотири групи: 1) назви суб'єктів (за ознаками суспільного статусу; місця в ієрархічній структурі управління, професійними якостями; статусом зайнятості в секторах економіки; послуг, одержуваних із суспільних фондів

споживання; соціально-економічних процесів); 2) назви об'єктів (документів; наук, наукових напрямів, теорій, галузей, концепцій; розрахункових понять, понять стимулювання суб'єктів); 3) назви дій та процесів; 4) назви ознак суб'єктів та об'єктів. Авторка акцентує увагу на причиново-наслідкових аспектах проникнення цих запозичень в українськомовний простір, їхніх структурних, функційних, стилістичних, модифікаційних ознаках, порушує питання про ступінь розуміння аналізованих номінацій англomовного походження представниками різних верств населення [Рудакова 2009].

Опис лексичних запозичень з англійської мови запропонувала Н. О. Попова. Дослідниця виокремила й докладно проаналізувала дванадцять тематичних груп, серед яких «Економіка, банківська справа й фінанси». У структурі цієї групи розглянула найбільшу кількість мовних одиниць (частково детермінологізованих економічних, банківських та фінансових номінацій) на позначення понять з економічної та банківсько-фінансової діяльності, пов'язаних із нею назв предметів, ділових паперів, контрактів, закладів, приміщень, осіб [Попова 2004, с. 80–81].

Удокладеною вважаємо класифікацію мовних одиниць економічної сфери, запропоновану М. І. Навальною. Акцент на їхній лексико-семантичній інтерпретації дав змогу дослідниці виділити такі тематичні групи: лексеми на позначення процесів торгівлі, купівлі-продажу; слова, що означають витрачання чи втрату коштів; мовні одиниці зі значенням дії та процесу з отримання коштів; лексеми, які використовують для негативної характеристики економічної діяльності когось або чогось; номінації, пов'язані з процесом ціноуворення та лексеми на позначення інших негативних процесів, зокрема зменшення обсягу виплат громадянам, втрати купівельної спроможності населення [Навальна 2011, с. 83–89]. У контексті динамічних процесів М. І. Навальна схарактеризувати дієслова соціально-економічної тематики, об'єднавши їх у шість груп: 1) лексеми, пов'язані з державно-суспільним ладом та історією країни; 2) номінації, що характеризують діяльність політичних партій; 3) слова, які визначають

міжнародні відносини; 4) мовні одиниці на позначення загальнополітичних понять; 5) дієслова, що окреслюють загальноюридичні дії, процеси та стани; 6) лексеми, які позначають фінансово-економічну та комерційну діяльність [Навальна 2014, с. 32–33]. Ґрунтовністю й чіткістю інтерпретації позначена шоста група, представлена дієсловами, що експлікують різні види діяльності підприємств, установ та ін.; кредитування та меценатство; процеси обміну й продажу; процеси отримання прибутків та доходів; втрату коштів; операції з грошовими одиницями; підприємництво. Погоджуємося з дослідницею, що «поділ дієслів соціально-економічної сфери на групи і підгрупи, звичайно, до певної міри умовний, тому що чимало дієслів одночасно входять до різних груп, що засвідчує відсутність чітких меж між ними» [Навальна 2014, с. 43]. На тенденції перебування лексем у межах кількох тематичних груп та закономірності такого явища наголошував А. А. Бурячок, зазначаючи, що це свідчить про складність системи взаємопов'язаних мовних компонентів та об'єктів дійсності [Бурячок 1983, с. 31].

Отже, у сучасному мовознавстві досить різноаспектно представлено лексико-семантичну диференціацію мовних одиниць економічної тематики, яка ґрунтується на багатьох кваліфікаційних ознаках і становить важливу методологічну основу для наступних наукових досліджень. Попри це лексична парадигма досі не претендує на статус абсолютної чіткої передусім тому, що вирішені науковцями тематичні групи відкриті для поповнення як спеціалізованими, так і неспеціалізованими для економічної сфери номінаціями.

1.2. Проблема визначення ролі позамовних і мовних чинників в еволюції лексичних змін

Багаторівнева мовна система досить показова щодо вияву її розвитку, вияскравлення кількісних і якісних змін. У такому разі науковці зазвичай наголошують на чутливості й відкритості передусім лексико-семантичного ярусу мови, що вважаємо цілком виправданим й обґрунтованим. Мовні

зрушення простежуємо в текстах різних стилів і жанрів, проте чи не найактивніше такі трансформації відбуваються в медійних джерелах. На переконання О. Г. Тодор, нині «динаміку мовних уподобань визначає не сфера художнього стилю (що було характерно для XIX ст.), а сфера ЗМІ». Причину такого явища дослідниця вбачає в тому, що в сучасному інформаційному просторі «відображаються живомовні процеси, виразно простежуються тенденції розвитку мови, до того ж ЗМІ мають порівняно більші можливості щодо впровадження мовної норми» [Тодор 2012, с. 92]. Аргументованою й беззаперечною вважаємо концепцію науковців про активну взаємодію стильових елементів у засобах масової комунікації, що «значною мірою впливає на еволюційні зміни в розвитку загальнонаціональної літературної мови» [Взаємодія 1982, с. 137].

За опису динамізму в мові загалом та її рівнів зокрема загальноприйнятим стало апелювання до позамовних (зовнішніх, екстралінгвальних, нелінгвальних, соціальних) і внутрішньомовних (внутрішніх, інтралінгвальних) чинників, які безпосередньо чи опосередковано впливають на цей процес. У сучасній лінгвістиці науковці висловлюють різні міркування щодо називання й дефініції явищ, пов'язаних із мінливостями мови. Зокрема, в арсеналі С. В. Семчинського перебувають терміни *позамовні* та *мовні чинники*, взаємодія яких репрезентує розвиток мови в умовах подвійної залежності, коли її еволюційні зрушення залежать і від середовища її існування, і від власної будови. Науковець указує на недоречність використання понять *лінгвістичні* й *позалінгвістичні (екстралінгвістичні) чинники*, адже прикметник *лінгвістичний* вказує на ознаку стосовний лінгвістики як науки [Семчинський 1988, с. 264]. Значною мірою солідаризує з поглядами С. В. Семчинського й Т. М. Медведєва, яка переконує, що зараховувати позамовні фактори до соціальних неправомірно. Така кваліфікація не зовсім точна, оскільки «вона не передає весь зміст поняття «позамовного» чинника, адже він містить, крім соціальних, також і природні особливості. Істотно впливати на характер змін у мові, особливості розвитку мови загалом чи окремих її рівнів здатен як

суспільний чинник, так і географічні умови, і геополітичний стан держави тощо» [Медведева 2013, с. 67]. На думку О. М. Стишова, *екстра- та інтралінгвальні, соціальні і несоціальні, внутрішні та зовнішні чинники* – пари, компоненти яких перебувають у синонімічних відношеннях [Стишов 2003а, с. 19]. До цього переліку М. В. Бондар додає такі кореляції: *позамовні / внутрішньомовні, позамовні / мовні, екстралінгвістичні / інтралінгвістичні, внутрішньосистемні / позасистемні чинники / фактори / стимули* розвитку мовної системи [Бондар 2004, с. 6]. На неусталеності термінології акцентує й О. М. Турчак, наголошуючи, що в лінгвістичній літературі послуговуються поняттями *екстралінгвальний чинник, екстралінгвальний детермінант, екстралінгвальний стимул, екстралінгвальний параметр, зовнішній імпульс, зовнішня причина, комунікативний стимул* та ін. «Найбільш вживаним серед них є термін «екстралінгвальний чинник», – стверджує науковець [Турчак 2004, с. 31]. Аналізуючи сучасний мовний поступ, І. Я. Мислива-Бунько оперує поняттями *позамовні й мовні, екстра- й інтралінгвальні, зовнішньомовні та внутрішньомовні чинники* [Мислива-Бунько 2014]. Термінам *екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники* надає перевагу О. М. Стишов [Стишов 2003а, с. 19]. Їх обирає й Т. М. Рудакова, аргументуючи тим, що ці сполуки найточніше віддзеркалюють сутність понять [Рудакова 2009, с. 7]. Поняття *позамовний і мовний фактори* використовує у своєму дослідженні й М. І. Навальна [Навальна 2011]. Зваживши на висловлені науковцями аргументи, зазначимо, що поділяємо думку Т. М. Медведевої про недоречність зарахування позамовних факторів до соціальних. Найоптимальнішими з-поміж використаних лінгвістами номінацій вважаємо поняття *позамовні та мовні чинники (фактори)*, водночас погоджуємося з думкою О. М. Стишова, що поряд із цими термінами вартими уваги є вживання синонімічних пар *екстра- й інтралінгвальні та зовнішні й внутрішні чинники*.

У сучасному мовознавстві превалює думка про взаємодію позамовних і мовних чинників, проте ще й досі немає згоди щодо їхньої ієрархії. Одні науковці наполягають на визнанні домінантними позамовних факторів, інші –

мовних, ще інші вказують на їхню рівнозначність. До прикладу, Й. Газда, аналізуючи взаємозв'язок позамовних та мовних факторів, звертає увагу на те, що вирішальна роль припадає на соціальні, політичні й економічні зміни. Водночас дослідник підкреслює важливість не забувати того, що суспільні трансформації не завжди викликають нові явища в мові, часто вони пришвидшують та посилюють закладені в самій системі мови тенденції та процеси, які мають ознаки не періодичних, а переважно еволюційних змін [Газда 1997, с. 158–159].

За спостереженнями Ф. де Сюзюра, на розвиток мови впливають історичні події, колонізація, внутрішня політика держави, високий рівень культури, взаємозв'язки мови й церкви, школи та ін. Крім того, «до зовнішньої лінгвістики належить усе, що стосується географічного поширення мов та їхній поділ на діалекти» [Сосюр 1977, с. 59–60]. Водночас науковець застерігає від ідеалізації зовнішньолінгвістичних, тобто позамовних, явищ. Адже «помилково стверджувати, що без них не можна було б пізнати внутрішню будову мови», бо «загалом немає необхідності знати умови, у яких розвивалися мови». Дослідник протиставляє зовнішній лінгвістиці внутрішню, наголошуючи, що «мова – це система, підпорядкована лише своєму власному порядку» [Сосюр 1977, с. 60–61].

Дискутуючи із Ф. де Сюзюром, С. В. Семчинський акцентує на важливості позамовних факторів: «Мовознавець не спроможний з'ясувати, як функціонує система мови, якщо він не знає умов, за яких вона склалася. Історія мови не може бути чужою для системи цієї мови» [Семчинський 1988, с. 263]. Дослідник підкреслює, що однаково важливі «в процесі мовного розвитку як внутрішні, так і зовнішні чинники. Однак це не означає, що названі чинники перебувають постійно в рівновазі, доповнюючи одні одних. Всі мовні зміни кінець кінцем визначаються суспільними потребами, тобто вони викликані причинами, які перебувають за межами самої мови» [Семчинський 1988, с. 264]. Концепцію С. В. Семчинського вирізняє не тільки визнання взаємодії позамовних (розвиток людського суспільства, культури, науки,

техніки тощо) та мовних чинників мінливості мови, а й поділ мовних на зовнішні та внутрішні. Зовнішніми лінгвіст вважає ті, що через тиск «однієї мовної системи на іншу приводять до різних структурних і неструктурних зрушень і змін у різних підсистемах другої мовної системи. При цьому масштаби змін залежать, всупереч поширеній думці, передусім не від соціальних чи політичних умов здійснення мовного контакту (хоча таку залежність не слід повністю відкидати), як від ступеня його інтенсивності» [Семчинський 1988, с. 265]. Внутрішні чинники слугують передумовою самовдосконалення мовної системи. На думку науковця, потрібно зважати на діалектичну єдність тенденцій до сталості системи і тенденцій до її вдосконалення шляхом різних змін, адже мова є складною динамічною системою, розвиток якої визначають її особливості [Семчинський 1988, с. 266].

Позамовні фактори як одну з передумов мовних зрушень розглядає В. М. Русанівський. Проте науковець критично відгукується про лінгвістів, котрі причини розвитку мови вбачають «лише у впливові на мовну систему факторів позамовної дійсності». На переконання дослідника, «шукування причин змін у мові лише поза її внутрішньою організацією навряд чи може бути ефективним». В. М. Русанівський вважає, що «екстралінгвістичні фактори (наприклад, міжмовне контактування), безперечно, впливають на можливість появи тієї чи іншої інновації, але не пояснюють причин, що дають їй змогу проникнути в мовну систему. ... Оновлення словника й граматики ... залежить від зовнішніх впливів, але діють вони насамперед на змістовий бік мови, хоч не виключаються також інновації у виражальних засобах» [Русанівський 1988, с. 110–111].

Чіткі аргументації щодо взаємодії позамовних та мовних чинників висловлює М. М. Пилинський: «Відзначаючи історичні зміни у мові взагалі і в літературних нормах зокрема, слід пам'ятати, що мовні й позамовні причини цих змін виступають разом, у діалектичній єдності, причому позамовні фактори часто виявляють лише найзагальніший вплив, є лише поштовхом, стимулом, а безпосередній напрям і характер змін визначають уже суто мовні фактори»

[Пилинський 1976, с. 40]. Зрушення в мові, зокрема в її лексичній системі, науковець пов'язує з потребою назвати нові предмети та явища, через зникнення яких відбувається й вилучення з мовного вжитку таких номінацій або набуття ними нових значень. На думку дослідника, лексика «найтісніше і найнаочніше пов'язана з суспільно-історичним розвитком народу. ... Звичайно, зміни в лексичному складі теж відбуваються за внутрішніми законами розвитку певної норми, але виникнення або принаймні потреба виникнення того чи іншого лексичного шару – наприклад, термінології певної галузі науки – може бути пояснена безпосередніми економічними і суспільно-політичними причинами. Вплив суспільних факторів на інші яруси мовної системи не такий наочний, частково він виявляється, мабуть, уже через лексику» [Пилинський 1976, с. 40]. Про діалектичну єдність позамовних та мовних факторів та їхній вплив на розвиток мови зазначають М. П. Кочерган [Кочерган 2001, с. 47], Л. В. Струганець [Струганець 2002, с. 19], І. М. Кочан [Кочан 2004, с. 4] та ін. Зокрема, пояснюючи таку взаємодію, М. П. Кочерган слушно стверджує, що «зовнішні причини зумовили появу в нашій мові слів, однак ці слова створені мовою за її законами і з її матеріалу. Зовнішній вигляд слова не залежить від зовнішніх чинників» [Кочерган 2001, с. 47]. Аргументованими вважаємо й міркування І. М. Кочан про те, що «зовнішні чинники розвитку мови не діють незалежно від внутрішніх, зумовлених певними системними відношеннями. Позамовні фактори можуть сприяти чи, навпаки, заважати, прискорюючи чи сповільнюючи відповідні процеси» [Кочан 2004, с. 4].

Цікаву думку щодо співіснування позамовних та мовних чинників висловлює О. М. Стишов. На переконання науковця, їхня роль у складному процесі мовних зрушень не рівнозначна. Дослідник зауважує: «В окремі періоди розвитку мови ці фактори діють неоднаково. Саме вони приводять у рух механізм мовних змін, інтенсифікують цей процес, уповільнюють або й навіть зупиняють його. Між названими чинниками існує діалектичний взаємозв'язок і взаємозалежність: мови немає і не може бути без суспільства, як

не може існувати суспільство без функціонування мови, зрозумілої і доступної кожному індивідові – члену певного соціуму. Адже мова, незважаючи на всі позамовні закони (які в природі і суспільстві склалися протягом століть), не може і функціонувати, і розвиватися поза соціумом» [Стишов 2003, с. 19–20].

Отже, на разі немає спільної думки науковців щодо ролі позамовних та мовних факторів у розвитку мови. Без сумніву, між ними існує взаємозв'язок і взаємозалежність, але вони неоднаково впливають на мовну систему та в різні періоди виявляють неоднакову активність.

1.3. Вплив позамовних чинників на розвиток лексики

Усвідомлюючи важливість тісної взаємної позамовних і мовних чинників, зацентруємо на специфіці вияву перших та їхній інтерпретації в науковій літературі. Серед значної кількості лінгвістичних концепцій домінують ті, прибічники яких схиляються до думки про активний вплив позамовних чинників передусім на стилістичну систему мови та її словниковий склад. Дослідники стверджують, що одним із «стилеутворюючих позамовних факторів є сфера суспільно-виробничої діяльності і побуту мовців, яку має обслуговувати певний стиль. До екстралінгвістичних стилеутворюючих чинників належить і форма суспільної свідомості (політика, наука, право, мистецтво, побутові стосунки), яка співвідноситься зі сферою суспільно-виробничої діяльності та побуту мовців, ними формується і також обслуговується цим стилем. Сфера суспільно-виробничої діяльності мовців, форма суспільної свідомості, тематика спілкування становлять базову екстралінгвістичну основу функціонального стилю» [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003, с. 145].

Зосереджуючи увагу на динамізмі лексичної системи, А. П. Грищенко зазначає, що її рухливість є наслідком різних процесів об'єктивної дійсності, які «знаходять вираження у слові» [СУЛМ 2002, с. 98]. Причиною виникнення нових слів науковець вважає соціальні та політичні зміни в суспільстві, розвиток науки й техніки, духовної культури [СУЛМ 2002, с. 186]. Близькі

міркування висловлює М. П. Кочерган, зараховуючи до зовнішніх чинників «економічний та суспільно-політичний розвиток, вплив різних історичних подій, прогрес у науці та техніці, розвиток культури тощо» [Кочерган 2001, с. 45]. На переконання дослідника, «будь-яке нововведення в техніці, побуті, суспільному житті, у сфері культури та ідеології супроводжується появою нових слів, а зникнення тих чи інших знарядь, форм побуту, суспільних явищ спричинює зникнення відповідних слів. Таким чином, мова в своєму словнику віддзеркалює всі суспільні зміни» [Кочерган 2001, с. 227]. М. П. Кочерган надає пріоритетності також контактуванню мов, унаслідок чого проникають лексичні та фразеологічні запозичення, відбуваються зрушення в граматичній системі. Лінгвіст переконаний, що «зовнішні чинники є надзвичайно потужними. Від них залежать не тільки зміни в мові, а й саме існування чи зникнення мови» [Кочерган 2001, с. 45].

Досить обґрунтованими вважаємо міркування Л. В. Струганець, яка до домінантних зовнішньомовних чинників зараховує «розвиток людського суспільства, його матеріальної і духовної культури, продуктивних сил, науки і техніки» [Струганець 2002, с. 94]. Особливий акцент вона робить на низці соціальних факторів, виділяючи вплив шкільної традиції, суспільну необхідність слів, мовний смак соціуму, соціальний і кількісний склад носіїв літературної мови, характер літературної комунікації. Крім того, надає важливості контактуванню мов, результат чого вбачає передусім у лексико-семантичній системі як такій, що з-поміж інших мовних рівнів виявляє найбільшу проникність. Своєрідністю інтерпретації вирізняється витлумачення впливу мов-донорів на мову-реципієнта як чинника, що виявляє ознаки зовнішніх та внутрішніх факторів, посідаючи проміжне місце між ними. Л. В. Струганець обґрунтовує висловлене припущення тим, що наслідки мовних контактів підпорядковані двом вказаним різновидам чинників, адже, з одного боку, мовний взаємовплив віддзеркалює ступінь політичних, економічних і культурних зв'язків із країною, а з іншого – залежить від міри системної близькості мов [Струганець 2002, с. 94].

Т. А. Коць пов'язує динамічні явища в мові з низкою процесів, зумовлених соціально-економічними змінами, масовою комунікацією, системою освіти, різною інтерпретацією явищ природи й суспільного життя, науково-пізнавальними, ідеологічними, естетичними, соціальними чинниками та ін., наголошуючи на їхньому неоднаковому вияві [Коць 1997, с. 5–6]. Міркування про наявність різних за природою зовнішніх чинників висловлює М. В. Бондар. Дослідниця об'єднує їх у дві групи, вирізняючи соціально-історичні, серед яких рівень розвитку економіки, культури, науки, освіти, соціальна диференціація суспільства, демографічні зміни, ідеологія тощо, і логіко-психологічні, зокрема психологічний стан суспільства, особливості ментальності етносу [Бондар 2004, с. 6].

Нині в контексті зовнішніх чинників прийнято розглядати не тільки динамізм словникового складу мови загалом, а й менших угруповань лексем. В окресленій площині студіюють слова з огляду на їхній вияв у текстах, обмежених певною тематикою чи стильовими параметрами.

До опису зовнішніх факторів, які зумовлюють еволюційні процеси, що в 90-х роках ХХ століття активно діяли «як у мові новітніх масмедіа, так і переважно в усій сучасній українській мові» [Стишов 2003а, с. 21], удається О. М. Стишов. Науковець бере до уваги соціально-історичні, географічні, демографічні, соціолінгвістичні, культурні й естетичні аспекти [Стишов 2003а, с. 20]. Концепцію лінгвіста вирізняє досить докладна інтерпретація позамовних факторів, які впливають на мову медійного простору. Серед них: 1) демократизація всіх галузей суспільного життя, передусім формування нових соціально-економічних відносин, розширення контактів і взаємозв'язків зі світовим співтовариством; 2) істотне послаблення (а то й припинення) впливу на лексику цензури й самоцензури; 3) утвердження української мови як державної, у зв'язку з цим зростала вага соціолінгвістичних досліджень; 4) зміни в соціальній структурі українського суспільства, що впливають на формування й функціонування соціолектів, а ті своєю чергою – на еволюцію загальнолітературних норм; 5) необхідність, доцільність, практичні потреби

мовців; 6) мода на слова, що передусім стосується молодого покоління («нової генерації»), яке завжди прагне відкинути узвичаєне й спілкуватися по-новому, сучасніше; 7) пошуки нових засобів вираження, серед них надають перевагу тим, що сприяють експресивності висловлення, створюють контексти, здатні вплинути на інтелектуальне сприйняття читача, слухача чи глядача, а також на його емоції, психіку та ін. [Стишов 2003а, с. 21–22]. Чинниками, які впливають на поступові, безперервні й нерівномірні зміни в лексичній системі, лінгвіст вважає мовну ситуацію, взаємовплив культур, контактування мов, зумовлене активізацією міжнародних зустрічей, фінансово-економічних стосунків, науково-технічним, військовим, культурно-мистецьким та ін. співробітництвом тощо [Стишов 2003а, с. 10, 242]. Водночас О. М. Стишов закликає не перебільшувати їхньої ролі, адже «мова змінюється не тільки і не стільки під впливом позамовних чинників, скільки завдяки внутрішньомовним потребам, тому що в системі мови, як і в природі й суспільстві, діє один з основних законів діалектики: єдність і боротьба протилежностей» [Стишов 2003, с. 10].

Дослідник стилістично зниженої лексики Б. О. Коваленко вживання цієї групи слів пояснює подібними позамовними факторами, проте додає до їхнього переліку криміналізацію суспільства, ситуацію українсько-російської двомовності. Також, за його переконанням, «крім названих, у мові сучасних друкованих засобів масової інформації діє й ряд інших досить важливих чинників: а) значне розширення кількісного і якісного складу учасників комунікації; б) відчутне зростання особистісного начала в мовленні; в) помітне збільшення обсягу діалогічного спілкування; г) розширення сфери спонтанного спілкування й ослаблення офіційності» [Коваленко 2003, с. 8].

Згоду з міркуваннями О. М. Стишова та Б. О. Коваленка про вплив позамовних чинників висловлює й Н. Г. Скиба, аналізуючи активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця XX – початку XXI ст. Серед основних причин розвитку мови дослідниця називає: 1) зняття політичної цензури та заперечення «заштампованості» мови;

2) помітне зростання рівня криміналізації суспільства в різних сферах; 3) зміну в соціальній структурі суспільства; 4) практичні потреби мовців та необхідність номінації нових явищ дійсності у зв'язку з розвитком техніки, інформаційних технологій, відкритістю суспільства; 5) ситуацію українсько-російської двомовності; 6) помітне зростання особистісного чинника в мовленні та розширення сфери спонтанного спілкування, послаблення офіційності; 7) моду на нові слова й словосполучення та пошуки нових засобів вираження [Скиба 2005, с. 12].

Характеризуючи okazіональну лексику в мові періодики кінця ХХ століття, О. М. Турчак серед зовнішніх чинників, що сприяють появі номінацій вказаного різновиду, розглядає такі: соціальні, історичні, культурні, естетичні та виробничі [Турчак 2004, с. 31]. Принагідно зазначимо, що з нею цілком солідаризує І. Я. Мислива-Бунько [Мислива-Бунько 2014, с. 30]. На думку О. М. Турчак, «здобуття державою незалежності, набуття українською мовою державного статусу, поява багатопартійності стали тією рушійною силою, яка призвела до змін на всіх рівнях соціального життя. З'явилася можливість повідомляти й відкрито обговорювати не лише події, які відбувалися в минулому, а й сучасні перетворення в політиці та економіці країни». Це все вплинуло на розвиток мови, особливо на її лексичний склад [Турчак 2004, с. 31]. Слушними вважаємо міркування О. М. Турчак про зміну мовних смаків у носіїв мови, які відмовляються від певних стереотипів та штампів і прагнуть відшукати нові засоби вираження, насичені образністю, емоційністю й відповідною тональністю, що теж позначено на лексиці періоду 90-х років ХХ століття [Турчак 2004, с. 32]. Дослідниця робить особливий акцент на комунікативності як одному з позамовних чинників. Аргументуючи свої міркування, О. М. Турчак зазначає, що його розуміє як суспільну потребу в чіткій, лаконічній та інформативній комунікації, яка б надавала експресивного відтінку й мала відповідну силу впливу. Цей чинник зумовлений недостатньою насиченістю мови словами у зв'язку з прискоренням сучасного ритму життя та інтенсивністю процесів, що відбуваються в ньому. Тому

з'являється низка okazіоналізмів, які виникли задля більшого зацікавлення читача, а також для влучності та дотепності висловлення. Дослідниця не оминає увагою й позамовні психологічні чинники, котрі пов'язує з бажанням висловити суб'єктивні почуття, прагненням гіперболізувати витлумачене, висловити певні іронічні зауваження [Турчак 2004, с. 33]. За словами О. М. Турчак, роль зовнішніх факторів настільки значна, що зміни лексичної системи відбуваються безперервно й проступають досить чітко [Турчак 2004, с. 27]. Обравши об'єктом студіювання okazіональні деривати сучасної французької мови, О. В. Косович акцентує на пріоритетності соціально- та суспільно-політичні чинників її розвитку [Косович 2008]. Солідарність у цьому плані виявляє й Н. М. Рудніченко [Рудніченко 2009].

Докладність вивчення узуальних та okazіональних інновацій вирізняє працю К. В. Брітікової. Дослідниця окреслює низку позамовних чинників, серед яких статусу глобального надає зв'язку мови із суспільним життям. Крім того, дослідниця вказує на «відкритість слов'янських країн і слов'янських мов у цілому та нової незалежної України й української мови зокрема до контактів з іншими країнами та іншими мовами» [Брітікова 2007, с. 6]. Саме ці фактори, за спостереженнями К. В. Брітікової, впливають на появу інновацій, що виникли як відповідь на потребу номінувати нові реалії матеріального й духовного світу.

На зовнішньомовних чинниках, що зумовлюють активізацію переносного вживання пропріальної лексики в мові газет, зацентрувала І. В. Тільнова. За спостереженнями дослідниці, на семантичні зрушення в межах вказаних мовних одиниць впливають такі об'єктивні причини, як специфіка об'єктів номінації, природні умови, контекстуальне та ситуативне мовне оточення, зміна ціннісних орієнтирів, та суб'єктивні, а саме: психічні процеси асоціювання, власний досвід та світогляд автора тексту [Тільнова 2011, с. 595].

Не оминула увагою зовнішні фактори, що впливають на динаміку жаргонних слів, М. В. Бондар. Дослідниця вбачає активність процесу жаргонізації в зрушеннях соціальної структури суспільства (виникненні нових

соціальних груп, зміні генерацій, зростанні ролі певних професійних, соціальних, корпоративних груп і субкультур) та його психологічного стану, а також у трансформації суспільних цінностей, впливі масової культури тощо [Бондар 2004, с. 9]. Аналізуючи процес активізації реактивованих лексичних одиниць, серед позамовних факторів дослідниця виділяє «зміни у суспільно-політичному житті, демографічні зміни (активні міграційні процеси в країні), зміни умов функціонування української мови, а також тенденція до деколонізації, ідентифікуюча функція слова, явище «стилістичної транспозиції» тощо» [Бондар 2004, с. 10].

Вивчаючи функціонування маркованої лексики кінця XX – початку XIX століть, О. О. Кабиш зазначає, що поповнення словникового складу української мови відбувається завдяки відродженню в нашій країні релігій та церков, сект та віровчень, унаслідок чого повертаються до активного вжитку конфесійні слова й терміни, які тривалий час перебували серед призабутих. Крім того, вагомими чинниками, що впливаю на українську лексику, дослідниця вважає процеси, пов'язані з різними сферами життєдіяльності людини: побутом, медициною, мистецтвом, культурою та ін., а також демократизацію й лібералізацію української мови, дистанціювання від російської мови, прагнення відтворити власне-українську лексику. О. О. Кабиш переконує: «Докорінні суспільно-політичні та соціально-економічні зміни в Україні привели й до пасивізації значного масиву лексики. Більшість лексичних одиниць, що перемістилися на периферію мовного вживання, належать до так званих радянізмів – номінацій, що позначали стару суспільно-політичну й економічну системи. У кінці XX – на початку XXI століття відбувається процес їх масової архаїзації, про що свідчать сучасні словники» [Кабиш 2007, с. 10–11].

М. І. Навальна, аналізуючи розвиток книжної лексики, серед позамовних чинників називає поширення освіти, співпрацю з різними країнами світу, активізацію культурних зв'язків [Навальна 2011, с. 47]. Цікавими видаються міркування дослідниці про передумови появи нових слів. Зокрема, вона

наголошує на відмові від колишніх соціальних, економічних, політичних і духовних засад, що значно прискорило, вивело на поверхню еволюційно підготовлені процеси в мові й насамперед у її словниковому складі, який на початку XXI століття продовжує переживати неологічний бум [Навальна 2011, с. 55]. Крім того, М. І. Навальна стверджує, що на розвиток мови впливають світова фінансово-економічна криза, нестабільність вартості валют, знецінення гривні, пожвавлення торговельних відносин у державі й на міжнародному рівні, активний розвиток підприємницької діяльності, вуличної та неорганізованої торгівлі, виникнення глобальних екологічних проблем, поява нових хвороб і ліків, поширення спортивних реалій, зміна влади, законодавчих актів, перехід до багатопартійної системи, розширення дипломатичних зв'язків, співпраця з міжнародними організаціями, часте перебування українців за кордоном. Серед позамовних факторів чільне місце відводить відкритості України та її динамічним контактам з іншими країнами світу, зняттю політичної цензури, продовженню демократичних починань у суспільстві, номінуванню явищ, не характерних для попередніх років, зміні мовних смаків у бік спрощення й лібералізації, активізації суспільно-політичних процесів, бажанню висловити експресію будь-якими засобами [Навальна 2011, с. 56.].

З акцентом на неонімаціях суспільно-політичної тематики розв'язує проблему дії зовнішніх чинників Л. М. Томіленко. На її думку, мова й суспільство тісно взаємодіють, що яскраво віддзеркалює словниковий склад. До зовнішніх чинників розвитку лексики дослідниця зараховує еволюцію людського суспільства, його матеріальної й духовної культури, продуктивних сил, виявлення чого зреалізоване в розвитку науки, техніки, культури, постійному збільшенні відомостей про навколишній світ, розширенні суспільних функцій мови та її стильової варіативності, ускладненні форм суспільного життя людей. За спостереженнями Л. М. Томіленко, на лексичну систему мови вплинули суспільно-політичні події, зокрема напруження «у взаєминах українських громадян із владою, правоохоронними органами

тощо. Почастішали масові акції протесту, страйки й інші форми вияву невдоволення суспільно-політичним життям у державі, неналежним соціальним захистом населення, корумпованістю більшості сфер людської діяльності. Цілком закономірно, що названі причини зумовлюють і виникнення значної частини неологічної лексики, переважно негативного забарвлення, вигаданої невдоволеними масами для посилення емоційного впливу на довколишніх та для вираження власного ставлення до того, що відбувається в країні. Велика роль в утворенні таких неологізмів належить, безперечно, ЗМІ, які змушені першими реагувати на будь-які зміни в суспільстві» [Томіленко 2014, с. 58].

На контактуванні мов зосереджує увагу Д. В. Мазурик, досліджуючи збагачення українськомовної системи в 90-ті роки XX століття інноваційними словами, зокрема запозиченнями. Вона стверджує, що зовнішні причини цього процесу – політична та економічна співпраця із сусідніми народами, перебування українських етнічних територій у складі чужих державних утворень, вступ України до міжнародних організацій, зміни в політичному устрої всередині держави. До низки важливих факторів дослідниця зараховує функціонування міжнародної комп'ютерної інформаційної мережі [Мазурик 2002, с. 16–17]. Близькі міркування висловили Л. М. Архипенко та Т. М. Рудакова, які релевантними вважають економічні, суспільно-політичні, культурні, культурно-побутові, наукові, соціально-психологічні зовнішні чинники, що відіграють важливу роль в процесі запозичення лексем, передусім адаптації англіцизмів загалом [Архипенко 2005, с. 14] та соціально-економічної лексики англomовного походження зокрема в пресі кінця XX – початку XIX століть [Рудакова 2009, с. 13]. Англіцизми обрала об'єктом студіювання й О. М. Лапінська, яка до позамовних причин їхнього проникнення зарахувала: 1) утворення незалежної держави Україна, розвиток у ній ринкової економіки, економічних зв'язків між іншими державами та Україною, досягнення англomовних країн у деяких сферах діяльності; 2) інтенсивне технічне переустаткування побуту українців, використання техніки закордонного виробництва, підвищення комп'ютерної грамотності українців; 3) розвиток

культурних зв'язків між країнами; 4) вплив стилю життя інших країн на українців; 5) сприйняття слухачами іншомовних слів як новіших; 6) усунення політичної цензури, що призвело до вживання в масмедіа, у художній літературі великої кількості іншомовної лексики, жаргонних, нецензурних слів; 7) існування іноземних релігійних організацій і сект; 8) попит на українських жінок серед іноземців; 9) імміграцію українців до інших країн; 10) розвиток туризму в Україні тощо [Лапінська 2010, с. 177–181].

Суголосні міркування знаходимо в працях Н. О. Попової [Попова 2004, с. 12], Н. Ф. Босак, В. А. Печерської [Босак, Печерська 2005], Т. М. Медведєвої [Медведєва 2013, с. 67]. Зокрема, у дослідженні Н. О. Попової йдеться про вплив інших країн і їхніх культур на українську мову, передусім дослідниця наголошує, що на процес запозичення іншомовних слів впливало «довге співіснування з Польщею та Росією в межах однієї держави, внаслідок чого запозичення з європейських мов часто відбувалося не безпосередньо, а опосередковано через польську або іншу мову. При цьому посередництво польської мови більш помітне у західному регіоні країни. Однак на певному етапі (до об'єднання з Росією) українська мова через культурних діячів, що працювали в Москві, сама виступала посередником між європейськими та російськими мовами» [Попова 2004, с. 12]. Цікаві міркування висловлює також Т. М. Медведєва. Зовнішньомовні причини появи запозичень вона поділяє на соціально-психологічні, вияв яких пов'язує з наслідуванням «мовної моди» для створення експресії, та естетичні, що відбивають прагнення до евфемістичних замін деяких понять. До позамовних факторів, на її думку, слід зарахувати результат так званої «америкоманії», коли зацікавлення викликають не лише технічні інновації, але й життєві стандарти, манера поведінки й спілкування, естетичні смаки, авторитетність мови (зокрема англійської) тощо [Медведєва 2013, с. 47]. Про поширення явища лінгвістичної моди як зовнішнього чинника зауважує Д. В. Дергач. Крім того, він акцентує на демократизації різних сфер суспільного життя (передусім політичної й

культурної), розширенні інформаційного поля, його перетворенні на складний культурно-комунікаційний простір, основні функції якого передбачають не тільки інформування, а й переконання – вплив на масову суспільну свідомість. Дослідник зосереджує увагу на геополітичних та глобалізаційних процесах, що зумовлюють інтерференцію національних пріоритетів різних держав, на науково-технічному прогресі [Дергач 2009.].

Ми проаналізували лише деякі відомі концепції, прибічники яких акцентують на позамовних факторах, що безпосередньо чи опосередковано впливають на розвиток мови загалом та її лексичної системи зокрема. Як бачимо, у лінгвістичній парадигмі досі немає єдиної, спільно випрацьованої й описаної типології цих чинників. Хоч висловлені науковцями міркування мають низку розбіжностей, водночас вони виявляють і деяку спільність. Зокрема, більшість дослідників схиляється до думки про беззаперечний динамізм мовної системи, що відбувається внаслідок дії різних суспільних процесів, які виявляють неоднакову активність упродовж певних часових зрізів. Висловлюючи солідарність із такими міркуваннями, зазначимо, що на розвиток мови впливають зміни в соціальній й економічній сферах, у політичному житті людей, розвиток науки й техніки, демократизація та лібералізація суспільства, міжнародні відносини й міжмовне контактування, наслідок чого – поповнення значної кількості запозичень. Неабияке значення мають психологічні фактори. Уважаючи розвиток мовної системи позитивним явищем, водночас усвідомлюємо велику роль тенденції «до постійного збереження рівноваги в її системі» [Русанівський 1988, с. 130]. Важливо, аби нові номінації не порушували усталених і випрацьованих норм сучасної української літературної мови, а вживання запозичень було збалансованим і виправданим.

1.4. Дослідження економічної лексики в українській мові на сучасному етапі

Економічна лексика як один із важливих компонентів усього словникового складу сучасної української мови належить до важливих об'єктів студіювання сучасної лінгвістики. Нині різні аспекти її опису, зокрема становлення й нормування [Становлення 2011], частиномовна інтерпретація [Навальна 2009], стилістична роль [Чорновол 2004] та ін., подані в низці праць науковців. Окрім зазначених, мовознавці зосереджували увагу й на інших проблемах. Комплексний аналіз української соціально-економічної термінології в контексті її становлення й кодифікації запропонувала Т. М. Дячук. Дослідниця розглянула формування та функціонування вказаних понять у площині синхронічно-діахронічної кореляції, визначила основні етапи їхнього становлення, кількісні та якісні зміни, що відбулися в термінологічній системі впродовж певних часових зрізів, зацентрувала на їхніх причинах. Заслуговує на увагу запропонована авторкою типологія українських соціально-економічних термінів, яку укладено з огляду на різні параметричні ознаки, зокрема тематику, походження, парадигматичні відношення та особливості лексико-семантичних процесів на кожному синхронному зрізі її формування. Т. М. Дячук описала продуктивні й непродуктивні моделі творення зазначених номінацій, розглянула їх у плані мовної кодифікації й подала власні рекомендації щодо написання новітніх економічних термінів [Дячук 2003].

Структурно-типологічний аспект студіювання аналітичних номінацій в економічній терміносистемі запропонувала О. В. Чуєшкова. Вона удокладнила критерії виділення термінів цієї галузі, проаналізувала їхню граматичну та семантичну структуру, з'ясувала місце зазначених понять у системі номінативних засобів мови. Заслуговує на увагу докладна інтерпретація шляхів творення досліджуваних одиниць, виділення їхніх продуктивних словотвірних типів та моделей. Крім того, дослідниця запропонувала класифікацію кількаслівних економічних термінів з огляду на ступінь їхньої семантичної цілісності, схарактеризувала сполуки,

структуровані суто власне-термінами, а також і неспеціальними лексемами [Чуєшкова 2002].

М. І. Навальна зосередила увагу на дієсловах соціально-економічної сфери, засвідчених у засобах масової інформації кінця XX ст., докладно проаналізувала динамічні процеси в їхньому словотворенні, семантичному наповненні та функціонуванні, запропонувала чітку лексико-семантичну диференціацію цих мовних одиниць, визначила їхній обсяг і місце в лексичній системі української мови. Дослідниці вдалося встановити співвідношення між питомими та запозиченими дієслівними основами, розмежувати дієслова загального вжитку й терміни, визначити основні шляхи та способи семантичного збагачення тематичних груп дієслів соціально-економічної сфери і їхні зв'язки з дієсловами інших лексико-семантичних груп. Заслуговує на увагу опис процесів термінологізації та детермінологізації аналізованих лексем [Навальна, 2014].

Динамічний аспект опису економічної лексики в контексті інновацій усієї лексико-семантичної системи української мови новітнього періоду подала О. М. Михалевич. Дослідниця зосередила увагу на змінах в економічній терміносистемі, що відбивають значні економічні трансформації в сучасному українському суспільстві, досить докладно схарактеризувала кількісні та якісні зрушення, описала структурно-семантичні та функційні особливості цих мовних одиниць. Результати дослідження вияскравили новітні тенденції розвитку термінолексики економічної сфери та визначили її вплив на словниковий склад української мови [Михалевич 2010; Михалевич 2011; Михалевич 2011a].

Т. М. Рудакова ґрунтовно схарактеризувала особливості функціонування соціально-економічної лексики англomовного походження в українських засобах масової інформації кінця XX – початку XXI ст. Вона порушила проблему доцільності використання цих номінацій в мовленні, зацентрувала на причинах і наслідках їхнього проникнення в українськомовний простір та з'ясувала, як інтерпретують ці питання відомі науковці. Крім сформульованої

дефініції поняття *соціально-економічна лексика*, дослідниця запропонувала лексико-тематичну типологію англізмів, указала на їхні модифікації в текстах сучасних українських масмедіа та визначила ступінь розуміння цих одиниць представниками різних верств населення. Викликає зацікавлення укладений авторкою словник англомовних соціально-економічних запозичень [Рудакова 2009].

У праці В. Д. Борщовецької запропоновано когнітивні стратегії засвоєння англійської фахової лексики, яку опановують студенти економічних спеціальностей. Окрім докладних методичних рекомендацій, зокрема чіткого опису основних етапів вивчення вказаних запозичень та розробленого комплексу вправ, дослідниця зосредила увагу на лінгвістичних особливостях англійських економічних понять і подала їхню типологію [Борщовецька 2004].

О. П. Винник присвятила роботу різноаспектному аналізу процесів метафоризації у фаховій мові економістів, визначила роль і місце номінацій цього різновиду в лексиці економічної галузі, схарактеризувала їхні семантичні, морфологічні та структурно-синтаксичні особливості. Базою для вияву якісних і кількісних змін, що відбулися в корпусі аналізованих лексем, послуговували словники, фахова періодична література й наукові спеціальні праці з економіки. Дослідниця довела, що динамічні процеси, які спричиняють виникнення метафоричних найменувань, пов'язані з політичним, науково-технічним і соціально-економічним поступом суспільства [Винник 2007].

На формуванні термінологічної системи економіки агропромислового комплексу зосредила увагу Т. П. Кравченко [Кравченко 2006].

Важливо зазначити, що економічні номінації розглядають не тільки на матеріалі української, а й інших мов. Зокрема, термінологічну лексику як засіб когезії англомовного економічного тексту ґрунтовно описала С. М. Рибачок. Окрім когезійно-когерентного потенціалу вказаних понять, дослідниця схарактеризувала їх у контексті антропоцентричної парадигми. Також нам імponує чіткий акцент на лінгвокогнітивних і лінгвопрагматичних механізмах реалізації когезії в дискурсі та його аналіз у площині

лінгвосоціокультурної взаємодії суб'єктів економічної діяльності і їхньої мовної, мовленнєвої та фахової компетенції. Не менш важливим видається студіювання дискурсу як когнітивно-комунікативного середовища, що має передусім три найважливіші форми вияву – висловлення, надфразову єдності та текст і поєднує епістемічні, фахові, професійні, етноспецифічні, психологічні, культурно-мовленнєві надбання певної лінгвокультурної спільноти в економічній галузі діяльності. Узявши за основу різножанрові (наукові, науково-популярні, навчальні, довідкові) тексти економічної тематики, авторка визначила специфіку функціонування термінологічних одиниць та вказала на їхню роль у досягненні фахових і комунікативних завдань. Актуальність праці увиразнює й визначення когнітивно-семантичних, структурно-граматичних та комунікативно-функційних особливостей зазначених термінів, чітке групування загальнонаукових номінацій [Рибачок 2004].

Нову економічну лексику й термінологію англійської мови схарактеризувала В. В. Гаврилова [Гаврилова 2010]. О. М. Лотка дослідила англійську термінологію фінансово-економічних взаємин [Лотка 2000].

Парадигматичний і синтагматичний аспекти студіювання англійських багатокомпонентних економічних термінів представлено в праці В. Л. Іщенка. Науковець порушив питання внутрішньої та зовнішньої валентності прикметників, які беруть участь у моделюванні англійських терміносполук, визначив особливості функціонування зазначених аналітичних понять у текстах різних стилів. Окрім структурних параметрів, лінгвіст зосередив увагу на семантичному навантаженні аналізованих мовних одиниць, вирізняв лексико-семантичні дублети та антонімічні номінації, яким дав власну оцінку, зокрема вказав на те, що вони створюють мовну надмірність [Іщенко 2002].

Грунтовний опис дієслівних об'єктних словосполучень англійської економічної терміносистеми в структурно-семантичному та функційному аспектах запропонував В. М. Артюх. Дослідник подав дефініцію поняття *термінологічне дієслівне об'єктне словосполучення*, виділив словотвірні моделі

та лексико-семантичні групи дієслів, характеризував їх у площині продуктивності / непродуктивності структурування термінологічних словосполучень, зацентрував на специфіці функціонування аналітичних термінів у текстах наукового та публіцистичного стилів [Артюх 2010].

О. В. Слаба на матеріалі економічної лексики німецької мови комплексно проаналізувала англоамериканізми, характеризувала типи цих одиниць і вказала на тематичні сфери, які вони обслуговують. Дослідниця зосередила увагу на зрушеннях у семантичній структурі термінів, з'ясувала їхній вплив на розвиток досліджуваної лексики, визначила шляхи й закономірності проникнення англоамериканізмів у німецьку мову, механізми їхньої адаптації та входження в спеціальну лексику й у лексико-семантичну систему мови загалом. Викликає зацікавлення опис англоамериканізмів та похідних від них одиниць з огляду на їхні дериваційні особливості, увиразненню чого сприяє об'єднання похідних номінацій у словотвірні гнізда [Слаба 2003].

Номінативний та функційний аспекти вивчення термінів соціальної ринкової економіки в німецькій мові запропонувала О. В. Подвойська. Дослідниця визначила шляхи виникнення та способи номінації вказаних понять, з'ясувала їхню продуктивність та подала лексико-семантичну типологію [Подвойська 2008].

Значно конкретніший об'єкт опису – префіксальні дієслівні терміни економіки в німецькій мові обрала Л. Б. Воловик. Окрім словотвірних параметрів аналізованих понять, авторка зосередила увагу на їхніх структурно-семантичних і функційних ознаках [Воловик 2012].

Н. В. Бабченко виявила фонетико-графічну специфіку сучасної економічної й політичної лексики, розглянувши її на тлі загальновживаних мовних одиниць французької мови. Дослідниця обрала об'єктом студіювання терміни та номінації на позначення економічних і політичних реалій (назви партій, підприємств, організацій, торгових марок, соціальних та громадських установ тощо), серед яких розглянула й власні назви, що маркують суб'єктів економічної чи політичної діяльності, а також аббревіатури. Н. В. Бабченко

звернула увагу на низку графічних протиріч та складність оформлення іншомовних понять, зокрема йдеться про створення термінів-інтернаціоналізмів та номінацій, які поповнили французьку мову транслітерованими та транскрибованими запозиченнями. Дослідниця висновкує, що графічні зміни в термінах та інших лексемах економічної й політичної сфер зумовлені прагненням спростити передавання інформації на письмі [Бабченко 2007].

Формування та функціонування італійської економічної терміносистеми проаналізувала О. І. Яковенко [Яковенко 2009].

Чимало праць означеної тематики поповнило сучасну лексикографію. Серед них тлумачні словники суто економічних термінів [Гриньова, Коюда, ТСЕТ 2001; Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006; Коломойцев, УСЕТ 2000; Коноплицький, Філіна, ЕС 2007; КСЕТ 1997; КСЕТ 2001; МСІТЕ 2010; Сатир, Яценко, СЕТ 2002; СПТРЕ 1997; ССЕТ 2006; СТРЕ 1996; ТСБОЕАА 2003], зокрема й енциклопедичного різновиду [ЕЕ Мочерний], та видання, що подають різнотематичну лексику, частину якої становлять економічні поняття української мови [Биби́к, Сюта, СІС 2006; ВТССУМ 2005; Словарь; СІС 1975; СІС 2000; Сліпушко, ПФЕС 1999; ССІС 2006; СУМ; СУМ-20; Українська мова 2004], а також перекладні словники, що містять одиниці окресленої сфери [БізнесСловник 2002; Горпинич, ТУАСЕТТС 2016; РУСЕТ 2007; Словник-посібник 1997; СФЕТ 1999; УРЕСТ 1994; УРЕТС 2005; Шимків, АУТСЕЛ 2004], рідше словотворчі лексикографічні видання [Зернова, СЕНРНС 1994].

Питання української термінології розглядають на десятках конференцій усіх рівнів, виголошені доповіді на яких друкують у збірниках [Проблеми 2014].

Отже, дослідження економічної лексики, зокрема особливостей її функціонування, лексико-семантичної диференціації, частиномовної, дериваційної, структурної інтерпретації, порушення проблеми кодифікації належить до актуальних питань сучасної лінгвістичної парадигми. Окрім специфіки вияву цих одиниць передусім в українських наукових

виданнях та публіцистиці, є чимало праць, у яких аналізовані поняття описують на матеріалі інших мов, зокрема англійської, німецької, французької, італійської. Значну увагу приділяють поясненню економічних термінів, що відбиває значна частина лексикографічних праць.

Висновки до розділу 1

Економічна лексика сучасної української літературної мови слугує засобом маркування предметів, дій, процесів та станів, пов'язаних з економічною сферою, і структурує значну за обсягом, неоднорідну за походженням і розгалужену за семантикою групу мовних одиниць, до яких належать передусім терміни, професійні слова, а також загальновживані лексеми.

Економічні номінації – переважно запозичені слова, що на завершальному етапі адаптації часто слугують дериваційною базою для похідних одиниць, в утворенні яких беруть участь питомі й іншомовні афікси.

Попри тривалий час вивчення економічної лексики, у сучасній лінгвістиці немає усталеної думки про чіткий перелік зовнішніх чинників, які впливають її розвиток. Проте беззаперечним є факт, що важливу роль у динаміці економічних номінацій відіграють зміни в соціальній та економічній сферах, у політичному житті людей, науці тощо. Неабияке значення мають міжнародні відносини й міжмовне контактування.

Економічна лексика виявляє низку специфічних ознак, серед яких не тільки наукова, а й позанаукова сфера функціонування, відкритість до мовних змін, пов'язаних із дією зовнішніх чинників, розширення лексичного значення слів, міжтематична транспозиція, виявлена в проникненні номінацій з інших галузей, а також розмовних одиниць, лексем із переносним значенням, жаргонізмів.

Подана в сучасній лінгвістиці внутрішня тематична типологія економічних понять не засвідчує її чіткості й стабільності, хоч найчастіше

науковці розмежовують такі підгрупи: фінансову та банківську, бухгалтерську, маркетингову термінологію, терміни менеджменту, макро- та мікроекономіки.

Кінець XX – початок XXI ст. ознаменований значним поповненням корпусу економічної лексики української літературної мови, лінгвістичному опису чого присвячено чимало праць. Крім того, дослідники вдаються до різноаспектного студіювання вказаних одиниць в інших мовах. Водночас динамічні процеси економічної лексики відбуваються постійно, не припиняють поповнювати словниковий склад української мови нові запозичення, лексеми з модифікованим лексичним значенням. Одні зі слів виявляють активізацію вживання, інші навпаки потрапляють до пасиву. У зв'язку з цим вивчення економічних одиниць не втрачає актуальності.

Розділ 2

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ЛЕКСИКА В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕМАТИЦІ

2.1. Головні передумови актуалізації слів іншомовного походження в економічній сфері

Економічну лексику попри відносно обмежену сферу вживання та тенденцію до однозначності не можна вважати ізольованою й позбавленою мовного динамізму. Звичайно, лексико-семантичні зрушення в мові економіки за чисельністю не такі, як в інших семантичних групах слів, адже поняттєвий апарат економічної науки передусім спрямований на забезпечення комунікативних потреб фахівців цієї сфери, що простежуємо в економічних документах, наукових публікаціях спеціалістів та ін. Водночас, як відомо, розвиток економіки, новини цієї галузі цікавлять не тільки її дослідників, а й пересічних громадян. Доказ цього – щоденна наявність інформації в газетній публіцистиці, на спеціально створених сайтах, промови вищого керівництва держави про сучасний стан економіки та ін., на основі чого впродовж першого двадцятиріччя ХХІ століття найчастіше простежуємо певні зміни в мові сучасної економіки. По-перше, у медійному дискурсі помітне розширення семантики понять, активізація низки термінів, що пов'язуємо із соціальною динамікою, від якої значною мірою залежить рівень і спосіб життя людей, а також із прийняттям специфічних законів і постанов тощо. По-друге, виникають нові економічні номінації, які часто запозичують з інших мов. Віддзеркалення змін у соціально-економічному житті держави, модернізації економіки, розвитку її галузевої структури (промисловості, будівництва, сільського господарства, торгівлі, управління, сфери послуг), потреба їхнього наукового вивчення та ін. слугує вагомою передумовою зрушень у межах лексичного фонду економіки. Розбудова українського економічного словника значною мірою відбувається в періоди реформування, зростання чи спаду економіки. У такому разі простежуємо явище розширення семантики відомих понять, поповнення новими словами, що засвідчують зв'язок з іншими

терміносистемами, міжстильову транспозицію, а найбільше – міжмовну взаємодію, наслідком якої є запозичення. І. М. Шелепкова цілком аргументовано наголошує, що існує значний пласт лексичних одиниць як постійний фонд економічної термінології (незалежно від типу економіки). Такі слова виражають базові загальноекономічні поняття й категорії. Водночас нині простежуємо тенденцію до запозичення економічної лексики переважно з англійської мови, що засвідчує наявність прямих і безпосередніх контактів з іноземними партнерами [Шелепкова 2018, с. 54]. Л. М. Архипенко акцентує на найважливіших стадіях засвоєння іншомовних слів у мові-рецепторі, які долає більшість номінацій аналізованого різновиду. Зокрема, дослідниця виділяє три такі етапи: 1) початковий, пов'язаний із моментом, процесом запозичення й «вибором способу запозичення: транслітерація, транскрипція. Цьому етапу властиве графічне переоформлення іншомовного слова, перехід від латиниці до кирилиці» [Архипенко 2003, с. 83]; 2) поглиблений, коли лексема починає активно функціонувати в мовленні. «На цьому етапі виявляються парадигматичні зв'язки: полісемія, синонімія, антонімія» [Архипенко 2003, с. 83]; 3) етап повної адаптації, для якого характерна лексикографічна регламентація, тобто така одиниця має дефініцію, набуває лінгвістично аргументованої граматичної інтерпретації, що ґрунтується на чинних нормах сучасної української літературної мови [Архипенко 2003, с. 83]. Цілком умотивованим також вважаємо запропоноване дослідницею вирізнення таких типів адаптації: графемно-орфографічного, семантичного, словотвірного, граматичного [Архипенко 2003, с. 83–84].

Акцентуючи на динаміці лексичної системи, науковці цілком умотивовано акцентують увагу на екстралінгвальних та інтралінгвальних чинниках цього процесу. До групи перших О. А. Стишов зарахував: посилення глобалізації, вибір Україною європейського шляху розвитку, активізацію співпраці зі світовим співтовариством у низці галузей, зокрема й економіці, участі українських науковців у конференціях, симпозіумах тощо, допомога інших держав, закупівля нових видів техніки й устаткування, навчання

українців у розвинених країнах Заходу, загальна демократизація в Україні, зростання рівня освіченості більшості її громадян, зокрема оволодіння іноземними мовами, мода на іншомовні слова й запозичення, потужний вплив інтернет-телефонії, посилення діяльності іноземних фірм, значний вплив реклами, у якій вагому частку посідають нові іншомовні слова, пожвавлення міграції та ін. Інтралінгвальними чинниками дослідник вважає системність мови, тенденцію до інтеграції її елементів, внутрішньомовну потребу в називанні нової реалії, принцип економії мовної енергії, лінгвальних засобів, потребу уточнити й розмежувати близькі поняття, прагнення до новизни та свіжості, емоційності й експресивності тощо [Стишов 2019, с. 100–102]. Виділені О. А. Стишовим різновиди зовнішніх і внутрішніх чинників актуальні й для спеціалізованої економічної лексики, передусім запозичень, що активно її поповнюють.

Після потрапляння до сфери мовлення фахівців такі одиниці почасти полишають вузькоспеціалізовану сферу вживання й проникають до засобів масової інформації. Поза сумнівом, обсяг номінацій, використаних у наукових публікаціях і в медійному дискурсі соціально-економічної тематики, відрізняється. Професійному економічному мовленню притаманна наявність значної кількості спеціальних категорій, натомість термінологічний апарат мови української публіцистики вужчий, що зумовлено адресуванням інформації великій аудиторії, переважна частина якої не є фахівцями в економічній сфері. У газетній публіцистиці автори переважно послуговуються базовими поняттями, прагнучи зробити текст зрозумілим для максимальної кількості реципієнтів, і в разі використання незрозумілого чи малозрозумілого слова зазвичай вдаються до його пояснення.

Тенденції оновлення економічної лексики простежуємо у фінансуванні, кредитуванні, банківській справі, в описах різних процесів, що відбуваються на підприємствах, в організаціях, фірмах і товариствах, у текстах, які віддзеркалюють явища, пов'язані з ціноутворенням, купівлею-продажем, субсидіями тощо.

Проблема опису мовних одиниць на позначення різноманітних економічних понять, процесів, явищ в українській лінгвістиці не нова. Зокрема, лексику економічної сфери об'єктом дослідження обрали Л. В. Кушмар [Кушмар 2011], О. М. Михалевич [Михалевич 2001], М. І. Навальна [Навальна 2014; Навальна 2018, с. 74–90], О. А. Покровська [Покровська 1996] та ін. Різномасштабне студіювання української економічної термінології запропонували Т. М. Дячук [Дячук 2003], О. С. Черемська, В. Ф. Жовтобрюх, Л. М. Архипенко, І. М. Шелепкова [Становлення 2011], Г. В. Чорновол [Чорновол 2004], О. В. Чуєшкова [Чуєшкова 2002] та ін. Англіцизми в пресі кінця XX – початку XXI ст. описала Л. М. Архипенко [Архипенко 2005], на функціонуванні соціально-економічної лексики англословного походження в українських засобах масової інформації цього ж періоду зосередила увагу Т. М. Рудакова [Рудакова 2009]. Пропри наявність значної кількості напрацювань, вивчення новітньої економічної термінології, засвідченої в періодичних виданнях, не можна вважати вичерпним, адже економічні трансформації постійно відбуваються в сучасному світі, що безпосередньо впливає на мовну динаміку в економічній термінології. Важливим є акцент на активізації понять у певні періоди, формуванні нових значеннєвих відтінків відомих термінів, вияві семантики, граматичних і стилістичних ознак запозичених одиниць цього різновиду, їхній здатності бути дериваційною базою для інших неолексем тощо.

Важливою рисою термінологічної динаміки є поступове спрямування вузькоспеціалізованих понять до групи широковживаних лексем. О. А. Стишов такий потенціал приписує передусім інтернаціоналізмам, що активно потрапляють до українського слововжитку з англійської мови та її американського варіанта [Стишов 2003а, с. 65]. Виявляючи солідарність із міркуваннями дослідника, зазначимо, що розширення економічного словника завдяки англіцизмам цілком закономірне, воно зумовлене активними процесами глобалізації, а отже й спілкуванням між людьми різних національностей. Для реалізації цих та низки інших питань активно вживають англійську мову.

Акцентуючи на частиномовні інтерпретації термінів економіки, зазначимо, що їхній основний пласт становлять іменники з абстрактним значення, рідше трапляються дієслова та прикметники, які зазвичай структурують аналітичні поняття. Оскільки наукових праць, присвячених дослідженню економічної терміносистеми, зокрема її семантичних, структурних, частиномовних, дериваційних та інших параметрів, чимало, то в цьому розділі зацентруємо увагу передусім на поняттях, що в лінгвістиці схарактеризовані найменшою мірою й потрапили до медійного вжитку відносно недавно.

Отже, упродовж останнього часу актуалізації в засобах масової комунікації зазнала значна частина термінів іншомовного походження, що зумовлено змінами в соціально-економічній сфері, доступністю інтернету, соціальних мереж, тісною міжмовною взаємодією. Такі номінації завдяки частому вживанню в пресі поступово втратили ознаки вузькоспеціалізованості й стали зрозумілими для нефахівців.

2.2. Назви неістот та пов'язані з ними ознаки, дії й процеси в економічній сфері

На початку XXI ст. до складу спеціалізованої економічної лексики потрапило чимало запозичень, освоєння яких стало потрібним для розширення меж міжмовної економічної комунікації, створення нових технологій, різних мережевих проектів та ін. З'явилися номінації нових форм матеріально-фінансових ресурсів, економічних процесів, фінансово-економічних операцій, новітніх технологій і результатів їхнього застосування у фінансово-економічній сфері та в системі електронних послуг тощо. Умовно зазначені мовні одиниці доречно об'єднати у дві групи: лексеми, які виявляють стосунок до цифрових коштів та пов'язаних із ними дій, і номінації на позначення економічних процесів, фінансових установ, операцій з усталеними різновидами коштів.

2.2.1. Лексеми на позначення віртуальних (цифрових) коштів, їхніх ознак та процесів із ними

Із настанням цифрової епохи в людей з'явилася можливість використовувати з користю для себе нові технології, заробляти гроші у віртуальному світі. Мовну систему економіки поповнило чимало запозичених інновацій. Швидкий розвиток інформаційних технологій став важливою передумовою виникнення незвичних для пересічних громадян грошових одиниць, серед яких чільне місце посіла криптовалюта. Слово на позначення віртуальних (цифрових) коштів та пов'язаних із ними платіжною системою, фінансовими послугами потрапило до української економічної лексики з англійської мови (*cryptocurrency*) і стало вживаним особливо з часу появи у 2009 році біткойнів. Фінансові процеси з криптовалютою швидкі та конфіденційні, їх не контролює й не оподатковує держава. Криптовалюта є віддзеркаленням новітніх технологічних ідей у світі, зокрема розрахункових операцій, інвестування та ін., що дає змогу заробити значні кошти. З огляду на це, а також у зв'язку з наявністю досконалої системи запобігання шахрайству інноваційний криптовалютний ринок вважають відносно безпечним. Але з іншого боку, питання надійності не зникає, значна частина людей не довіряє такій платіжній системі, адже ніхто не гарантує повернення коштів у разі хакерських атак чи їхньої компенсації внаслідок різкого коливання курсу щодо більш звичних грошових одиниць та ін. Із 2009 року аналізоване поняття активно вживають в медійному просторі: *«Біткойн Ескобара»*: брат найвідомішого в світі наркобарона запускає свою **криптовалюту** (заг.) (www.news.finance.ua, 17.02.2018); **Криптовалюта**, яку розробляє Китай, підірве панування долара на світовому ринку – Deutsche Bank (заг.) (www.news.finance.ua, 02.02.2020). Зазвичай його використовують у формі однині, хоч зрідка натрапляємо на множину, пор: **Криптовалюти** (мн.) та операції з ними в податковому законодавстві України не врегульовані. Водночас, провівши ґрунтовний системний аналіз цивільного законодавства, можна зробити висновок, що для цілей оподаткування **криптовалюти** (одн.) є

товаром у вигляді нематеріального активу (www.yur-gazeta.com, 20.08.2019). Поняття *криптовалюта* – складне слово, першу частину якого *крипто-* в словниках іншомовних слів розтлумачено як «(гр. *κρυπτός* – таємний, прихований) ... «таємно» або належність до якогось прихованого стану» [CIC 2000, с. 305], а другу – *валюта* – «(італ. *valuta*, від лат. *valeo* – коштую) – 1) Грошова одиниця країни. 2) Тип грошової системи, що діє в країні: вільно конвертована в. – *валюта*, яка вільно обмінюється на іншу. 3) Іноземні гроші, а також *векселі, чеки* тощо, використовувані в міжнародних розрахунках (іноземна в.)» [CIC 2000, с. 99].

Криптовалюта – узагальнена назва, фахівці нараховують близько тисяч її різновидів, кількість яких постійно зростає. До найпопулярніших належать *біткойн* (від *bit* – одиниця комп’ютерної пам’яті й *coin* – монета; у пресі трапляється *біткоїн, біткоін*), *лібра (Libra)*, *ефір (ефіріум, Ethereum)* та ін. Окрім з’яви нових понять, споживач інформації мав отримати і їхні тлумачення. Зокрема, перші публікації про біткойни, пов’язані з ними платіжні операції, переміщення коштів, комісію тощо містили їхнє докладне пояснення. З’явилися навіть окремо присвячені цій віртуальній валюті статті: *Що таке електронна валюта «Біткойн»? (заг.). Біткойни – це електронна валюта з відкритим кодом. Вона абсолютно децентралізована, дозволяє здійснювати розрахунки по усьому світу, при цьому комісія за переводи або дуже низька, або відсутня. Мережу, яка підтримує функціонування системи біткойн створюють люди, учасники, які мають на своєму комп’ютері встановлену програму* (www.radiosvoboda.org, 26.09.2015). Зазвичай інформуючи про нові види електронних грошей, журналісти подають їхні назви англійською мовою, хоч подекуди послуговуються й синонімічними відповідниками. Принагідно прокоментуємо орфографічне оформлення аналізованих лексем. На нашу думку, номінації різних цифрових коштів необхідно передавати українською мовою відповідно до чинних норм. Серед трьох варіантів *біткойн, біткоїн, біткоін* надаємо перевагу першим двом, оскільки для української мови не характерний збіг голосних. Напр.: *Bitcoin* б’є рекорди – його вартість

перевищила \$7 тисяч (заг.) (www.unian.ua, 02.11.2017); Курс криптовалюти **Bitcoin** опустився до мінімальної позначки з вересня минулого року (www.24tv.ua, 26.11.2018); Курс **Bitcoin** 27 листопада перевищив позначку в 9500 доларів. ... Зазначимо, що на початку місяця **біткойн** вперше в історії здолав позначку в 7000 доларів (www.news.finance.ua, 27.11.2017); За підсумками першого кварталу 2020 року ціна **біткойна** впала на 10%, проте в порівнянні з традиційними фондовими ринками перша криптовалюта показала більш успішні результати (www.news.finance.ua, 03.04.2020); Станом на 2 вересня вартість **біткойна** перевищила попередній історичний максимум, сягнувши відмітки у понад п'ять тисяч доларів. Близько 5:25 за київським часом курс криптовалюти становив 5012.66 доларів (www.narodna-pravda.ua, 02.09.2017); Криптовалюта **Libra** та її аналоги можуть набутися значно масштабнішого поширення, ніж **Bitcoin** і **Ко**, та може бути використана для відмивання грошей, фінансування терористів й викрадення даних користувачів. ... Одна з причин, чому **Libra** спричинила такий ажіотаж у Вашингтоні, це побоювання, що одного дня вона може скинути з трону долар (www.tyzhden.ua, 07.01.2020); В Україні відбулася перша в світі електронна трансатлантична угода з купівлі квартири у Києві за криптовалюту **Ethereum**. ... Перед тим, як укласти угоду, сторони уклали смарт-контракт, на підставі якого криптовалюту **Ефіріум** перевели на депозит (www.narodna-pravda.ua, 26.09.2017); Центральний банк Швеції на цьому тижні оголосив про початок тестування першої на території ЄС державної криптовалюти. **e-Krona** – це традиційні гроші, але в цифровій формі, які випустив та якими керує центральний банк країни (www.epravda.com.ua, 22.02.2020); ...якщо **електронна крона** вийде в обіг, вона буде використовуватися для імітації повсякденних банківських операцій... (www.epravda.com.ua, 22.02.2020). Нині головна проблема всього світу – стрімке поширення коронавірусу, з яким навіть пов'язали криптовалюту. Її дорожчання пропорційне смерті людей від цієї недуги. Напр.: Розробники та користувачі анонімного форуму *4chan* розробили криптовалюту під назвою **CoronaCoin**. Вона дорожчає кожного разу, коли

у світі хтось помирає від коронавірусу (www.24tv.ua, 01.03.2020); **CoronaCoin**: з'явилася криптовалюта, курс якої залежить від поширення коронавірусу (заг.). Кількість токенів нової криптовалюти зменшуватиметься при зростанні кількості хворих на коронавірус (www.narodna-pravda.ua, 03.03.2020). До неолексем варто зарахувати й ужите в останньому реченні слово *токен* (з англ. *token* – знак, символ, жетон), що використовують на позначення цифрового ключа, який ідентифікує особу, а також т. зв. представленого в цифровій формі знака, цінності, що підтверджує участь її власника в проєкті, гарантує отримання ним прибутку. Лексичну систему української мови поповнила лексема *блокчейн* (з англ. *blockchain*, *block chain* від *block* – блок, *chain* – ланцюг) – новітня технологія, застосовувана для створення захищеного розподіленого електронного реєстру інформації, котру контролюють усі учасники групи: «**Блокчейн** – необхідний інструмент економіки довіри» (заг.) **Блокчейн** дозволяє людям безпечно обмінюватися даними і ресурсами. ... Не менш популярним в найближчі роки стане використання **блокчейна** для переміщення цифрових активів. При цьому послуги банків, бірж і платіжних систем не потрібні. **Блокчейн** – це інтернет в 90-і, а фінансові операції на **блокчейні** – це аналог електронної пошти (www.cikavosti.com, 11.10.2017). В англійському звучанні нині використовують запозичення *майнінг* (від англ. *mining* – видобуток корисних копалин) – процес формування нових блоків завдяки спеціальному обладнанню й комп'ютерній потужності, що використовують для отримання прибутку. Тобто головне завдання майнінгу – виготовляти криптовалюту: *Витрати на майнінг біткойна перевищили його реальну вартість* (заг.). (www.unian.ua, 29.01.2019); *Але найцікавіша стаття інвестування – в обладнання для майнінгу* (www.nv.ua, 21.06.2017). У засобах масової інформації натрапляємо на споріднене слово *майнерство*, за використання якого подекуди подають його тлумачення: **Майнерство (добування криптовалют)** дуже поширене в Україні, що підтверджують відповідні дані: розмір ринку біткойна в Україні є аж четвертим по обсягу у світі (www.unian.ua, 13.02.2018). Крім іменників, у медіа функціонують й

однокореневі дієслова: *Залізничники **майнили** криптовалюту, підключившись до електромережі Укрзалізниці: збитки склали 1 млн грн (заг.)* (www.hromadske.ua, 15.11.2019).

Активізацію різних цифрових валют, що з'явилися передусім зі змінами у фінансовій сфері, платіжними системами та настанням епохи диджиталізації¹, засвідчує продуктивність дериваційних процесів. Збагаченню словникового складу української мови сприяють утворені суфіксальним способом (за допомогою форманта *-н-*) прикметники, часто підпорядковані словам *біржа, галузь, компанія, рахунок, ринок, проект, хедж-фонд, мільйонер, мільярдер* та ін.: *Міністерство національної оборони Південної Кореї з понеділка блокує доступ до **криптовалютних бірж** на військових базах* (www.zib.com.ua, 19.01.2018); *Редакція Cryptobit Media підготувала своїм читачам список-рейтинг найвідоміших і багатих діячів **криптовалютної галузі*** (www.cryptobit.media, 15.04.2019); *Стан Чжао оцінюється в розмірі 2 мільярдів доларів в криптовалютах і акціях декількох великих **криптовалютних компаній*** (www.cryptobit.media, 15.04.2019); *Загальна капіталізація **криптовалютного ринку** знизилася приблизно на чверть, до позначки \$152 млрд.* (www.minfin.com.ua, 12.03.2020); *Компанія Facebook може змінити профіль свого **криптовалютного проекту Libra** після ряду спірних ситуацій з регуляторами в різних країнах* (www.nv.ua, 04.03.2020); *Засновник Pantera Bitcoin, а в минулому співробітник Goldman Sachs Ден Морхед визнає, що створювати **криптовалютний хедж-фонд** в 2013 році було непросто* (www.news.finance.ua, 26.12.2017); *Завдяки цьому вкладу зараз Уінклвосси вважаються **криптовалютними мільярдерами*** (www.cryptobit.media, 15.04.2019); *У 2015 році художник Роб Майерс намалював картину-головоломку, в якій зашифрував код. Цю задачу розв'язали лише за три роки, а гроші перевели на інший **біткойновий рахунок***

¹ Порушуючи проблему внормування запозичень, зазначимо, що відповідно до правил оформлення загальних іншомовних назв лексему *диджиталізація* правильніше писати з голосним [u], хоч у пресі надають перевагу *діджиталізація*.

(www.zik.ua, 06.02.2018); *Детальна інформація про рішення китайського регулятора була опублікована в Твіттері керівником однієї з **майнінгових компаній** Еллі Чжан і підтверджена виданням Quartz* (www.news.finance.ua, 09.01.2018).

У засобах масової інформації натрапляємо на низку складних за будовою понять економічної тематики, творення яких також не суперечать внутрішньомовним дериваційним законам. Наприклад, на позначення різних цифрових валют, що не контролює жоден орган управління чи банк, а тільки учасники мережі, з'явилися інші номінації – їхні синонімічні відповідники. Зокрема, у пресі натрапляємо на низку юкстапозитів: ***Валюта-біткоїн** зазнала провалу* (заг.) (www.business.ua.com, 17.12.2017); *Творців електронних грошей-біткойнів відловлюють по світу* (www.expres.online, 01.08.2015).

Моделюючи складні лексеми, журналісти часто вдаються до закону мовної економії й створюють їх передусім із метою інформувати про кілька фактів дійсності. Такі новотвори є цілісними лексичними одиницями, що виконують роль компактніших за формою вираження реалій, маркованих словосполученнями. Досліджувані деривати – назви неістот мають різні семантичні відтінки. Зокрема, своєрідний різновид майна, цифрову цінність, яку створюють, облікують і в електронній формі можуть відчужувати, називають *криптоактивами*, напр.: *Уже не впервые народні депутаты намагаються залучити в Україну інвестиції шляхом уведення **криптоактивів** у законодавче русло. ... Автори документа запевняють, що, визнавши **криптоактиви** майном та запровадивши оподаткування, Україна матиме змогу долучитися до міжнародних лідерів у сфері обігу біткоїна та іншої криптовалюти* (www.zib.com.ua, 30.11–06.12.2019); *У відомстві підкреслили, що Binance буде платити в Україні податки від операцій з **криптоактивами**, а українці зможуть безперешкодно купувати та продавати віртуальні активи* (www.nv.ua, 16.01.2020). У деяких медіатекстах аналізовану лексему оформлюють із дефісом, що, на нашу думку, суперечить чинним орфографічним нормам. Написання слів із першою частиною *крипто-* разом аргументуємо

їхньою співвідносністю із підрядним словосполученням та наявністю сполучного звука *о*. Попри це ілюстративний матеріал подаватимемо без змін, як фіксує джерело. Напр.: *Замість статичних чисел, чистий статок людей у списку зазначений в діапазонах, розрахованих на підставі «приблизних запасів криптовалют, прибутку після оподаткування від торгівлі **крипто-активами** та частками в бізнесі, пов'язаному з крипто валютами»* (www.unn.com.ua, 07.02.2018).

На позначення віртуальної сфери фінансових відносин, організованого віртуального майданчика, пов'язаних із визначенням попиту, пропозиції, а також купівлею-продажем та інших операцій із криптовалютою, використовують складні слова *криптовіржа, біткойн-віржа, крипторинк*, напр.: *У Південній Кореї **криптовіржі** прирівняли до порносайтів* (заг.) (www.zib.com.ua, 19.01.2018); *3 **криптовірж** вкрали майже мільярд доларів за рік* (заг.) (www.news.finance.ua, 13.12.2018); *На третій квартал 2018 року з усіх **біткойн-вірж** було викрадено сумарно 927 млн доларів* (www.news.finance.ua, 13.12.2018); ***Біткойн-віржа** Coinbin збанкрутувала через розтрату співробітником \$26 млн* (www.news.finance.ua, 26.02.2019); *Хардінг підкреслила, що фінустанови активно вивчають особливості **крипторинку** і неодмінно незабаром почнуть направляти кошти в новий клас активів* (www.znaj.ua, 20.11.2018). Подекуди в текстах дериват *криптовіржа* функціонує паралельно з його значеннєвим еквівалентом – словосполученням *криптовалютна біржа* пор.: *Найбільша в світі. **Криптовіржа** Binance відкрила рахунок в українському банку* (заг.) (www.nv.ua, 16.01.2020) і *Міністерство трансформації та **криптовалютна біржа** Binance підписали меморандум про співпрацю в листопаді 2019 року* (www.nv.ua, 16.01.2020).

Слова *криптобраузер, криптогаманець, біткойн-гаманець* уживають на позначення створеного для електронного пристрою програмного забезпечення, що слугує засобом здійснення фінансових операцій, дає змогу зареєстрованому користувачеві розраховуватися цифровою валютою, використовувати її з якоюсь іншою метою й передбачає наявність приватного

ключа, кодового слова: *криптобраузер*, *криптогаманець*, *біткойн-гаманець*. Семантику слова *криптобраузер* розтлумачено в статті: *Opera випустила перший «крипто-браузер»*. Що це (заг.) Нова версія браузера Opera для Android підтримує популярний протокол *Ethereum Web3 API*, який дозволяє користувачам здійснювати транзакції в криптовалюті, а розробникам – створювати децентралізовані додатки (*Dapps*), що використовують на практиці переваги даної технології (www.espreso.tv, 16.12.2018). Порівняно з цією лексемою більша частота вживання характерна для запозичень із другою частиною *-гаманець*: *Хакери зламують криптогаманці через номери мобільних телефонів* (заг.) (www.news.finance.ua, 23.08.2017); ...у разі виявлення підозрілих операцій з криптовалютою, які не може пояснити людина, яка їх проводить, Державна служба фінансового моніторингу зможе блокувати *криптогаманці* та вилучати криптовалюту (www.hromadske.ua, 24.01.2020); Дослідники вперше зібрали дані десятків *біткойн-гаманців*, які використовуються для пожертвувань і купівлі на сайтах в альтернативної мережі *Tor*... (www.news.finance.ua, 04.02.2018); Анонімний програміст розшифрував головоломку на картині, яка мала секретний код від *біткойн-гаманця* (www.zik.ua, 06.02.2018); У Швейцарії створять годинник з вбудованим *біткойн-гаманцем* (www.news.finance.ua, 16.01.2019). В одній із публікацій використано вторинну номінацію аналізованого поняття – *криптофортеця*: *Ваша персональна крипто-фортеця*. Блог Сергія Калініна (заг.) (www.nv.ua, 15.12.2017).

У публіцистиці зі значенням похідного фінансового інструменту, у створенні якого беруть участь усі учасники процесу: клієнти, партнери та ін., використано складні номінації з другою частиною *-дериват* і *-дериватив*. Пор. пояснення лексем *дериват* і *дериватив* у словниках: *дериват* – «спец. Похідне від чого-небудь первинного (в хімії, лінгвістиці, ґрунтознавстві і т. ін.)» [СУМ, II, с. 252; ВТССУМ 2005, с. 287]; *дериватив* – «фін. Документ установленого зразка, що засвідчує право чи зобов'язання на купівлю-продаж у майбутньому цінних паперів, інших цінностей за визначених умов. ...

Валютний дериватив – документ установленого зразка, що дає право на купівлю-продаж валютних цінностей у майбутньому на певних умовах» [ВТССУМ 2005, с. 287]. Напр.: *Біржа **крипто-дериватив** BitMEX випадково розповсюдила конфіденційні дані* (www.cryptobit.media, 01.11.2019); *Morgan Stanley розробив інфраструктуру для **біткоїн-деривативів**...* (www.znaj.ua, 08.10.2018).

Новий формат економіки, пов'язаний із різними фінансовими операціями, нагромадженням криптовалюти та ін., отримав назву *криптоекономіка*: *Проте експерти стверджують, що у майбутньому ситуація може змінитися, і **криптоекономіка** зробить свій внесок у розвиток глобальної економіки* (www.ukrinform.ua, 28.03.2018). Галузь, пов'язану з фінансовим (криптовалютним) обслуговуванням когось, чогось, номінують лексемою *криптоіндустрія*: *...фінустанови активно вивчають особливості **криптоіндустрії** і неодмінно незабаром почнуть направляти кошти в новий клас активів* (www.znaj.ua, 08.10.2018); *Де захована золота жила **біткоїн-індустрії*** (заг.) (www.lv.ua, 21.06.2017).

Слова з другою частиною *-фонд* експлікують сукупність фінансових ресурсів, матеріальних цінностей в електронному вияві, які є інвестиціями й дають прибуток вкладникам: *біткоїн-фонд, хедж-фонд*, напр.: *Паризька компанія з управління активами Товат створила перший в Європі **біткоїн-фонд** взаємних інвестицій. ... Управління з фінансових ринків Франції визнало **біткоїн-фонд** компанії Товат фондом альтернативних інвестицій* (www.news.finance.ua, 23.11.2017); ***Біткоїн-фонд** приніс прибуток в 25 000%* (заг.) *Американський **хедж-фонд** Pantera Bitcoin Fund приніс своїм інвесторам 25 000% прибутку, причому більшу частину коштів вдалося заробити в 2017 році на хвилі колосального зростання курсу біткоїна. ... Цифра 25 000% здається феноменальною, особливо якщо врахувати, що торік найуспішніший **хедж-фонд** в світі приніс своїм інвесторам 148 %* (www.news.finance.ua, 26.12.2017). За семантичним навантаженням до цих мовних одиниць тяжіє лексема *криптостан* – матеріальне забезпечення, статки, прибутки, вимірювані

криптовалютою: *Згідно з інформацією в Forbes, **крипто-стан** Уінклвоссів становить близько 2,2 мільярдів доларів (www.cryptobit.media, 15.04.2019).*

Новий цифровий вияв кастодіальних (зберігання криптовалюти, якою володіє клієнт) і брокерських послуг, пов'язаних із захистом криптовалюти, відстеженням транзакції, безпечного здійснення онлайн-платежів, страхування тощо, маркують лексеми *криптосервіс, біткойн-сервіс, криптопослуга, блокчейн-послуга*, напр.: *Ще один швейцарський банк впроваджує **криптосервіси** (заг.) (www.cryptobit.media, 19.09.2019); Американський біткойн-сервіс Coinbase випустив дебетову карту Shift Card, з якою можна проводити операції з криптовалютою (www.maximum.fm, 23.11.2015); Китайський IT-гігант Baidu запустив власну платформу для блокчейн-послуг (BaaS). ... Baidu стала другою після китайської Tencent компанією, яка запустила власний пакет блокчейн-послуг. ... Незважаючи на те, що Baidu дещо відстає в сфері блокчейн-послуг від конкурентів, компанія однією з перших стала використовувати біткойн (www.news.finance.ua, 15.01.2018). У публіцистиці економічної тематики натрапляємо на складні номінації з другою частиною -платформа й -мережа: ...один з найбільших банків Південної Кореї Shinhan Bank запустив сервіс зберігання ключів і блокчейн-платформу для біткойн-гаманців (www.news.finance.ua, 15.01.2018); Telegram не контролюватиме власну блокчейн-платформу TON після... (www.epravda.com.ua, 06.01.2020); На сайтах виробників майнінгового обладнання Bitmain, Bitfury, Hotmine постійно з'являються вдосконалені версії пристроїв. Сьогодні такі ферми підтримують левову частину блокчейн-мережі біткоіна... (www.nv.ua, 21.06.2017).*

Останнім часом український лексичний простір поповнили нові мовні одиниці на позначення товариств, компаній, що володіють певним різновидом криптовалюти чи спрямовують свою діяльність на розвиток новітніх технологій, пов'язаних із нагромадженням, використанням електронних фінансів та ін.: *криптостартап, біткойн-компанія, блокчейн-компанія, біткойн-агенство*. Пор. також: «Стартап (англ. *startup*), стартап-компанія – нещодавно створена

компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але планує стати офіційною), що будує свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, не вийшла на ринок або почала на нього виходити і що володіє обмеженими ресурсами» [www.uk.wikipedia.org/wiki/Стартап]. ***Криптостартап** Blocko зібрав \$7 млн з найбільших банків (заг.)* (www.cryptobit.media, 22.08.2019); *Швейцарський банк Arab Bank Switzerland дозволить своїм заможним клієнтам торгувати та зберігати криптовалюту bitcoin та ethereum. У цьому фінустанові допоможе **криптостартап** Taurus* (www.cryptobit.media, 19.09.2019); *2018 року у Великій Британії закрилося понад 340 **біткойн-** і **блокчейн-компаній*** (www.news.finance.ua, 28.12.2018); *У **біткойн-агентстві** KUNA повідомили, що отримали заявки на встановлення більш як 150 криптоматів по всій Україні* (www.24tv.ua, 05.09.2017). Зрідка трапляються трикомпонентні складні одиниці цього різновиду: *Якщо ми візьмемо сто **топ-біткойн-компаній**, як мінімум у половині з них будуть власниками або ключовими розробниками вихідці з України* (www.radiosvoboda.org, 26.09.2015). Цілком слушними вважаємо міркування К. Г. Городенської про те, що нові префікси зі значенням інтенсивності ознаки, високої професійності та ін. відповідно до сформованої в українському словотворі традиції треба писати разом [Городенська 2013, с. 6]. Отже, написання форманта *топ-* із дефісом порушує орфографічну норму української мови.

Віртуальну територію поширення нової популярної фінансової одиниці – криптовалюти загалом та її різновидів, а також пов'язані з ними дії, процеси тощо позначають слова *криптопростір*, *біткойн-сфера*, напр.: *Щоб залишатися залученими в **криптопростір** й затребуваними в своїй ніші, банки тісно співпрацюють з новими компаніями з фінтех-індустрії* (www.znaj.ua, 20.11.2018); *Як сказав Стівен Інгландер з Рафікі Кепітал, «немає бар'єрів для входу у **криптопростір**, крім гарної оповідки про те, яку нішу заповнить твоя монета»* (www.ukrainian.voanews.com, 17.01.2018); *...більшість компаній у **біткойн-сфері** позиціонують себе не як українські* (www.radiosvoboda.org, 26.09.2015). Часто поряд зі складними одиницями цієї групи використовують

їхні аналітично представлені еквіваленти. Пор. заголовок і речення з тієї самої статті: *Криптовалютні мільярдери. 5 людей, які розбагатіли на **криптосфері*** (заг.) ***Криптовалютна сфера** розвивається з кожним днем* (www.cryptobit.media, 15.04.2019). Дещо вужче значення мають слова з другою частиною *-платіж, -транзакція*, що маркують розрахункові операції, «зміну права розпорядження матеріальними благами або послугами, в якій бере участь більш ніж один суб'єкт» [www.uk.wikipedia.org/wiki/Транзакція]: *Блокчейн не гарантує анонімність **біткойн-платежів*** (заг.) *Дослідники змогли пов'язати більше 100 **біткойн-платежів** на «темних» сайтах з публічними акаунтами покупців* (www.news.finance.ua, 04.02.2018); *Дослідники з Катарського університету і Університету імені Хамада бен Халіфа з'ясували, як можуть бути ідентифіковані **біткойн-транзакції** кількарічної давності, які раніше вважалися анонімними* (www.news.finance.ua, 04.02.2018).

Із комп'ютерним обладнанням, за допомогою якого генерують цифрову валюту, пов'язане функціонування слів *криптоферма, майнінг-ферма*: *Посадовці Львівської залізниці на Тернопільщині організували **криптоферму** з генерування біткоїнів, яка працювала від електроенергії підприємства. ... Упродовж 2019 року **криптоферма** використала електроенергії на 1 млн грн.* (www.032.ua, 15.11. 2019); *Скандальний прокурор Дмитро Сус за час домашнього арешту організував **біткойн-ферму*** (www.tsn.ua, 14.02.2018); *Центр обробки даних Міноборони США стане китайською **майнінг-фермою*** (заг.). *Китайська компанія Wuhan Veneral Group Inc. збирається перебудувати об'єкт Міноборони США в гігантську **майнінг-ферму*** (www.epravda.com.ua, 12.09.2018).

До менш уживаних у сучасний медійних джерелах належить лексема *криптоанархізм* – «філософія, яка закликає до використання сильної криптографії на основі асиметричних алгоритмів шифрування з відкритими ключами для захисту приватності та прав людини» [www.uk.wikipedia.org/wiki/Криптоанархізм]. Докладне пояснення цього терміна подає «Радіо Свобода»: ***Криптоанархізм** – це філософія, яка виникла*

наприкінці 1980-х та полягає у використанні сильної криптографії для захисту особистої приватності, свободи слова, конфіденційного обміну інформацією та спілкування, а також прав людини (www.radiosvoboda.org, 14.11.2017).

У зв'язку з появою цифрових коштів виникла потреба у встановленні подібних до банківських терміналів автоматів, де можна купити криптовалюту за готівку, заплативши комісію. Найпоширеніша з таким значенням лексема *криптомат*. Зрідка натрапляємо на тлумачення цього поняття в тексті публікації: *Кому біткойн? У Києві з'явилися перші вуличні криптомати* (заг.). У понеділок, 4 вересня 2017 року, почалося відкрите тестування в Україні системи **криптоматів** – автоматів з продажу Bitcoin в Україні. Перші 6 **криптоматів** вже встановлені і працюють в Києві, повідомляється на сайті біржі криптовалют KUNA (www.nv.ua, 04.09.2017); В Україні з'явилися перші **криптомати** (заг.). Перші шість **криптоматів** для продажу електронної валюти біткойн за готівку встановив у Києві приватний підприємець (www.24tv.ua, 05.09.2017). Близьким за семантикою до слова *криптомат* є складна номінація з першою частиною біткойн-, що трапляється з різним графічним оформленням, пор.: Країною-рекордсменкою за кількістю **біткойн-банкоматів** є США (www.news.finance.ua, 22.01.2017); У лондонському торговому центрі зафіксували **біткойн-банкомат**, з якого безконтрольно вилітали гроші на підлогу (www.tsn.ua, 11.06.2019); Кількість встановлених в світі **біткойн-банкоматів** зросла на 700% за три роки (www.news.finance.ua, 21.01.2019); В Україні встановили перший **біткойн-автомат** (заг.). **Біткойн-автомат** приймає купюри від 50-ти гривень, а видає від 500-сот. (www.lviv.com, 05.05.2017) і До кінця літа в Києві з'являться десятки українських **Bitcoin-банкоматів** (заг.). До кінця поточного літа в Києві встановлять кілька десятків **Bitcoin-банкоматів**, за допомогою яких українці зможуть за гривню купувати криптовалюту (www.zaxid.net, 03.08.2017); В Одесі з'явився **Bitcoin-банкомат** (заг.) (www.epravda.com.ua, 06.05.2017). Творення слова *криптомат* відбулося за аналогією до лексеми *банкомат*, яка нині належить до частовживаних. Обидві мовні одиниці є

наслідком контамінації – різновиду деривації, що ґрунтується на явищі накладання слів. Цей тип словотворення докладно описала Ж. В. Колоїз [Колоїз 2015, с. 96–104]. Слова на кшталт *банкомат*, *криптомат* вважаємо контамінованими утвореннями, у яких відбулося накладання «усіченої кінцевої частини першого та початкової другого компонентів дериваційної бази» [Колоїз 2015, с. 103]: *криптомат* ← *крипто*[валютний] [авто]*мат*. Натомість *біткойн-банкомат*, *біткойн-автомат* розглядаємо як юкстапозити.

Значне зацікавлення криптовалютою, бажання отримувати значний прибуток відбивають лексеми *криптолихоманка*, *біткойн-манія*: *Кінець криптолихоманки. Facebook може перетворити Libra в аналог платіжної системи* (заг.) (www.nv.ua, 04.03.2020); *...уряд країни [Південної Кореї] розглядає запобіжні заходи біткойн-манії серед населення* (www.zib.com.ua, 19.01.2018). Виділені мовні одиниці полишають термінологічні межі й набувають ознак розмовності. Їхній функційний потенціал пов'язуємо передусім із семантикою лексем *лихоманка* («2. перен. Метушливо гарячкова діяльність у якій-небудь галузі» [ВТССУМ 2005, с. 615]) і *манія* («2. перен. Паталогічна сильна пристрасть, потяг до чогось...» [ВТССУМ 2005, с. 645]), що є структурними компонентами дериваційної бази. Семантичну своєрідність таких мовних одиниць увиразнює їхнє оформлення за допомогою лапок: *«Криптолихоманка» в Україні: журналісти розповіли про підводні камені і тонкощі майнінгу* (заг.) *Наразі в Україні настала ціла «криптолихоманка»* (www.unian.ua, 13.02.2018).

Стосунок до економічної тематики виявляє лексема *біткойн-піраміда*, що з огляду семантичний потенціал тяжіє сполуки *фінансова піраміда* – «спосіб наживи, який полягає в тому, що кошти від продажу компанією цінних паперів особам, які формують нижні шари «піраміди», використовуються на виплату дивідендів особам, що утворюють верхні шари «піраміди»; різновид фінансового шахрайства» [ВТССУМ 2005, с. 974]. Напр.: *У Китаї організатор біткойн-піраміди зберігав викрадені \$193 млн на спеціально купленій віллі* (www.news.finance.ua, 31.01.2019).

Отже, студіювання спеціалізованих неолексем економічної тематики на позначення назв неістот дає змогу з'ясувати їхню активність і визначити продуктивність словотвірних типів цих одиниць. Мовну систему економіки поповнили номінації з першою частиною *крипто-* та *біткойн-*, що формують низку складних іменників, які водночас слугують твірною базою для творення інших номінацій переважно суфіксальним способом. Складні термінологічні неодеривати називають реалії, дії, процеси, пов'язані з віртуальними (цифровими) коштами. Найуживанішими з-поміж аналізованих інновацій є *криптовалюта* й *біткойн*.

2.2.2. Динаміка спеціалізованої економічної лексики в контексті номінацій усталених форм фінансів

Рационалізація економіки, зростання конкурентоспроможності, пошук продуктивних типів господарювання та вихід на міжнародний рівень стали важливою передумовою проникнення в мовний простір економістів нової лексики, яка з часом потрапляє й до засобів масової інформації. В. В. Жайворонок слушно констатує, що «...кожна галузь людських знань має своє коло спеціальних найменувань, але мовне повсякдення втягує ці слова в різностильові контексти і, так би мовити, знімає з цих лексем ореол спеціалізації. Особливо показовими в цьому плані є соціально-економічна та суспільно-політична сфери мовної комунікації, що чутливо реагують на ті чи ті реалії людського життя, відразу зафіксовуючи їх у слові. Проте переважна більшість цих найменувань незабаром стає широковживаною в різних стилях мовлення...» [Жайворонок 1998, с. 210]. Протягом останнього часу до публіцистики проникло чимало неолексем, які прямо чи опосередковано відбивають зв'язок з утрадиційними формами валюти, передусім національної, адже саме вона превалює в нашій державі. Такі зрушення засвідчені в межах спеціалізованої лексики, що характеризує стан економіки загалом, стосується банківської справи, розрахунків, кредитування, купівлі-продажу, ціноутворення, економічних процесів на підприємствах,

організаціях, у фірмах і товариствах, а також на позначення матеріального стану українців, соціальних виплат, субсидій тощо.

До сфери економіки продовжують потрапляти лексеми шляхом запозичення з англійської мови. Серед них *овердрафт* (англ. *overdraft* – перевищення кредиту) – «кредитування банком розрахункового рахунку клієнта для оплати ним розрахункових документів при недостатці або відсутності на розрахунковому рахунку клієнта-позичальника коштів» [www.uk.wikipedia.org/wiki/Овердрафт]: *Майже 56% опитаних компанією Factum Group українців (6 із 10) мають ті чи інші кредити. Так з них 37% брали кредит за програмою різних банків по своїй кредитній картці (кредит овердрафт), причому 23% з цих респондентів взяли такі позики протягом останнього місяця* (www.ukurier.gov.ua, 09.04.2020).

До термінів, які поповнили фінансово-економічний простір, зокрема сферу кредитування, належать ті, що слугують однослівним відповідником уже відомих понять. Одна з газетних публікацій суспільно-політичного видання «Вісті Придніпров'я» «Що потрібно знати про вексель: жителям Дніпропетровщини дали роз'яснення» цікава тим, що містить порівняно велику кількість таких запозичень. У ній непоширений малозрозумілий чи незрозумілий терміни пояснено й часто наведено синонім до них із прозорішою внутрішньою формою. Наприклад, поряд із словосполученням *вексель переказний* у дужках подано однослівне поняття **тратта**, розтлумачене як «вексель, що містить письмовий наказ однієї особи (трасанта) іншій особі (трасату) сплатити в зазначений термін певну суму грошей третій особі» (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019). Далі в статті переважає синтетична одиниця, що пояснюємо тенденцією до мовної економії. Закцентуємо увагу на правописі аналізованої лексеми. З одного боку, відповідно до чинної орфографічної норми й подібно до інших загальних іншомовних назв його варто було б писати без подвоєння, але з іншого – це зумовило б появу омонімії, адже маємо іменник *трата* – «1. Дія за значенням тратити 1; витрачення, розтрачання.

2. Витрата (грошей), видаток. 2. Дія за значенням тратити 2» [ВТССУМ 2005, с. 1470]. На майбутнє слово *тратта* можна додати до переліку винятків.

У публікації натрапляємо на лексему *індосамент*, пояснену як «*передавальний напис (жиро) – спеціальний напис на зворотному боці векселя або на додатковому аркуші (алонжі), що засвідчує перехід права за векселем до іншої особи*» (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019). Отож знову запропоновано синонімію, зрелізовану одним прикметниково-іменниковим словосполученням та двома запозиченнями (*індосамент* і *жиро*). Далі в тексті домінує термін *індосамент*: ...**індосамент** властивий як простим, так і переказним вексям. На практиці іноді помилково вважають, що вчинення індосаменту вимагає оформлення не простого, а переказного векселя. ... **Індосамент** векселя. Вексель передають шляхом **індосаменту** при будь-якої операції відчуження векселя: передачі (не емісії) в оплату за товар, купівлі-продажу тощо. **Індосамент** проставляють на зворотному боці векселя аби на алонжі. Роблять індосамент на підставі відповідного договору і при передачі векселя оформлюють акт приймання-передачі векселя. ... Будь-який вексель можна передати за допомогою **індосаменту** (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019). Сферу запозичених лексем поповнює іменник *акцепт*: **Акцепт** векселя – напис платника на переказному векселі (*тратті*) про згоду на оплату. ... **Акцепт** виражається словом «акцептований» або будь-яким іншим рівнозначним словом (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019). Тенденцію до активізації в медійному просторі виявляє слово *дефлятор* – «показник середнього рівня цін на всю сукупність товарів і послуг» [Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006, с. 68]: ...реальний ВВП за третій квартал виріс на 4,1% (один з найвищих приростів в Європі в третьому кварталі), а **дефлятор** склав 6,8% (www.business.ua.com, 06.01.2020).

У публікаціях, присвячених сфері купівлі-продажу, натрапляємо на запозичення *вендинг*, що слугує базою для похідного прикметника *вендинговий*. Тлумачення цього іменника подано у Вікіпедії: «*Вендинг* (англ. *vending* від *vend* – «торгувати (через автомати)») – це продаж товарів і

послуг за допомогою автоматизованих систем (торгових автоматів)» [Вікіпедія: www.uk.wikipedia.org/wiki/Вендинг]. Напр.: *Цей тариф створений спеціально для спілкування машин між собою та дозволяє вирішувати завдання у інших сферах бізнесу, таких як страхування, **вендинг**, охоронні системи.* (www.kreschatic.kiev.ua, 05.09.2014); *Дивно, що **вендинг**, попри всі свої переваги, поки що не набув значного поширення в нашій країні, але зрушення все-таки є...* (www.dt.ua, 13.07.2018); *...необхідно через додаток ProstoPay відсканувати QR-код на **вендинговому** апараті, обрати потрібний товар, отримати суму до сплати на телефон і підтвердити оплату з Masterpass – і вендинговий апарат видасть покупку* (www.day.kyiv.ua, 04.10.2018); *Однак є вид підприємницької діяльності, що не потребує штату найманих працівників і обмежений мінімальним розміром орендованої площі, – це **вендинговий** бізнес, надзвичайно популярний у Європі та США, але недостатньо розкритий в Україні* (www.dt.ua, 13.07.2018). Крім того, існує тенденція до функціонування складних номінацій із першою частиною вендинг-, що є семантичними еквівалентами сполук «прикметник + іменник», напр.: *Основні моменти при відкритті **вендинг-бізнесу**. Розпочинаючи власну справу, і вирішивши зайнятися **вендинговим** бізнесом, потрібно враховувати, що існують певні нюанси...* (www.delukr.kiev.ua, 07.02.2020). На нашу думку, за аналогією до іменника вендинг потрібно писати й однокореневий прикметник вендинговий. Тому вендінговий трактуємо як слово, оформлене з порушенням орфографічної норми.

Процес мовної адаптації простежуємо на прикладі лексем, які виявляють стосунок до розрахункових операцій. Про це свідчить неоднаковість їхнього написання в різних медійних джерелах, напр.: *Сьогодні для розрахунків із автоматами можна використовувати систему **Pay Pass** – платіжну систему для безконтактного розрахунку за куплений товар, коли покупець може розрахуватися, приклавши до пристрою свою банківську карту з чипом* (www.dt.ua, 13.07.2018); *Картами з технологією «**PayPass**» банк планує забезпечити понад 30 тисяч своїх клієнтів до кінця цього року* (www.gazeta.ua,

19.11.2012); Систему безконтактних платежів «**Пейпас**» запроваджують в Україні (www.gazeta.ua, 04.11.2011); Американська корпорація Google запровадила у платіжний сервіс **Google Pay** функцію p2p-платежів (переказів між фізичними особами) (www.kfund-media.com, 10.07.2011); Нагадаємо, що компанія Гугл (Google) спільно з українським агентством зняла в Києві трирекламні ролики для свого платіжного сервісу «Гугл Пей» (**Google Pay**) (www.racurs.ua, 02.08.2018).

У сучасних медійних текстах виявляємо тенденцію до розширення семантики деяких зафіксованих у лексикографічних працях слів. Як справедливо наголошує М. І. Навальна, «термін певний час «не обростає» значеннями на своєму первинному етапі використання, коли він тільки увійшов до мови, означаючи нові поняття, предмети, дії, процеси тощо» [Навальна 2018, с. 76]. Таке явище простежуємо на прикладі функціонування запозиченого слова *фандрейзинг* (у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» – *фандрайзинг*) – (*fund* – «кошти, фінансування», *to raise* – «піднімати, добувати, збирати») – «діяльність по збиранню коштів, формуванню різних фінансових, грошових фондів, зокрема для благодійних та освітніх цілей» [ВТССУМ 2005, с. 1528]. Нині у медійних джерелах аналізоване поняття використовують із ширшим значенням, ніж подано в лексикографічних працях, що засвідчує поданий контекст: У рамках проекту «*Стежка до працевлаштування*», сьогодні у приміщенні Закарпатського обласного центру зайнятості відбувся тренінг на тему: «**Фандрейзинг** як мистецтво, спосіб, процес, комплексна система залучення ресурсів для утримання та розвитку неприбуткового сектору, від теорії до практики». ... **Фандрейзинг** – це пошук ресурсів (людей, устаткування, інформації, часу, грошей та ін.) для реалізації проектів та / або підтримання існування організації. Як термін, ще не є широко поширеним в Україні, у більшості випадків це поняття асоціюється з соціальними проектами (www.karpatvisnuk.com.ua, 18.01.2019). Отже, ідеться не тільки про гроші, а й про людські, матеріальні, інформаційні та інші ресурси, яких неприбуткова чи малоприбуткова організація, установа

тощо не мають, тому для свого розвитку намагаються знайти потенційних донорів.

Для мови української преси початку ХХІ ст. характерне функціонування неодериватів, переважно утворених на основі раніше запозичених лексем префіксальним, суфіксальним способами та складанням основ чи слів. До лексем, модельованих префіксальною морфемою *ре-*, що має узагальнене значення повторюваності, належать дієслова *реіндосувати*, *реінвестувати*: ...особи можуть **реіндосувати** вексель (ст. 11 Уніфікованого закону) (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019); *Netflix* має **реінвестувати** в індустрію України – консультантка Ради Європи (заг.) (www.detector.media, 29.01.2020). Відносно новим дериватом варто вважати поняття *реновація* – «економічний процес заміни засобів виробництва, які вибувають унаслідок морального і фізичного зносу» [ВТССУМ 2005, с. 1213]. Такий висновок робимо на підставі того, що опрацьовані нами словники ХХ ст. цієї лексеми не подають. Напр.: 5 млн. євро на **реновацію** бюджетних установ та 11 млн євро – на повну реконструкцію вуличного освітлення (www.opentv.media, 12.03.2020). Зазначений префікс містить абстрактний іменник *реінвестиція*, який виражає повторюваність опредметненої дії, спрямованої на покращення матеріального стану. На нашу думку, аналізований субстантив має подвійну мотивацію, перебуваючи в дериваційному зв'язку зі спорідненими словом *інвестиція*, зафіксованим у лексикографічних джерелах, які вийшли друком раніше [СУМ, т. IV, с. 24], а також із дієсловом *реінвестувати*. У першому випадку йдеться про префіксальний спосіб, у другому – суфіксальний. Мовну одиницю *реінвестиція* містять не всі найновіші словники [Бирик, Сютя, СІС 2006; Горпинич, ТУАСЕТТС 2016]. Деякі з праць такого різновиду подають два близькі за семантикою поняття *реінвестиція* й *реінвестування* [ВТССУМ 2005, с. 1209–1210; Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006, с. 266]: «реінвестиція (англ. *reinvestment*) – повторне допоміжне вкладення коштів, одержане у формі прибутків від інвестиційних операцій. Розрізняють: фінансову р., сферою вкладення якої, як правило, є цінні папери, та реальну р. – вкладення

в основний та обіговий капітал підприємств, науку тощо. Реінвестування (англ. *reinvestment*) – спрямування прибутку (доходу), одержаного від інвестицій (капітальних вкладень), у розвиток або розширення того чи іншого об'єкта. В сучасних умовах часто реінвестуються не тільки прибутки, а й дивіденди, одержані акціонерами за належними їм акціями, паями, частками в капіталі» [Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006, с. 266]. Лексему *реінвестування* вважаємо віддієслівним дериватом, утвореним суфіксальним способом. У засобах масової інформації обидві номінації виявляють приблизно однакову частотність уживання: *«Хронічно дефіцитний Пенсійний фонд сьогодні почав зменшувати свій дефіцит. Наше з вами завдання єдине – розвиток національної економіки, формування національного ресурсу і реінвестиція цих ресурсів у якість життя українців», – сказав Гройсман* (www.radiosvoboda.org, 24.02.2017); *МВФ застерігає від нульової ставки податку при амністії капіталів в разі реінвестування їх в облигації* (заг.) (www.ua.interfax.com.ua, 26.11.2019).

Деякі з мовних одиниць функціонують із протилежним значенням до тих, які раніше потрапили до мовного вжитку. Такий відтінок семантики забезпечують переважно запозичені префікси, серед яких морфема *де-*. Наприклад: *демаркетинг* – «заходи спрямовані на зменшення попиту населення на товари й послуги через підвищення їхньої ціни, скорочення рекламування тощо» [ВТССУМ 2005, с. 282]: *Найжорсткіший демаркетинг буде застосований до чорного вуглецевого пластику, який найважче піддається переробці* (www.svidok.online, 19.08.2018).

До лексем, яких поки не містять друковані лексикографічні праці, належить *банкінг* – узагальнене поняття, що номінує всю банківську систему, напр.: *«Антиколомойський» закон руйнує український банкінг і судову систему, – Кацман* (заг.) *Перше – на територію банківської діяльності не поширюються рішення українських судів. Це руйнує не тільки український банкінг, це руйнує ще й судову українську систему* (www.zik.ua, 06.04.2020). Як відомо, нині активною є діяльність в інтернеті, а особливо така послуга стала

важливою в умовах карантинних обмежень. Тому уряд і банки почали наголошувати на онлайн-розрахунках, що стало передумовою залучення до вжитку складних номінацій на кшталт *інтернет-банкінг, онлайн-банкінг*: Зокрема власники банківських карток можуть скористатись *інтернет-банкінгом* або сплатити, зателефонувавши на гарячу лінію до банку та пройшовши ідентифікацію (www.ztv.zp.ua, 21.04.2020); Низка послуг *онлайн-банкінгу* була частково недоступна через технічний збій (www.fakty.com.ua, 24.04.2020).

Економічну сферу продовжують збагачувати віддієслівні субстантиви на -ня: *Авалювання* векселів стає дедалі популярнішим на ринку, особливо для підприємств АПК. Це не лише додаткове джерело поповнення оборотних коштів підприємства, а й альтернатива класичному кредитуванню (www.ukrinform.ua, 14.09.2016); Крім стандартних фінансових інструментів підтримки агробізнесу розроблені послуги з *авалювання* векселів, що в разі знижує фінансове навантаження і робить більш рентабельним бізнес у цілому (www.agravery.com, 01.03.2016). Важливо зазначити, що, наприклад, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано лексему *авалювання*, яку розглянуто в межах словосполучення *авалювання векселя* – «оформлення авалю за векселем» [ВТССУМ 2005, с. 3], але немає слова, що слугує твірною базою для цього субстантива – дієслова *авалювати*, хоч у пресі воно функціонує. Із метою уникнення нерозуміння сутності поняття почасти подають його пояснення, напр.: ...*банки авалюють* векселі, а постачальники посівного матеріалу, добрив і техніки приймають їх до оплати. Ця практика вже добре себе зарекомендувала, але працює вона тільки за однієї умови – постачальник повинен довіряти банку, який *авалював* вексель, тобто гарантував зобов'язання того, хто цей вексель видав (www.agravery.com, 01.03.2016). У мові української преси з'явився ще один дериват, утворений від цього дієслова – *авальований*, що структурує сполуку *авальований вексель*: *Авальовані* векселі приймають сьогодні провідні постачальники сировинної

бази для агробізнесу – Syngenta, BASF, Bayer, Adama і багато інших компаній (www.agravery.com, 01.03.2016).

До мовної сфери пільг, соціальних виплат тощо потрапило утворене суфіксальним способом слово *монетизація* – державна фінансова допомога споживачеві як компенсація за сплату комунальних послуг: *Міністр розповів про монетизацію субсидій* (заг.) *Геннадій Зубко наголосив на необхідності впровадження системи монетизації субсидій на оплату комунальних послуг* (www.socportal.info, 06.03.2017). Слово *монетизація* не зафіксоване в обраних для опрацювання словниках, зокрема й вузькоспеціалізованих, хоч його антонімічний відповідник із префіксом *де-* розтлумачено: «Демонетизація (англ. *demonetarization*) – акт державної влади щодо позбавлення монети її сили як законного платіжного засобу обігу. Монета при цьому зберігає свою вартість лише відповідно до вартості вміщеного в ній металу (за його вагою)» [Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006, с. 64].

У публікаціях економічної тематики трапляється низка складних слів, другий компонент яких виконує уточнювальну функцію. Серед таких номінацій чимало зафіксованих у лексикографічних працях одиниць із першою частиною *банк*. Наприклад, у пресі простежуємо тенденцію до вживання слів *банк-акцептант*, *банк-гарант*, *банк-еквайрер*, *банк-емітент*, *банк-ремітент*, *банк-партнер* [ВТССУМ 2005, с. 60], *банк-еквайр*² та ін.: *За забруднення теплоходом акваторії Одеського порту 1 млн. дол. заплатить банк-гарант* (заг.) (www.unian.ua, 20.06.2011); *Через кілька днів у банк-емітент із банку-еквайрера приходить фінансове підтвердження покупки, на підставі якого відбувається остаточний розрахунок з транзакції і гроші списуються з рахунку карти* (www.news.finance.ua, 15.05.2007); *За здійснення трансграничних платежів Visa й Mastercard стягують зі своїх банків-партнерів (але не власників) комісію International Service Assessment (ISA) у розмірі 1%* (www.news.finance.ua, 15.05.2007); *Йдеться про банк-еквайр*,

² У найвідоміших словниках лексема *банк-еквайр* не засвідчена.

який обслуговує POS-термінал (банк «А») (www.finance.ua, 01.02.2020); Технічну реалізацію забезпечила компанія ProstoPay, **банком-еквайром** виступив банк «Восток» (www.day.kyiv.ua, 04.10.2018). У публіцистиці на позначення різновиду кредитно-фінансової установи можуть уживати тільки другу частину аналізованих одиниць як самостійну лексему. Деяких із таких номінацій немає в найвідоміших друкованих словниках. Наприклад, тлумачення слова *еквайр* подає онлайн-енциклопедія «Вікіпедія»: «Еквайр – банк або інша фінансова установа, що надає послуги еквайрингу, тобто, здійснює розрахунки з підприємствами, які приймають оплату від держателів платіжних карток за товари чи послуги або видають їм готівку» [Вікіпедія: www.uk.wikipedia.org/wiki/Еквайр]: Зокрема, з 1 квітня 2019 року винагороду, яку **еквайр** виплачує емітенту картки під час проведення клієнтського платежу, зростає на третину – до 1,3% (www.ua.news, 26.02.2019). У медіа натрапляємо також на підрядне словосполучення з цією мовною одиницею *інформаційний еквайр*, що позначає автоматизовану систему, завдяки використанню якої надають послуги суб'єктам господарювання з технічної підтримки, інформаційного обслуговування, водночас збирають і зберігають дані реєстраторів розрахункових операцій (РРО) для органів Державної податкової служби. Напр.: *Нині система обігу даних РРО передбачає, що між продавцем і податковою службою є ще, як мінімум, дві складові – інформаційний еквайр та процесинговий центр Національного банку України. Ці два чеки дійсно не надійшли до податкової служби* (www.ua.interfax.com.ua, 07.10.2019).

Ширше порівняно з юкстапозитом *банк-емітент* має самостійно вжита лексема *емітент* – «державна, підприємство, установа, організація, що випускають в обіг грошові знаки, цінні папери, платіжно-розрахункові документи» [Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006, с. 87]: *Виняток становлять такі операції: розміщення емітентом власних ЦП; викуп і продаж емітентом власних ЦП...* (www.ukrinform.ua, 14.09.2016); *Процедури розкриття інформації емітентами цінних паперів спростились* (заг.)

*Після появи інституту інформаційних агентів у деяких **емітентів** цінних паперів у кілька разів скоротились витрати на оприлюднення обов'язкової інформації та подання звітності. ... Відтепер у **емітентів** тільки два канали – власний сайт та інформаційний агент (www.finpost.com.ua, 25.02.2019).*

Як відомо, корективи в життя людей вніс коронавірус. Ця лексема протягом останнього часу чи ненайуживаніша в медійних джерелах і повсякденному мовленні. Вона послугувати твірною базою для нового економічного поняття *коронакриза* – розлад в економіці, ріст безробіття, зубожіння людей та ін., причинного чого є спричинена коронавірусом пандемія, через яку не працює значна частина підприємств, установ тощо: *Зниження облікової ставки підтримає економіку в умовах «коронакризи»* – Шмигаль (заг.) (www.ukrinform.ua, 23.04.2020).

Отже, зміни в економіці загалом, нові процеси в системах фінансування, кредитування, субсидій, модернізації на підприємствах та ін. стали вагомою передумовою проникнення в публіцистику нових мовних одиниць, серед яких чимало запозичень. Крім того, трапляються утворені префіксальним і суфіксальним способами лексеми та складні номінації (композиції, юстапозиції).

2.3. Семантичні й дериваційні ознаки неозапозичень – назв істот в економічній тематиці

За зразком номінацій – назв неістот засвідчені в економічній тематиці лексеми на позначення осіб також формують дві групи. За основу розмежування цих мовних одиниць беремо процеси, пов'язані з новими цифровими чи усталеними коштами.

2.3.1. Актуалізація номінацій істот у сфері нової цифрової валюти

Зміни у сфері фінансування, виникнення новітніх технологій та віртуальних (цифрових) коштів послугували основою для творення й проникнення в український медійний простір іменників на позначення істот.

Із терміном *майнинг* пов'язана лексема *майнер*, що функціонує на позначення людини, яка добуває криптовалюту: *Як винагороду за свої послуги «майнери» отримують кошти за підтверджені транзакції – новостворені біткойни* (www.radiosvoboda.org, 26.09.2015); *Китай збирається вигнати майнерів біткойнів* (заг). *Китай заборонив обмін криптовалюти і ICO, а тепер, схоже, має намір оголосити майнерів поза законом. Під загрозу потрапляє діяльність майнерів, які генерують три чверті всіх нових біткойнів у світі. ... Схоже, що у китайського уряду є план викоринити майнерів як клас* (www.news.finance.ua, 09.01.2018). Аналізована мовна одиниця утворена суфіксальним способом за допомогою форманта *-ер*. Важливо, що твірне слово зазнало усічення, оскільки твірну основу становить *майн-*.

У мові новітньої української публіцистики простежуємо тенденцію до вживання складних номінацій осіб. Один із компонентів таких субстантивів – переважно частина чи повна назва електронної валюти. Найчастотнішими є лексеми з компонентами *крипто-* й *біткойн-*. Зокрема, роль синонімічного відповідника до іменника *майнер* виконує слово *біткойн-майнер*, яке точніше передає лексичне значення. У такому разі йдеться про особу, робота якої пов'язана суто з біткойнами, а не з будь-яким різновидом криптовалюти. Напр.: *Біткойн-майнери в Китаї знайшли способи значно скоротити ці витрати, відкривши «виробництва» у безпосередній близькості від виробників електроенергії, уклавши з ними низку угод про прямі закупівлі потрібного ресурсу* (www.unian.ua, 29.01.2019); *Згідно з меморандумом Провідної групи щодо усунення фінансових ризиків в інтернеті, китайського регулятора інтернет-фінансів, біткойн-майнери повинні «організовано піти» з Китаю* (www.news.finance.ua, 09.01.2018).

На позначення спеціалістів, кваліфікованих людей, які розуміються на криптовалюті, різноманітних криптовалютних операціях, пов'язаних із ними технологіях та ін. функціонують номінації *криптофахівець*, *блокчейн-розробник*: *Фантазуючи, можна припустити, що колись за гроші, зароблені на виробництві обладнання для видобутку криптовалют, будуть*

створюватися школи для навчання **блокчейн-розробників**. Такі **крипто-фахівці** будуть готуватися за держзамовленням з наступним залученням до будівництва електронної держави на розподілених мережах (www.nv.ua, 21.06.2017); Фантазуючи, можна припустити, що колись за гроші, зароблені на виробництві обладнання для видобутку криптовалют, будуть створюватися школи для навчання **блокчейн-розробників**. (www.nv.ua, 21.06.2017).

Для називання осіб, причетних до організації прибуткових операцій із біткойнами, у медійних джерелах використано лексеми **біткойн-підприємець**, **біткойн-бізнесмен**: ...«хакери роблять десятки, а то і сотні дзвінків у різні офіси, поки одного разу не знайдуть на іншому кінці дроту ідіота», – каже Джобі Уікс, **біткойн-підприємець**, у якого хакери вкрали мільйон доларів з рахунку, незважаючи на те, що він просив оператора мобільного зв'язку посилити безпеку, після того, як такій же атаці піддалися його родичі (www.news.finance.ua, 23.08.2017); ...нині Україна – лідер за кількістю **біткойн-бізнесменів** (www.radiosvoboda.org, 26.09.2015).

У засобах масової інформації натрапляємо на слова **криптоаналітик**, **криптоексперт** як назви компетентних у криптовалютних операціях людей, які аналізують усе, що пов'язано з цією валютою, дають йому оцінку: Біткоїн може підскочити в ціні до 4600 доларів, але тільки за певних умов. Про це розповів **криптоаналітик** і ветеран технічного трейдингу Пітер Брандт... (www.politeka.net, 21.12.2018); Тож про те, чи надійно вкладати в електронні гроші, та про цю валюту загалом говорили у розмовній студії «Правди. Наживо» із **крипто-експертами** Володимиром Присяжнюком та Станіславом Под'ячевим (www.vgolos.com.ua, 25.01.2018).

На позначення фахівця в галузі права, який працює з ринком криптоіндустрії, виявляє юридичні ризики та намагається їх усунути чи мінімізувати, використано слово **криптоюрист**: **Крипто-юрист** Джейк Червінський (Jake Chervinsky) в жартівливій формі повідомив, що BitMEX не

обманював користувачів BitME, а випадково при розсилці забув використати приховану копію (www.cryptobit.media, 01.11.2019).

Із першим компонентом *крипто-* засвідчений іменник *криптоанархіст*. Поясненню цього терміна «Радіо Свобода» присвятило цілу статтю, частину якої зачитуємо: *«Хто такі **криптоанархісти** та про що вони попереджають (заг.). Прихильники цієї ідеології [криптоанархізм] – **криптоанархісти** – сприяють створенню умов для розвитку вільного суспільства 21-го століття, виступаючи проти втручання держави у приватне та економічне життя громадян. Наприклад, вони не підтримують цензуру, яку держави нав'язують у спробі контролювати обмін інформації. Загалом **криптоанархісти** – високоосвічені інженери, ідеологія яких – це взаємоповага, вільний ринок, свобода вибору та повна лібералізація суспільства. «Бути **криптоанархістом** означає використання технологій для того, щоб контролювати свою приватність, гроші та транзакції. Це спосіб мислення. Не обов'язково потрібно бути технічно освіченим для того, щоб стати **криптоанархістом**»* (www.radiosvoboda.org, 14.11.2017).

Деякі слова – назви людей із першою частиною *крипто-* й *біткойн-* варто вважати такими, що перебувають поза межами спеціалізованої економічної лексики, чому сприяє їхня друга частина, що має статус загальноновживаної мовної одиниці: *Оприлюднено перший в історії список «**крипто-багатіїв**» за версією Forbes (заг.). Крім того, за інформацією видання, середній вік **крипто-багатіїв** у порівнянні з віком 400 найбагатших американців Forbes становить 42 проти 67 років відповідно* (www.unn.com.ua, 07.02.2018); *У минулому році Ларсен потрапив в ТОП 400 найбагатших людей світу за версією Forbes. Статок **крипто-мільярдера** оцінюється в 3,1 мільярд доларів* (www.cryptobit.media, 15.04.2019); *ТОП-7 **біткойн-мільйонерів** Одеси (заг.)* (www.news.finance.ua, 17.02.2018).

Заслуговує на увагу похідний субстантив *криptomon*, який виник на основі тенденції до аналогії. Цей дериват позначає людину, яка захоплюється криптовалютою. Він утворений за зразком прототипів *меломан*,

бібліоман, ігроман, клептоман за допомогою додавання суфіксоїда *-ман*, співвідносного зі словом *манія* («Манія. ... 2. перен. Паталогічна, сильна пристрасть, потяг до чогось (напр. графоманія)» [ВТССУМ 2005, с. 645]): *Сподіваємося, що новообраний Парламент прийме закон на базі одного з цих законопроектів або інший закон, більш сприятливий для «криптоманів», що стимулюватиме збільшення офіційних операцій з криптою та наповнить державний бюджет збалансованими податками від таких операцій* (www.yur-gazeta.com, 20.08.2019). За семантичним потенціалом близькими до нього вважаємо складні слова *криптоентузіаст* і *криптофанати*: *Наша редакція Cryptobit.Media приготувала для всіх **крипто-ентузіастів** і просто любителів дізнатися щось новеньке кілька найцікавіших фактів про криптовалюту* (www.cryptobit.media, 11.10.2019) (доречніше писати виділене слово разом); *«Навіть **криптофанати** можуть подумати, що все скінчено», – зазначив Брандт* (www.politeka.net, 21.12.2018).

На позначення людей, які впливають на криптовалютний ринок, журналісти подекуди використовують поняття, пов'язані з метафоризацією. До них належать лексеми із супровідним стилістичним забарвленням, зокрема *криптобики* – «трейдери, які заздалегідь скуповують цінні папери, сподіваючись, що їхня ціна з часом зросте, щоб потім вигідно продати їх дорожче» [www.uk.wikipedia.org/wiki/Трейдер], тобто йдеться про багатих трейдерів, які подібно до биків рухаються вперед, здатні ризикувати, очікуючи зростання курсу. Близьке значення мають лексеми *криптокити*, *криптоакули*, якими також називають криптовалютних гравців на ринку, що можуть на нього вплинути. Напр.: *Нещодавно «**криптобик**» Том Лі, зі свого боку, скорегував прогноз на курс біткоіна до кінця року, знизивши його до 15 тисяч доларів...* (www.segodnya.ua, 22.11.2018); *Іншими потенційними факторами, які могли вплинути на зростання ціни, є так звані **крипто-кити**, які вибирають цей момент для розміщення великих замовлень на купівлю BTC* (www.ukr.media, 08.07.2018). У науковій літературі трапляються й інші поняття на позначення різних за особливостями діяльності на криптобіржах трейдерів:

криптоведмеді – трейдери, які спрямовують свої дії на те, щоб відбулося зниження курсу, прагнуть від цього отримати прибуток та подібно до криптобиків впливають і намагаються змінити криптовалютний ринок; *криптосвині* – жадібні трейдери; *криптовівці* – нерішучі, надто обачні учасники біржової торгівлі; *криптолосі* (від англ. *loss* – «збиток») – трейдери, які втратили кошти внаслідок криптовалютних операцій; *криптозайці* – трейдери, що заробляють на незначних коливаннях курсу; *криптововки* – досвідчені особи, які рідко помиляються. Проте в публіцистиці значна частина цих понять поки не засвідчена. Якщо й ідеться про різних трейдерів у текстах про криптовалюту та пов'язані з нею процеси, то зазвичай на їхнє позначення використовують такі назви, але без префіксоїда *крипто-*.

Отже, лексеми зі значенням істот – переважно складні за будовою мовні одиниці з першою частиною *крипто-*, *біткойн-* і *блокчейн-*. Частина з них виходить поза межі економічної термінології, поповнюючи сферу загальномовних одиниць.

2.3.2. Нові тенденції у функціонуванні назв учасників операцій з усталеними різновидами коштів

Сучасну публіцистику, зорієнтовану на віддзеркалення подій в економічному житті суспільства, вияскравлюють зміни в лексиці на позначення назв істот. Динамічні процеси в цій групі слів значною мірою споріднені з тими, які відбуваються в номінаціях власне-предметів, опредметнених дій чи процесів, що підтверджує наявність чималої кількості запозичень. Такі лексеми з'явилися для називання нових понять чи функціонують як паралельні номінації до складних за будовою однослівних чи аналітичних найменувань із прозорішою внутрішньою формою, із часом витісняючи їх. Н. О. Попова стверджує, що збагачення української мови запозиченнями пов'язане з процес універсалізації та інтернаціоналізації словникового складу. Мовці надають перевагу коротких іншомовним лексемам,

що зумовлено дією тенденції до економії мовленнєвих зусиль [Попова 2004, с. 22].

У тексти сучасної української періодики проникло чимало запозичень, що позначають учасників вексельних операцій, зокрема *трасант*, *трасат*, *ремінен*т, *акцептант*, *індосат*, *емітен*т та ін. Активізацію зазначених лексем простежуємо в другому двадцятиріччі ХХІ ст. У газетних публікаціях з огляду не надто велике поширення аналізованих номінацій часто вдаються до їхнього тлумачення: *Видача переказного векселя передбачає трьох учасників:*

- ***трасанта*** (векселедавця) – боржника за товари (роботи, послуги);
- ***трасата*** – боржника векселедавця. Трасант призначає трасата платником за переказним векселем;
- ***ремітента*** – першого векселедержателя переказного векселя (тобто кредитора *трасанта* за поставлені товари)...

(www.vesti.dp.ua, 02.12.2019). Як засвідчує поданий контекст, *трасант* і *трасат* розтлумачено за допомогою зрозуміліших для споживача інформації слів *боржник* та *векселедавець*, паралельно з номінацією *ремінен*т ужито знайоме для більшості нефахівців цієї галузі поняття *векселедержатель*, поряд із якими використано також їхні аналітичні відповідники *держатель векселя* і *власник векселя*: *Держатель векселя не може бути примушений прийняти платіж за ним до настання терміну платежу* (www.visnuk.com.ua, 20.08.2018); *Вексель – це цінний папір (далі – ІДП), який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця (або його наказ третій особі) сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю)* (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019). Тобто можемо говорити про функціонування кількох маркерів того самого поняття. Інколи простежуємо наявність двох синонімічних запозичень. Наприклад, у реченні *Авалювання векселів здійснюється для представників ММСБ, які є основними платниками за векселями, а саме: для векселедавців простого векселя; для **трасатів** (акцептантів) за переказним векселем* (www.ukrinform.ua, 14.09.2016) значення обох виділених слів не зрозуміле для осіб без відповідної підготовки, що, безперечно, утруднює процес сприймання інформації. Доречнішим

уважаємо поряд із запозиченнями на кшталт *трасант*, *трасат* залучити зрозуміліші для мовців номінації, як-от: *Найменування **трасанта** (векселедавця), інших зобов'язаних за векселем осіб заповнюють тією мовою, на якій визначено їх офіційне найменування в установчих документах (ст. 5 Закону № 2374) (www.ukrinform.ua, 14.09.2016).* Подекуди в публікаціях запозичення аналізованого різновиду пишуть із подвоєння, що, на нашу думку, суперечить чинним нормам орфографії: *Індосамент може бути здійснено навіть на користь **трассата** переказного векселя (незалежно від того, чи акцептував він вексель), або на користь векселедавця, або на користь будь-якої іншої особи, зобов'язаної за векселем (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019).*

Для найменування осіб, які застосовують вексельні форми розрахунків, використано лексеми *індосант* й *індосат*, також розтлумачені в публікації: *Особа, яка передає вексель за індосаментом, є **індосантом**, а особа, яка приймає вексель, – **індосатом**. ... Індосамент повинен бути підписаний **індосантом** (ст. 13 Уніфікованого закону). (www.vesti.dp.ua, 02.12.2019).*

Попри наявність у словниках лексем *субсидія*, *субсидіювати*, *субсидіювання* поза межами фіксованого лексикографічного дефінування перебуває іменник *субсидіант* на позначення особи, що отримує допомогу в грошовій формі з державного чи місцевого бюджетів. Медійники використовують її у двох числових формах – однині й множині: *Якщо **субсидіант**, який не є пенсіонером, не має поточного рахунку в Ощадбанку, Міністерство соціальної політики надішле адресне повідомлення про суму призначеної субсидії та механізм її виплати через Ощадбанк (www.kyivcity.gov.ua, 12.04.2019) і **Субсидіанти** мають контролювати стан розрахунків за житлово-комунальні послуги, щоб не накопичувати борг і не втратити субсидію – КМДА (заг.) (www.kyivcity.gov.ua, 12.04.2019); Переважна більшість **субсидіантів** не зацікавлена у впровадженні енергоефективних заходів (www.socportal.info, 06.03.2017).* Проте вжитий в однині іменник не завжди номінує одну особу чоловічої статі, частіше його використовують як узагальнену назву пільгової категорії українців, пор.:

Отже, і в задоволенні цього позову Соснівський райсуд відмовив, адже субсидіант при зверненні надав усі потрібні документи (www.expres.online, 19.09.2019) і Зокрема, представники соцслужб будуть звертати увагу на заборгованість та неофіційні статки. Якщо субсидіант отримує додатковий дохід, але не сплачує вчасно за отримані компослуги – він залишиться без субсидій (www.tsn.ua, 08.04.2019).

Принагідно зацентуємо на дериваційних ознаках аналізованих слів. Зокрема, лексеми *трасант*, *акцептант*, *трасат*, *субсидіант* утворені суфіксальним способом за аналогією до інших слів із такими запозиченими афіксами, пор.: *фабрикант*, *комерсант*, *делегат*. *Векселедержатель* і *векселедавець* репрезентують спосіб основоскладання.

У зв'язку з активним процесом залучення фемінітивів до мовного простору публіцистики проникла лексема жіночого роду *субсидіантка*. Дериваційна схема її творення ідентична з іншими жіночими назвами, у моделюванні яких бере участь продуктивний суфікс *-к-*. Напр.: *Проте субсидіантка переконувала: вона вказала у декларації всі реально отримані доходи за понад три місяці до дня звернення...* (www.expres.online, 19.09.2019).

Отже, протягом останнього часу публіцистичні тексти економічної тематики поповнили нові номінації осіб. Серед цих мовних одиниць значну частину становлять запозичені лексеми. Крім того, у продукуванні новотворів беруть участь запозичені афікси.

Висновки до розділу 2

Економічні трансформації та соціальна динаміка першого двадцятиріччя ХХІ ст., що відбуваються в нашій державі та світі загалом, безпосередньо впливають на мовні зрушення в українській економічній термінології. Медіатексти цієї тематики вияскравлює наявність запозичених номінацій, розширення семантики відомих понять, активізація низки термінів. Збагачення економічного словника завдяки англіцизмам цілком закономірне, воно

зумовлене активним процесами глобалізації, а отже й спілкуванням між людьми різних національностей.

Тенденції оновлення економічної лексики виявлені в тематиці цифрових форм матеріально-фінансових ресурсів, процесів та операцій із ними, новітніх технологій і результатів їхнього застосування. До таких мовних одиниць належить узагальнена назва віртуальних коштів *криптовалюта* та номінації її різновидів, процес адаптації яких увиразнює їхнє різне графічне оформлення: *біткойн* (*біткоїн*, *біткоін*), *лібра* (*Libra*), *ефір* (*ефіріум*, *Ethereum*), *e-Krona*, *CoronaCoin* та ін. Новітні медіатексти містять низку інших запозичень: *токен*, *блокчейн*, *майтити* тощо.

Збагаченню словникового складу української мови сприяють неодеривати, зокрема утворені суфіксальним способом іменники (*майнер*, *майнерство*) та прикметники (*криптовалютний*, *біткойновий*, *майнінговий*), композити (*криптоактив*, *криптовіржа*, *криптобраузер*, *крипостартап*, *криптофахівець* та ін.) і юкстапозити (*біткойн-майнер*, *біткойн-бізнесмен*, *валюта-біткойн*, *гроші-біткойни* тощо). Подекуди трапляються складні слова, творення яких є наслідком контамінації (*криptomon* ← *крипто*[валютний] [авто]*мон*). Такі лексеми завдяки частому вживанню в пресі поступово втратили ознаки вузькоспеціалізованості й стали зрозумілими для нефахівців.

Мовні зрушення засвідчені в межах спеціалізованої лексики, що характеризує стан економіки загалом, стосується банківської справи, кредитування тощо й пов'язана з утрадиційненими формами валюти. Номінації цього різновиду – переважно англіцизми на позначення неістот (*акцепт*, *вендинг*, *овердрафт*, *тратта*, *індосамент*, *жиро* тощо) та істот (*трасант*, *трасат*, *ремінен*, *акцептант*, *індосат*, *емітент*). У сучасних медійних текстах помітна тенденція до розширення семантики деяких зафіксованих у лексикографічних працях слів (*фандрейзинг*) та функціонування дериватів, переважно утворених на основі раніше запозичених одиниць. Серед актуалізованих форм чимало номінацій із префіксами *ре-*, що має узагальнене значення повторюваності (*реіндосувати*, *реінвестувати*), і *де-*,

який надає слову протилежного значення порівняно з твірною лексемою (*демаркетинг, демонетизація*). Динамічні процеси в межах спеціалізованої економічної лексики пов'язані з активізацією вживання суфіксальних дериватів та утворених на їхній основі складних слів (*авалювання, банкінг, монетизація, інтернет-банкінг, онлайн-банкінг*). У зв'язку з активізацією фемінітивів до мовного простору публіцистики проникла лексема жіночого роду *субсидіантка*.

Найголовніші теоретичні положення другого розділу викладено в статі авторки «Лексеми з префіксоїдом *крипто-* на тлі динаміки української економічної терміносистеми: семантично-дериваційна інтерпретація» [Прудникова 2020б].

Розділ 3

НОВІ СТИЛІСТИЧНІ ВИЯВИ НЕСПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОНЯТЬ

3.1. Збагачення публікацій економічної тематики лексемами інших терміносистем та лексико-семантичних груп

Засоби масової комунікації – один із найважливіших складників нашого суспільства передусім тому, що їхнє головне призначення – подавати актуальну інформацію. Масмедіа активно реагують на суспільні процеси, віддзеркалюють їх, впливають на свідомість людей. Здатність швидко й майже повністю охоплювати найширші аудиторії дає їм змогу формувати суспільну думку, визначати духовні цінності тощо. На сучасному етапі розвитку суспільства засоби масової комунікації займають панівну позицію у віддзеркаленні економічної діяльності як серед громадян, так і в межах держави. Економічна сфера під впливом різних факторів розвивається досить швидко, відповідно й динамічна лексика цієї сфери. «Життя сучасного українського суспільства демонструє таку інтенсивність змін, на які неминуче реагує мова, що склад деяких тематичних груп лексики оновлюється протягом місяця, а то й тижнів і навіть днів», – зауважує Є. А. Карпіловська [Вплив 2017, с. 6].

В останні кілька десятиліть спостерігаємо активізацію лексики в усіх сферах життєдіяльності соціуму. «Увагу дослідників мовної динаміки передусім привертають зміни в номінаційному корпусі мови і це цілком очікувано. Саме він становить той складник системи мови, який найоперативніше «реагує» на зміни в суспільному житті, на соціодинаміку, виявляє лінгводинаміку як спектри нових чи змінених (оновлених) номінаційних одиниць різного походження, формально-семантичної будови, з різними функціонально-стильовими і стилістичними (комунікативно-прагматичними) характеристиками», – йдеться в колективній монографії «Вплив суспільних змін на розвиток української мови» [Вплив 2017, с. 7–8]. Солідаризуючи з міркуваннями науковців, додамо, що сучасні

публікації економічної тематики містять лексеми не тільки цієї галузі, а й інших, зокрема медичної, спортивної, юридичної, екологічної. Важливим вважаємо акцент на частиномовній диференціації неспеціалізованих номінацій, що дає змогу з'ясувати їхній стилістичний й комунікативно-прагматичний потенціал.

3.1.1. Медична лексика в текстах економічної сфери

Сучасна медицина як одна з найрозвиненіших галузей української науки послуговується належним чином організованою національною фаховою мовою, основу якої становить як спеціальна, так і загальнонавчана лексика. Шар української медичної лексики – це не лише один із найбільших розділів загальномедичної термінології, який об'єднує блоки термінів різних медичних спеціальностей, але й найменш унормована група. Основним чинником, що зумовив неоднорідність української медичної лексики та складність її поняттєвої системи, є багатовікова історія розвитку медицини, різноманітність джерел поповнення її словникового складу, а також інтенсивного впливу різноманітних мовних та позамовних чинників. До опису медичної лексики вдаються як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці, аналізуючи різноманітні її аспекти [Винник 2007; Литвиненко, Місник 2001; Місник 2001; Навальна 2011а; Стишов 2011]. О. А. Стишов наприкінці ХХ ст. у мові української періодики спостерігає активне використання номінацій, пов'язаних із новими досягненнями в галузі медицини, фармакології, новими захворюваннями та недугами, новітніми медичними та оздоровчими закладами [Стишов 2003а, с. 73–75]. Дослідник наголошує, що «у професійній медичній мові широко використовується синонімія номінацій: поряд із новими спеціальними термінами в розмовній практиці фахівців і в торгівлі з'являються і функціонують паралельні назви» [Стишов 2003а, с. 75].

Особливо цікаві статті, де лексику різних сфер ужито не у властивих їй стилях. Зокрема, М. І. Навальна звертає увагу на газетні публікації політичної тематики, у яких використано відомі медичні лексеми з переносними

значеннями. Серед найуживаніших вона вирізняє й аналізує різні функційні вияви номінації *групп*, як-от: *політичний грип* та ін. [Навальна 2011, с. 98]. Дослідниця акцентує й на деяких одиницях медичної сфери, які проникли до медіатекстів про економіку, пов'язані з нею процеси та ін. Опираючись на газетні публікації першого десятиліття XXI ст., М. І. Навальна простежує активне функціонування медичних термінів із переносним значенням, серед яких вирізняє слова *реанімація* та *аритмія* [Навальна 2011, с. 101]. Лінгвістка переконує, що відоме слово *реанімація* («1. Оживлення організму після клінічної смерті. 2. *розм.* Відділення, палата в лікарні, в яких проводиться відновлення життєвих функцій організму, оживлення. 3. *розм.* Машина швидкої допомоги для реанімації на догоспітальному етапі») уживають у четвертому переносному значенні «відновлення, відродження, оживлення чого-небудь» [ВТССУМ 2005, с. 1205], а термін *аритмія* «порушення нормального ритму діяльності серця» може передавати переносне значення «раптові зміни в курсі валют» [ВТССУМ 2005, с. 39]. Простежуємо тенденцію до використання лексеми *реанімація* в економічній тематиці українських засобів масової комунікації й на сучасному етапі. Зокрема, зазначену медичну номінацію фіксуємо з іменниками на позначення економічних понять: *економіка*, *гривня*, *курс*, *фінанси* та словосполуками: *економічний потенціал*, *фінансовий розвиток* тощо, пор.: ***Економіка в реанімації*** (заг.) (www.umoloda.kyiv.ua, 23.07.2019); ***Гривня потребує реанімації*** (заг.) ...*темпи росту економіки, реанімація, модернізація національних грошей в Україні, проведення реанімації фінансів країни...* (www.economy.in.ua, 10.2016); *Коронавірус розоряє світ: ЗМІ підрахували, скільки потрібно заплатити за реанімацію світової економіки* (заг.) (www.unian.ua, 30.03.2020); ***Гривня потребує реанімації*** (заг.) *Ще не втрачено всі шанси на реанімацію гривні... перехід до позитивної динаміки гривні в Україні ще є...* (www.economy.in.ua, 04.2018); ***Реанімація гривні*** (заг.). *Задля порятунку гривні від стрімкого падіння Нацбанк проводить черговий аукціон із продажу 100 млн. доларів. Гривня постійно знецінюється від початку 2017 року* (www.tsn.ua, 13.01.2017); *Гривня. За якого курсу чекати*

реанімації? (заг.) *Падіння курсу гривні щодня додає українцям проблем. Хтось намагається скупили імпорتنі товари, хтось – вкладає гроші у більш великі покупки...* (www.slovoidilo.ua, 25.02.2015); *Реанімація економічного потенціалу* (заг.) (www.day.kyiv.ua, 12.09.2019); *Реанімація для фінансового розвитку* (заг.) (www.gazeta.ua, 24.05.2018). На позначення негативних процесів в економіці Казахстану автори називають економіку *пацієнтом*, наголошуючи, що він у *реанімації*, напр.: *Казахська економіка: пацієнт в реанімації* (заг.) (www.ratel.kz, 26.10.2016).

Нерідко в мові сучасних засобів масової комунікації вживають дієслово *реанімувати*, яке не подає «Словник української мови» в 11-ти томах, фіксуючи тільки *реаніматолог*, *реаніматологія*, *реанімаційний*, *реанімація* [СУМ, VIII, с. 468], але його містить «Великий тлумачний словник сучасної української мови» («1. Піддавати реанімації (у 1. знач.), відновлювати основні життєві функції організму; оживляти. 2. перен. Відновлювати, відроджувати що-небудь» [ВТССУМ 2005, с. 1205]. Зазначена лексема функціонує в економічній тематиці сучасних масмедіа в другому переносному значенні: *реанімувати гривню*, *реанімувати курс*, а також *реанімувати економічну ситуацію*, *реанімувати економічні показники*, пор.: *Гривню поки не вдасться реанімувати* (заг.) *Українському уряду не вдасться стабілізувати курс гривні у найближчий час...* (www.pravda.com.ua, 22.12.2018); *Гроші. Ховати чи реанімувати національну валюту...* (заг.) (www.day.kyiv.ua, 04.08.2018); *Стельмах обіцяє реанімувати курс до 6 гривень...* (заг.) *Національний банк обіцяє найближчим часом підняти гривню. Про це заявив голова НБУ Володимир Стельмах, повідомляє агентство «УНІАН»* (www.epravda.com.ua, 17.12.2008); *Україна починає погано відновлювати та реанімувати свої економічні показники і свою економічну ситуацію* (www.umoloda.kyiv.ua, 23.07.2019).

У сучасних засобах масової комунікації медична лексика переважно негативно характеризує процеси, які відбуваються в економічній сфері. Використання слів у переносному значенні надає публіцистиці розмовності.

На лексеми *реанімація, реанімувати* досить часто натрапляємо в заголовкових комплексах. У такий спосіб автори намагаються привернути увагу читачів та глядачів.

Простежуємо тенденцію, як і в попередньому десятилітті, до використання слова *хворіти*. Дослідники друкованих масмедіа зауважували й раніше, що в мові української періодики його вживають як у прямому, так і в переносному значенні («1. Бути хворим, страждати від якоїсь хвороби. 2. *перен. розм.* Глибоко пройматися болем, хвилюватися за когось, щось, уболівати за ким-, чим-небудь» [ВТССУМ 2005, с. 1341]), аргументуючи теоретичні положення ілюстративним металом із публікацій різної тематики [Навальна 2011, с. 97–98]. Аналізовану лексему в переносному значенні фіксуємо й на сайтах, які містять тексти економічного змісту, напр.: *Чим захворіла гривня і коли розпочнуться незворотні процеси?* (www.epravda.com.ua, 11.01.2017).

До цієї групи додаємо прикметник *хворий* «який має яку-небудь хворобу, нездужає; нездоровий; протилежне здоровий [СУМ, XI, с. 46], що вживають у переносному значенні «те саме, що нездоровий» [СУМ, XI, с. 46], напр.: *«Хвора» гривня* заразила ціни на ліки... (заг.). Появу нового податку і суттєве падіння гривні тернополяни вже відчули. ... Зросла закупівельна ціна і, відповідно, зросла кінцева ціна для хворих... (www.7days-ua.com, 12.03.2018).

Тенденцію до активізації функціонування реалізує й медичний термін *метастаз*, який, крім двох спеціальних значень: «1. Перенесення певного патологічного матеріалу з ураженої частини організму в іншу, де й виникає відповідний хворобливий процес. 2. Вогнище хвороби, що виникає внаслідок такого перенесення» [ВТССУМ 2005, с. 521], виражає нове переносне значення «широкий розмах негативних дій, елементів тощо» [Навальна 2011, с. 102]. Дослідники попередніх років подають приклади вживання цієї лексеми в мові української періодики з кількома значеннями, зокрема й у межах словосполучення *метастази корупції* [Навальна 2011, с. 102]. Ми ж фіксуємо значно ширше використання цієї словосполуки в економічній тематиці, напр.:

***Метастази корупції** поглинули поліцію (заг.). **Метастази корупції** та бандитизму, здається, навіки вп'ялись у посадовця, який обіймає посаду начальника Управління захисту економіки... (www.gornostaevka.daily-news.in.ua, 11.07.2016); **Метастази корупції** Януковича або Бучанське «Межигір'я» – 2 (www.narodnavolya.org.ua, 15.07.2014); Зовсім недавно в засобах масової інформації була скандальна передача на тему причетності високих посадових осіб та політиків до корупційних схем... Віталій Кличко: «**Метастази корупції** зайшли дуже далеко...» (www.k-z.com.ua, 15.07.2018); Кличко заявив, що цей ганебний приклад яскраво свідчить про те, наскільки **метастази корупції** сьогодні проникли в усі сфери (www.day.kyiv.ua, 23.05.2017). Із таким самим зафіксовано також сполуку корупційні метастази, напр.: Родини Стрелковських, Корольових та інші – **корупційні метастази** України (www.zik.ua, 09.02.2016); Глибокі **корупційні метастази** проникають у кабінети і кабінетники захоплюють дедалі більші території від столиці до найменшого села... (www.acrc.org.ua, 08.10.2010).*

Словосполука *метастази* *плагіату* більшою мірою стосується наукової діяльності, зокрема й економічних наук, тому подаємо її в цій тематиці, напр.: ***Метастази плагіату економічних наук...** (заг.) **Метастази плагіату** поширилися в усіх гуманітарних дисциплінах декана економічного факультету (нині колишнього) спіймали на плагіаті...* (www.gazeta.ua, 20.11.2018).

У попередні десятиліття науковці подекуди фіксували з переносними відомими та новими значеннями прикметники та дієприкметники, утворені від медичних термінів, але в інших тематиках. Зокрема, М. І. Навальна вказала на функціонування дієприкметника *інфікований* (від *інфікувати* – те саме, що *заражати* в першому значенні, тобто: «1. Передавати заразу кому-, чому-небудь // Насичувати повітря, воду і т. ін. чим-небудь шкідливим для здоров'я. «2. *перен.* Викликати схожий до свого настрої, почуття, передавати схильність до чого-небудь, захоплювати когось чим-небудь» [ВТССУМ 2005, с. 417]) із переносним значенням стосовно сучасного книговидавництва [Навальна 2011, с. 102]. Ми ж фіксуємо аналізовану лексику

та віддієслівний іменник *інфікування* «дія за значенням інфікувати» [СУМ, XI, с. 686] в економічній тематиці, напр.: *Світова економіка інфікована* (www.day.kyiv.ua, 10.08.2018); *Бачимо глобальні ефекти міжкраїнового інфікування каналами торгівлі і капіталів...* (www.gazeta.ua, 12.07.2018); *Феномен інфікування як прояв глобальної економічної залежності: проблема макроекономічного регулювання (заг.)* (www.dt.ua, 04.04.2017).

У сучасних медійних текстах економічної тематики на позначення цілковитого втрачання купюр, банкрутства різних економік світу тощо автори використовують лексему *смерть* у переносному значенні «загибель, припинення існування чого-небудь» [СУМ, IX, с. 400], напр.: *Смерть гривні. Від понеділка українські фінансові установи не отримують від Нацбанку одnogривневi банкноти* (www.gazeta.ua, 03.09.2017); *Смерть економік* (заг.) *Чому в Греції і Португалії побоюються повільної економічної смерті... І кредити ці не видаватимуть постійно. І довіру до української економіки вони не підвищують* (www.experts.in.ua, 12.04.2018).

Для позначення втрат позицій української гривні в мові засобів масової комунікації журналісти використовують медичну словосполучу *клінічна смерть*. У «Словнику української мови» її пояснено як «цілковите припинення життєвих функцій організму, що справляє враження смерті» [СУМ, IV, с. 184]. Переносного значення цієї сполуки лексикографічна праця не подає. У журналістських текстах економічної тематики вона позначає «припинення діяльності чогось, що справляє враження незворотності процесу», напр.: *Клінічна смерть гривні?* (заг.). *Падіння курсу гривні щодня додає українцям проблем. Хтось намагається скупити імпорتنі товари, хтось – вкладає гроші у більш великі покупки...* (www.slovoidilo.ua, 25.02.2015).

Подекуди фіксуємо цілі клішовані звороти, які зазвичай використовують тільки в текстах некрологових жанрів, напр.: *Сьогодні, на третьому десятку життя від нас пішла гривня. Хто винен у тому, що сталося з національною валютою...* (www.gazeta.ua, 05.06.2018).

Поведінку колишнього прем'єр-міністра автори називають *економічною галюцинацією*. «Словник української мови» подає тільки пряме значення цього іменника: «Неправильне слухове, зорове, дотикове, нюхове, смакове сприймання, зумовлене порушенням діяльності мозку або хворобливим станом організму» [СУМ, II, с. 22]. У мові засобів масової комунікації аналізовану лексему вживають у переносному значенні «зумисне спотворення якої-небудь інформації», напр.: *Економічні галюцинації Азарова* (заг.) *Прем'єр-міністр Микола Азаров повідомив минулої п'ятниці у «Великій політиці» на телеканалі «Інтер», що йому не хотілося приходити на цю передачу. Проте так і не зізнався, що чи хто його все ж таки примусило з'явитися в телеефір* (www.unian.ua, 20.09.2018).

Отже, у публікаціях економічної тематики використовують як спеціальні терміни, так і загальновживані слова медичної сфери. На початку ХХІ ст. внаслідок дії позамовних чинників помітна тенденцію до функціонування номінацій із переносними значеннями, зафіксованими в лексикографічних працях та новими. Таке явище пов'язане з тим, що українські масмедіа перебувають у постійному пошуку різних засобів суб'єктивного увиразнення мовлення. Журналісти прагнуть наблизитися до читача та глядача, зацікавити його, зокрема засобами емоційно-оцінної лексики, тому часто номінації з переносним значенням подають у заголовках. Економічна тематика в мові українських засобів масової інформації завдяки словам із переносним значенням зазнає орозмовлення. Перехід медичної лексики з переносними значеннями передусім передає негативні процеси в економіці, фінансах, нерідко засвідчуючи безнадійність того чи того економічного процесу.

3.1.2. Спортивна лексика в мові економіки

Спортивна тематика пов'язана з питанням популярності та масовості спорту, оприлюдненням результатів змагань у засобах масової комунікації, іншими позамовними чинниками, що значною мірою сприяє проникненню спортивних лексем до широких сфер спілкування, які, своєю чергою,

утворюють специфічну систему української мови. Дослідження функційної сфери спортивної лексики й чинників, що впливають на її формування та розвиток, є актуальним для сучасного мовознавства. Особливо цікавим є вивчення спортивної лексики в інших функційних сферах, зокрема в економічній.

Грунтовне студіювання спортивної лексики, передусім її формування, становлення та розвитку, належить М. М. Паночко [Паночко 1978]. Історико-методологічний аспект досліджував І. Т. Янків [Янків 2000], визначення основних спортивних термінів обрали В. Г. Осінчук, І. К. Понеску [Осінчук, Понеску 1995], на співвідношеннях національних та інтернаціональних спортивних термінів зацентувала О. В. Боровська [Боровська 2005] та ін. О. А. Стишов виокремлює нову лексику та термінологію фізичної культури й спорту, зокрема наголошує на інтенсивному збагаченні української мови новими назвами видів спорту, новими спортивними поняття та реаліями тощо. Мовознавець акцентує не тільки на тому, що більшість новотворів прийшло в українську мову з англійської, але водночас окреслює тенденцію до активного формування власне української спортивної термінології та лексики [Стишов 2003а, с. 77].

Про спортивні номінації писала М. І. Навальна, зазначаючи, що на початку ХХІ ст. відбувається втрата деякими спортивними термінами своєї однозначності, розширення їхніх значень завдяки функціонування переносних та вживання в інших сферах життєдіяльності суспільства, особливо в політиці. Напр.: *аутсайдер* «спортсмен або команда, які посідають або посіли в змаганнях останні місця» і «політик чи політична сила, яка внаслідок виборів обіймає одне з останніх місць» [Навальна 2011, с. 110]. У мові засобів масової комунікації помічаємо тенденцію до подальшого активного використання лексеми *аутсайдер*. «Словник української мови» подає три значення цієї лексеми: «1. Капіталістичне підприємство, що не входить до монополістичних об'єднань і веде з ними конкурентну боротьбу. 2. Біржовий спекулянт-непрофесіонал. 3. Команда або спортсмен, що займає одне з останніх

місць у турнірній таблиці» [СУМ, XI, с. 668]. Хоч у повсякденному функціонуванні масмедіа найчастіше лексему *аутсайдер* використовують у третьому значенні. Напр.: *Баварія з труднощами перемогла аутсайдера у 23 турі Бундеслиги* (www.champion.com.ua, 21.02.2020); *У Хіміку я «став на ноги» як спортсмен, як баскетболіст, як особистість. Десять років у Хіміку... У кого з молодих українських хлопців є шанс туди пробитися? ... Ми вигравали у сильних команд, і програли аутсайдерам* (www.fbu.ua, 02.01.2020).

У публікаціях економічної тематики фіксуємо аналізовану лексему зі значенням «хтось або щось, який унаслідок певних дій чи бездіяльності посів одне з останніх місць», пор.: *Лідери та аутсайдери економіки (заг.) Тренд вітчизняної економіки 2019 року: виробництво продуктів харчування росте, а металургія та машинобудування падають* (www.epravda.com.ua, 01.08.2019); *Хто лідер, а хто аутсайдер світової економіки: 7 фактів. Які країни у світі найбагатші, які найбажаніші для інвесторів, найбільш та найменш технологічні...* (www.business.ua.com, 23.07.2019); *Україна потрапила в аутсайдери світової економіки...* (www.24tv.ua, 27.01.2018); *Згідно з даними Міжнародного економічного фонду, Україну можна вважати економічним аутсайдером серед країн СНД* (www.tsn.ua, 17.04.2019); *Загалом, в останні два роки українська економіка була в аутсайдерах* (www.hromadske.ua, 20.11.2019). Зазвичай у новітніх засобах масової комунікації, зокрема в текстах економічної тематики, лексема *аутсайдер* увиразнює негативні процеси в соціально-економічному розвитку держави та світові загалом. Послугуючись цією номінацією, журналісти передають негативні економічні процеси й в інших державах, напр.: *Росія – головний аутсайдер світової економіки* (www.argumentua.com, 07.03.2018).

Аналізовану лексему фіксуємо й на позначення рейтингових економічних показників у регіонах, пор.: *Загалом місцеві бюджети наповнено на 97,7 відсотка. Абсолютний аутсайдер – місто Берегово* (www.zakarpattya.net.ua, 16.09.2018); *Черкащина – аутсайдер за рівнем зарплат* (www.vikka.ua, 24.04.2018); *Донбас – аутсайдер рейтингу*

соціально-економічного розвитку регіонів України (www.vchasnoua.com, 28.05.2019); Ужгород – **аутсайдер** у рейтингу розвитку міст і районів (www.zaxid.net, 28.01.2018); Ужгород і Мукачево є **аутсайдерами** в рейтинговій оцінці міст і районів Закарпаття (заг.). За підсумками минулого року перше місце за показниками соціально-економічного розвитку регіонів області посіло місто Чоп. Друга та третя позиція за Берегівським та Мукачівським районами. **Аутсайдерами-2018** стали Міжгірщина та міста Ужгород і Мукачево, які відповідно займають 16, 17 та 18-те місце в обласному рейтингу (www.zakarpattia.net.ua, 26.01.2018). Нерідко лексема **аутсайдер** функціонує і в публікаціях про кредитування, зокрема на позначення невеликої кількості осіб, які беруть кредити, не вигідних умов кредитування та ін., напр.: *Ринок іпотеки в Україні перейшов в стадію ступору, громадяни країни залишилися **аутсайдерами** за кількістю кредитів* (www.minjust.gov.ua, 29.11.2018); *Ставки за цими кредитами більші ніж удвічі вищі, ніж для кредитів бізнесу... Державні **аутсайдери**. Слабка ланка* (www.tyzhden.ua, 27.01.2020); *Україна – **аутсайдер** у кредитуванні населення. Хоча потенціал кредитування фізичних осіб значний, але на сьогодні відновлюється виключно сегмент* (www.nabu.ua, 12.04.2019).

На позначення негативних процесів в економіці фіксуємо збірний іменник **аутсайдерство**, напр.: *МВФ прогнозує Україні «**економічне аутсайдерство**»* (www.tyzhden.ua, 17.04.2013).

Протягом кількох останніх років у мові засобів масової комунікації активно функціонує лексема **забіг** – «1. У спортивних змаганнях – біг на певну відстань. 2. *заст.* Притулок, захисток. 3. *діал.* Ковзкий спад, з якого з'їжджають сани. 4. *тільки мн., діал.* Старання, зусилля» [СУМ, III, с. 22]. Попри наявність кількох значень, у текстах спортивної тематики українські медійники переважно вживають її в першому, напр.: *Два **забіги** у 400 та 1500 метрів долали ті, хто спортом лікується від душевних та фізичних ран* (www.5.ua, 22.07.2018). Останнім часом подекуди журналісти послуговуються цією лексемою в публікаціях економічної сфери, засвідчуючи тяглість,

невизначеність у фінансових та торговельних процесах та діях, напр.: *Фінансовий **забіг** на довгу дистанцію (заг.) Лідерство може бути нівельовано публічними фінансовими скандалами за участю CEO* (www.business.ua, 26.12.2019); *Юрбізнес-2020: готуємося до нового **забігу**. Продаж юрпослуг: як залучати нових клієнтів і впливати на існуючих...* (www.finclub.net, 19.11.2019).

Лексема *зарплата* – «скорочення: заробітна плата» [СУМ, III, с. 296] (*плата* – «1. Винагорода за виконану працю, послугу й т. ін. // перен. Віддяка, нагорода за що-небудь. 2. Відшкодування вартості одержаного або використаного; те, чим відшкодовують» [СУМ, VI, с. 567]) зазвичай функціонує в економічній сфері, а номінація *нокдаун* – спортивний термін «стан боксера під час бою, коли він від удару супротивника втрачає координацію рухів і орієнтацію, але за 10 секунд готовий продовжувати бій» [СУМ, V, с. 440], пор.: *У МОЗ обіцяють розібратися, чому медикам не дійшли обіцяні надбавки до **зарплати** (заг.). У Міністерство охорони здоров'я надходять скарги від лікарів, які працюють з хворими на Covid-19, що не всі вони отримали підвищену до 300% **заплату*** (www.hromadske.ua, 02.05.2020) і *Українець Бурсак в драматичному бою двічі відправляв суперника в **нокдаун**, але програв (заг.). У першому і п'ятому раундах Бурсак відправляв суперника на канвас, але в шостому сам побував в **нокдауні*** (www.24tv.ua, 08.12.2019); *Теофімо побував у **нокдауні** під час спарингу з Джейнелсоном...* (www.24tv.ua, 06.07.2019). В економічній тематиці сучасних засобів масової комунікації лексему *нокдаун* використовують у переносному значенні «тимчасово призупинені дії, процес, стан чогось», напр.: *Високі зарплати не дадуть можливості припинити корупцію... Нафтовий ринок в **нокдауні**: хто найбільше програє від цінових воєн...* (www.epravda.com.ua, 21.08.2019); *Коронавірус vs транспорт: **нокдаун** чи лише хук з **аперкотом**? Хто рахуватиме збитки?* (www.ukrinform.ua, 12.03.2020). В останньому реченні натрапляємо аж на три номінації спортивної тематики. За допомогою спортивного терміна *нокдаун* у переносному значенні автори передають негативні процеси у фінансових справах нашої держави, громадян та

представників олігархічних кіл, а також у фінансових справах зарубіжних країн, пор.: *В Україні відбувся «фінансовий **нокдаун**»* (www.ua.vkadri.com, 16.01.2019); *Економічні проблеми здатні відправити пересічного українця у фінансовий **нокдаун**, ...бо не менше 2 місяців не погашає кредити...* (www.ua.korrespondent.net, 11.03.2020); *...у лондонському суді відправили Коломойського у **нокдаун**... у поверненні кредитів рефінансування НБУ на суму 19 млрд грн.* (www.t1.ua, 15.10.2019); *«Кремлівський список» США – це **нокдаун** для Російської Федерації* (www.gordonua.com, 02.02.2018). Використовуючи лексему *нокдаун*, автори публікацій інформують про нестабільну економічну ситуацію щодо курсу долар – гривня, напр.: *Долар і євро пішли в **нокдаун**: з'явився офіційний курс валют від НБУ...* (www.politeka.net, 24.11.2019); *Долар відправляє гривню в **нокдаун** на міжбанку* (www.ua.korrespondent.net, 09.01.2020).

У спортивній тематиці українських сучасних масмедіа активно послуговуються лексемою *нокаут* – «стан боксера під час бою, коли він після удару супротивника падає, протягом 10 секунд не може звестися на ноги, щоб продовжувати бій, і вважається переможеним // Сильний удар, після якого супротивник не може встати» [СУМ, V, с. 440], напр.: *У головному бою андеркарту непереможний український боксер Митрофанов відправив суперника в **нокаут*** (www.unian.ua, 05.10.2019); ***Нокаут** у виконанні Олександра Гвоздика в бою із Наджибом Мохаммеді визнали найкращим переможним ударом з початку 2016 року* (www.24tv.ua, 03.06.2016). В економічній тематиці термін *нокаут* переважає в переносному значенні «зупинені дії, процес, стан чогось, практично без перспективи на відновлення», напр.: *Контрабанда відправила митницю в **нокаут**... На думку президента, через провальну діяльність митниці держбюджет недоотримав 13 млрд. гривень* (www.tsn.ua, 04.03.2020); *Курс валют на 29 жовтня: гривня відправить долар у **нокаут**...* (www.znaj.ua, 29.10.2019); *Головне за ніч: пенсії по-новому, «**нокаут**» гривні і капкан Путіна для України... Так, на початку*

тижня гривня втратить по відношенню до долара... (www.bbc.com, 12.03.2019).

У мові сучасних засобів масової комунікації фіксуємо дієслово *нокаутувати* – «приводити супротивника в стан нокауту» [СУМ, V, с. 440], яке в економічній тематиці вживають у переносному значенні «зупинити якусь дію, процес чи стан, без надії на швидке відновлення», пор.: *Курс валют: гривня готується «нокаутувати» долар, вже на цьому тижні* (www.volynnews.com, 23.02.2019); *Контрабанда нокаутувала митницю* (www.volynnews.com, 04.03.2020).

Спостерігаємо актуалізацію в економічній тематиці лексеми *форвард*. «Словник української мови» її подає тільки як «гравець футбольної, хокейної, бейсбольної та деяких інших команд, який атакує противника, щоб забити м'яч, шайбу в його ворота; нападаючий» [СУМ, X, с. 617]. Хоч інформаційні онлайн-сторінки удокладнюють значення цієї мовної одиниці та сполук із нею: «форвард (з *англ.* – «майбутній контракт», форвардний контракт) – договір (похідний фінансовий інструмент), за яким одна сторона (продавець) зобов'язується в певний за договором термін передати товар (базовий актив) іншій стороні (покупцеві) або виконати альтернативне грошове зобов'язання, а покупець зобов'язується прийняти та оплатити цей базовий актив, і (або) за умовами якого у сторін виникають зустрічні грошові зобов'язання в розмірі, що залежить від значення показника базового активу на момент виконання зобов'язань, в порядку та протягом терміну або в термін, встановлений договором. Форвардний контракт – обов'язковий для виконання терміновий контракт, відповідно до якого покупець і продавець погоджуються на поставку товару обумовленої якості і кількості або валюти на певну дату в майбутньому. Ціна товару, валютний курс та інші умови фіксуються в момент укладання угоди. На відміну від ф'ючерсних контрактів, форвардні угоди не є стандартизованими» [Вікіпедія: [www.uk.wikipedia.org/wiki/Форвард_\(контракт\)](http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Форвард_(контракт))]. В українських засобах масової інформації лексема *форвард* найчастіше функціонує в спортивній тематиці, напр.: *Колишній форвард збірної Іспанії зняв*

итани, чим здивував уболівальників... (www.gazeta.ua, 03.04.2019); 19-річний **форвард** «Зальцбурга» став третім наймолодшим гравцем в історії Ліги чемпіонів, який оформив хет-трик (www.ukr.lb.ua, 18.09.2019). У текстах економічного змісту номінацію **форвард** переважно вживають, описуючи фінансові операції, зокрема валютні. Здебільшого такі публікації передбачені для спеціального споживача інформації, пор.: Укладено перший валютний **форвард** на трансмісії шляхом зниження уразливості економіки до змін курсу... (www.ua.interfax.com.ua, 29.11.2019); Міністр економіки радить валютні **форварди** (www.05366.com.ua, 07.01.2020); Ефект від ревальвації для економіки був, радше, негативний, за допомогою такого фінансового інструмента, як **форвард** (www.business.ua, 3.02.2020); Валютний **форвард** як інструмент управління валютним ризиком... квартал 2019 року за версією одного із провідних економічних видань «Мінфін» (www.otpbank.com.ua, 20.12.2019). На лексему **форвард** натрапляємо й у власній назві банку, напр.: Новини економіки та бізнесу. Відповідно до звітності банку «**Форвард**» на 01 березня він мав від'ємне значення регулятивного капіталу... (www.finbalance.com.ua, 17.03.2018).

М. І. Навальна слушно зауважує, що «найтиповішою формою офіційно-ділового стилю є писемна форма, для якої характерні особливі вимоги до стандартизації оформлення та вживання лексичних засобів. Штампи певною мірою вдається долати в усному діловому мовленні, коли мовці не прямо називають особу чи предмет, а описово і за найхарактернішими ознаками, напр.: президент – гарант конституції, верховний арбітр нації та ін. У такому разі можна говорити про лексичні елементи художнього та публіцистичного стилів в офіційно-діловому стилі» [Навальна 2011, с. 21]. Певною мірою схоже явище простежуємо у вживанні лексеми **арбітр**, якою активно послуговуються сучасні засоби масової комунікації. Дослідниця фіксує використання номінації **арбітр** зі значенням «посередник, суддя, до якого звертаються для розв'язання спорів, що не підлягають судовому розглядові; третейський суддя» [СУМ, I, с. 57] у публіцистичному стилі попередніх часових періодів [Навальна 2011,

с. 110–111]. Аналізована лексема активно продовжує функціонувати в спортивній тематиці, напр.: *Четвертий **арбітр** – Нейц Кайтазовіч. Відеоасистентом стане італієць Паоло Валері. Суддівський наглядч – Вільям Янг з Шотландії* (www.unn.com.ua, 11.03.2020); *Головний тренер полтавської «Ворскли» Юрій Максимов розповів, що після матчу з «Олімпіком» до нього підійшов **арбітр** матчу* (www.espreso.tv, 10.03.2020). Поряд із цим фіксуємо номінацію *арбітр* в тематиці бізнесової діяльності, економічних та торговельних відносин тощо, пор.: *Держава має бути **арбітром** між інтересами бізнесу (заг.). Держава повинна розробляти і стежити за виконанням правил гри в економіці, сказав міністр* (www.5.ua, 05.11.2019); *Водночас Підласа зазначила, що рішення **арбітрів** СОТ підтверджує і право України вводити торгово-економічні обмеження* (www.dw.com, 05.04.2019).

Лексему *тайм-аут* переважно фіксують онлайн-словники зі значеннями «1. Коротка, зазвичай однохвилинна, перерва у спортивній грі на вимогу команди або учасника змагання, передбачена її правилами, з метою наради та вироблення стратегії гри; тривалість та кількість тайм-аутів регламентується правилами змагань; в залежності від виду спорту тайм-аути можуть брати тренери або гравці; при телевізійній трансляції правила деяких змагань передбачають рекламні тайм-аути. 2. *перен.* Перерва в якій-небудь діяльності» [ВТССУМ 2005, с. 1426]. В економічній тематиці вживають аналізовану номінацію в переносному значенні, напр.: *Національний корпус взяв **тайм-ауту** блокаді «Сбербанку» (заг.). **Тайм-аут** оголошений напередодні подальшої повної блокади банку, а їхні можливі наслідки для української економіки читайте у наступних репортажах* (www.dt.ua, 28.03.2018); *США візьмуть **тайм-аут** у зовнішній політиці (заг.). Сполучені штати Америки візьмуть своєрідний **тайм-аут** на 5–10 років – «капітальний ремонт» американської економіки та фінансів* (www.zaxid.net, 11.11.2018); *Українська гривня: крах чи просто **тайм-аут**? ... з держбюджету та надання кредитів під дуже низькі ставки різним секторам економіки* (www.market.korupciya.com, 02.09.2018); *На тлі ринкової турбулентності, яка обумовила небувалий обвал*

американських ринків, Федеральна резервна система взяла **тайм-аут** (www.ua.news, 31.01.2019); Найповніша інформація про земельний **тайм-аут**. Її скорочення – конче потрібна умова для розвитку економіки (www.propozitsiya.com, 03.05.2019). У текстах із цією лексемою йдеться про негативні процеси як в економіці нашої держави, так і зарубіжних країн.

Триває тенденція до використання іменника *старт*, зафіксованого в лексикографічних працях як: «1. Початковий момент спортивних змагань // *перен.* Початок чого-небудь // Початковий момент зльоту літального апарата // Сигнал про початок спортивного змагання або зльоту літального апарата. **Брати (взяти) старт** – починати подолання якої-небудь віддалі (перев. на спортивних змаганнях). **Починати старт** – починати будь-яке спортивне змагання. **Виходити (вийти, ставати, стати) на старт**: а) займати вихідне положення для початку змагання з подолання якої-небудь віддалі; б) брати участь у спортивному змаганні. **На старт!** – команда спортсменові зайняти вихідну позицію для початку змагання. **Брати (взяти) хороший (впевнений, стрімкий і т. ін.) старт** – почати що-небудь вдало, успішно [СУМ, IX, с. 663]. У статтях економічної сфери лексему *старт* уживають у тематиках кредитування, курсу гривні, торгів тощо, пор.: *Уряд дав старт Державній програмі «Доступні кредити 5–7–9%»* (www.konkurent.in.ua, 04.02.2020); *«Нам потрібно більше підприємців», – Гончарук заявив про старт кредитування* (www.radiosvoboda.org, 03.02.2020). В українських медійних текстах економічної тематики функціонує прийменниково-відмінкова форма *на старті*, напр.: *НБУ зафіксував падіння гривні щодо долара. Але до кінця сесії це послаблення вийшло меншим, ніж на старті торгів* (www.radiosvoboda.org, 26.02.2020); *Акції російських компаній і далі падають... На старті торгів вартість долара зросла на 5,30% – до 72,2 рубля, євро піднявся на 5,6% – до 82,6 рубля* (www.24tv.ua, 03.03.2020); *Курс менше 26 грн за долар – погана новина для київського ринку. ... Девелопери представляють нові проекти і на старті продажів будуть інші варіанти* (www.nv.ua, 09.08.2019); *Фактори, які впливають на курс долара в Україні, треба аналізувати, щоб бути на низькому*

старті, – говорить Віталій Бердичевський, керівник відділу (www.ux.ua, 04.09.2019). Фіксуємо аналізовані номінації в текстах рекламного характеру, пор.: *Знижка на **старті** продажів в житловому комплексі по вул. Припортова* (www.in.ck.ua, 2.09.2019); *Як і обіцяли на **старті** продажів, ми розпочали будівництво другої черги ЖК CityPark!* (www.facebook.com, 23.10.2019); *Samsung повідомляє про **старт** продажів Galaxy A30s в Україні* (www.news.samsung.com, 30.11.2019).

Поряд із лексемою *старт* журналісти вживають іменник *фініш*, напр.: *Нацбанк зміцнив гривню. Зазначимо, щорічно **старт** слабшання гривні припадає на жовтень, а **фініш** – на кінець березня* (www.dt.ua, 12.02.2018).

Номінація *фініш* має кілька значень: «1. Заключна, вирішальна частина спортивних змагань на швидкість і витривалість. 2. Кінцевий пункт дистанції в спортивних змаганнях. 3. Певна відстань перед кінцевим пунктом спортивного змагання (у перегонах)» [СУМ, X, с. 599], але всі вони стосуються спортивної сфери. Ми ж її фіксуємо в економічній тематиці, пор.: «**Фініш** – 1,2 гривні. Підприємством «АБВ» оголошені дивіденди в розмірі 5 % від номінальної вартості акцій» (www.posibnyky.vntu.edu.ua, 31.03.2019); *Роботи виконують у дві черги: **фініш** капремонту в липні 2020 року. На це витратять 31,6 мільйона гривень* (www.vn.20minut.ua, 15.07.2019).

У сучасних засобах масової комунікації активно функціонує лексема *рефері* – «суддя спортивних змагань» [СУМ, VIII, с. 518], напр.: *Українка увійшла у топ-10 кращих футбольних **рефері** світу* (www.espreso.tv, 26.11.2019); *В Японії боксери відправили **рефері** в глибокий нокаут через 6 секунд після початку поєдинку* (www.ukr.lb.ua, 23.10.2019). Подекуди фіксуємо аналізовану номінацію в економічній тематиці, пор.: *З точки зору теорії, споживачі, виконуючи роль «**рефері**» в економічних питаннях. Чим складнішою стає економічна ситуація, тим менше здатні споживачі контролювати* (www.epravda.com.ua, 05.06.2019).

У засобах масової комунікації лексему *марафон* – «змагання з бігу на велику дистанцію (понад 40 км); марафонський біг» [СУМ, XII, с. 693]

вживають не тільки в прямому значенні, напр.: *У столиці відбувся 10-й міжнародний Київський марафон* (www.tsn.ua, 07.10.2019), але й у переносному «про які-небудь дії, події, що є тривалими й напруженими» [ВТССУМ 2005, с. 509], зокрема й в економічній тематиці, напр.: *Онлайнмарафон з фінансової грамотності від Крістіни Надворної* (www.facebook.com/PromoneyN/, 03.02.2020); *В окупованому Росією Криму стартував новий марафон зі збору коштів на сплату штрафів, призначених російським судом* (www.ukrinform.ua, 30.07.2019); *До 16.00 год. активісти разом із львів'янами сподіваються зібрати 24 тисяч гривень. Ми почали марафон для допомоги незрячим* (www.032.ua, 19.08.2018); *«Осінній марафон», або Куди бігти пільговику з УБД для отримання грошей готівкою* (www.mva.gov.ua, 15.11.2019); *В окупованому Криму почався збір грошей в межах громадської ініціативи «Кримський марафон» для оплати...* (www.censor.net.ua, 30.07.2019). Зазвичай лексему *марафон* автори публікацій використовують у тематиці збору грошей, довготривалих благодійних акцій і просвітницької діяльності.

Отже, у сучасній українській публіцистиці економічної тематики актуалізовано як спортивні терміни, так і загальноживані мовні одиниці. Спортивні лексеми зазвичай вживають у переносному значенні, яке не завжди фіксують лексикографічні праці. Переважно аналізовані слова надають медійним текстам негативної оцінки, зрідка позначають благодійні акції. Проникнення спортивної лексики в економічну тематику засвідчує тенденцію входження номінацій не тільки до різних функціональних стилів, але й до інших тематичних сфер.

3.1.3. Юридична лексика в економічних текстах

На початку ХХІ століття під дією суспільних процесів: зміна влади, законодавчих актів, перехід до багатопартійної системи та ін. – до мови українських засобів масової комунікації ввійшла юридична лексика, що раніше перебувала в пасивному словнику або загалом не називала українських реалій.

Юридична лексика в контексті юридичної лінгвістики, яка й визначає основні напрями досліджень у цій галузі, а саме: історія юридичної мови, юридичне термінознавство, юридична лексикографія, юридична текстологія, юридична стилістика, порівняльне юридичне мовознавство, судова лінгвістика, привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема М. Б. Вербенец [Вербенец 2004], Т. В. Крашеніннікової, Ю. А. Нагорної, А. З. Подворчан [Крашеніннікова, Нагорна, Подворчан, СЮЛ 2018], А. М. Ляшук [Ляшук 2007], О. В. Миздака [Минзак], І. Б. Усенка [Усенко 1997], Н. Р. Шеремети [Шеремета] та ін.

Термін права формулюють як загальноюридичний (поширений в усіх галузях права), галузевий (притаманний певній галузі права), міжгалузевий (актуальний для двох або кількох царин права), суміжний з іншими сферами діяльності. Важлива характеристика юридичних термінів – їхній тісний зв'язок зі світоглядом та ідеологією суспільства з різними політичними та юридичними теоріями, суспільними традиціями, правовим досвідом [Шеремета]. З огляду на це констатуємо, що на тлі соціального розвитку юридична лексика переходить до інших сфер діяльності, зокрема економічної.

Серед загалу юридичних номінацій виокремлюємо іменник *люстрація*, а також похідні *люстрований*, *люструвати*. «Словник української мови» термін *люстрація* подає як: «У західних губерніях царської Росії – опис мешканців державних або орендованих маєтків з метою встановлення доходів з них» [СУМ, IV, с. 573]. «Словник іншомовної лексики» за редакцією О. С. Мельничука фіксує дві позиції слова в множині: «*Люстрації*¹ (польс. *lustracja* – перевірка, від лат. *lustrum* – податний або фіскальний період) – періодичні описи державних маєтностей з метою визначення їхньої прибутковості. Проводилися з 1562 р. до кінця 18 ст. в Польщі, а в 1778–1876 рр. російським урядом у Литві, Білорусії, на Правобережній Україні. *Люстрації*² (від лат. *lustratio* – очищення шляхом жертвоприносин) – релігійномістичні обряди, які, за уявленням віруючих, охороняють від хвороб та інших бід» [СІС 1975, с. 402]. У новішій лексикографічній праці аналізовану

номінацію подано зі значеннями: «*Люстрації*¹ [лат. *lustratio* – очищення шляхом жертвоприносин] – 1) релігійні обряди, пов’язані з уявленнями про очищувальну силу магічних дій; 2) заборона керівникам вищого рангу забороненої в певній країні політичної партії впродовж визначеного терміну обіймати державну посаду, висувати свою кандидатуру на виборах до представницьких органів та ін. *Люстрації*² [польс. *lustracja* – перевірка, від лат. *lustrum* – податний або фіскальний період] – 1) у Польщі (XVI–XVIII ст.), у Литві, Білорусі та Правобережній Україні (XVIII–XIX ст.) – періодичні описи державного майна для обліку прибутків. Проводилися урядами Речі Посполитої та Російської імперії; 2) фін. Визначення з доходу нерухомого майна» [ССІС 2006, с. 423–424].

Протягом останнього десятиліття іменник *люстрація* в українських масмедійних текстах переважно вживають у значенні «заборона керівникам вищого рангу забороненої в певній країні політичної партії впродовж визначеного терміну обіймати державну посаду, висувати свою кандидатуру на виборах до представницьких органів та ін.» [ССІС 2006, с. 423–424] і здебільшого в матеріалах суспільно-політичної тематики, напр.: *Люстрація* для суспільства – це процес очищення влади від конкретних осіб. Завдяки *люстрації* нова влада набуває легітимності (www.volynnews.com, 26.02.2018); *Шістьох чиновників перевіряють за законом про люстрацію. Відповідно до закону про очищення влади почалася перевірка щодо шістьох посадовців* (www.ukrinform.ua, 03.04.2019); *Люстрація від Зеленського. Як президент хоче очистити владу (заг.). У разі ухвалення закону кількість посадовців, які надалі не зможуть обіймати посади у державній владі і балотуватися до органів місцевого самоврядування, зросте* (www.bbc.com, 12.07.2019).

Подекуди лексему *люстрація* вживають щодо юридичних процесів, але з економічними наслідками, зазвичай із негативними: пор.: *ЄСПЛ зобов’язав Україну виплатити компенсації п’ятьом звільненим за законом про люстрацію чиновникам* (www.ua.interfax.com.ua, 17.10.2019); *Жінка чудово знає, що*

люстрація не передбачає притягнення до відповідальності, і далі буде використовувати Україну як територію для заробляння грошей (www.pravda.com.ua, 09.07.2019); Відміна закону про *люстрацію* призведе до відкриття дверей для заробляння величезних грошей і займатися тотальним рейдерством (www.prm.ua, 04.07.2019); Міністерство юстиції України планує зберегти механізм *люстрації*. Процес *люстрації* обернеться мільярдними виплатами... (www.prm.ua, 25.02.2020); Єдине, що залишилось – один маленький закон про *люстрацію* ... і далі використовувати все, щоб заробити грошей (www.24tv.ua, 10.07.2019).

Хоча словник подає одне пояснення лексеми *люстрації* як фінансове – «визначення з доходу нерухомого майна» [ССІС 2006, с. 423–424], але в економічних текстах сучасних засобів масової комунікації іменник уживають здебільшого в однині зі значенням «заборона будь-яких економічних процесів та дій; очищення будь-чого від економічної шахрайської поведінки», яке вважаємо переносним, напр.: *Та економічна люстрація була життєво правильною, а юридично ні...* (www.glavcom.ua, 05.02.2020); *Люстрація по-черкаськи: правоохоронці, які привласнили гроші підприємства продовжують працювати?* (www.procherk.info, 17.06.2016).

Як свідчення того, що лексема розширює сферу свого застосування, в одній із публікацій натрапляємо на пояснення: *Дослідники теми люстрації виділяють декілька основних видів люстрації: державну, економічну та політичну* (www.gurt.org.ua, 25.03.2018). Але сучасні лексикографічні праці не фіксують цих значень та варіантів значень аналізованої лексеми.

Серед корпусу однокоренових лексем виділяємо в економічній тематиці не тільки іменник *люстрація*, але й *люстрований*, *люструвати*, напр.: *У ЄСПЛ підтвердили рішення про надмірність люстрації в Україні і зобов'язали виплатити люстрованим грошову компенсацію* (www.dw.com, 26.02.2020); *Виплатити пару тисяч євро кожному буде дешевше, ніж утримувати претендентів на ці посади, особливо зважаючи на люстраційні обмеження* (www.zib.com.ua, 06.03.2020). Відомі лексикографічні праці не подають цих

номінацій, тому тлумачимо дієслово *люструвати* як «дію до люстрація», «забороняти; перевіряти», а *люстрований* – дієприкметник до *люструвати*, пор.: *Треба люструвати чиновників за завідомо неправдиву декларацію про доходи* (www.petition.president.gov.ua, 11.01.2016); *Зеленський запропонував люструвати всіх, хто був на зговорі на Кіпрі, купували вілли в Італії за вкрадені гроші* (www.censor.net.ua, 11.07.2019); *Усіх не законно люстрованих виправдати, і обов'язково виплати компенсацію, якщо грошей не вистачить, то Гончарук нехай знайде* (www.pravda.com.ua, 02.03.2020).

Якщо попередні лексеми можна вважати суміжними з різними сферами діяльності, то термін *алібі* словник подає як юридичний: «[alibi – в іншому місці] – факт перебування звинувачуного в момент учинення злочину в іншому місці як доказ його непричетності до цього злочину» [CCIC 2006, с. 40]. Зазвичай журналісти цю лексему вживають у тематиці правових тем, поліцейських хронік, кримінальних подій, напр.: *Брехня під присягою – це злочин: у МВС прокоментували алібі підозрюваного у справі Шеремета* (www.prm.ua, 31.01.2020); *На момент скоєння злочину дівчина перебувала на території 66-го військового медичного госпіталю – свідки підтвердили алібі* (www.radiosvoboda.org, 15.01.2020). Подекуди *алібі* в прямому значенні вживають щодо економічних злочинів, пор.: *У Дніпрі затримано організатора, який уникав виплати боргу, маючи надію отримати заборговані гроші. А сам виїхав з міста, маючи на меті забезпечення власного алібі* (www.dnipro.gp.gov.ua, 04.11.2019). В українських засобах масової інформації аналізовану лексему переважно використовують у тематиці економічної діяльності, зокрема щодо незаконних дій із грошми, розглядають як оплату за сумнівне чи невинуватне перебування злочинця тощо. У такому разі журналісти послуговуються сполуками на зразок *грошове алібі*, *каса алібі*, *гаманець з алібі* та ін., напр.: *Накладено арешт на рахунки, які призначені для виплат. Отже, виплата підприємством працівникам заробітної плати не буде відбуватися. Грошове алібі?* (www.gurt.org.ua, 12.10.2019); *Дуже скоро буде, готується матеріал, де так звані гаманці алібі стануть касами з виплат*

(www.hromadske.ua, 11.02.2020). У цих контекстах аналізована лексема *алібі* вжита в переносному значенні «забезпечення неприсутності на злочині через грошову винагороду».

У текстах економічної тематики заактуалізовано лексему *вето* [лат. veto – я забороняю] – 1) у національному державному праві – заборона або припинення верховним органом державної влади або головою держави введення в дію постанови законодавчого органу (парламенту або однієї з його палат); 2) незгода одного з постійних членів ради Безпеки ООН щодо ухвалення певного рішення [ССІС 2006, с. 138]. Здебільшого її вживають у тематиці законодавчої діяльності парламенту та затвердження документів президентом щодо виплат субсидій, коштів на різноманітні заходи, виплат щодо курсу долара тощо, напр.: *БЮТ та інші вирішили разом подолати президентське **вето** на виділення майже 10 мільярдів на сумнівні спортивні заходи* (www.tsn.ua, 21.08.2019); *У мене іншого рішення немає, крім як фактично накласти **вето** на голосування усіх грошей, які сплановані* (www.zhitomir.info, 23.10.2018); *Документ готується на розгляд з **вето** президента. Нагадаємо, у серпні Кабмін змінив порядок виплати житлових субсидій* (www.tyzhden.ua, 05.04.2019); *Президент може накласти **вето**. Система повинна проводитися за курсом 4,95–5 гривень за долар* (www.dw.com, 03.07.2018). Фіксуємо використання лексеми *вето* в переносному значенні «заборона на здійснення дій із грошми», напр.: ***Вето** чи гроші?! Наркозалежні люди сьогодні принесли під Адміністрація Президента України 51 тисячу «штрафних» гривень* (www.facebook.com/AlliancePublicHealth, 10.12.2018); *Петро Порошенко: Не треба робити різких кроків і здавати долари. Якесь **грошове вето*** (www.hromadske.ua, 23.09.2019).

Не подають лексикографічні праці дієслова *ветувати*, що можна пояснити як «дія до вето» – «забороняти». Його широко застосовують журналісти в публікаціях щодо грошових потоків, пор.: *Зеленський **ветував** закон про верифікацію держвиплат* (www.gordonua.com, 29.01.2020); *Президент України Володимир Зеленський **ветував** закон про рахунок*

для сплати послуг (www.gordonua.com, 19.02.2020); До прикладу, президент **ветував** скандальний закон про повернення кредитів за курсом 5 гривень за долар (www.rbc.ua, 24.05.2017).

Зрідка автори послуговуються лексемою *ветований*, напр.: Глава держави Зеленський підписав раніше **ветований** ним закон про єдиний рахунок для сплати податків, який рада нещодавно прийняла (www.rbc.ua, 12.02.2020). Ця лексема також не зафіксована в лексикографічних працях.

У сучасних масмедіа журналісти помітно використовують лексему *імператив* «[лат. *imperativus* – наказовий, владний] – 1) вимога, закон, наказ; 2) філософ. категоричний імператив – в етиці Канта – усезагальний обов’язковий моральний закон; 3) мовозн. наказовий спосіб дієслова» [ССІС 2006, с. 298]. Зазвичай аналізований термін уживають у тематиці законодавчих актів, напр.: Зрозуміло, що в різних галузях права принцип (вимога, **імператив**) толерантності проявляє себе по-різному (www.khpg.org, 18.02.2020). У значенні «наказ, вимога» лексема функціонує поза зазначеними терміносистемами (юриспруденції, мовознавства та ін.), нею активно послуговуються в економічній тематиці, засвідчуючи збагачення цієї сфери мовними одиницями інших галузей, напрямів тощо, пор.: Курс долара на міжбанківському ринку станом на 18 березня був прогнозованим. Відповідно, все що можливо в межах **імперативу** (www.ua.news, 18.03.2020); Провідні корпорації світу готові надати трильйони доларів не тільки в якості морального **імператива**, але й з ознаками вигідного бізнесу (www.responsiblefuture.com.ua, 17.10.2019); Категоричний **імператив** в податкових відносинах (заг.). При цьому без належних правових підстав, фактично виходячи лише з того, що державі, й зокрема, податковій гроші зараз потрібніші (www.kmp.ua, 15.11.2018); Люди, для яких основний **імператив**: Україна – понад усе. Такі у явній меншості. Інші просто братимуть гроші за голосування (www.pravda.com.ua, 10.04.2020).

Крім згаданих термінолексем, у мові українських засобів масової комунікації економічної тематики вживають прикметник *імперативний*

«[лат. imperativus – наказовий, владний] – 1) який вимагає беззастережного підпорядкування, виконання; 2) мовозн. який стосується імператива; 3) юр. наказовий, який не допускає вибору» [ССІС 2006, с. 298]. Пор. функціонування цієї атрибутивної одиниці у сфері правознавства та економіки: *У процесі свого розвитку міжнародне приватне право приходить до визнання того факту, що поряд з публічним порядком діють строго імперативні норми* (www.studme.com.ua, 05.02.2020) і *Окрім імперативної вимоги щодо своєчасної виплати працівникам, для сплати аліментів, працівник має виплачувати ще за рішенням суду* (www.kadrhelp.com.ua, 12.03.2019); *Рекомендації щодо соціальної допомоги, розмірів інших видів соціальних виплат, встановлення робочого часу, були імперативними* (www.msp.gov.ua, 12.03.2019); *Вказівка є імперативною для застосування підприємством норми, тому вона є обов'язковою для виконання: хто не створює забезпечення виплат, той відповідатиме* (www.visnuk.com.ua, 13.01.2020). Зазвичай у публіцистиці використовують прикметник *імперативний* із метою негайних соціальних виплат, заробітних плат та ін., що засвідчує соціальні гарантії найманим працівникам, малозахищеним верствам населення, пенсіонерам.

У мові сучасних масмедіа спостерігаємо вживання юридичної лексики *інкримінація* «[ін... і лат. crimen – провина, злочин] – обвинувачення в злочині й т. ін.» [ССІС 2006, с. 306]. Безумовно, фіксуємо іменник у правовій тематиці, напр.: *Інкримінація крадіжки телефона фотографу Панасу. Це була оперативна комбінація при затриманні* (www.varianty.lviv.ua, 10.12.2018); *Легітимних підприємців при інкримінації їм фіктивного підприємництва більше, ніж досить* (www.vesti.dp.ua, 03.04.2019). Хоча лексема розширює сферу свого застосування, відстежуємо її в тематиці економічних злочинів, підприємницької та бізнесової незаконної діяльності, пор.: *Спершу добряче «прокачали» ці інкримінації через ЗМІ, потім в результаті, відстежуючи грошові потоки і пропагуючи цінність грошей, досягли результату* (www.pravda.com.ua, 15.07.2017).

Використовують лексему *інкримінація* журналісти і в переносному значенні «провина, вина», яке не подано в словниках, напр.: *Пішло 3150 канадських доларів. Досвід України засвідчує, що інкримінація конфлікту триває* (www.pag-journal.iei.od.ua, 06.02.2019).

Отже, у публіцистичних текстах економічної тематики автори активно використовують юридичні лексеми, які зазвичай окнижнюють публіцистику. Частину юридичних номінацій ужито з відомими та витлумаченими в словниках значеннями, інші потребують пояснень, оскільки лексикографічні праці їх не фіксують. На особливу увагу заслуговують лексеми, що набули переносних значень. Уживання юридичних номінацій в економічній публіцистиці засвідчує не тільки міжгалузеву ознаку деяких термінів, але й перехід мовних одиниць з однієї сфери, галузі, діяльності в іншу. Завдяки переносним значенням терміни втрачають свою однозначність, що дає змогу простежити процеси детермінологізації в українській мові.

3.1.4. Екологічна лексика в текстах на економічну тематику

Наприкінці ХХ ст. серед головних «сфер лексичного росту» перше місце посіла політика, потім – Інтернет та масмедіа. На початку нового століття інноваційні мовні процеси на лексико-семантичному рівні найбільш активно проходять у тих галузях, що перебувають під впливом таких макросоціальних чинників, як інформаційна революція та пов'язані з нею радикальні зміни в стилі життя носіїв мови, економічні зміни, міжнародна співпраця, проблеми навколишнього середовища, рівних прав у суспільстві тощо. Нині проблеми охорони навколишнього середовища дуже актуальні й важливі. Екологічній проблематиці приділяють багато уваги в сучасному суспільно-політичному житті. Проблема захисту навколишнього середовища присвячено велику кількість наукових статей і газетних публікацій.

Структурні й семантичні особливості галузевих терміносистем української мови вивчали С. В. Овсейчик [Овсейчик 2006], Л. О. Симоненко [Симоненко 2003], Т. В. Михайлова [Михайлова 2002], В. В. Мінаков

[Мінаков 2016] та ін. Спробуємо проаналізувати мовні особливості української екологічної лексики, яка функціонує в економічній тематиці сучасних засобів масової комунікації.

До найпоширеніших екологічних лексем у масмедійних текстах належить *екологія* – «1. Взаємовідношення між організмом і оточуючим середовищем. 2. Розділ біології, що займається вивченням взаємовідношення між організмом і оточуючим середовищем [СУМ, II, с. 458]. Виникнення власне-терміна *екологія* пов'язують із серединою XIX ст., проте в науковий обіг його введено пізніше як пізнання економіки природи, як одиниці галузевої терміносистеми, одночасне дослідження взаємодії живого з органічними і неорганічними компонентами середовища. Сучасна екологія вивчає не тільки взаємозв'язки між рослинними угрупованнями та спільнотами, що входять до складу стійких та організованих систем, сформованих у процесі еволюції органічного світу та навколишнього середовища, а й взаємодію людини та біосфери, суспільного виробництва з навколишнім середовищем. Відповідно склад галузевої терміносистеми постійно зростає, з'являються нові мовні одиниці на позначення екологічних понять (явищ). Проте не завжди такі лексеми є новими для природничих наук загалом, часто в екологію входять базові біологічні терміни, які, ускладнюючись новими компонентами, набувають статусу «екологічний» [Овсейчик 2012, с. 80]. Тому актуальним, на нашу думку, є визначення основних ознак екологічної лексики та її використання в інших галузях та тематичних групах.

У сучасних українських масмедіа натрапляємо на використання відомих лексем, зокрема слова *екологія*, напр.: *Екологія цікавить у контексті економіки, зокрема під впливом концепції стійкого розвитку економіки* (www.kyivcity.gov.ua, 01.01.2019). Хоча більшою мірою активовано в економічній тематиці прикметник *екологічний* – «стос. до екології (у 1 знач.)» [СУМ, II, с. 458], пор.: *Національна екологічна політика базується на принципах: рівності трьох складових розвитку держави (економічної, екологічної, соціальної), що зумовлює орієнтування на пріоритети сталого*

розвитку, врахування екологічних наслідків під час прийняття економічних рішень (www.kmu.gov.ua, 17.10.2007); **Екологічна** економіка – наше майбутнє (заг.). Пріоритети **екологічної** політики недоцільно розглядати ізольовано від економічних та соціальних проблем (www.golos.com.ua, 14.11.2019); Що таке **екологічні** фонди та які проблеми вони вирішують? (заг.). Маємо бачення реформування системи **екологічних** фінансів України – необхідне для громадян, довкілля та бізнесу (www.blog.liga.net, 25.10.2019). Спостерігаємо використання аналізованої атрибутивної одиниці в тематиці податків, зокрема щодо їхньої сплати, напр.: Як зашкодити **екологічному** оподаткуванню? (заг.) Зазвичай українські фахівці з фінансів природокористування переймаються вдосконаленням чинної системи екологічного контролю (www.dt.ua, 12.09.2018); «Зелені фінанси» співають романси (заг.) Слід не просто збільшувати **екологічний** податок, а стимулювати підприємства інвестувати в **екологічні** заходи (www.epravda.com.ua, 05.06.2019). У деяких журналістських текстах фіксуємо нанизування прикметника **екологічний** та прислівника **екологічно**, пор.: Фінансування державної **екологічної** експертизи **екологічних** ситуацій та **екологічно** небезпечних діючих об'єктів і комплексів, що проводиться за рішенням комісії, буду проводиться поетапно (www.detector.media, 22.07.2020).

Зазвичай лексеми екологія та екологічний окнижнюють українську публіцистику. На нашу думку, експресія – особливість авторського мовлення, що може виявляти себе лише на початковому етапі творення терміна, але згодом, увійшовши до певної терміносистеми, термін втрачає цю експресивність. Погоджуємося з міркуваннями Л. О. Симоненко, яка зауважує: «Термін, на відміну від загальновживаного слова, стилістично більш регламентований, його «нейтральність», «емоційність», «експресивність» відрізняються від того, що прийнято називати нейтральним, емоційним і експресивним у загальновживаній лексиці» [Симоненко 1991, с. 15].

Слово *утилізація* – «використання чого-небудь для переробки // Використання будь-яких відходів або лишків як сировини, напівфабрикатів,

палива, добрива і т. ін.» [СУМ, X, с. 508] – функціонує не тільки в тематиці збереження навколишнього середовища, але й витрат на охоронозбережувальні технології, напр.: *Професійна переробка акумуляторних батарей та батарейок проводиться з метою зменшення викидів у середовище. Це знижує вартість переробки й підвищує ступінь **утилізації*** (www.blog.liga.net, 05.11.2019); ***Утилізація** медичних відходів в Києві. Як і будь-які інші види хімічних сполук, продукти фармацевтичної промисловості є небезпечними для екосистеми, але вартість **утилізації** «зашкалює»* (www.kreschatic.kiev.ua, 06.12.2018); *Розкрито схему **утилізації** небезпечних відходів (заг.). Державні гроші виділялися, а фактично **утилізація** відходів буріння не провадилась. Їх захоронення проводилося на звичайному полігоні* (www.epravda.com.ua, 11.09.2019). Нині актуальна в економічних публікаціях тема утилізації грошей, напр.: *У НБУ показали, як відбувається процес **утилізації** грошей (заг.). Репортаж газети «Сьогодні» про те, як відбувається **утилізація** зношених грошей у Центральному сховищі НБУ* (www.bank.gov.ua, 07.05.2019).

Поряд із розглянутою лексемою вживають дієслово *утилізувати* – «використовувати що-небудь для переробки, знаходити застосування чомусь... // Використовувати будь-які відходи або лишки як сировину, напівфабрикати, паливо, добриво і т. ін. [СУМ, X, с. 508], пор.: *Всі банкноти, що перебувають в обігу, мають термін життя, наприклад, гривневі купюри зазвичай живуть від 5 до 10 років (від 50 до 500 грн) або від 1 до 3 років (від 1 до 20 грн). Якщо гроші постраждали від недбалого використання або зіпсовані навмисне, їх також **утилізують**, як і зношені, старі або неплатіжні банкноти* (www.news.finance.ua, 13.05.2019). Подекуди в одному контексті натрапляємо на іменник та дієслово, пор.: *У 2017 році Національний банк **утилізував** 749,2 мільйона гривень. З обігу зношені й ушкоджені банкноти підлягають **утилізації*** (www.epravda.com.ua, 23.05.2018).

Відомі лексикографічні праці не подають номінацій *патоген* чи *патогени*, натомість всі фіксують *патогенний* – «який є причиною хвороби; хвороботворний» [СУМ, VI, с. 94] та *патогенність* – «властивість за значенням

патогенний» [СУМ, VI, с. 95]. Слово *патогени* здебільшого використовують у тематиці чистоти повітря, напр.: *У фільтр, який самостерилізується, та який вловлює **патогени** з повітря й вбиває їх невеликими імпульсами, подається спеціальний матеріал. Але він дуже дорогий...* (www.ecotech.news, 09.10.2019). Подекуди ця лексема стосується не тільки тематики охоронозбереження, але й наслідків недотримання вимог щодо штрафів, великих витрат та ін., пор.: *У курятині знайшли шкідливі для людини **патогени**. Агентство зі стандартів якості Великобританії повідомило про підвищений рівень, можуть виставити високі штрафи* (www.agropolit.com, 18.01.2018); *В Україні створили карту ураженості земель **патогенами**. Нагадаємо, за словами міністра розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства, це обійшлося в мільйони гривень* (www.kurkul.com, 26.12.2019); *Щороку вірус заражає близько 280 тис. чоловік. Щорічна кількість смертей від **патогену** складає близько 100 осіб, а економічні збитки підрахувати складно* (www.agropolit.com, 18.01.2018).

Прикметник *патогенний* здебільшого стосується медичних, біологічних, екологічних тем, напр.: ***Патогенні** мікроорганізми вражають насамперед лімфатичну систему і шкіру, селезінку; характеризується утворенням множинних утворень* (www.phc.org.ua, 12.09.2019); *Розлади, спричиненні проникненням в організм **патогенних** мікроорганізмів...* (www.podil.kyivcity.gov.ua, 06.07.2019). Але оскільки в будь-яких соціальних процесах є економічний складник, то цю атрибутивну одиницю виявляємо й в економічній тематиці засобів масової інформації, пор.: *Біологічні **патогенні** агенти завдали значних економічних збитків, погіршення умов життєдіяльності населення* (www.narodna-pravda.ua, 02.03.2019); *Епідемія призводить до значних економічних збитків. Особливо небезпечним захворюванням африканську чуму робить його високо **патогенний** вірус* (www.oblvvet.org.ua, 04.04.2019).

Чимало публікацій стосується наявності патогенних організмів на різних речах, предметах спільного використання, зокрема на грошах, напр.: *Небезпечні гроші: що живе на «черкаських» гривнях? (заг.) Фахівець додає, що розвиток*

патогенних організмів на грошах дуже поширене явище (www.vikka.ua, 11.03.2018); Жетони метро і готівкові гроші небезпечні для здоров'я (заг.). Використовуючи в повсякденному житті готівкові гроші, жетони метро, можна отримати збудники стафілокока і **патогенних** ентеробактерій (www.ukranews.com, 11.04.2019); НДІ світу встановили, що через паперові гроші, небезпечні великою кількістю **патогенних** бактерій (www.zakarpattyua.net.ua, 16.08.2019); Результати дослідження показали, що на купюрах і жетонах були знайдені збудники стафілокока і **патогенних** ентеробактерій (www.glavcom.ua, 11.04.2019); Кишкову паличку знайшли на 20-гривневій купюрі. Ці мікроорганізми не належать до **патогенних** (www.0352.ua, 16.07.2018); Професор також повідомив, що практично всі доларові купюри, які достатній час перебувають в обігу, містять сотні видів **патогенних** бактерій (www.ua.interfax.com.ua, 31.07.2019); Проходячи крізь тисячі рук, купюри збирають на себе величезну кількість **патогенних** та інші хвороботворні мікроорганізми (www.vn.20minut.ua, 12.08.2018). У контексті цієї тематики фахівці рекомендують використовувати замість готівки банківські картки, напр.: Банківські картки не тільки зручніше, але і безпечніше паперових грошей і монет. Мікробів і **патогенних** бактерій, що мешкають на одній банкноті, цілком вистачить на невелику епідемію (www.svidok.online, 07.06.2018).

Із загалу спільнокореневих лексем рідше використовують мовну одиницю *патогенність*. Ця ж тенденція характерна й для економічних публікацій, напр.: Соціально-економічні та природні чинники в епідемічному процесі (заг.) Обов'язковими умовами прояву **патогенності** є специфічність збудника для біологічного господаря та необхідність зараження... А як вирішити витрати на це? (www.pravda.com.ua, 01.02.2018).

У контексті аналізованої тематики варто сказати про лексему *бактерія* – «мікроскопічний одноклітинний організм; мікроб» [СУМ, I, с. 92], що переважає в медичній, санітарній та інших суміжних із ними галузях, пор.: У лабораторії дослідники годували **бактерію** хімічними компонентами

поліуретану (www.hromadske.ua, 29.03.2020); *Стійкість до антибіотиків (резистентність) виникає, коли **бактерії** змінюються у відповідь на використання цих ліків* (www.varashcpmd.lic.org.ua, 20.11.2019). У текстах економічної тематики вона засвідчена знову ж таки щодо грошових купюр, напр.: *Гроші та **бактерії**. Чуємо часто багато пересторог про небезпеку переносування різних недуг через монети, грошові банкноти* (www.zbruc.eu, 12.09.2019); *Типи **бактерій**, знайдені на грошах. Щодня ми вимушені торкатися грошей, на яких міститься дуже багато мікробів та **бактерій*** (www.moyezdorovya.com.ua, 28.11.2018); *Де завжди збирається бруд та розмножуються **бактерії**? Там, де лежать гроші, на робочому столі, де ви забули протерти пиліюку* (www.24tv.ua, 23.03.2020); *Фахівці кажуть, на поверхні купюр можна виявити мільйони **бактерій**, лишаї, а в домашніх умовах долари уражає невідомий грибок* (www.ubr.ua, 13.09.2019).

У сучасних масмедійних статтях економічної тематики лексему *відходи* – «перев. мн. Залишки сировини, матеріалів, які утворюються в процесі виготовлення продукції й можуть бути використані для іншого виробництва» [СУМ, I, с. 654] вживають досить активно: *Наші бокси масово викидали всілякі **відходи**. Я думала, ми взагалі не виживемо – за які гроші те все вивозити?, – пригадує Саноцька* (www.ukrinform.ua, 24.12.2019), а ще частіше в логічному зв'язку *відходи* – *доходи*, *відходи* – *гроші*, напр.: *Перетворюємо **відходи** на доходи. Про екологію можна багато говорити, а можна щодня дбати про неї* (www.prostir.ua, 01.02.2019) **Відходи** – в доходи (заг.) *Сфера збирання, сортування та утилізації відходів може служити безперебійним постачальником дешевої вторинної сировини* (www.visnuk.com.ua, 06.11.2018); *Перетворити **відходи** на доходи. Про екологію можна багато говорити, а можна щодня дбати про неї* (www.gurt.org.ua, 04.02.2019); *Чи даватимуть **відходи** доходи? Нині у світі існує кілька варіантів утилізації твердих відходів* (www.vechirka.com.ua, 18.09.2018); *Гроші на **відходи**. Міфи та реальні проблеми фінансових конфліктів у сфері вивезення сміття* (www.longread.uacrisis.org, 05.06.2019).

Міжгалузевий термін *санація* вживають у двох терміносистемах: «1. мед. Профілактичний лікувальний захід; оздоровлення. 2. ек. Система заходів, здійснюваних у капіталістичних країнах державою, щоб запобігти банкрутству банків, трестів і т. ін. 3. Назва фашистського режиму в Польщі в 1926 –1939 рр.» [СУМ, IX, с. 51]. Ця ж тенденція характерна для мови сучасної публіцистики, напр.: *До Стоматологічного медичного центру Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця звернулися батьки 2-річної дитини для санації ротової порожнини* (www.moyezdorovya.com.ua, 03.04.2019); *Передбачені специфічні заходи щодо санації людей, у яких було виявлено бактерії* (www.zakon.rada.gov.ua, 2.09.2019); *Під час деяких процедур (бронхоскопія, інтубація трахеї, санація трахеобронхіального дерева, збір мокротиння тощо) передбачені засоби індивідуального захисту медичних працівників* (www.phc.org.ua, 02.03.2020). Не менш широко цей термін вживають у тематиці економіки, пор.: *Найефективнішим засобом запобігання банкрутству підприємства є фінансова санація* (www.epravda.com.ua, 04.05.2019); *Санація – це система заходів, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського стану підприємства* (www.yur-gazeta.com, 28.02.2018); *Незалежна санація – проводиться на ранніх стадіях розгортання кризи, за рішенням власників та (або) керівництва самого підприємства* (www.finclub.net, 13.09.2019); *...санація – це система фінансових заходів щодо фінансово-господарського оздоровлення підприємства* www.epravda.com.ua, 11.11.2018); *Мета санації – це фінансова стабілізація, оздоровлення підприємства, відновлення його платоспроможності за короткий термін* (www.eba.com.ua, 10.01.2019).

Фіксуємо лексему *санація* в текстах судового чи правозахисного циклу, оскільки судові тяжби – наслідок означеної процедури, пор.: *Законопроект №2290 поверне процедури, яких немає у Кодексі та які несуть значні ризики, оскільки часто застосовувались переважно для зловживань та ухилення від погашення боргів. Зокрема, процедури санації боржника його керівником; банкрутства боржника, що ліквідується власником; банкрутство фізичних*

осіб – підприємців (www.epravda.com.ua, 17.12.2019); Наступним етапом є затвердження плану **санації** господарським судом або відмова в цьому (www.zib.com.ua, 01.03.2013).

Отже, у мові сучасної української публіцистики екологічна лексика функціонує не тільки в спеціальній тематиці: медичній, санітарній, біологічній, епідемічній тощо, але й в економічній. Здебільшого вона засвідчена в статтях, де йдеться про грошові одиниці, витрати на різні заходи щодо екологічної безпеки, а також штрафні санкції для тих, хто недотримується правил та норм.

Екологічна лексика безумовно окнижнює публіцистику, нерідко в текстах подають пояснення того чи того терміна. Простежуємо тенденцію не тільки міжгалузевого використання аналізованих номінацій, але й міжтематичного, оскільки теми в одному контексті часто переплітаються. Аналізована лексика зазвичай виконує інформаційно-пізнавальну функцію. Автори вживають такі мовні одиниці здебільшого в статтях, що мають пояснювальну мету, а також у репортажах, де виступають відомі фахівці в тій чи тій галузі.

3.2. Частиномовна диференціація неспеціалізованих лексем в економічній тематиці

Лексичну систему економічної тематики активно поповнюють різні лексико-граматичні класи слів, що реалізують низку важливих функцій. Групу неспеціалізованих мовних одиниць значною мірою формують іменники, прикметники та дієслова.

3.2.1. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики

У мові українських медійних джерел простежуємо тенденцію до вживання непохідних і похідних іменників, стилістичний потенціал яких пов'язаний з акцентуванням на супровідних оцінних характеристиках. Похідні субстантиви переважно засвідчують семантичні зрушення порівняно з твірним словом.

3.2.1.1. Непохідні іменники як засіб передавання оцінки в економічній сфері

Лексичні зміни, засвідчені в мові новітніх засобів масової комунікації, зумовлює низка чинників, серед яких чільне місце посідає прагнення найяскравіше, найоригінальніше вербалізувати подію, факт, явище тощо, зацентрувати на порушеній проблемі, заактуалізувати увагу читача та ін. Із цією метою автори публікацій залучають різні, зокрема й неспеціалізовані для певного контексту мовні одиниці, що сприяє з'яві їхніх нових семантичних відтінків, а подекуди навіть вдаються до okazionalnoї лексики. Усе це свідчить про безперервність мовного динамізму, який потребує лінгвістичної інтерпретації. У такому разі, окрім чинників, важливо з'ясувати механізми, джерела лексичних зрушень, схарактеризувати функційні та стилістичні особливості неспеціалізованих одиниць, зосередити увагу на міжмовній взаємодії, оскільки нині маємо насичення запозичених слів. Процес тісної взаємозв'язку сталого й змінного в українській мовній системі відбивають публікації про економічні новини нашої держави, фінансову діяльність деяких установ, організацій, уряду, міністерств тощо, де поряд з усталеними номінаціями почасти натрапляємо на іменники, не характерні для текстів цієї тематики, що стимулює до їхнього дослідження.

Мову української періодики загалом та тексти економічної тематики зокрема обирали об'єктом студіювання неодноразово. На динаміці лексичних одиниць, серед яких засвідчені й іменники, зосередили увагу Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк [Клименко, Карпіловська, Кислюк 2008], М. І. Навальна [Навальна 2011; Навальна 2015a], Т. С. Панченко [Панченко 2017] та ін. Економічні найменування метафоричного походження схарактеризувала О. П. Винник [Винник 2007]. Особливості творення іменників-комполітів, їхні семантичні та функційно-стилістичні параметри з'ясувала І. Я. Мислива-Бунько [Мислива-Бунько 2012]. Попри наявність у новітній лінгвоукраїністиці низки праць удокладнення потребують різні

за структурою, походженням, змістовими та стилістичними параметрами неспеціалізовані іменники, що функціонують в економічній тематиці.

Як відомо, питання економіки країни постійно перебувають у полі зору громадян, що слугує однією з важливих передумов їхньої інтерпретації в журналістських текстах. З одного боку, такі публікації виявляють відносну мовну сталість, що полягає у функціонуванні відповідних понять, а з іншого – спонукають журналістів до використання неспеціалізованих лексем, аби «оживити» текст, зробити його загальнодоступним для читачів різного фаху. У такому разі до арсеналу мовного вжитку часто потрапляють лексеми з переносним значенням.

Динамізм лексико-семантичної системи української мови відбиває вживання іменників, нове значення яких виникло на базі непохідних слів із власне-предметною семантикою. Ужиті в економічній тематиці такі мовні одиниці структурують дві групи. До першої належать ті, що подібно до свого корелята залишаються конкретними номінаціями. Другу формують субстантиви, які за неспеціалізованого функціонування в текстах економічного змісту засвідчили перехід до сфери абстрактних. У незвичній функційно-стилістичній площині іменники – вторинні номінації переважно виявляють емоційно-експресивне навантаження, що, з одного боку, сприяє оновленню словникового складу, а з іншого – дає змогу авторові влучніше й оригінальніше передати думку, демонструючи своє ставлення до описаного, зробити повідомлення яскравішим, у своєрідний спосіб наголосити на якійсь важливій ознаці. За аналізу таких мовних одиниць необхідно зважити на екстралінгвальні (позамовні) чинники, що вможлиблює зіставлення слова з реалією навколишньої дійсності.

Серед номінацій, які дещо порушують традиційно усталені схеми й моделі мововикладу економічної інформації, ужита в множині лексема *бики*. Специфіку живої української мови початку XXI століття й водночас її динамізм можемо простежити навіть на основі лексикографічних праць. Зокрема, у «Словнику української мови» *бики* – «мн. (одн. бик, а, чол.), техн. Масивні

проміжні бетоновані або кам'яні опори, на яких тримається міст...; // Берегові бетоновані або кам'яні опори греблі; стояни)» [СУМ, I, с. 165]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» таке пояснення стосується *бики*¹. Крім нього, подано *бики*² – «*мн. (одн. бик, а, ч.), жарг.* Біржові маклери, дилери тощо, які грають на фондових біржах на підвищення» [ВТССУМ 2005, с. 77]. Припускаємо, що друге витлумачення виникло на основі образно-асоціативного зв'язку, передусім зовнішніх характеристик, не тільки притаманних слову *бики*¹, а й лексемі *бик* на позначення тварини, яка вражає своєю силою й специфікою поведінки. Із новим значенням засвідчена лексема *бики* й у новітньому медійному дискурсі економічної тематики: *12 березня НБУ вперше у 2020 році оголосив аукціон з продажу іноземної валюти обсягом 200 млн дол, а реалізував лише 76 млн дол. Тобто «бики», які грали на підвищення курсу долара, вимоталися* (www.epravda.com.ua, 13.03.2020). Цей іменник разом із дієсловом *вимоталися* хоч і віддалені від мовних стандартів, але дають додаткову характеристику людям зазначеної категорії. Авторів вдалося влучно наголосити на тому, що навіть наполегливі, витривалі й компетентні в певних справах фахівці, які впливають зокрема й на економічний стан держави, можуть виснажитися й змушені поступитися.

Подекуди в економічну тематику проникають міфоморфні назви, серед яких лексема *монстр*. У лексикографічних працях її подано зі значеннями «1. *заст.* Виродок, потвора. 2. *перен., лайл.* Про людину, що різко виділяється своїми негативними рисами» [СУМ, IV, с. 798; ВТССУМ 2005, с. 689]. Натомість у джерельній базі цей іменник позначає потужний орган, який узяв на себе певні повноваження контролювати когось чи щось, єдиний центр управління, якому приписують корупційні схеми. З огляду на такий функційний потенціал ужите в переносному значенні слово *монстр* має негативне навантаження. Напр.: *Уряд таки поставив крапку в питанні ліквідації фінансового «монстра» Клименка. Йдеться про реформування Міністерства доходів і зборів (Міндох)* (www.day.kyiv.ua, 29.05.2014) – цьому органу приписують фінансовий контроль підприємств та організацій, тиск

на бізнес. Монстром названо також НАК «Нафтогаз», що відповідає за газовий та газотранспортний сектор України і є неефективною державною компанією, якій часто виділяють додаткові кошти з держбюджету для оплати російського газу: *Натомість поки ми не бачимо ніяких конкретних спроб реформувати цього монстра української енергетики* (www.day.kyiv.ua, 07.08.2014).

На особливу увагу заслуговує засвідчена в економічній тематиці десемантизована власна назва *Моцарт*. Відомо, що Моцарт – один із найпопулярніших австрійських композиторів, музикантів, який вплинув на світову музичну культуру загалом і якого поправу вважають видатним майстром своєї справи. Саме фаховість послугувала основою переосмислення цієї власної назви в реченні *Виступ Бодо Шефера тривав півтори години. Але фінансовий «моцарт», розповідав не про фінансові тренди, «новий час і нові можливості», а старі істини своїх мотиваційних книг* (www.day.kyiv.ua, 19.10.2016). Отож автор намагається наголосити на вмінні, високій майстерності Бодо Шефера у фінансових справах. Принагідно згадаємо міркування В. М. Вовк: «У мовній практиці переносне значення слова іноді так далеко відходить від його прямого значення, що зреагувати на пряме значення – означає абсолютно не зрозуміти сказаного» [Вовк 1986, с. 24–25]. Висловлену дослідницею думку вважаємо цілком умотивованою, адже поза контекстом важко уявити стосунок лексеми *моцарт* (навіть оформленої як загальна назва) до економічної сфери. На відміну від більшості аналізованих субстантивів цей неспеціалізований іменник має позитивне значення.

Перехід від групи конкретних до абстрактних засвідчує слово *коридор*, яке у звичному функціонуванні позначає «вузький (переважно довгий) прохід у середині будинку, який з'єднує окремі його кімнати, квартири тощо... // Обмежений з обох боків вузький довгий простір; прохід, хідник» [СУМ, IV, с. 289]. «Великий тлумачний словник сучасної української мови», крім цих значень, подає семантику сполуки *валютний коридор* – «межі коливання валютного курсу національної грошової одиниці до твердих валют інших країн, що їх встановлює держава» [ВТССУМ 2005, с. 574]. У мові публіцистики

аналізована лексема позначає умовно визначений, обмежений певними цифровими показниками обсяг, напр.: *Показник (інфляції) навіть «пробив стелю», покинувши межі коридору 5% плюс-мінус 1%* (www.epravda.com.ua, 13.03.2020). Принагідно зацентруємо увагу на сполучі *пробив стелю*, де іменник *стеля* вжито в зафіксованому словниками значенні «перен. Гранична межа чого-небудь» [СУМ, IX, с. 683; ВТССУМ 2005, с. 1389], а в поєднанні з дієсловом *пробив* реалізує семантику раптового, несподіваного потрапляння поза встановлені межі, досягнення найнижчих показників. Близький семантичний потенціал виявляє сполука з підпорядкованим субстантивом *дно*, засвідчена в реченні *Україна є імпортером нафти і газу, відтак ціна на нафту, яка **пробила дно** і прискорила падіння світових індексів, для української економіки виявилася позитивом, зауважує частина експертів* (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020). Пор. у лексикографічних працях *дно* – «перен., найважчі умови життя, в які потрапляє найбільш пригноблена частина капіталістичного суспільства» [СУМ, II, с. 314].

До маркерів переважно несприятливих економічних процесів подекуди потрапляють слова т. зв. морської тематики. Серед них іменник *хвиля*, що позначає швидкий, нестримний і невідворотний рух певних подій як передумову негативних змін в економіці держави: *Незабаром ця хвиля дістанеться до нас у вигляді падіння цін на український експорт (і не лише сировинний, але й замовлення на ІТ-розробки), падіння курсу гривні, скорочення надходжень до бюджету (від митниці, від заробітчан тощо) і так далі* (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020). Сучасні лексикографічні праці не подають такого семантичного відтінку. У досліджуваному медійному просторі засвідчено також іменник *шторм*. Попри те що цей субстантив функціонує із зафіксованим у словниках значенням («перен., розм. Надзвичайно сильний вияв чого-небудь» [СУМ, XI, с. 542; ВТССУМ 2005, с. 1633]), зазвичай журналісти беруть його в лапки. Напр.: *Паніка на світових ринках упродовж останнього тижня переростає в повноцінну економічну кризу. У таких випадках інвестори тікатимуть з ризикових активів та волітимуть*

перечекати *«шторм»* у надійних активах (www.epravda.com.ua, 13.03.2020); Спалах вірусу COVID-19 поза межами Китаю призвів до «ідеального *шторму*» на фінансових ринках (www.epravda.com.ua, 13.03.2020). Варто зазначити, що таке вживання іменника *шторм* водночас ілюструє явище міжстильової транспозиції, зокрема спрямування з розмовної сфери до публіцистичної.

Своєрідністю функціонування в економічній тематиці позначенні іменники, нове значення яких виникло на базі абстрактних назв із кореневою (за морфемним складом простою) основою. Наприклад, у переносному значенні, зафіксованому в словниках, вжито номінацію *апетити* – «2. *перев. мн., перен.* Прагнення до чого-небудь» [СУМ, I, с. 54; ВТССУМ 2005, с. 36]: *Ймовірно, Нацбанк усвідомлює, що втеча іноземного капіталу неминуча у будь-якому випадку, тож зниження ставки ніяк не вплине на «апетити» іноземців* (www.epravda.com.ua, 13.03.2020). Осібного коментаря потребує абстрактний іменник *шок*. Його переносне значення потрактовано в словниках як «стан пригніченості, розгубленості» [СУМ, XI, с. 507; ВТССУМ 2005, с. 1627]. У медійний текстах цей субстантив використано для маркування раптових процесів, зумовлених кризовими явищами. Окрім інформування про це, він економно, без залучення додаткових мовних одиниць реалізує експресивну функцію і є важливим засобом актуалізації уваги читача. Пор. уживання його стилістично нейтральних еквівалентів, виділених у другому й третьому реченнях: *Банківська система України готова до будь-яких шоків* (заг.) (www.news.finance.ua, 14.03.2020) і *«Банківська система сьогодні перебуває в набагато кращому стані, ніж під час кризи 2008 або 2014 років, і вона зараз більш готова до макроекономічних несподіванок», – сказала Коробкова. На її думку, готовність банківської системи до будь-яких викликів не виключає того, що деяким банкам все ж таки буде потрібна додаткова докапіталізація* (www.news.finance.ua, 14.03.2020).

Отже, український медійний дискурсу початку XXI століття надчутливий до мовних змін. Динамізм характерний для конкретних й абстрактних

іменників, ужитих в економічній тематиці. Нове значення таких субстантивів виникло на базі непохідних слів.

3.2.1.2. Зміни в семантиці похідних іменників на позначення економічних процесів та явищ

Збагаченню медійного простору економічної тематики сприяють іменники, структура яких містить афіксальні морфеми. Зазвичай вони маркують різні предметні процеси, рідше стани й конкретні предмети. Значна частина таких номінацій виникла внаслідок переосмислення значення (лексико-семантичним способом) субстантивів, для чималої частини яких твірними слугують розмовні та вжиті в переносному значенні дієслова. На функціонування дієслівних лексем цього різновиду звернули увагу М. І. Навальна [Навальна 2011, с. 87–90], Т. С. Панченко [Панченко 2017, с. 190–197] та ін. Зокрема, М. І. Навальна проаналізувала такі дієслова в економічній тематиці: *з'їдати, згорати, спалювати, зависати, хапати, осідати, вистрибувати, накрутити, урізати, зам'яти, зміцнити, наварити, тікати, перетікати* [Навальна 2011, с. 87–90], *викидати, доїти (подоїти), заморозити, просвистувати, прохвиськувати, спускати, тринькати, циндрити, виканючувати, вициганювати, вбухувати, втелющувати, промотувати, вистрибувати, відривати, відстібати, зависати, тягнути, фітькати* та ін. [Навальна 2015а, с. 315–319]. Майже всі вони можуть виконувати роль дериваційної бази для іменників зі значенням предметної дії чи процесу. Також трапляються вторинні субстантиви, похідні від інших дієслів. Зазвичай такі деривати утворені суфіксальним способом за допомогою морфем *-енн-, -інн-, -нн-*, напр.: *Брекзін для Євросоюзу: зміцнення або ослаблення?* (заг.; у статті відбито міркування про перспективу економічного стану Євросоюзу) (www.day.kyiv.ua, 03.02.2020); *У НБУ відзначили, що на економічній активності і інфляції в Україні ще не позначилися такі наслідки поширення коронавірусу як: тиск на ціни в бік зниження і охолодження світової економіки; пом'якшення монетарної політики центральними*

банками провідних економік світу і торгових партнерів України у відповідь на ці процеси; введення урядами країн заходів щодо недопущення поширення COVID-19 (www.rubryka.com, 14.03.2020); Однак після нормалізації ситуації у Франції, де страйки пішли на спад, французька пшениця повернулася на міжнародний ринок з дуже конкурентною ціною, що викликало **падіння** цін на чорноморську пшеницю (www.agronews.ua, 15.03.2020); Тепер імовірність того, що ринки переживуть коронавірус без **скоочування** в фінансову кризу і рецесію – мінімальна... (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020); Законопроект, яким пропонується легалізувати криптовалюту в Україні, передбачатиме оподаткування **оготіювання** і купівлі товарів та послуг за допомогою криптовалюти (www.epravda.com.ua, 06.08.2018). Менш продуктивними є суфікси -*тв*-, -*ок*-, напр.: У нас же **гонитва** за «довгим доларом» додатково погіршила привабливість вкладати гроші у депозити і тим обмежила можливості кредитування розвитку (www.day.kyiv.ua, 23.07.2019) – виділене слово вжито зі значенням «З. за чим, перен. Посилене прагнення до чого-небудь, переслідування якої-небудь мети» [СУМ, II, с. 122; ВТССУМ 2005, с. 253]; Експерти, а зокрема экс-міністр економіки Богдан Данилишин стверджує, що кожен інфляційний **стрибок** у 2015 році був результатом прямої дії чи бездіяльності влади, яка дозволила вийти з-під контролю ситуації на валютному ринку... (www.day.kyiv.ua, 12.04.2016).

У новітніх медійних джерелах подекуди трапляються віддієслівні субстантиви, утворені за російським зразком, як-от: Щодо ситуації із соняшниковою олією, то деяка **пробуксовка** з експортом дійсно помітна, проте вона стосується швидше глобальної ситуації на ринку рослинних олій, що склалася останнім часом (www.agronews.ua, 15.03.2020). Суфікс -*к*- слугує маркером активної моделі творення російських іменників, яку часто використовували за радянських часів та й нині, як бачимо, не завжди нею нехтують. Слушними вважаємо висловлені з цього приводу застереження Л. М. Колібаби: «В українській мові активно вживані віддієслівні іменники з суфіксом -*к*-, для яких основним є предметне значення (продукту, наслідку дії,

об'єкта, предмета, за допомогою якого здійснюють дію, зрідка місця дії: *виписка, в'язка, грілка, закладка, збірка, пересадка, підтяжка, посилка, присипка*). Такі утворення не суперечать словотвірним нормам української мови. Щодо вираження значення упредметненої дії, то значна частина іменників із суфіксом *-к-* є прямими лексичними запозиченнями з російської мови, напр.: *блокіровка, буксировка, оцинковка, розбраковка, стажировка*. Вони є паралельними утвореннями до питомих дериватів української мови на *-ння*, пор.: *браковка – бракування, гравіровка – гравірування, промивка – промивання...*» [Колібаба]. Керуючись такими настановами, зазначимо, що віддієслівний дериват *пробуксовка* порушує норми сучасної української літературної мови. Якщо і є потреба у використанні цього іменника, то доречніше його замінити на *пробуксовування / пробуксування*.

Маркування негативних дій і процесів в економіці пов'язане з деякими неолексемами, серед яких у медійному просторі засвідчений іменник *мінізація*. Цього субстантива немає в лексикографічних виданнях, хоч семантично близьку до нього сполуку *тіньова економіка* – «протиправні, не враховані державою види економічної діяльності» [ВТССУМ 2005, с. 1454] знаходимо у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови». Напр.: *Жодної боротьби з економічною злочинністю не відбувається, натомість є **мінізація** економіки, зростає корупція* (www.day.kyiv.ua, 15.03.2018); *На думку членів УРБ, одним із найбільш серйозних викликів, які зараз стоять перед українським суспільством, є глибока **мінізація** економіки, що може зруйнувати реформістські зусилля керівництва країни та очікування законослухняного бізнесу* (www.day.kyiv.ua, 04.09.2019). Як відомо, модель творення таких субстантивів пов'язана з дієсловами. Принагідно зазначимо, що твірне дієслово *мінізувати* трапляється значно рідше, ніж утворена від нього одиниця: *...коли комерційні структури оподатковують понад 40%, відношення влади і бізнесу **мінізуються*** (www.gazeta.ua, 30.09.2006). На основі аналізованого віддієслівного деривата за допомогою запозиченого префікса *де-* утворено іменник *детінізація*. Зазначена морфема не руйнує усталених традиційних

словотвірних моделей і виражає семантику протидії, протилежності щодо названого твірним словом і набуває позитивної семантики: *...практику зі сплатою податків наперед буде припинено, а додаткові збори зростають за рахунок **детінізації** економіки* (www.day.kyiv.ua, 05.06.2014). Принагідно зазначимо, що в сучасній публіцистиці трапляється субстантив *тінь* як функційний еквівалент сполуки *тіньова економіка*. Його виникнення відбиває тенденцію до конденсації висловлення, мовної економії, експресивізації тексту. Напр.: *Український бізнес живе в **тіні**, тому що держава цю «**тінь**» створює* (www.day.kyiv.ua, 26.12.2019).

Крім твірних віддієслівних іменників – абстрактних назв, натрапляємо на неспеціалізовані вторинні номінації з конкретним значенням. Пор.: «**Паливо**, а, с. Горюча речовина (дрова, вугілля, нафта, газ і т. ін.), яка використовується для одержання теплової енергії, тепла» [СУМ, VI, с. 27; ВТССУМ 2005, с. 877–878] і *Рішення щодо ставки стало свіжою порцією «**палива**» на міжбанку. Регулятору знову довелося продавати валюту* (www.epravda.com.ua, 13.03.2020). У поданому реченні лексема *паливо* реалізує новий функційний вияв. Як відомо, пальне необхідне для запуску двигуна й відповідно для руху транспортних засобів, на основі чого створено новий семантичний відтінок виділеного іменника. У поданому контексті його вжито на позначення своєрідної передумови, засобу впливу на діяльність валютного ринку, що засвідчує перехід аналізованого слова з групи конкретних до абстрактних назв.

У текстах економічної тематики функціонують неспеціалізовані іменники, що виникли внаслідок переосмислення слів, утворених способом нульової суфіксації (безафіксним способом, способом усічення). З'ясовуючи специфіку таких дериватів, Л. М. Колібаба наголошує: «Словотвірний тип віддієслівних іменників з нульовим суфіксом був і залишається продуктивним в українській мові. Крім того, ці іменники чіткіші та коротші. Віддієслівні іменники з нульовим суфіксом, на відміну від субстантивів на *-ння*, утворених від дієслів недоконаного виду, передають ослаблену процесуальність»

[Колібаба]. Розглядані субстантиви переважно містять додаткову сему результативності чогось. Засвідчені в медійних публікаціях лексеми аналізованого різновиду з огляду на суто дериваційні ознаки не порушують усталених національно-мовних рис, але, уживаючись в економічній тематиці, подекуди сприяють орозмовленню тексту. Зазвичай їхньою твірною основою слугують префіксальні дієслова: *За часом це збіглося як із традиційно сезонним **розворотом** на ринку, так і з появою побоювань щодо нової напасти у вигляді коронавірусу з Китаю* (www.agronews.ua, 15.03.2020); *Так, зменшення туристичного потоку українців за кордон обмежить **відтік** валюти з ринку та зменшить девальвацію гривні, припускають в НБУ* (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020); *Начальник аналітичного відділу Альфа-банку Олексій Блінов вважає, що зараз завдання НБУ щодо «**розгону** інфляції монетарними методами» відходить на другий план, навіть незважаючи на різке уповільнення інфляції в лютому до 2,4%, що більш ніж на 1 процентний пункт нижче січневого прогнозу* (www.epravda.com.ua, 13.03.2020); *А якщо гривня зміцниться, скажімо, до 26,5, то дохід вже складе 202 долари, або понад 20%. Фантастика! Жодна держава такого доларового **навару** не дає* (www.day.kyiv.ua, 23.07.2019). Принагідно зазначимо, що лексикографічні праці радянського часу слова *навар* не фіксують. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» *навар* – «4. перен., розм. Додатковий прибуток, надбавка, вигода» [ВТССУМ 2005, с. 703].

Упродовж останніх років не втрачає активності віддієслівний іменник *відкат*, який М. І. Навальна вважає калькою з російської мови [Навальна 2011, с. 250], покликаючись на тлумаченням його російського корелята: *откат* до *откатить* «катя, ото двинуть, переместить в сторону, назад» [Ожегов, СРЯ 1989, с. 469]. Напр.: *Цікавим для України є факт, що середня сума **відкатів** по операціях з відмивання коштів державної компанії Petrobras становила скромні, за українськими мірками, 3%, які за традицією осідали на офшорних рахунках наближених* (www.day.kyiv.ua, 05.07.2016).

Ситуація українсько-російської двомовності та нівелювання обмежень живого спілкування в медійних текстах вплинула на вживання інших слів, що розхитують норми сучасної української літературної мови. Задля маркування того, що нині беззмістовне, є наслідком розкрадання, бездіяльності й тотального беззаконня політиків та олігархів, не приносить користі державі й указує на занепад, журналісти вживають слово *пустушка*, семантично співвідносне з твірним прикметником *пустий*: *«Ці підприємства недієві, на них зараз немає ніякого виробництва, і вони не будуть робити нічого, що стосується військового призначення. Тобто передаємо практично **пустушки**»*, – зазначив він [Айварас Абромавічус] (www.rubryka.com, 15.03.2020).

В українській пресі XXI ст. трапляються неспеціалізовані відіменникові субстантиви, утворені суфіксальним способом: *...згадаємо, як ... суспільство схвалює **бізнесюків**, які і не думають виходити з тіні* (www.day.kyiv.ua, 10.09.2018). Виділена лексема виявляє негативно-оцінне значення, увиразнює зневагу та презирство до названих ним людей. Автор намагається зацентувати на корупції, хабарництві, відсутності морально-етичних норм у високопосадовців, розкрадачів суспільного майна тощо. Специфіку цього слова відбиває те, що його базою слугує іменник іншомовного походження, проте формант *-юк-* є питомим.

Семантичні зрушення простежуємо й на прикладі вживання лексеми *парасолька* – *«закріплений на палиці, обтягнутий матерією складаний каркас у формі півкулі для захисту від дощу і сонця»* [СУМ, VI, с. 66; ВТССУМ 2005, с. 886]. В економічній тематиці українських засобів масової комунікації зазначена мовна одиниця виявляє дещо інший змістовий діапазон. Наприклад, функціонуючи в реченнях *Якщо ця програма (МВФ) буде підписана, ми будемо під **парасолькою** міжнародних фінансових установ і зможемо більш впевнено пройти кризу* (www.finbalance.com.ua, 15.03.2020); *Якщо ми хочемо зберегтися як Українська держава, як українська нація, ми маємо інтегруватися в європейську спільноту. ... І це **парасолька** економічного розвитку. Хоча Європейський союз перебуває у кризі, але його модель продуктивна, тому що*

вільний ринок і демократія – це нерозривні речі (www.gazeta.ua, 03.01.2013). Вона слугує засобом маркування підтримки, заступництва, запоруки та охорони від небажаних економічних процесів, від зубожіння, розладів у кредитній і грошовій системах та ін. Перебування аналізованого іменника (подекуди разом із підпорядкованим словом) поза системою слів, прогнозованих для публікацій економічної тематики, ще більше увиразнює його оформлення за допомогою лапок, напр.: *«Без підтримки МВФ, Світового банку й без допомоги партнерів було б неможливо відновити макроекономічну стабільність. НБУ сам з цим би не впорався»*, – визнає Гонтарева й підкреслює, що Україні вдалося не лише дістати доступ до програми розширеного фінансування МВФ, а й заробити собі так звану *«фінансову парасольку»* (www.day.kyiv.ua, 08.06.2016).

Обмежену продуктивність в економічній тематиці виявляють нові слова-композиції. Окрім неолексеми *ленінопад*, яка активно влилася в мовлення українців від часу Єврореволюції, із компонентом *-пад* засвідчений іменник *банкопад*: *Заступник глави НБУ: банкопаду не буде, це неможливо* (заг.) (www.finbalance.com.ua, 15.03.2020).

Подекуди натрапляємо на юкстапозити з компонентами англійського походження, що набули нового значення. Зокрема складник *шоу* (з англ. – показ, дійство) структурує складне слово *маски-шоу*, у межах якого він зазнав семантичної модифікації. Аналізоване слово використане з метою викликати осуд, засудження неправомірних дій певних осіб, органів влади тощо. Напр.: *...уряд планує розробити систему, коли фізично будуть неможливі маски-шоу* (www.day.kyiv.ua, 31.01.2017); *«Маски-шоу» для бізнесу обіцяють відмінити* (заг.) (www.day.kyiv.ua, 31.01.2017).

Своєрідний функційний потенціал виявляє запозичена лексема *лайн-ап* (з англ. склад учасників), зазвичай уживана для позначення заходів, а також списку диджеїв, артистів, послідовності їхніх виступів тощо. Завдяки вживанню в економічній тематиці відбулося переосмислення й розширення її значення та нашарування супровідного стилістичного відтінку розмовності: *Проте, незабаром ситуація нормалізувалася: ціни на нафту пішли вниз, а*

«лайн-ани» в українських портах і митна статистика вказували, що потік аграрної продукції з України до країн Перської затоки, включно з Іраном, продовжує справно йти (www.agronews.ua, 15.03.2020).

Отже, ужиті в економічній тематиці вторинні субстантиви переважно виникли внаслідок переосмислення значення слів, утворених суфіксальним і безафіксним способами, також простежуємо вживання лексем із власне-предметним значенням та семантикою опредметненої дії чи процесу, що є префіксальними новотворами та запозиченнями. Попри різноманіття дериваційних ознак вони виявляють деяку спільність, що полягає в розширенні їхньої семантики, орозмовленні текстів економічної тематики, моделюванні переважно негативних фактів, що відбуваються в економічному житті України.

3.2.2. Ресурси прикметників і дієприкметників у мові сучасних засобів масової комунікації

У період політичних та економічних зрушень, до яких належать сучасні перетворення в Україні, відбуваються активні мовні процеси, бо мова також є частиною складних систем. Найактивніше відбувається процес змін в лексичному складі мови, що найбільше зазнає впливу соціальних чинників. «Увагу дослідників мовної динаміки передусім привертають зміни в номінаційному корпусі мови і це цілком очікувано, – наголошує лінгвістка Є. А. Карпіловська. – Саме він становить той складник системи мови, який найоперативніше «реагує» на зміни в суспільному житті, на соціодинаміку, виявляє лінгводинаміку як спектри нових чи змінених (оновлених) номінаційних одиниць різного походження, формально-семантичної будови, з різними функціонально-стильовими і стилістичними (комунікативно-прагматичними) характеристиками» [Вплив 2017, с. 7–8]. У зв'язку з цим проблема вивчення нових значень слів чи варіантів значень стає дедалі актуальнішою. Вивчення процесів, що відбуваються в економічній тематиці, особливо цікаві для мовознавців, оскільки ця галузь інтенсивно розвивається, й автори останнім часом використовують не тільки терміни,

лексеми з нейтральним значенням, але й слова з переносними значеннями, які зазвичай невластиві цій сфері. Для найменувань нових реалій, понять, їхніх ознак, дій або станів у розпорядженні мовців є два типи ресурсів: 1) зовнішні, запозичені або запозичувані нині з інших мов; 2) внутрішні, випрацьовані в системі української мови на різних етапах її історичного розвитку [Вплив 2017, с. 17]. Перші більшою мірою стосуються спеціалізованих номінацій, а другі часто маркують нові ознаки, яких набувають уже відомі прикметники в економічній тематиці мови засобів масової комунікації. Відомі дослідники лексики такі процеси в мові називають терміном неосемантизація слова або оновлення семантики слова [Вплив 2017, с. 17 – 18]. Погоджуємося з авторами, що слова на позначення сучасних процесів вторинної номінації в українській мові, можна вважати новітніми, бо в багатьох випадках навіть відсутня їхня кодифікація у загальномовних словниках [Вплив 2017, с. 18].

3.2.2.1. Актуалізація прикметників з переносним значенням

У медійний український простір проникають прикметники, які функціонують в економічній тематиці переважно в переносному значенні. Розглянемо найуживаніші з них. Зазвичай такі номінації називають колір, розмір, смак, якість, вдачу людини, відношення до матеріалу, часу й місця, належність тощо. Свою функцію прикметники реалізують часто через поєднання з іменниками. Уточнюючи поняття, названі іменниками, вони увиразнюють, конкретизують висловлення. У публікаціях економічної тематики атрибутивні одиниці поєднуються з іменниками – назвами економічних понять, зокрема *зарплата, прибуток, дохід, вартість, гроші, сума* та ін. й утворюють одне значення, яке виникло внаслідок перенесення найменувань одних ознак на інші та закріпилося в ньому як додаткове. Ці значення завжди похідні, вторинні. Деякі переносні значення слова є постійними, а інші використовують лише в певному контексті, тобто за змістом вони індивідуальні, контекстуальні, тимчасові, ситуативні й за лексемою не закріплені.

В українській лінгвістиці різноаспектному вивченню прикметників присвячено чимало праць [Вихованець 1988; Вихованець, Городенська 2004; Карпенко 2010], проте їхній функційний вияв в економічній тематиці досліджено не повно. Натрапляємо на фрагмент означуваних сполук у монографії М. І. Навальної, де мовознавець слушно зазначає: «Поряд зі словосполученнями *грязна зарплата*, *чиста зарплата* (заробітна плата без відрахувань та з відрахуваннями) у мові газетної періодики останнім часом активно вживають прикметник *білий*, що є контекстуальним синонімом до прикметника *чистий*, тобто використовують зі значенням «розмір заробітної плати після відрахувань» [Навальна 2011, с. 141–142]. Окреслену дослідницею тенденцію до активності функціонування цих лексем, а також інших прикметників у мові засобів масової комунікації, зокрема в економічній тематиці, простежуємо й ми.

Серед корпусу аналізованих ознакових слів за частотністю випереджує прикметний *чистий*, що має пряме значення «не забруднений, не замазаний, без бруду, пилу і плям» [СУМ, XI, с. 331]. Це чи не єдиний прикметник із нашого дослідження, який має зафіксоване переносне значення в економічній сфері – «який залишився після відрахунків, витрат і т. ін. (про прибуток, гроші тощо)» [СУМ, XI, с. 331]. Прикметник *чистий* найчастіше поєднаний з іменником *зарплата*, напр.: *Милованов про результати перевірки «Агрофонду»: Це – чиста зарплата. Середня зарплата в Україні за січень становила 10727 гривень* (www.epravda.com.ua, 31.01.2020); *З іншого боку, чиста зарплата – це сума, яку отримує фізична особа після всіх відрахувань. Деякі відрахування можуть включати податки, страхові збори...* (www.businessua.com, 23.09.2019); *Закарпатцям на замітку: середня чиста заробітна плата по регіонах. ... Зарплата в цих двох західних округах значно перевищує середній рівень...* (www.uzhgorod.in, 16.10.2019); *Зарплата менеджерів середньої ланки на підприємствах... Хоча чиста зарплата на руки після вирахування податків склала 5 тисяч гривень...* (www.pravda.com.ua, 19.02.2020); *Зарплата за другу половину місяця («чиста») =*

5000,00–2380,95... (www.ibuhgalter.net, 27.11.2019); *За останні 6 років заробітна плата українця зросла більш, ніж у тричі. ... Тому чиста середня зарплата в доларах у нас поки що менша...* (www.rbc.ua, 29.05.2019); *Заробітна плата має дві форми: відрядну і почасову. ... Чиста заробітна плата найманого працівника різна...* (www.comments.ua, 10.09.2019). Словосполучку *чиста зарплата* зазвичай подають у журналістських текстах без лапок, що засвідчує усталеність її функціонування, але подекуди прикметник *чистий* виокремлюють лапками, чим підкреслюють переносне вживання слова. М. І. Навальна з цього приводу переконливо наголошує: «Звертає на себе увагу характер використання лапок. Здебільшого автори публікацій усвідомлюють сторонність побутування одиниць у матеріалах, написаних літературною мовою. Лапки вони вживають для виділення цитації з іншої мовної системи» [Навальна 2011, с. 255]. Напр.: *Раніше видання «Коментарі» писало, що «чиста» середня заробітна плата міністра освіти і науки в Україні становить 41 243,59 грн.* (www.comments.ua, 16.09.2019); *Сума зарплати за першу половину місяця («чиста») = 2380,95 гривень* (www.ibuhgalter.net, 27.11.2019); *«Чиста» зарплата – це сума, яку Ви отримуєте щомісяця, так би мовити, «на руки». Вона відрізняється від «валової» зарплати...* (www.cost.ua, 09.11.2018); *Більшість працівників знають, що на зарплату є якість нарахування. Але насправді їх більше цікавить «чиста» зарплата...* (www.konkurent.in.ua, 26.09.2019).

У мові сучасних засобів масової комунікації натрапляємо на прикметник *чистий* у множині, зазвичай він підпорядкований іменникові *зарплата*, напр.: *зарплата чистими*, пор.: *Майже 28 тис грн чистими – зарплата Омеляна за березень* (www.slovoidilo.ua, 13.04.2018); *У Києві зарплата директора в західній компанії близько 5,000 – 10,000 баксів чистими...* (www.pravda.com.ua, 12.03.2018); *...мінімальна зарплата 2020... Краще б писали скільки це чистими на руки...* (www.24tv.ua, 01.01.2020); *Зарплата 1500€ чистими. Кращі роботодавці. Безкоштовний, швидкий та зручний пошук...* (www.ua.jobble.org, 12.08.2018); *Як з'ясувалося, більше 60% українців у*

2018 році отримувало **зарплату** сумою 2500–3500 злотих **чистими** (www.easysend.pl, 02.02.2020). Фіксуємо словосполучку **зарплата чистими** в поданих до спеціальних видань оголошеннях пошуку чи пропозицій працевлаштування, де обсяг зарплати з відрахуваннями має важливе значення для потенційних працівників, напр.: *Фабрика шоколаду Milka/Варшава/ **Зарплата чистими** від 16500 грн.* (www.easysend.pl, 23.07.2018); *Потрібні: Водії категорії РЄ, **зарплата 2300€ чистими** на місяць з кодом 95 (якщо немає коду 95 можемо зробити)* (www.easysend.pl, 21.02.2020).

Лексему **чистими** також нерідко беруть у лапки, що свідчить про її деяку нехарактерність для писемної форми публіцистичного стилю. Напр.: *Отже, мінімальна **зарплата «чистими»** = $4173 \times 0,805 = 3359,27$ грн. Це і є реальна сума до прожиття таких працівників...* (www.infomalin.biz, 10.01.2019); *Киянам підвищили **зарплату** з 1 січня: скільки отримаємо «чистими»?..* (www.znaj.ua, 02.01.2020); *...працівник отримуватиме на руки або, як то кажуть, **зарплата «чистими»*** (www.tribuna.pl.ua, 28.01.2017).

У сучасній публіцистиці прикметник **чистий** функціонує разом з іншими лексемами, наприклад, з іменником економічної сфери **дохід**, пор.: *Ваші «чисті» **доходи**. 93313 грн/рік* (www.cost.ua, 12.03.2019); *Отже, вираховуємо **чистий дохід** заробітної плати: від 10 000 гривень ми віднімаємо суму військового збору – 150 гривень...* (www.5.ua, 25.06.2018); ***Чистий дохід** від реалізації продукції протягом 2018 року становив 37,6 млрд гривень проти 28,4 млрд гривень в 2017 році* (www.day.kyiv.ua, 02.08.2018). Переважно словосполучка **чистий дохід** семантично пов'язана із заробітною платою, тому її можна вважати контекстуальним синонімом до двослівної номінації **чиста зарплата**. Водночас фіксуємо й тексти, де йдеться про доходи підприємців та їхню господарську діяльність загалом, напр.: *Об'єктом оподаткування в підприємців-загальносистемників є **чистий дохід**...* (www.uteka.ua, 39.10.2019); ***Чистий дохід** від реалізації продукції ПАТ «Укрпошта» в 2019 році, збільшився на 20,6% в порівнянні з 2018 роком – з 6,8 млрд. грн. до 8,2...* (www.epravda.com.ua, 20.01.2020); *Тому, з огляду на зазначене,*

відсотки, отримані від операційної діяльності підприємства, крім **чистого доходу**, мають бути сплачені... (www.pspauidit.com.ua, 15.08.2017). Натрапляємо на приклади речень, де з прикметником *чистий* уживають кілька іменників: *дохід, прибуток*. Напр.: *Бухгалтерські рішення Uteka – чистий дохід, чистий дохід і чистий прибуток різниця, чистий дохід формула – пошук надійних рішень...* (www.uteka.ua, 05.05.2018).

Словосполука *чистий прибуток* – «частина балансового прибутку підприємства, що залишається в його розпорядженні після сплати податків, зборів, відрахувань і інших обов’язкових платежів до бюджету» [Вікіпедія: www.uk.wikipedia.org/wiki/Чистий_прибуток], засвідчена в економічній тематиці щодо функціонування підприємств, організацій, фірм, товариств різних форм власності, пор.: **Чистий прибуток** (збиток) – це прибуток (збиток) від банківської діяльності за звітний період... (www.rada.gov.ua, 12.04.2018); Один із показників, який найчастіше перевіряють фахівці відділу статистики та податківці під час приймання фінзвітності, – це **чистий прибуток**... (www.online.dtki.ua, 07.07.2019); **Чистий прибуток** державного «Укрспирту» зріс майже вдвічі (www.tsn.ua, 31.01.2020); ...якщо обсяг **чистого прибутку** становить 50, ...то частину **чистого прибутку (доходу)** у розмірі 90 відсотків планують на розвиток... (www.visnuk.com.ua, 15.05.2019); **Чистий прибуток** банку... Перший компонент залежить від ринкової ситуації, рейтингу банку... (www.businessua.com, 16.06.2018); Порядок відрахування до державного бюджету частини **чистого прибутку** становить... (www.sfs.gov.ua, 13.05.2019); Використання 45 відсотків **чистого прибутку** (доходу) підлягає щоквартальному державному фінансовому аудиту (www.rada.gov.ua, 24.02.2017).

У фінансах *чиста вартість* (повна назва *чиста поточна/приведена вартість*) «визначається як сума приведених вартостей вхідних і вихідних платежів (витрат та доходів) пов’язаних з інвестицією чи проектом протягом усього часу тривання. Зміна вартості грошей у часі означає, що чиста поточна вартість залежить не тільки від величини витрат та доходів, але й від часу

в який ці платежі відбуваються та процентної ставки за допомогою якої платежі дисконтуються. Часто цим же ж терміном описують відповідний метод оцінки інвестицій який, згідно з міжнародними стандартами бізнес-планування, є одним із основних показників економічної ефективності інвестиційних проектів» [Вікіпедія: www.uk.wikipedia.org/wiki/Чиста_поточна_вартість]. У сучасних засобах масової комунікації фіксуємо словосполучу *чиста вартість* в економічній тематиці щодо діяльності комерційних структур різних форм та видів, напр.: *Визначити свою стартову позицію означає порахувати свою чисту вартість. Чиста вартість – це загальна вартість того, що ви маєте (ваші активи)...* (www.vlasnifinansy.info, 12.02.2017); *Розрахуйте онлайн свою чисту вартість* (www.vlasnifinansy.info, 12.02.2017); *Відповідно до п. 24 та 25 П(С)БО 9, запаси відображаються в бухобліку за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації* (www.online.dtki.ua, 29.10.2017); *Чиста вартість одиниці пенсійних активів – розрахункова вартість одиниці...* (www.rada.gov.ua, 03.04.2019); *Чиста вартість реалізації запасів – очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат...* (www.visnuk.com.ua, 03.10.2018); *Сума очікуваного відшкодування активу – найбільша з двох оцінок: чиста вартість реалізації активу або теперішня вартість майбутніх...* (www.visnuk.com.ua, 31.10.2018); *...чиста вартість реалізації запасів – очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуваннями...* (www.rada.gov.ua, 03.12.2019); *Судячи зі змісту інших пунктів згаданих стандартів, чиста вартість реалізації (можлива чиста ціна продажу) – це вартість...* (www.online.dtki.ua, 12.09.2017); *Запаси відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації* (www.rada.gov.ua, 03.08.2018); *Чиста вартість реалізації – попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати...* (www.knoow.net, 07.09.2018); *Чиста вартість активів пенсійного фонду – це*

різниця між вартістю активів пенсійного фонду на день проведення підрахунку... (www.bitlex.ua, 03.06.2018).

Абсолютний синонім до *чистої вартості* – заактуалізована в українських журналістських матеріалах словосполучка *чисті активи*, напр.: *Згідно із цією нормою власний капітал (вартість **чистих активів**) товариства – різниця між сукупною вартістю активів товариства та...* (www.uteka.ua, 17.12.2018); *Вартість **чистих активів**, що дорівнює нулю або нижче, буде говорити про високий ризик при кредитуванні компанії...* (www.finalon.com, 10.09.2019); ***Чисті активи** – термін еквівалентний «чиста вартість» та «власний капітал» і розраховується за формулою...* (www.uk.wikipedia.org/wiki/Чисті_активи); *Згідно з п.4 П(С)БО 19 **чисті активи** – активи підприємства за вирахуванням його зобов'язань* (www.zakon.help, 27.09.2018); *З другої половини минулого року такий балансовий критерій, як **чисті активи**, набув сакрального значення не лише для бухгалтерів...* (www.ibuh.info, 11.04.2019); *Директор може підписати договір (будь-який договір, в тому числі на покупку, на продаж), якщо сума угоди менше ніж 50 % **чистих активів*** (www.buhgalter911.com, 05.07.2018); *...порядок оцінки вартості **чистих активів** інвестиційного фонду та взаємного фонду інвестиційної компанії для розрахунку ціни...* (www.rada.gov.ua, 9.08.2018).

У мові публіцистики зазвичай пояснено значення словосполук *чиста вартість* та *чисті активи*. Переважно така інформація спрямована на спеціалістів економічної та юридичної сфер; щоб сприймати її, потрібно мати відповідну фахову підготовку. Тому нерідко вживання вказаних словосполук фіксуємо на спеціальних сайтах та їхніх друкованих варіантах.

Прикметних *чистий* зрідка використовують у сполученні з іменником *гроші*. Зазвичай у таких текстах ідеться про шахрайські схеми та незаконне витрачання грошей, напр.: *Країні потрібні... політично **чисті гроші**. Чим або ким доведеться уряду пожертвувати заради цього?* (www.day.kyiv.ua, 05.02.2013); *«**Чисті**» гроші – «брудні» справи (заг.)* (www.vikka.ua, 22.09.2019);

Щоб грамотно перетворити «брудні» гроші в «чисті», використовується схема з безлічі фінансових операцій (www.tsn.ua, 01.11.2018).

У публіцистиці як синонімічний відповідник до сполуки *чисті гроші* вжито *чисті резерви*, напр.: **Чисті** міжнародні **резерви** НБУ скоротилися: скільки грошей залишилося (www.unian.ua, 13.06.2019).

В українських засобах масової комунікації заактуалізовано прикметник *брудний* – «покритий брудом (у 1 знач.), болотом; з брудом; нечистий, замазаний, забруднений; *перен.* який викликає моральну огиду, осуд; огидний, мерзенний» [СУМ, I, с. 240]. Словники не фіксують слова *брудний* зі значенням «заробітна плата без відрахувань», хоч у публіцистиці економічної тематики воно реалізує такий змістовий потенціал, поєднуючись з іменником *зарплата*. Напр.: «Насправді 3200 грн, про які говорить Гройсман (прем'єр-міністр України – ред.) – це **брудна зарплата**. На руки – це 2600 приблизно», – зазначила Бетлій (www.hromadske.ua, 11.01.2017); Нова зарплата «не світить» багатьом українцям... В реальності ж, ця сума виявилася «**брудною зарплатою**... (www.ukranews.com, 02.02.2017); Цікаво, що в 2017 році середня заробітна плата медиків було невисокою... Проте наведені цифри – це так звана «**брудна зарплата**... (www.konkurent.in.ua, 07.08.2018).

Якщо стосовно зарплати прикметник *брудний* вживають у значенні «заробітна плата без відрахувань», то в межах сполук *брудні кошти*, *брудні гроші* його використовують для позначення негативних процесів в економіці та фінансах. У такому разі зазвичай ідеться про нелегальний обіг грошей, тіньові виплати тощо. Пор.: ЄС потребує орган по боротьбі з відмиванням **брудних коштів**... (www.eurointegration.com.ua, 09.11.2019); Фіскальники області продовжують боротьбу з «**брудними**» **коштами**... (www.kr.sfs.gov.ua, 19.09.2019); Єврокомісія звинуватила 23 країни та території у недостатній боротьбі з відмиванням **брудних грошей** та фінансуванням тероризму (www.dw.com, 13.02.2019); Ми створили найбільш суворі стандарти у боротьбі з відмиванням коштів у світі, але ми маємо подбати, аби **брудні гроші** не застосовували... (www.24tv.ua, 05.09.2019); «**Брудні**» **гроші** по-

королівськи, або як британський уряд забезпечує прозорість фінансової системи (заг.) (www.yur-gazeta.com, 18.02.2019); **Брудні гроші** загрожують «цифровій утопії»... Естонія прагне стати цифровим суспільством, однак цифрові технології виявились вразливими до **брудних грошей** та порушень (www.ukrainian.voanews.com, 02.02.2019); ...гроші спочатку потрапляли на рахунок однієї компанії, а потім переміщались по створеній «екосистемі» десятки та сотні разів... Після таких операцій виявити «**брудні**» гроші було вкрай складно (www.epravda.com.ua, 11.03.2019); Загальна сума «**брудних грошей**», які наживаються щорічно та «відмиваються» злочинним шляхом в усьому світі, досягає 2 трлн. (www.pravda.com.ua, 05.07.2017). Аналізовані словосполуки виражають нечесні дії й процеси в операціях із грішми, негативно характеризують стосунки як людей, так і в межах організацій, інституцій чи в масштабах країни. Прикметники в поєднанні з іменниками передають значенням «отримувати гроші даром чи за чужий рахунок» і слугують засобом реалізації зверхнього, осудливого ставлення до тих, хто хоче одержувати гроші легким шляхом. Синонімами до сполук *брудні кошти*, *брудні гроші* можна вважати словосполучення *відмивання грошей* та лексему *відкат*, які в українській періодиці попереднього десятиліття зафіксувала й схарактеризувала М. І. Навальна [Навальна 2011, с. 249–250]. Варто зауважити, що аналізований корпус засвідчених у періодиці лексем дослідники зараховують до субстандартної лексики, ми ж їх розглядаємо в межах нормативної, хоч і не заперчуємо, що такі переносні значення орозмовлюють публіцистику.

Словосполуку *брудні гроші* зафіксовано й у межах оніма – у назві фільму: Фільм «*Брудні гроші*» (www.megogo.net, 04.05.2019).

Лексема *брудний* функціонує в сучасних засобах масової комунікації, зокрема в текстах інформаційних жанрів, з іменниками *виплата*, *дохід*, напр.: *Рішення суду про присудження виплат працівнику: «брудними» чи «чистими»?* (заг.) *Суди по-різному вказують у своїх рішеннях присуджені працівникам за трудовими спорами суми* (www.online.dtki.ua, 06.09.2018), а також в аналітичних жанрах із негативною оцінкою у фінансовій системі, пор.:

*Замість прямого вкладення коштів у банки вони (злочинці.– Т. П.) наймають професіоналів для їх легалізації ..., які можуть сприяти входженню **брудних доходів** у законні фінансові системи (www.fiu.gov.ua/assets/userfiles).*

Прикметник *брудний*, як і прикметний *чистий*, журналісти вживають у публікаціях економічної тематики в множині. Зазвичай у таких статтях ідеться про заробітні плати пересічних громадян, а також обговорюють питання заробітних плат народних депутатів, напр.: *Нагадаємо, зараз в Україні найманому працівнику, який відпрацював повний місяць (в середньому 168 годин), не можна платити менше 3723 грн «брудними», на руки це 2997 грн.* (www.pon.org.ua, 14.09.2018); *При цьому мінімальна зарплата у Франції без вирахування податків до кінця 2019 року становила 10,15 євро на годину... Це означає, що при 40-годинному робочому тижні, як у нас, в місяць можна отримати мінімум 1827 «брудними»* (www.volynnews.com, 16.06.2020); *Якщо треба швидко дізнатися у такому випадку зарплату «чистими», то множимо зарплату на 0,805. Наприклад, зарплата «брудними»...* (www.golovbukh.ua, 16.01.2020); *У Києві середня груднева зарплата «брудними» зросла до 11094 грн.* (www.tsn.ua, 30.01.2017); *За словами Разумкова, зарплата депутатів прив'язана до прожиткового мінімум... Народний депутат «брудними» отримує 42 тис.* (www.unian.ua, 17.01.2020); *«Брудними» перша зарплата Литвиненка склала 42 000 гривень, а Копанчук – 43 300 гривень* (www.ukranews.com, 2.10.2019); *...народний депутат за місяць отримує зарплату ... десять прожиткових мінімумів, тобто 19 210 грн «брудними»* (www.rbc.ua, 04.09.2019).

Значно рідше разом із вжитим у множині прикметником *брудний* функціонують інші іменники, наприклад, субстантив *сума*, пор.: *Смілянський зазначив, що ця сума «брудними», тобто до вирахування штрафів і податків* (www.rbc.ua, 20.02.2020); *...ця сума виявилася «брудною», і на руки люди отримують менше...* (www.ukranews.com, 2.02.2017).

Серед корпусу прикметників фіксуємо лексему *білий* – «який має колір крейди, молока, снігу; протилежне чорний» [СУМ, I, с. 181]. Переносного

значення «який залишився після відрахунків, витрат і т. ін. (про оподаткований прибуток, гроші тощо)» найвідоміші словники української мови не фіксують [СУМ, I, с. 181; СУМ-20, I, с. 509]. У мові публіцистики зазвичай прикметник *білий* використовують з іменником *зарплата*, напр.: *Зарплата і необов'язково «біла»* (www.ogo.ua, 15.08.2019); *І тільки 35% співробітників заробітна платня виплачується повністю офіційно, тобто вони отримують «білу» зарплату* (www.uainfo.org, 05.04.2017); *«Білу» зарплату хочуть офісні співробітники...* (www.news.finance.ua, 04.09.2018); *«Біла» зарплата – надійне майбутнє* (www.pfu.gov.ua, 18.04.2019); *Українці обрали «тінь»: чому «білі» зарплати не популярні...* (www.ukranews.com, 04.03.2018).

В економічній тематиці на позначення різних видів заробітних плат послуговуються прикметниками *чорний* – «кольору сажі, вугілля, найтемніший; протилежне білий» [СУМ, XI, с. 352] та *сірий* – «колір, середній між білим і чорним; барва попелу» [СУМ, IX, с. 229]. Поєднуючись з іменником *зарплата*, аналізовані атрибутивні одиниці набувають переносного значення, яке знову ж таки словники не подають. Сполука *чорна зарплата* функціонує на позначення неоподаткованих виплат, призначених для офіційно не оформлених працівників, а *сіра зарплата* експлікує виплату робітникові, якого оформили на підприємство, але офіційно йому виплачують незначну суму, а неоподатковану решту (зазвичай більшу частину) дають «у конверті». Пор.: *«Чорну», «Білу» або «Сіру» зарплати. Що обрати? Всім добре відомо, якщо підприємство офіційно сплачує своїм працівникам мінімальну заробітну плату, то неофіційно різну...* (www.dp.sfs.gov.ua, 13.10.2019); *Абсолютна більшість пошукачів знайома з поняттями «чорної» та «сірої» заробітних плат – такі результати показало дослідження...* (www.kiev.grc.ua, 30.06.2019); *Які ризики чорної зарплати та хто у прогаї?* (www.24tv.ua, 02.10.2018). Варто зауважити, що в публіцистиці сполуку *чорна зарплата* подекуди подають як синонім до двослівної номінації *сіра зарплата*, напр.: *«Чорна» зарплата та приборкання нахабного роботодавця. Виплата зарплати в конверті є досить*

поширеною і досить вигідною для роботодавців... (www.pro-u4ot.info, 06.09.2018).

Прикметних *чорний* ще використовують з іменником *пенсія*, проте в такому разі вказаний атрибут дещо змінює своє значення. Наприклад, у реченні: *Сіра зарплата сьогодні – чорна пенсія завтра* (www.lviv.dcz.gov.ua, 12.03.2019) виділена сполука, поза сумнівом, не стосується неоподаткованих виплат, а підкреслює невеликий розмір пенсії, адже, як відомо, її обсяг залежить від суми сплачених податків, страхового стажу та ін., тобто автор прагнув підкреслити беззахисність і безперспективність людей, які нині отримують сірі зарплати. Загалом, послуговуючись прикметниками *чорний* і *сірий* у межах аналізованих сполук, автори намагаються вказати на відсутність соціальних гарантій для працівників і брехливі та беззаконні дії роботодавців.

Отже, у сучасних засобах масової інформації актуалізовано використання прикметників (*чистий, білий, брудний, чорний* та ін.) у поєднанні з іменниками *зарплата, прибуток, дохід, вартість, гроші, сума* тощо. Корпус цих атрибутивних одиниць в економічній тематиці виживають із переносним значенням, яке зазвичай не фіксують відомі лексикографічні праці. Такі прикметникові одиниці, що орозмовлюють сучасну публіцистику, функціонують у статтях про доходи громадян та посадовців, діяльність різних організацій, шахрайські дії в економічній і фінансовій діяльності тощо. Тексти з аналізованими прикметниками переважно мають негативну оцінку. Деякі словосполучення, структуровані атрибутивними лексемами, нешироко використовують у мові тиражних засобів масової комунікації через їхню вузьку специфіку (*чисті активи, чиста вартість*). Зазвичай в публікаціях економічної тематики вони виконують інформативну функцію й за відсутності пояснення здебільшого ускладнюють сприймання тексту пересічним читачем.

3.2.2.2. Нові вияви прикметників та діеприкметників в економічній тематиці

Усім очевидно, що лінгвальний простір – об'єктивне відображення світу

матеріальних речей й абстрактних понять. Мова та суспільство перебувають у діалектичній єдності: вони взаємно детерміновані й взаємозалежні. Відомо, що різноманітні поступальні зміни в соціумі спричиняють інноваційні та трансформаційні процеси в мовній системі, передусім лексико-семантичній. На початку XIX ст. засновник порівняльно-історичного та типологічного мовознавства Вільгельм фон Гумбольдт висловив думку про те, що мова – це динамічна система, яка постійно розвивається [Гумбольдт 1984, с. 70]. Одним з основних чинників, що засвідчує динамічний характер мови, є постійне оновлення її словникового складу. Найчутливіший до внутрішніх та зовнішніх змін лексико-семантичний рівень мови, тоді як інші рівні мовної системи оновлюються значно повільніше та зазвичай зазнають впливу лише внутрішньомовних процесів. Не становить винятку в динамічних процесах творення та використання прикметникових і дієприкметникових форм. «У мові новітніх масмедіа помітно активізувалося і творення нових прикметників, – зауважує О. А. Стишов. – Відомо, що після іменників найбільш активним у словотворенні виступає саме цей лексико-граматичний розряд слів, що так само зумовлено тенденцією до номіналізації в мові. ... Активне творення нових прикметників зумовлене передусім екстралінгвальними чинниками» [Стишов 2003, с. 177]. Означені дослідником процеси характерні й для атрибутивних одиниць, які функціонують у сучасних засобах масової комунікації, зокрема й у текстах економічної тематики. Простежуємо тенденцію до творення прикметників від власних та загальних назв, що спричинене потребою до розширення засобів номінації ознак, які повніше розкривали б суть того чи того явища, були б віддзеркаленням складних і багатогранних особливостей предмета, а також до актуалізації прикметників через позамовні чинники.

М. І. Навальна вважає, що найбільшу за обсягом групу слів становлять одиниці, похідні від антропонімів, зокрема від прізвищ. Вони помітно заактивізовані в мові української періодики протягом останнього десятиріччя. Це спричинено позамовними чинниками, передусім активними процесами в політичному житті, збільшенням кількості партій і загостренням конкурентної

боротьби між ними та їхніми лідерами. Дослідниця вслід за іншими науковцями зараховує такі утворення до ефемеризмів, тобто слів, широко вживаних у певні періоди розвитку суспільства, тісно пов'язаних із діяльністю окремих політичних діячів. Ефемеризми зазвичай не входять до загального фонду мови, а функціонують лиш у зв'язку з конкретними подіями. Серед таких слів у мові друкованих засобів масової інформації науковець фіксує чималу групу прикметників, утворених від прізвищ державних діячів попередніх десятиліть (*столипінський, сталінський, брежнєвський*) та від прізвищ сучасних українських і російських політиків (*боделанівський, глазьєвський, кличківський, черновецьківський, шуваловський, ющенківський*) за допомогою форманта *-ськ-* та його варіантів [Навальна 2011, с. 167–168]. Такі ознакові слова переважно стосуються текстів суспільно-політичної тематики. М. І. Навальна у своїй монографії також аналізує вжитий у медійних джерелах складний прикметник, дериваційною базою якого слугують два прізвища відомих українських політиків – Ющенко і Тимошенко – *ющенківсько-тимошенківський* [Навальна 2011, с. 168].

Спостереження за шляхами розвитку лексичного складу мови сучасних засобів масової комунікації в економічній тематиці також засвідчують, що одним із важливих джерел його збагачення було й залишається словотворення, передусім реалізація потенційних можливостей, закладених у цій підсистемі національної мови. Використовуючи власні словотворчі ресурси, українська дериваційна система формує великий потенціал для утворення різноманітних лексичних одиниць.

Останнім часом у мові масмедіа активно вживають атрибут *антиколомойський* разом з іменником *закон*. Ідеться про початковий документ, запропонований у грудні 2019 року Кабміном та підтриманий кредиторами, що мав на меті запобігти спробам колишніх власників повернути собі збанкрутілі установи або ж отримати будь-яку компенсацію. Особливо це стосується націоналізованого ПриватБанку, за який йде юридична війна між державою та його колишніми власниками Ігорем Коломойським і Геннадієм Боголюбовим.

Останні не полишають спроб повернути актив – якщо не акціями, то грошима, діючи через народних депутатів. Ті запропонували новий варіант законопроекту, який хоч і не дозволяє повертати банк ексвласникам, та все ж відкриває для них можливість отримати компенсацію.

Прикметник *антиколомойський* утворено від власної назви – прізвища українського олігарха *Коломойський* за допомогою префікса *анти-*. Є. А. Карпіловська стверджує, що означена морфема одна з найпродуктивніших у нових українських прикметниках [Вплив 2017, с. 273–274]. Аналізований атрибут функціонує в темі фінансів та банківської справи. Простежуємо неусталеність його написання, зокрема і з малої та великої літер, і з лапками, і без лапок, пор.: *За його словами, ідеться про «ревізію ключових реформ» та про затримки з ухваленням «антиколомойського закону» – документа, який не дає права повертати проблемні банки їхнім колишнім власникам* (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020); *Зеленського в переговорах із МВФ щодо «антиКоломойського» закону запитували неодноразово...* (www.5.ua, 10.03.2010); *Новий міністр фінансів Ігор Уманський зауважив, що Коломойський має повернути гроші ... в тематиці щодо «антиКоломойського» закону* (www.5.ua, 08.03.2020); *Гетманцев вперше пояснив позицію Зе-команди в переговорах МВФ щодо антиКоломойського закону* (www.newsua.one, 02.03.2020). Є. А. Карпіловська наголошує, що такі новотвори засвідчують ознаку неусталеності, аморфності понять, явищ, реалій у сучасному суспільстві [Вплив 2017, с. 278].

У мові українських засобів масової комунікації фіксуємо новий дієприкметник *диджиталізований*, що походить від лексеми *диджиталізувати* – оцифровувати, тобто переводити інформацію в цифрову форму. Технологічне визначення: процес цифрової трансмісії даних, закодованих у дискретні сигнальні імпульси [Вікіпедія: www.uk.wikipedia.org/wiki/Оцифровування]. Аналізований дієприкметник активно використовують журналісти в економічній тематиці, оскільки цю сферу останнім часом швидкими темпами оцифровують. У медійних джерелах простежуємо різне його написання:

діджиталізований та *диджиталізований*, пор.: *У сучасному світі все діджиталізоване*, і будь-який товар або послугу можна проплатити онлайн... (www.zik.ua, 29.10.2019); *З початку серпня одна з опцій під час заповнення декларації з ПДВ диджиталізована* (www.nv.ua, 21.08.2018). Проте відповідно до чинних орфографічних норм, зокрема написання загальних іншомовних назв, треба послуговуватися другим варіантом.

У деяких випадках можемо говорити про процес переходу дієприкметника *диджиталізований* до розряду прикметників. У такому разі відбувається нівеляція дієслівності та перетворення динамічної ознаки на статичну. Накриклад, ужите в реченні *У минуле відходять економічні методи, покликані забезпечити лише гуманітарний аспект, сучасна діджиталізована (цифрова) економіка має всі підстави для розвитку* (www.adastra.org.ua, 12.09.2019) слово *диджиталізована* варто сприймати як семантичний еквівалент поданої в дужках лексеми *цифрова*, що є прикметником (пор. дієприкметник *оцифрований*). Крім того, спрямування до групи прикметників увиразнює ступенювання вказаного слова: *Наприклад, Чурій підмітив, що економіка може бути більш діджиталізованою, тобто все більше людей будуть працювати віддалено* (www.vgolos.com.ua, 14.03.2020);

У сучасній публіцистиці фіксуємо й спільнокореневе дієслово *диджеталізовано*, пор.: *...більшість послуг/інформації, що надається державою, буде діджиталізовано. А документообіг в органах влади електронізовано...* (www.epravda.com.ua, 04.07.2019); *100 міських кластерів генеруватимуть понад 60% світового економічного зростання. Понад 40% прибутків буде діджиталізовано...* (www.dyvys.info, 06.04.2018). Широке вживання різних частин мови засвідчує активізацію процесів, ознак та понять в українській мові на сучасному етапі.

У мові українських засобів масової комунікації в економічній тематиці функціонує новий прикметник *верховнорадівський*, утворений способом основоскладання з додатковою суфіксацією, напр.: *Не підтримав повернення*

коштів в бюджет Олексій Мушак – *«верховнорадівський»* лобіст свого родича ағромагната Вевевського... (www.censor.net.ua, 17.03.2019). Цього прикметника не фіксують відомі лексикографічні праці. М. І. Навальна в монографії «Динаміка лексикуу української періодики початку ХХІ ст.» коротко описує тільки такого зразка іменники: «Зрідка твірною основою для іменників на **-ець/-івець** слугують назви найвищих державних установ України, такі як Верховна Рада, Кабінет Міністрів та ін. Останнім часом в мові української преси почастишали вживання іменників *верховнорадець*, *верховнорадівець*, що означає «народний депутат України», *кабмінівець* – «працівник Кабінету Міністрів» [Навальна 2011, с. 175]. Отже, значення прикметника *верховнорадівський* визначаємо як ознаку до іменника *верховнорадівець*, напр.: *Подивіться, українці, на український **верховнорадівський** бюджет: для української мови, української книжки, української газети в Україні немає грошей* (www.slovoprosvity.org, 01.07.2019); *Призначення відбулися досить швидко, за теперішніми **верховнорадівськими** мірками – практично блискавично* (www.day.kyiv.ua, 19.11.2003); *Що ми маємо сьогодні у Верховній Раді? Це криза пострадянського парламентаризму «**верховнорадівського**» типу* (www.radiosvoboda.org, 02.09.2009). У текстах із прикметником *верховнорадівський* зазвичай ідеться про бюджетні кошти, рішення про виділення яких приймає Верховна Рада України. Переважно автори описують ситуації, об'єкти, що у своєму економічному розвитку чи фінансуванні залежні від народних депутатів.

У сучасній економічній тематиці натрапляємо на відомі прикметники з інших сфер функціонування. Зокрема, у зв'язку з епідемією вірусу актуалізовано прикметник *вірусний* – «бакт. стос. до вірусу // Зумовлений вірусом» [СУМ, I, с. 682], *вірус* – «бакт. один із найдрібніших мікроорганізмів, що викликає інфекційне захворювання» [СУМ, I, с. 682], напр.: ***Вірусна** епідемія охопила всю планету* (www.day.kyiv.ua, 12.03.2020). На тлі соціальних процесів в економічній тематиці фіксуємо прикметник *вірусний* у переносному значенні «негативний вплив на економіку через вірусну епідемію», напр.: *«**Вірусний***

*удар» по глобалізації (заг.) Близько 5 трильйонів доларів втратили світові фондові ринки в результаті падіння за останні дні. Причина – коронавірус COVID-19 (www.dt.ua, 22–28.02.2020). У мові українських засобів масової комунікації фіксуємо словосполучки *вірусна блокада*, *вірусний обман*, *вірусна економіка*, *вірусні фінанси* та ін., напр.: *В Україні банки вчать ся жити у вірусну блокаду* (www.day.kyiv.ua, 18.03.2020); *Не дадуть пенсій – це вірусний обман* (www.gazeta.ua, 19.03.2020); *Чи виживе вірусна економіка?* (www.day.kyiv.ua, 19.03.2020); *Вірусні фінанси не страшні, гроші ж не пахнуть...* (www.gazeta.ua, 18.03.2020).*

В економічній тематиці натрапляємо й на переносне вживання аналізованого прикметника, який структурує сталий вислів, напр.: *вірусний маркетинг* – методичні принципи, що базуються на заохоченні індивідів до передавання маркетингового повідомлення іншим особам, утворюючи потенціал для експоненціального зростання впливу цього повідомлення. Як і віруси, подібні техніки використовують будь-яку сприятливу можливість для збільшення кількості переданих повідомлень [Вікіпедія: www.uk.wikipedia.org/wiki/Вірусний_маркетинг]. Напр.: *Вірусний маркетинг – це те, що може принести популярність і величезний прибуток для вашої компанії. Значить, вірусний маркетинг – це добре?* (www.marketer.ua, 11.01.2018).

Із поширенням коронавірусу (коронавіруси – це велика родина респіраторних вірусів, що можуть спричиняти захворювання: від звичайної застуди до тяжкого гострого респіраторного синдрому [Вікіпедія: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Orthocoronavirinae>]) у мові засобів масової комунікації заактивізовано прикметник *коронавірусний* на позначення ознаки до *коронавірус*, напр.: *Із підозрою на коронавірусну інфекцію до лікарні Маріуполя доставили жінку* (www.tsn.ua, 17.03.2020); *Тернопіль готовий придбати тест-системи для діагностики (заг.). На жаль, сьогодні тестів для виявлення коронавірусної інфекції в області немає. Гроші на них виділили, але виробники не можуть швидко забезпечити величезний попит* (www.0352.ua,

08.03.2020); *Мінінфра досі не уклало угоду зі «SkyUp» на вже проведену евакуацію українців з **коронавірусного** Уханя за 4,5 мільйони* (www.nashigroshi.org, 11.03.2020).

Словосполуки *коронавірусний карантин, коронавірусна паніка* фіксуємо в тематиці економічних публікацій, напр.: *Чи переживе **коронавірусний** карантин малий та середній бізнес?* (заг.). *Я останні гроші віддаю за оренду цього закутка і тепер не зможу заробляти і все одно муситиму платити оренду за договором* (www.dw.com, 16.03.2020); *Депутати Чернівецької облради прийняли бюджет на 2020 рік, враховуючи інформацію про вірус у Китаї, щоб потім не було фінансової **коронавірусної** паніки...* (www.tva.ua, 18.12.2019).

У публіцистиці економічної тематики фіксуємо інші сполуки з прикметником *коронавірусний*, ужитим у переносному значенні, напр.: *коронавірусне засідання, коронавірусні комунікації, коронавірусні санкції, коронавірусний ажіотаж, коронавірусні гроші, коронавірусна тисяча, коронавірусна економіка*, пор.: *Спеціальне «**коронавірусне**» засідання Верховної Ради відбудеться! У сфері охорони здоров'я за кошти державного бюджету будуть закуплені тестові системи* (www.racurs.ua, 17.03.2020); ***Коронавірусні** комунікації влади ... І хочу нагадати тим, хто намагається заробити легких грошей на панічних настроях...* (www.zhitomir.info, 15.03.2020); *На скільки оштрафують за порушення карантину в Україні?* (заг.). *Які «**коронавірусні** санкції» пропонують українцям... Для фельдшера в селі 750 грн. – величезні гроші, а для лікаря центральної лікарні?* (www.112.ua, 16.03.2020); ***Коронавірусний** ажіотаж. Чи очікувати у Львові дефіциту товарів? На Львівщині ще 3–4 дні можливий сплеск попиту на товари першої необхідності* (www.nashigroshi.org, 17.03.2020); ***Коронавірусні** гроші: НБУ видаватиме банкам готівку зі своїх сховищ* (www.05366.com.ua, 19.03.2020); *У Києві пенсіонери вишикувалися в чергу, щоб отримати «**коронавірусну**» тисячу і оплатити комуналку* (заг.) (www.ukranews.com, 30.04.2020); ***Коронавірусна** економіка: гривня падає, чи впадуть ціни на квартири*

(www.unian.ua, 17.03.2020). Прикметник *коронавірусний* нерідко беруть в лапки, що свідчить про його нехарактерність та неусталеність для таких форм публіцистичного стилю.

Спостерігаємо вживання в економічній тематиці прикметника *коронний*, який у тлумачному словникові має значення: «1. Прикм. до корона 1. Коронна прикраса. 2. Стос. до корони (у 2 знач.); державний, урядовий. **Коронний гетьман**, іст. – гетьман, якого призначав сам король. **Коронний суд**, іст. – суд, що складався з постійних суддів-чиновників, яких призначав монарх. 3. Найкращий, найбільш удалий» [СУМ, IV, с. 298]. У журналістських матеріалах його використовують у переносному значенні як скорочений варіант до *коронавірусний*, пор.: *Економіка та фінанси. Коронний номер: вірус може підірвати світову економіку* (www.glavcom.ua, 03.03.2020); *Без корони. Без коронного... Хто такі віруси та звідки вони з'являються... Проти вірусу парагрипу чи аденовірусу вакцина не створена, це економічно невигідно, оскільки зазвичай люди контактують з цими вірусами постійно...* (www.ukr.lb.ua, 06.02.2020).

Під дією позамовних чинників актуалізовано прикметник *карантинний* – «1. Стос. до карантину (у 1 знач.), пов'язаний з ним // Який вимагає застосування карантину. 2. Прикм. до карантин 2» [СУМ, IV, с. 101], *карантин* – «1. Ізоляція на певний час осіб, хворих на заразну хворобу, або тих, хто мав контакт із такими хворими; адміністративні та медико-санітарні заходи для припинення заразної хвороби // Адміністративно-ветеринарні заходи, щоб не допустити виникнення й поширення заразних хвороб свійських тварин. 2. Санітарний пункт для огляду, перевірки осіб, тварин, плодів, товарів, транспорту тощо, які прибувають із місцевості, де поширена епідемія // Приміщення для тимчасової ізоляції заразно-хворих людей і тварин» [СУМ, IV, с. 101]. Ще до оголошення карантинних заходів з приводу коронавірусу аналізований прикметник вживали в економічній тематиці, напр.: *Надмірна кількість карантинних оглядів та сертифікатів призводить до значних витрат аграріїв, гальмує розвиток рослинницької галузі...*

(www.news.finance.ua, 23.06.2014). А з розширенням таких заходів функціонування прикметника актуалізовано, напр.: *За рахунок коштів Державного бюджету України фінансуються витрати щодо заходів проти поширення, локалізації та ліквідації карантинних заходів* (www.glavcom.ua, 3.03.2020).

У засобах масової комунікації, зокрема в статтях економічної тематики, широко використовують прикметник *епідемічний*, «який має характер епідемії (у 1 знач.) // Пов'язаний із боротьбою проти епідемії» [СУМ, II, с. 483], *епідемія* – «1. Масове поширення якої-небудь інфекційної хвороби. 2. *перен.* Надзвичайно швидке поширення чого-небудь» [СУМ, II, с. 483], напр.: *Як Китай долає економічні наслідки коронавірусу... називають заходи, щоб захистити населення і бізнес у надзвичайній епідемічній ситуації* (www.epravda.com.ua, 05.03.2020).

Поряд із цим прикметником в економічній тематиці вживають лексему *протиепідемічний* – «признач. для боротьби з епідемією, для запобігання їй» [СУМ, VIII, с. 317], напр.: *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського до 1 червня 2020 року, обмежив експорт товарів протиепідемічного призначення* (www.kmu.gov.ua, 12.03.2020); *Кабмін затвердив план протиепідемічних заходів через коронавірус з Китаю, а також Національний план протиепідемічних заходів реагування. А ЄС виділив €37 млрд. на підтримку економіки під час коронавірусу* (www.uatv.ua, 03.02.2020).

Приклади прикметників засвідчують, що на перебудову словникового складу сучасної мови впливають насамперед умови буття соціуму. На думку О. А. Стишова, частина ярусів мовної системи меншою мірою залежить від особливостей територіального, матеріального й духовного життя народу, але лексико-семантична система найбільш чутлива до всіх суспільних та природних змін [Стишов 2003, с. 20]. Досліджуючи українську лексику кінця ХХ століття на матеріалі засобів масової інформації, науковець виокремлює різні причини змін у лексичному складі мови.

Лексичний матеріал засвідчує, що в сучасних публікаціях на економічну тематику під впливом позамовних чинників актуалізовано вживання як нових прикметників, так і відомих лексем. Здебільшого ці мовні одиниці позначають ознаки, які тим чи тим чином стосуються різних сфер діяльності, пов'язаної з розвитком чи занепадом економіки, фінансів, а переважно з витратами бюджетних коштів. В аналізованих текстах здебільшого йдеться про доцільність чи недоцільність витратити гроші, можливості розвитку та стабільного функціонування економічних процесів у зв'язку з різними діями та процесами в суспільстві. Журналісти продукують як нові, подекуди okazіональні утворення, так і послуговуються звичними прикметниками з новими переносними значеннями. Такі атрибутивні одиниці увиразнюють мову публіцистики, надають емоційно-експресивного забарвлення текстам, а також засвідчують перехід лексем з однієї функціональної сфери в іншу.

Можна висновкувати, що динаміка мови детермінована внутрішніми механізмами лінгвальної еволюції й зовнішніми умовами побутування мови. Найбільш відкритим для впливу соціуму є лексико-семантичний рівень мови як гіперчутливий до змін у матеріальному й духовному житті суспільства. Тому вважаємо паралельним вплив інтралінгвальних та екстралінгвальних чинників на розвиток мовної системи, констатуючи, що найбільш інтенсивні еволюційні процеси відбуваються в мові тоді, коли виникає найоптимальніша ситуація, зумовлена поєднанням зовнішніх умов функціонування мови та внутрішньомовних суперечностей. Проте перебіг та наслідки трансформаційних процесів усередині лексико-семантичної системи можна пояснити властивостями й можливостями самої системи.

3.2.3. Сучасні тенденції функціонування дієслів у мові українських масмедіа

Протягом останніх десятиліть у сучасному українському суспільстві інтенсивно розвинулися різні види економічної діяльності. Особливо активні процеси з грішми як між установами, організаціями, підприємствами, фірмами

різних форм власності, так і між громадянами в приватному житті. Повсякденна увага українських засобів масової комунікації до цих процесів істотно сприяє популяризації економічної тематики, а лексеми, що їх позначають, стають широкоживаними серед носіїв мови.

Активне функціонування мовних одиниць, зокрема й дієслів, економічної сфери в засобах масової комунікації ХХІ ст. зумовлене дією позамовних чинників: у постійному обігу іноземна валюта, тривають торговельні відносини як у державі, так і на міжнародному рівні, розпочато монетизацію субсидій та пільг тощо. Тому простежуємо тенденцію до вживання як нових назв, так і тих, що перебували в пасивному словникові. У мові засобів масової інформації активізовано лексику інших галузей та сфер, яку використовують в економічній тематиці. Це засвідчує, що в сучасному лексиконі відбуваються міжстильові проникнення мовних одиниць, які потребують додаткових досліджень.

3.2.3.1. Дієслова конкретної фізичної дії та процесу в економічній публіцистиці

Переважно основу економічної лексики становлять стилістично нейтральні дієслова, але, окреслюючи межі цієї групи слів, не можна обмежуватися одиницями тільки з основним значенням, така б класифікація була б не повною [Кузнецова 1979, с. 11]. Тому погоджуємося з міркуванням Е. В. Кузнецової, що в групах лексем немає чітких меж, визначеної кількості, для лексичної системи характерні процеси взаємоперетину й взаємопроникнення [Кузнецова 1979, с. 10]. Такі явища простежуємо на прикладах вживання дієслів зі значенням конкретної фізичної дії та процесу.

3.2.3.1.1. Переносне вживання дієслів у тематиці «гроші»

Цікаві міркування з приводу багатозначності й різнофункційності слів висловила М. І. Навальна. На її переконання, для одного контексту значення лексем є прямим, для іншого – непрямим, що слугує підставою для поділу їх у межах спільної семантичної сфери на спеціалізовані й неспеціалізовані

одиниці. Серед неспеціалізованих – лексеми різних лексико-семантичних груп, для яких значення «виконувати дію, пов’язану з грішми» є здебільшого переносним. У спеціалізованих дієслів це значення переважно стилістично нейтральне, у неспеціалізованих – стилістично марковане, співвідносне з розмовним стилем і має виразне негативнооцінне чи фамільярне забарвлення [Навальна 2009, с. 334].

Нині спостерігаємо тенденцію до активізації дієслів із переносним значенням, ужитих в економічній тематиці мови українських засобів масової комунікації. Зокрема, дієслово *горіти / згоріти* має пряме значення «піддаватися дії вогню, знищуватися вогнем, гинути у вогні» [СУМ, II, с. 130], що зазвичай засвідчують медійні тексти, напр.: *У нас **усе згоріло**... документи, одяг... Нічого не залишилося. Ми з сином практично просто неба, а допомоги чекати ні від кого...* (www.0352.ua, 20.07.2016); *Дерев’яний **будинок**, від якого лишилися одні стіни, **згорів** у Костополі цього понеділка, 22-го вересня. У ньому проживало одинадцятьох осіб, у тому числі четверо дітей. Кореспондентам Суспільного погорільці розповіли, що **згоріли** побутові **речі, одяг, документи*** (www.rv.suspilne.media, 22.09.2019). Вогонь може знищувати й речі, що стосуються економічної сфери (*гроші згоріли, купюри згоріли*), але значення таких дієслів також є прямим, пор.: *Речей та меблів, знищених полум’ям, уже не повернути. А от якщо **згоріли гроші**, відшкодувати їх можна. Фахівець Національного банку – Віталій Ковтонюк показує чорні згортки. Це гривневі **купюри**, що **згоріли** в одному з будинків Івано-Франківська. Залишки купюр фахівці дослідили й відшкодували власнику гроші* (www.changeua.com, 27.10.2018).

Спостерігаємо тенденцію до активного вживання в мові українських засобів масової комунікації дієслова *горіти / згоріти* із переносним значенням «повністю втрачати / втратити», яке не зафіксовано в «Словнику української мови». Ця лексикографічна праця подає тільки частково наближене переносне, розмовне значення «зазнавати невдачі в якій-небудь справі // не виконуватися, не здійснюватися» [СУМ, II, с. 130]. В економічній тематиці аналізовану

лексему вживають з іменником *гроші*, маркуючи ситуацію їхньої повної втрати. Напр.: *Гроші Києво-Печерської лаври згоріли в банку – митрополит Павел* (www.unian.ua, 23.03.2018); *Всі гроші, які популярний режисер збирав на зйомки нових серій відомого кіножурналу, згоріли* (www.segodnya.ua, 24.09.2015); *Потім проводжають літніх людей додому та розповідають ту ж казку: пам'ятаєте, як у 90-х «згоріли» всі гроші, ось і скоро так буде, потрібно міняти* (www.pokrovsk.city.ua, 11.11.2016); *Може, якби на депозитах згоріли гроші президента, то прокуратура й суди заворушилися б, а тут – роботяги, за яких і слово замовити нікому* (www.persha.kr.ua, 22.08.2018); *Гроші, що мали піти на облаштування КПВВ на адмінкордоні з Кримом, «згоріли» минулого року – Мінфін* (www.zmina.info, 15.01.2019); *Для того, щоб гроші не «згоріли» у випадку обвалу якогось ринку, їх, так би мовити треба акумулювати...* (www.hromadske.ua, 11.03.2019); *«Ми пропонували, щоб ці гроші, які не дали торік, – дофінансували в наступному, бо це справедливо. Але ці гроші не дали і вони згоріли...»* (www.samopromich.ua, 22.11.2018); *Близько 60 тисяч гривень втратили четверо мешканців... Лише коли «співробітники банку» подзвонили і сказали, що треба перевести ще 2 тисячі, аби раніше перераховані гроші не «згоріли»...* (www.pokrovsk.city.ua, 18.03.2019) та ін. Здебільшого журналісти, використовуючи аналізоване дієслово в переносному значенні, наголошують на цілковитій втраті коштів та безвиході пересічних українців, на шахрайській поведінці високопосадовців і підкреслюють зневагу до тих, хто спричинив втрату грошей.

Разом із дієсловом *горіти / згоріти* фіксуємо вживання іменників *депозити* та *вклади*, які медійники використовують як у заголовкових комплексах, так і в текстах, пор.: *У збанкрутілому російському банку «згоріли» депозити VIP... (заг.). У державного російського Агентства зі страхування вкладів «згорів» депозит на 850 млн рублів у збанкрутілому «Внешпробанку»* (www.tsn.ua, 29.04.2016); *«Згоріли» вклади – за комунальні борги* (www.vn.20minut.ua, 16.09.2005); *Ощадбанк підрахував кількість вкладників Ощадбанку СРСР, які вже ... отримали компенсації, бо вклади «згоріли»...*

(www.ua.korrespondent.net, 02.08.2018); *Держава Україна виплатила тоді громадянам **вклади**, які «згоріли» при СРСР, загалом близько 6 млрд. грн.* (www.poltava.to, 10.04.2012). Сполуку *вклади згоріли* в публікаціях на тему вкладів «Ощадбанку СРСР» дослідники активно фіксували в попередні десятиріччя, саме в той час проводили компенсаційні виплати [Навальна 2009, с. 328–329]. Ми ж засвідчуємо тяглість тенденції у функціонуванні цих неспеціалізованих лексем в економічній тематиці.

Дієслово *спалити / спалювати* в різних стилях української мови зазвичай використовують у прямому значенні «піддавати дії вогню, знищувати вогнем» [СУМ, IX, с. 486], напр.: ***Спалили будинок Гонtareвої** (заг.). Будинок колишньої голови Національного банку України Валерії Гонtareвої в селищі Гореничі під Києвом **спалили** в ніч на 17 вересня* (www.epravda.com.ua, 17.09.2019). Уживають його з прямими значенням і в економічній сфері, пор.: *Чоловік **спалив мільйон доларів**, щоб не платити аліменти... Суд попросив надати докази того, що МакКонвілл **спалив гроші**. Однак чоловік заявив, що позбавлявся купюр без свідків...* (www.volyn24.com, 07.02.2020).

У сучасних засобах масової комунікації, зокрема в економічній тематиці, простежуємо активне функціонування переносно вжитого дієслова *спалити / спалювати* зі значенням «знищувати, руйнувати, розвіювати» [СУМ, IX, с. 486]. Найчастіше роль підпорядкованого йому керованого компонента виконує іменник *гроші*. Напр.: *Замкнуте коло: органи влади «**спалюють**» зекономлені кошти зарплатного фонду, щоб отримати відповідне фінансування на наступний рік і знову «**спалити**» державні кошти наприкінці року* (www.pravda.com.ua, 14.06.2017); *Бюджетні **гроші** «спалили» в котлі* (заг.). *Стартує опалювальний сезон. Для двох навчальних закладів Сум він мав би бути третім сезоном на пелетах замість газу...* (www.sm.suspilne.media, 12.08.2019); *Микита Кадан: Мистецтво **спалює гроші**, а не заробляє...* (www.knpu.gov.ua, 23.07.2019). Використовуючи словосполуку *спалювати гроші*, журналісти в такий спосіб привертають увагу до теми енергозбереження, економії в різних побутових та державницьких справах.

Дієслово *спалити / спалювати* функціонує також у масмедіа разом з іменниками *заощадження, кошти, капітал, готівка, копійка, гривні, долари, рублі* та ін., напр.: *Фінансовий аналітик – про кризи, збереження заощаджень Tesla... Компанія **спалює капітал*** (www.mind.ua, 31.05.2019); *Лампочки, які працюють серед ясного дня, **спалюють копійку** за копійкою* (www.work.ua, 12.09.2019); *Маючи інформацію по щомісячних сумах, можна оцінити, скільки бюджетних **гривень** кожен орган влади «**спалює**» наприкінці року* (www.pravda.com.ua, 14.06.2017); *Виробник електрокарів Tesla, заснований Ілона Маском, «**спалює**» близько 6,5 тисячі **доларів** кожну хвилину. Про це пише Bloomberg у своєму матеріалі «Tesla не спалює паливо, вона **спалює готівку**»* (www.tsn.ua, 01.05.2018). Аналізовані словосполучки зазвичай характеризують погану господарську діяльність осіб чи організацій та фірм. Журналісти в такий спосіб наголошують на проблемі ефективності в різних видах робіт, почасти викривають зловживання в органах влади тощо.

Дієслово *з'їдати / з'їсти* в публіцистиці та інших стилях зазвичай уживають із прямим значенням «споживати їжу» [СУМ, IV, с. 60], напр.: ***З'їдати мандарини.** Скільки мандаринів можна **з'їдати** за день без шкоди для здоров'я?* (www.24tv.ua, 27.11.2019); *Дієтолог радить **з'їдати** приблизно таку **кількість** за кожен прийом їжі...* (www.nr.pl.ua, 04.07.2019). Водночас у мові засобів масової комунікації фіксуємо активне використання цієї лексеми в переносному значенні «повністю втрачати що-небудь (гроші)» [СУМ, III, с. 581], напр.: *Через збій термінал ПриватБанку «**з'їв**» **гроші** клієнта (заг.). ПриватБанк продовжує «**з'їдати**» **гроші** українців, клієнти обурені* (www.znaj.ua, 20.01.2020); *Пожежа у «Вікторії»: скандальний дитячий табір продовжує «**з'їдати**» бюджетні **гроші**, батьки впевнені, що не всі винні покарані* (www.bloggers4gg.org.ua, 27.08.2018); *Якщо автовиробник продовжить «**з'їдати**» **гроші** такими темпами, то в 2018 році без додаткового фінансування він залишиться без готівки...* (www.aspi.com.ua, 23.06.2018). Ужите в прямому значенні словом *з'їдати* здебільшого не виражає дій із грішми чи іншими економічними складниками, а переносні передають

опосередковані дії об'єктивної дійсності, зазвичай функціонуючи в текстах про марнотратство, рідше про несправність якихось устаткувань.

У публікаціях економічної тематики дієслово *з'їдати* зі значенням «витрачати, втрачати» автори поєднують з іменниками *кошти*, *інфляція*, *виплати*, *оплата*, *проценти* та ін. Такі сполуки зазвичай передають зайве, неекономічне використання грошей чи їхню втрату через об'єктивні причини, пор.: *...дітей вчать розкрити секрети примноження грошей в онлайн Бізнес-Школі, щоб накопичувати на свою мрію, а не «з'їдати» кишенькові кошти...* (www.0352.ua, 30.10.2019); *Застарів смартфон, не морозить холодильник, ремонт в квартирі почав «з'їдати» більше коштів, ніж очікувалося, а зайвих грошей уже немає...* (www.news.maanim.com, 28.03.2019); *...у формулі розрахунку пенсії буде враховуватися не середня зарплата протягом трьох років до моменту виходу на пенсію, а просто середня зарплата за минулий рік. Таким чином, інфляція не буде «з'їдати» виплати «старим» пенсіонерам* (www.depo.ua, 03.10.2017); *...питання зниження витрат і збереження грошей є надзвичайно важливим... У середньому, оплата квартири в Лондоні може з'їдати до 70%...* (www.epravda.com.ua, 10.04.2018).

Нерідко в публіцистиці лексеми з переносним значенням виокремлюють лапками, що певною мірою підкреслює контраст загальноновживаної лексики та лексики з додатковим переносним значенням. Це засвідчує, що переносне значення остаточно не усталене в сучасній українській мові.

За спостереженнями М. І. Навальної, у мові сучасних засобів масової інформації активізовано розмовну лексему *заморожувати / заморозити* з переносним значенням «тримати що-небудь невикористаним, лишати без застосування» [СУМ, III, с. 220], що спричиняє відповідну або повну втрату грошей [Навальна 2011, с. 154], пор. пряме значення «сильно охолоджуючи, доводити до замерзання» [СУМ, III, с. 220]. Таку тенденцію в економічній тематиці засвідчує й наша джерельна база, напр.: *заморозити кошти, заморозити гроші, заморозити активи, заморозити виплати, заморозити*

фонди, заморозити субсидії, заморозити мільйони та ін.: Гончарук у відеозверненні пояснив, чому **заморозили кошти** на наступний рік, а хтось просто майстерно привласнює ці гроші собі (www.hromadske.ua, 19.12.2019); **Киотські гроші «заморозили»** (www.day.kyiv.ua, 17.11.2019); **Гроші українців у «Webmoney» заморозили до 2021 року** (www.volynnews.com, 29.05.2018); **Гроші заморозять по всій країні: Банкіри попереджають про можливі конфлікти з клієнтами** (www.galfinance.info, 21.01.2020); **Швейцарія ще на рік заморозила гроші Януковича і К° (заг.). Федеральна рада Швейцарії 13 грудня продовжила на рік превентивне замороження активів експрезидента України Віктора Януковича...** (www.ukrinform.ua, 13.12.2019); **Кабмін заморозив бюджетні виплати через брак грошей...** (www.news.finance.ua, 19.12.2019); **Адміністрація США заморозила частину фондів для допомоги іноземним державам (заг.)** (www.unn.com.ua, 07.07.2019); **Дадуть гроші нардепам на округи, але заморозять субсидії...** (заг.) (www.goloskarpat.info, 05.11.2019); **Ліхтенштейн заморозив 300 мільйонів офшору дружини судді Вищого господарського суду** (www.nashigroshi.org, 3.09.2015). Словосполучки з дієсловом заморозжувати / заморозити передають невпевненість членів спільноти у фінансових та банківських операціях, а також орозмовлюють публіцистику.

Дієслово фізичного процесу *осідати* – «опускаючись, покривати собою поверхню чого-небудь (про сніг, іній, пил і т. ін.)» [СУМ, V, с. 763] в економічній тематиці функціонує переважно з переносним значенням «залишатися, розміщуватися, влаштовуватися де-, в кого-небудь» [Навальна 2009, с. 333]. У такому разі здебільшого йдеться про привласнення чогось (грошей) зазвичай неправомірним чи шахрайським шляхом, чого не фіксує «Словник української мови». У сучасних засобах масової комунікації цю лексему використовують з іменником *гроші*, напр.: **Гроші за стоянку осідають у кишенях паркувальників** (www.golos.com.ua, 01.02.2018); **Але зараз гроші осідають в кишенях злодіїв** (www.prm.ua, 09.08.2019); **Дрібні гроші осідають у комерційних банках** (www.rivnepost.rv.ua, 10.10.2019); **Гроші осідають в Сінгапурі і там вони діляться між Російською верхівкою, гаманцями**

Володимира Путіна, – повідомив Айсултан (www.ukranews.com, 01.08.2019); ...через корупцію гроші осідають в кишенях тих, хто у владі... (www.dt.ua, 23.05.2018). Зазвичай у мові засобів масової комунікації контекст зі словосполученням гроші осідають передає осуд керівників та чиновників різних інституцій, недовіру до банківських та кредитних установ, характеризує недобросовісних працівників тощо.

Лексема *зависати* – «зацепившись за що-небудь, тримаючись на чому-небудь, повисати, висіти» [СУМ, III, с. 48] в економічній сфері здебільшого функціонує з переносним значенням. У такому разі переважно йдеться про незаконне, нахабне привласнення грошей чи припинення виплат через різні причини. Напр.: *«Беззаперечною підставою для визнання заборгованості безнадійною, зокрема і щодо грошей, що «зависли» в ліквідованому банку... (www.ips.ligazakon.net, 16.04.2019); Гроші на виплату заборгованої зарплати гірникам «зависли» в банку (www.leopolis.news, 14.06.2019); Зависли гроші. Сервіс платежів ePayments перестав працювати (www.ua.korrespondent.net, 12.02.2020).*

У сучасній публіцистиці фіксуємо й інші дієслова фізичної дії (*падати / упасти (впасти), захитатися, обвалитися, стрибнути*), які в економічній тематиці позначають «переміщення, зміну чогось», пор.: *Долар упав до нового рекордного показника (www.tsn.ua, 18.12.2019); У купівлі долар упав до 24,5 гривень (www.ua.korrespondent.net, 06.02.2020); Гривня впала. Лише «під ялинку» чи назавжди? (www.ukrinform.ua, 28.12.2019); Гривня «впала». Тимчасово чи назавжди? (www.ukrinform.ua, 03.10.2019); Чому падає гривня. Три варіанти (www.nv.ua, 01.03.2016); Чому захиталася гривня: експерти пояснили ситуацію на валютному ринку (www.dostyp.com.ua, 02.08.2018); Чому захиталася зміцніла гривня... (www.segodnya.ua, 12.09.2018); Варто панікувати? В обмінниках різко обвалилася гривня (www.vgolos.com.ua, 05.07.2018); Чому обвалилася гривня і що буде в 2020 році... (www.ua.korrespondent.net, 28.12.2019); Долар на міжбанку «стрибнув» до 28,09 гривні (www.epravda.com.ua, 28.08.2018). Подекуди*

речення, ужиті в засобах масової інформації, містять низку інших дієслів, хоча й менш частотних: *спотикатися, шкандибати*, напр.: ***Гривня** хитається, падає, спотикається і шкандибає* далі. *І вже незрозуміло, чи має вона управлятися, як зазвичай, в ручному режимі...* (www.nv.ua, 01.03.2016). Аналізовані лексеми зазвичай характеризують нестабільний і малопрогнозований курс валют в Україні, передають несприятливий економічний клімат для інвестицій, невпевненість українців у збереженні своїх заощаджень тощо.

Отже, у мові сучасних українських засобів масової комунікації помітна тенденція до активізації переносно вжитих дієслів на позначення економічних дій, процесів та станів. Актуалізація економічної лексики зумовлена впливом різних позамовних чинників. Здебільшого значення лексем пов'язане з витрачанням, повною втратою коштів. Такі мовні одиниці, засвідчені в економічній тематиці, належать до неспеціалізованих, серед яких здебільшого дієслова фізичної дії. Зазвичай вони стилістично марковані, співвідносні з розмовним стилем та мають виразне пейоративне забарвлення. За допомогою вказаних негативнооцінних лексем автори створюють відповідні характеристики тих, хто збагачується коштом когось, марно витрачає гроші, реалізує шахрайські схеми. Аналізовані дієслова віддзеркалюють негативні процеси в економічному житті суспільства, а також засвідчують тяглість лінгвістичних тенденції у функціонуванні неспеціалізованих лексем економічної тематики. Уживання слів із переносним значенням у публіцистиці засвідчує функціонально-стильову дифузність лексики як одну з визначальних тенденцій у розвитку української мови.

3.2.3.1.2. Типологія та стилістичне навантаження розмовних дієслів

Вивчення лексем в аспекті їхнього змістового оновлення, емоційно-оцінного навантаження, взаємопроникнення в різні стилі та ін. слугує основою для опису й з'ясування специфіки та функційного вияву розмовних

одиниць, використання яких часто дає змогу авторові влучніше передати думку, зробити повідомлення яскравішим, виразнішим, експресивнішим.

У сучасній лінгвістиці розв'язання порушеної проблеми знаходимо в напрацювання багатьох науковців. Зокрема, М. І. Навальна використала газетні публікації як джерельну базу для аналізу різних за частиномовним статусом розмовних номінацій [Навальна 2011], на тлі стилістично нейтральних питомих і запозичених описала негативно-оцінні лексеми на позначення операцій з грішми [Навальна 2015a]. М. М. Пилинський з'ясував особливості вияву розмовних елементів у писемних стилях сучасної української літературної мови [Взаємодія 1982, с. 28–67]. Але попри наявність потужного наукового доробку дослідження газетної публіцистики не втрачає актуальності передусім тому, що її мовний динамізм не стишує обертів. До важливих проблем сучасної медіалінгвістики належить зокрема й студіювання дієслів, які сприяють орозмовленню текстів економічної тематики, надаючи їй свіжих відтінків і значень.

Як справедливо зазначає М. І. Навальна, «спостереження над мовними одиницями сучасної української преси переконливо свідчать про те, що сьогодні на неї і на газетну публіцистику зокрема значний вплив справляє усна мова» [Навальна 2019, с. 90]. За спостереженнями О. В. Тихоненко, «проникнення розмовної лексики до публіцистичного стилю викликане як внутрішньомовними, так і зовнішньомовними причинами. До зовнішньомовних чинників належить становлення нового суспільного ладу, продовження демократичних перетворень у суспільстві, активізація політичних, економічних, наукових і культурних процесів, зняття цензури, протест проти відсталості суспільства, необхідність номінації явищ, нехарактерних для попередніх часів, зміна мовних смаків у бік спрощення, лібералізація, активізація суспільно-політичних процесів тощо. Внутрішньомовними чинниками є постійний пошук і використання нових засобів експресії на тлі інформаційного стандарту і стереотипних висловів, широке залучення в ужиток преси розмовнопросторічних елементів» [Тихоненко 2017, с. 116]. Цілком

погоджуючись із міркуваннями дослідників, додамо, що розмовні лексеми, зокрема й ужиті в газетних публікаціях дієслова, дають змогу влучніше передати задум авторів, які прагнуть до емоційності та експресивності мововикладу. М. І. Навальна стверджує: «Типовою рисою розмовного стилю є емоційність. Тому в ньому розрізняють кілька експресивних різновидів, серед них: спокійно-врівноважений, або нейтральний, ласкаво-інтимний, іронічний, гумористичний, емоційно-піднесений, офіційний і под.» [Навальна 2011, с. 25–26]. За нашими спостереженнями, розмовні дієслова сприяють увиразненню оцінності змісту, але в опрацьованих текстах вони не виявляють такого розмаїття, а зазвичай реалізують негативне, іронічно-зневажливе ставлення до описаного процесу.

Аналізуючи дієслівні форми, що відбивають пов'язані з грішми й загалом із фінансово-економічною діяльністю України процеси останніх десятиліть, М. І. Навальна акцентує увагу на таких лексемах цього різновиду, як *викидати, доїти (подоїти), просвистувати, прохвиськувати, спускати, тринькати, циндрити, виканючувати, вициганювати, вбухати, втелючити, промотати, вистрибувати, відривати, відстібати, зависнути, хапати, тягнути, фітькати* [Навальна 2015а, с. 315–319]. Зазначені мовні одиниці з узагальненим значенням «легковажно, неощадливо, нерозумно, не за призначенням, марно витрачати кошти, майно тощо» траплялися й у нашій джерельній базі. Послугуючись ними, журналісти прагнуть зацентувати увагу на негативних явищах у сучасному суспільстві, зловживаннях в економічній сфері, корупційних схемах, на неконтрольованості у витрачаннях державних коштів, свавіллі чиновників тощо. Поза сумнівом, використані для моделювання вказаних ситуацій розмовні дієслівні форми роблять текст яскравішим, оригінальнішим, експресивнішим, ніж стилістично нейтральні лексеми. Пор. реченнєві побудови з дієсловами нейтрального значення та їхніми стилістично маркованими відповідниками: *Україна протягом 2018 року витратить 130 млрд грн лише на обслуговування зовнішнього боргу, без урахування його погашення* (www.day.kyiv.ua, 24.04.2018); *На відновлення роботи першої черги*

(пологового корпусу) **затрапили** майже 183 мільйони гривень (www.zik.ua, 20.04.2018) і Завдяки безкарності, корупція в кількох урядах дозволила їм благополучно **викинути** 100 мільйонів кредитних американських доларів (www.pravda.com.ua, 28.07.2015); Ми, насамперед, не маємо чим підтримувати національну валюту, бо ж золотовалютні резерви **розтринькали** (www.pogliad.com.ua, 12.10.2014); Це – ніщо інше, як лобіювання інтересів великих міст, які впродовж останніх десятиліть безвідповідально і за корупційними схемами **розтринькали** власні землі, а тепер хочуть «прихопити» сільські (www.day.kyiv.ua, 15.08.2015); ...ці гроші йдуть на погашення якихось касових розривів, просто **тринькаються**, а не використовуються на адаптацію ГТС до нових умов (www.day.kyiv.ua, 04.08.2015). Значну частину їх становлять ті, що, функціонуючи поза межами звичного контекстуального оточення, не змінили зазначеної в словниках семантики. Вони хоч і деякою мірою порушують традиційно усталені схеми й моделі викладу інформації, але водночас надають текстові емоційно-експресивного забарвлення, передусім негативного, іронічного. Крім схарактеризованих дослідницею, у газетних текстах натрапляємо на інші розмовні дієслова цього різновиду. Такі лексеми маркують не тільки дії, безпосередньо пов'язані з грошима, а й із різними ресурсами, економікою загалом. Напр.: *розбазарювати* – «розм. Витрачати, роздавати і т. ін. що-небудь нерозсудливо, не по-хазяйському, не за призначенням» [СУМ, VIII, с. 601]: На Волині працівники залізниці **«розбазарили»** 5 тонн дизпалива (заг.) (www.konkurent.in.ua, 31.10.2019); Хабарник із Держкомзему **«розбазарив»** майже на 2 млн. лісові угіддя (заг.) (www.procherk.info, 01.06.2012); Список депутатів, котрі **«розбазарили»** чергову земельну ділянку в Тернополі (заг.) (www.slovo.org.ua, 05.11.2019). У «Словнику української мови» дієслово *угробити* (*вгробити, угробляти*) зафіксоване в другому значенні як «завдати чому-небудь значного пошкодження; вивести що-небудь з ладу, виявитися винуватцем пошкодження; // Невміло діючи, завдати шкоди чому-небудь, не довести до кінця (якусь справу, захід)» [СУМ, VIII, с. 222], *поцупити* –

«*фам.* Стягти з когось (гроші, борг і т. ін.)» [СУМ, VII, с. 462]; *спустити* – «8. *перех., розм.* Продавати що-небудь...; // Легковажно, марно витратити гроші, збувати майно і т. ін.; розтринькувати» [СУМ, IX, с. 612]. Такий семантичний потенціал виявляють указані лексеми, моделюючи негативні явища в економіці України, нечесні дії політиків тощо, напр.: «Знаєте, як **угробити** економіку одним законопроектом? Зібрати всі побажання Мінфіну, податківців з величезною кількістю технічних правок в один документ – з порівняльною таблицею на 580 сторінок – і включити турборежим», – описує стратегію авторів законопроекту директор економічних програм Українського інституту майбутнього Анатолій Амелін (www.gazeta.ua, 15.01.2020); Якщо ми підемо цим шляхом, це ще більше **угробить** нашу економіку. Україна повинна визначити дві-три найбільш перспективних ніші на світовому ринку (www.gazeta.ua, 02.11.2011); Прем'єр Юлія Тимошенко заявила, що поруч з президентом виглядає бідною, оскільки не **поцупила** «жодної ділянки з державної землі» (www.tsn.ua, 14.11.2009); Працівники міністерства вугільної промисловості та енергетики «**спустили**» на корпоратив мінімум 332 тисячі гривень (www.vikna.if.ua, 23.01.2018). Особливе змістове навантаження виявляє дієслово *стискати* (пор. у «Словнику української мови»: «*перен., розм.* – Зменшувати, скорочувати в обсязі» [СУМ, IX, с. 702]), функціонуючи в реченні Зменшення витрат на енергетичний імпорт поліпшує платіжний баланс та «**стискає**» дефіцит бюджету (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020).

У текстах економічної тематики натрапляємо на розмовні дієслівні форми, не зафіксовані в давніших лексикографічних працях, зокрема «Словнику української мови» [СУМ], проте подані у відносно нових джерелах. Залучення таких одиниць дає змогу яскраво й експресивно описати процеси, пов'язані передусім із невмілим використанням коштів. Крім того, зазвичай вони імпліцитно інформують і про привласнення грошей, що, на жаль, є досі болючою для українців проблемою, тому такі повідомлення викликають у читачів негативні емоції. До дієслів цього різновиду належить *профукати*.

Принагідно зазначимо, що слово *фукати* є в «Словнику української мови», але обмежене формою недоконаного виду й подане з такими значеннями: «1. *неперех.*, *діал.* Пирхати, форкати...; // З шумом випускати з ніздрів повітря, сопіти...; // Пахкати, чахкати (про паровоз). 2. *неперех.*, *діал.* Кричати, галасувати, дорікати комусь, сваритися на кого-небудь. ... 3. *перех.*, *розм.* Брати фука при грі в шашки» [СУМ, X, с. 650], тобто абсолютно з іншими відтінками, що не мають стосунку до семантики слова *витрачати*. Натомість у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» знаходимо таке пояснення цієї лексеми: «*розм.* 1. Легковажно, марно витратити що-небудь (гроші, майно і т. ін.)» [ВТССУМ 2005, с. 1177]. Напр.: *Ми **профукали** гроші на будівництво десятої шахти*, – Гунчик (заг.) (www.volyn24.com, 19.09.2017); *А 100 млн грн – тую-тую: У Садового **профукали** гроші на термомодернізацію будинків Львова* (заг.) (www.zik.ua, 11.01.2019); *Роман Скрипін: Викорінення корупції «**профукали**» під красивими гаслами* (заг.) (www.zik.ua, 28.05.2018).

Корпус дослідницького матеріалу дав змогу виділити ще одну групу розмовних дієслів, ужитих у газетних статтях про економічні явища. Її структурують лексеми, хоч і зафіксовані в словниках, проте в джерельній базі вжиті з іншим значенням. Пор.: *стирити* – «1. Тягти, волоčiti (звичайно понад силу, повільно; ... 2. Те саме, що тикати 1–5; совати» [СУМ, X, с. 120] і *На Чернігівщині «**стирили**» газу на півтора мільйона за квартал*, – вважають у «Чернігівгазі» (www.cv.strichka.com, 24.05.2019); «У нас була підозра, що «Криворіжсталь», вибачите на слові, **стирили**. Тепер вона повернута державі», – сказала Тимошенко (www.vgolos.com.ua, 14.11.2009); *Тимошенко: Я виглядаю бомжем, бо нічого не **стирила*** (заг.) (www.tsn.ua, 14.11.2009); *розпилювати* – «Розпиляти 1. Розсіювати, розносити що-небудь у повітрі найдрібнішими частинками, пилом. ... Розпиляти 2. Розрізувати пилкою або напилком на частини (дерево, метал і т. ін.)» [СУМ, VIII, с. 761] і *Державні гроші під ці проекти **розпилювали** ще багато місяців після закінчення самого чемпіонату* (www.tyzhden.ua, 19.08.2016). Аналізоване дієслово навіть послугувало дериваційною базою для творення іменника з близькою до нього

семантикою: *Зрозуміло, що кожен окремий випадок, кожна типова схема розпи́лу бюджету мала свої суми, обставини та виконавців, які можна досліджувати довго* (www.tyzhden.ua, 19.08.2016). Своєрідність функціонування виявляє слово *віджати* – «1. Вичавлювати рідину з чого-небудь. ... 2. Перучи, стискати та викручувати білизну тощо. ... 3. техн. Послаблювати тиск якого-небудь затискача» [СУМ, I, с. 584]: *Два роки тому, за режиму Януковича, ці землі практично «віджали» від місцевої влади і передали в управління Держкомзему* (www.day.kyiv.ua, 15.08.2015). Виділена лексема надає текстові експресивності, «розкутості» й негативної оцінки.

Подібно до розмовних дієслів попередньої групи, одиниці цього різновиду також вважаємо стилістично вмотивованими. Вони ще більшою мірою сприяють пожвавленню інформації, яка набуває ознак живого спілкування між людьми. Такі лексеми, виявляючи відтінок зневажливості, хоч і мають статус позалітературних, але яскраво й нешаблонно реалізують комунікативно-інформаційну функцію модельованих ними висловлень. Послуговуючись розмовними дієслівними формами та уникаючи розлогих описів, автор демонструє своє ставлення до поданої інформації й у такий спосіб намагається продемонструвати солідарність у поглядах із читачем, зацікавити його й схилити на свій бік.

Корпус дослідницького матеріалу також містить одиниці, семантично близькі до слів попередньої групи, проте не засвідчені у відомих лексикографічних працях зі статусом найбагатших зібрань лексики української мови. Зокрема, *прогульбанити, розтранжирити*, напр.: ***Прогульбанили** гроші платників податків, наші з Вами гроші!* (www.vikna.if.ua, 23.01.2018); *Обласна прокуратура не дозволила **розтранжирити** бюджетні гроші виділені на природоохоронні заходи* (www.kirovograd.net, 25.10.2017); *Цікаво, що шість учасників президентських перегонів, серед них Юрій Тимошенко, Кива і Балашов, подали до ЦВК «нульові» звіти. Тобто все що вони зробили – **розтранжирили** 2,5 мільйона на реєстрацію у ЦВК* (www.tenews.org.ua, 17.05.2019).

Отже, у засобах масової інформації журналісти подекуди вдають до використання нелітературних дієслівних форм трьох різновидів: 1) значення яких зафіксоване в словнику; 2) засвідчених у лексикографічних працях, але з іншими змістовими відтінками; 3) тих, що загалом не містить словник. Розмовні дієслова другого й третього різновидів, потрапляючи до мови періодики, тобто в непридатне їм контекстуальне середовище, реалізують нову для них функцію. Засвідчені в масмедійних джерелах розмовні дієслівні форми, по-перше, слугують одним із засобів віддзеркалення головних подій в економічному житті українців та їхньої держави, а з іншого – реалізують специфічну комунікативно-прагматичну функцію, впливаючи на свідомість адресата, надають інформації емоційно-експресивного забарвлення, найчастіше негативного, особливо коли йдеться про порушення в економічній сфері. Із метою увиразнення неспецифічного вживання розмовні дієслівні лексеми в газетних текстах часто беруть у лапки.

3.2.3.2. Дієслова мовлення в економічних текстах

Для лексико-семантичного поля слів на позначення мовлення гіперсемою, словом-ідентифікатором, яке виражає ідею цього парадигматичного об'єднання номінацій, є лексема мовлення (*мовити, говорити, казати*). У «Словнику української мови» основне значення мовлення представлене так: «Мовлення – це спілкування людей між собою за допомогою мови; мовна діяльність» [СУМ, IV, с. 770]. На нашу думку, мовлення – це діяльність мовця, що охоплює сам процес говоріння і його результат.

Лексико-семантичне поле дієслів мовлення неодноразово ставало об'єктом лінгвістичних досліджень, у яких проаналізовано його лексичну та категорійну семантику. Із початку 60-х років значення дієслів мовлення докладно розглядали Ю. Д. Апресян [Апресян 1995], В. П. Бахтіна [Бахтина 1965], В. В. Жуковська [Жуковська 2006], І. М. Кобозева [Кобозева 2007], З. В. Нічман [Нічман 1980], І. В. Савіна [Савина 2001], О. О. Селіванова [Селіванова, СЛТЕ 2006], Г. С. Щур [Щур 1974], Д. Герартс

[Geeraerts 2010], А. Вежбицька [Wierzbicka 1972] та ін. Водночас порушене питання не можна вважати остаточно розв'язаним. Докладнішого студіювання потребують стилістично нейтральні та розмовні дієслова мовлення, що функціонують у сучасній публіцистиці економічної тематики.

3.2.3.2.1. Дієслова з нейтральним значенням

Процес мовленнєвої діяльності – дуже складний денотат, що передбачає такі компоненти ситуації: 1) мовця; 2) слухача; 3) процес мовлення; 4) процес вираження думки, почуття, волі; 5) процес повідомлення думки (мовленнєвий контакт); 6) об'єкт мовлення; 7) характеристику процесу або об'єкта мовлення [Якуніна 2013, с. 258]. Розбіжність в інтерпретації поняття *процес мовлення* зумовлює появу різних термінів на позначення цієї групи слів. Часто дослідники послуговуються поняттям *дієслова мовлення*, досить поширений термін *дієслова говоріння*, також використовують *дієслова комунікації*, *verba dicendi* тощо. На нашу думку, найбільш відбиває специфіку аналізованих лексем сполука *дієслова мовлення*, якою послуговуватимемося за опису аналізованих одиниць, засвідчених у публіцистиці економічної тематики.

Серед загалу лексем виокремлюємо дієслово *говорити* – «мати здатність висловлювати думки, почуття; володіти мовою» [СУМ, II, с. 100], яке вважають базовим у групі мовлення. Воно «означає соціально нормативну дію і є нейтрально-номінативною лексичною одиницею» [Лексико-семантические 1989, с. 43]. Інші дієслова в цій лексико-семантичній групі можуть бути як нормативні, так і ненормативні. Л. В. Васильєв *говорити* («здійснювати мовлення») називає лексемою «з ядерним компонентом», а решту компонентів – «взаємний мовленнєвий контакт», «швидко», «повільно» і т. ін. – периферійними [Васильєв 1981, с. 23].

В економічних текстах українських засобів масової комунікації дієслово *говорити* зазвичай функціонує у тематиці дій та процесів про бюджет, благодійність, економічне зростання тощо. Переважно такі матеріали не мають емоційно-експресивного чи оцінного відтінку, пор.: *Смолій: є всі підстави*

говорити про прискорення зростання економіки України... (www.bank.gov.ua, 18.10.2019); Про особисті фінанси та відповідальне використання фінансових послуг *говорили* в Нових Санжарах (www.nr.pl.ua, 24.01.2018); Юридично хлопці дуже підковані, одразу починають *говорити* про Закон «Про благодійність» і про те, що він дає їм право збирати кошти... (www.4vlada.com, 08.02.2020); Я (народний депутат. – Т. П.) не буду *говорити* про консолідований бюджет... (www.rada.gov.ua, 23.12.2019). Хоча подекуди йдеться про ймовірність негативних процесів та шахрайських дій із грошми, напр.: Який запас міцності української економіки, скільки витримаємо в режимі карантину? Чи можна *говорити* про повномасштабну кризу в економіці? (www.ces.org.ua, 25.03.2020); Про «золоті гори» за невеликі гроші від псевдокредитних компаній *говорили* в прес-центрі «Закарпаття» (www.zakarpattya.net.ua, 08.05.2019).

У контексті витрат, заощаджень, грошей в економічній тематиці функціонує нейтральне дієслово *казати* – «передавати словами (думки, почуття тощо); висловлювати, говорити» [СУМ, IV, с. 70], пор.: У Зеленського *кажуть*, витрати на оборону можна буде контролювати в реальному часі (www.ukrinform.ua, 18.04.2019); Не дарма *кажуть*: «Буде день – буде їжа». Гроші, як будь-яка енергія, не терпить застою, їх не можна тримати без активності (www.tsn.ua, 06.10.2019); Група «Рейтинг»: 60% українців *кажуть*, що їх заощаджень вистачить менше, ніж на місяць (www.finbalance.com.ua, 12.04.2020). Зазвичай такі публікації не мають виразної оцінки, дієслово *казати*, як й інші лексеми в реченнях, вжито з нейтральним значенням. Досліджуючи лексику мови періодики, М. І. Навальна також зауважила, що «із-поміж дієслів мовлення, якими послуговуються журналісти, найуживанішими є лексеми з нейтральним значенням, що не пов'язані з певними функціональними різновидами і не мають експресивного забарвлення» [Навальна 2011, с. 144].

Розмови державних службовців із громадянами, відвідувачами або спілкування службовців із відповідальними посадовцями у сфері економічної

діяльності передають дієсловом *бесідувати* – «розмовляти з ким-небудь» [СУМ, I, с. 163], напр.: *Для громадян із низьким рівнем доходів запроваджена система адресних безготівкових субсидій, про механізм **бесідувала** Таміла Жорняк* (www.dnipro.dp.gov.ua, 12.12.2019); *Просять копію декларації про доходи за попередній календарний рік та інші документи, спеціаліст служби у справах дітей перевіряє ці документи, **бесідує** з претендентами* (www.sirotstvy.net, 11.04.2018); *З незалежними директорами ПАТ «Укрзалізниця» сьогодні **бесідували** про різні економічні нюанси, з якими протягом останнього місяця звертається до КМУ український бізнес* (www.zakarpatty.net.ua, 23.09.2019). Аналізоване дієслово використовують у різній тематиці: доходи Російської діяльності, заробляння грошей від туристичної галузі, бізнесові справи тощо, пор.: *Наразі **бесіднують** про різне, а нафту РФ може недорахуватись до 40 мільярдів доларів доходів у 2020 році* (www.uzhgorod.net.ua, 18.03.2020); *В Ужгороді **бесідували** про міста і місце серед них історичного бізнесу: туристи завжди готові залишити гроші в цікавому історично місті* (www.zakarpatty.net.ua, 25.05.2018); *Про що **бесіднують**? Москаль зустрічається з «євробляхерами». Малий та середній бізнес втратив доходи* (www.uzhgorod.net.ua, 23.07.2018). У текстах економічної тематики дієслово *бесідувати* може функціонувати в контексті доходів приватних осіб, напр.: *Маєте намір зняти із вкладу свої гроші? Та про що там **бесідувати**, сума, як на теперішні часи, скромна, якраз на нове зимове пальто* (www.volyn.com.ua, 12.04.2019).

Використовуючи в публікаціях економічного змісту дієслово мовлення *обговорювати* – «обмінюватися поглядами, міркуваннями, враженнями і т. ін. з ким-небудь, детально аналізуючи, розглядаючи щось» [СУМ, V, с. 477], масмедійники зазвичай подають офіційну інформацію, здебільшого описують перемовини з Міжнародним валютним фондом про позики, їхні умови тощо, пор.: *Україна **обговорює** з Міжнародним валютним фондом перспективи заміни податку на прибуток податком на виведений капітал* (www.unian.ua, 05.04.2018); *Міністерство фінансів планує **обговорити** з місією МВФ*

продовження співпраці після закінчення програми розширеного фінансування в березні 2019 року (www.day.kyiv.ua, 06.09.2018). Уживають аналізовану лексему в офіційних інформаціях від уряду, міністерств та департаментів, напр.: Міністерство фінансів пропонує у вівторок публічно **обговорити** монетизацію субсидій (www.zik.ua, 10.02.2018); Обов'язок подання декларації про майновий стан і доходи **обговорювали** на «гарячій лінії» (www.kyiv.sfs.gov.ua, 03.09.2019); Як можна було щось **обговорювати** без Мінфіну, вносити якісь незрозумілі зміни? (www.nv.ua, 18.07.2019); Питання забезпечення ліками треба **обговорювати** мовою доступності, а не мовою грошей, – Глава Уряду (www.kmu.gov.ua, 25.06.2018); Хоча люди часто цікавляться прибутками інших, вони не схильні **обговорювати** власний дохід (www.happymonday.ua, 05.11.2018). Серед загалу публікацій з економіки натрапляємо на дієслово **обговорювати** в тематиці курсів валют, щодо прогнозів та втручань у цей процес уряду, пор.: Будемо **обговорювати** курс гривні, долара, євро, в чому зберігати, яка прибутковість, на якій валюті заробляти і як мінімізувати ризики (www.mind.ua, 13.11.2019); «Live Шоу» на «112 Україна» будуть **обговорювати** курс валют і можливе подальше падіння курсу гривні (www.nizhyn.in.ua, 11.03.2020); Як повідомила Геращенко, **обговорюємо** отримані пізно вночі пропозиції Кабінету міністрів по стабілізації економіки (www.unian.ua, 26.03.2020). Зрідка в тематиці грошей послуговуються аналізованим дієсловом у приватних розмовах, напр.: Варто також **обговорити**, які у вашій родині будуть доходи – скільки кожний з вас заробляє на рік, наскільки стабільна ваша робота, і чи буде вам вистачати коштів на всі потреби або ж прийдеться планувати бюджет більш суворо і обмежувати себе в чомусь (www.news.finance.ua, 15.01.2008).

Використання нейтральних за своїх значенням дієслів як основного засобу передавання чужого мовлення відповідає інтенції автора докладно та об'єктивно інформувати читачів. Такі лексеми допомагають сфокусувати увагу адресата на реченнях із репліками персонажів і підкреслити їхню важливість. Інші дієслова мовлення також виконують інформативну функцію, але

переміщують акцент на точне відтворення контексту, у якому відбуваються події, процеси тощо [Борисович 2019, с. 67].

Дієслово *розмовляти* – «усно обмінюватися думками, вести розмову, бесіду з ким-небудь» [СУМ, VIII, с. 747] – здебільшого в економічній тематиці стосується спілкування між бізнесменами, владою й пересічними громадянами, клієнтами банків та колекторами. Публіцистика з цією лексемою має нейтральний характер, пор.: *Можна ж, наприклад, спрямувати кошти на розвиток і будівництво, а я (бізнесмен. – Т. П.) щоб міг **розмовляти** з регулятором не фантомно, а конкретними цифрами* (www.ldaily.ua, 10.11.2016); *Зараз завдання всієї влади – **розмовляти** з людьми* (www.espreso.tv, 24.03.2020); *У першу чергу необхідно навчитись грамотно **розмовляти** з колектором* (www.pro-vincia.com.ua, 19.06.2018).

Послугуючись дієсловом *промовляти* – «говорити, проказувати що-небудь у голос, часом звертаючись до когось; усно висловлювати думки» [СУМ, VIII, с. 235], зазвичай передають виголошення якихось ідейних, партійних позицій, бізнесових інтересів, загальних правил, пор.: *Озвучено економічну стратегію «Слуги народу» ... Таке враження, що вони не до кінця розуміють, що роблять і **промовляють*** (www.radiotrek.rv.ua, 18.02.2020); *Союзи людей з ідеями і людей з грошима – класика бізнес-сфери і, в ідеалі є речі, які потрібно **промовляти** один одному* (www.ilf-ua.com, 20.08.2018); *Таким чином, загальне правило **промовляє**: датою отримання доходу платника ЄП є дата надходження йому коштів у грошовій формі* (www.ilf-ua.com, 11.10.2019).

Фіксуємо лексему *промовляти* в переносному значенні – «впливати певним чином на розум, почуття, уяву тощо (про чийсь твори, слова, думки і т. ін.)» [СУМ, VIII, с. 235], яка засвідчена в контексті негативних процесів, зокрема шахрайських, пор.: *Шахрайки, в процесі спілкування, в телефонному режимі, **промовляють** «чарівні слова», а в обмін на свої кривні заощадження, ошукані люди отримують «фантики»* (www.nazpg.com, 07.09.2019).

Дієслова *виголошувати* – «публічно висловлювати промову, звернення і т. ін.» [СУМ, I, с. 376], *інформувати* – «повідомляти про що-небудь; доводити до відома» [СУМ, IV, с. 42], *повідомляти* – «доводити до чийого-небудь відома; сповіщати» [СУМ, VI, с. 669] – здебільшого в економічній тематиці використовують для донесення офіційної інформації як від політиків, службовців, так й офіційних установ, напр.: *Доходи приватних електронних торговельних майданчиків треба контролювати, ці слова регулярно виголошує перший заступник міністра економіки* (www.ukranews.com, 24.09.2018); *Виголошує промови та витрачає гроші на благодійність* (заг.) *Значну частину з доходів Барак Обама віддає на благодійність.* (www.24tv.ua, 29.09.2018); *Богомолець провалила обіцянку добиватися збільшення витрат на медицину, а виголошувати публічно нові обіцянки, не зафіксовані на папері, продовжує* (www.slovoidilo.ua, 20.02.2019); *Управління економічного розвитку, інфраструктури та торгівлі РДА інформує* (www.oda.te.gov.ua, 03.04.2020); *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України анонсує запуск онлайн-платформи, щоб інформувати громадськість* (www.ukrinform.ua, 02.04.2020); *Відділ тарифної політики Управління економіки міста інформує про зміну граничного розміру витрат на оплату послуги* (www.esopomy.gov.ua, 04.12.2019). Хоча подекуди в засобах масової інформації дієслово *повідомляти* стосується інформації про шахрайські дії, процеси з грішми та незаконні витрати, напр.: *Очільник Кіровоградщини Андрій Балонь закликає повідомляти про випадки вимагання грошей за тести на коронавірус на «гарячу лінію»* (www.zpu.kr.ua, 31.03.2020); *Головна порада – нікому не повідомляти дані карток, навіть працівникам банку* (www.epravda.com.ua, 11.10.2019); *КРУ просить повідомляти про махінації в Яворівському районі* (www.zik.ua, 25.03.2011).

Серед корпусу дієслів мовлення виділяємо лексему *полемізувати* – «вести полеміку з ким-небудь» [СУМ, VII, с. 64], яка в економічній тематиці стосується: міжнародних процесів: *Коли колега полемізує з урядом, він полемізує зі мною про економіку Росії...* (www.ukranews.com, 23.11.2019);

*Трамп обіцяє американцям економічні успіхи і **полемізує** зі ЗМІ (www.ukrainian.voanews.com, 16.08.2019); Я більше не буду **полемізувати** по цих речах. Ми виходимо на мінімізацію впливу світової кризи на економіку України (www.radiosvoboda.org, 13.10.2018); дій та процесів у середині держави: І якщо з приводу інших фіскальних нововведень можна **полемізувати**, то запровадження ПДВ-рахунків – це фіскальний пресинг (www.dt.ua, 06.02.2018); Починають **полемізувати** щодо моделей економічного розвитку, ... як добре зростала планова економіка, що керується державою (www.tyzhden.ua, 20.01.2018); У Раді **полемізують** щодо надання СБУ розвідувальних функцій ... кібербезпеки, економічної та інформаційної безпеки держави, об'єктів (www.povynarnia.com, 20.11.2019).*

Погоджуємося, що семантична категорія мовлення знаходить своє відбиття в системі дієслівних значень. Вона має низку класифікаційних ознак, що вирізняють її із загальної дієслівної лексики та дають змогу відмежувати від інших категорій. Класифікація дієслів мовлення опирається на принцип виокремлення спочатку загальних значень, а потім їхньої послідовної конкретизації [Якуніна 2013, с. 260].

Аналізовані лексеми зараховуємо до стилістично нейтральних (міжстильових) дієслів мовлення, пов'язаних не тільки з публіцистичним стилем. Вони утворюють семантичну та структурну основу всіх стилів української мови в усній та писемній формах. Ці лексичні одиниці мають широку сферу застосування у всіх без винятку жанрах журналістики, без обмежень функціонують у засобах масової комунікації. В економічній тематиці вони здебільшого переважають в офіційних повідомленнях, публікаціях загального інформування.

3.2.3.2.2. Розмовні дієслова мовлення

Упродовж останніх років простежуємо вияв експресивної функції в мові українських засобів масової комунікації, чому посприяло передусім широке вживання розмовної лексики, яка позначає найрізноманітніші сфери

життєдіяльності суспільства. Проникнення розмовних номінацій до публіцистичного стилю зумовлене як внутрішньомовними, так і позамовними причинами. Саме вони, зокрема зняття політичної цензури, продовження демократичних починь у суспільстві, необхідність номінації явищ, що не були характерними для попередніх років, зміна мовних смаків у бік спрощення, лібералізації, активізація суспільно-політичних процесів, бажання висловити експресію будь-якими засобами тощо, сприяють широкому залученню в мову масмедіа розмовних одиниць [Навальна 2011, с. 133].

Розмовні елементи в писемних стилях, виокремлення закономірностей розподілу мовних засобів за функціональними стилями привертає увагу українських дослідників вже не одне десятиліття. Особливе зацікавлення лінгвістів викликають способи та методи досягання експресивності в мові медійних джерел. Одним із засобів досягнення експресії в текстах економічної тематики є розмовні дієслова мовлення.

Серед корпусу таких номінацій динамічної ознаки виділяємо лексеми, яких «Словник української мови» [СУМ] не подає як розмовні: *волати*, *галасувати* та *гомоніти*. Хоча за стилістичними характеристиками ці дієслова орозмовлюють сучасну публіцистику. Зокрема, лексема *волати* – «те саме, що кричати; голосно кликати» [СУМ, I, с. 726] – у мові засобів масової комунікації на теми монетизації субсидій передає здебільшого усне мовлення, напр.: *Закарпаття: Управління соцзахисту «просить, прохає, **волає**», щоб люди оформили субсидії, бо на це є гроші* (www.zakarpattya.net.ua, 13.11.2018); *Раніше сестра не мала права на субсидію і по старих цінах повинна була б заплатити 405 грн. ... І не **волала** при цьому про «гарну» владу...* (www.pravda.com.ua, 03.03.2020); *І що субсидії отримують тепер лише насправду нужденні. ... Напевно, щоб у січні не **волати** у соцмережах: «Агов, журналісти, робіть щось...* (www.te.20minut.ua, 23.01.2019). Аналізоване дієслово реалізує функцію орозмовлення публіцистики в статтях, присвяченим курсові валют, характеристиці її різновидів, стану гривні, пор.: *І девальвація гривні – це ще не найгірша з криз. Нинішній стан української економіки не*

говорить, а просто **волає** про необхідність допомоги (www.epravda.com.ua, 17.01.2018); Урядовці досить великих рангів **волають** до свідомості громадян. Різка девальвація рубля боляче вдарила не лише по Росії (www.day.kyiv.ua, 28.01.2018); Одночасно з тим, що проблему загострила зокрема девальвація гривні... Ми **волаємо**: прийдіть, продайте, ми купимо (www.naiu.org.ua, 18.10.2018); Ви в курсі, що у бюджет закладено гривню по 30 за долар? Та й взагалі треба **волати** про позитивні зміни після падіння гривні з 8 до 27–28... (www.pravda.com.ua, 06.02.2019). Навіть на теми бюджету та адресних виплат із нього автори використовують лексему **волати**, аби передати негативний стан у тій чи тій галузі, сфері, напр.: Тепер, коли роками у освіту, і найперше – у сільську, не вкладалися кошти, починаємо **волати**: вона погана (www.osvita.ua, 06.11.2019); Страшний дефолт і проблеми з виконанням бюджет: про що **волають** ті, хто не любить МВФ (www.24tv.ua, 12.09.2019); Фракції, які не голосували за бюджет, який збільшує фінансування і підтримку української армії до 5 % ВВП, сміють **волати**, що армія не модернізована (www.atr.ua, 05.06.2019).

У значенні «сильно кричати, здійсмати галас» журналісти вживають дієслово *галасувати*. Хоч у сучасній економічній тематиці лексему використовують із переносним і зневажливим значенням – «виявляти підвищений інтерес до якого-небудь питання, активно обговорюючи його, привертаючи до нього увагу широкої громадськості» [СУМ, II, с. 19], напр.: Поправок народних депутатів України, які найбільше **галасували** про необхідність фінансування ремонту доріг за кошти митниці, у проголосованому законі немає (www.bukinfo.com.ua, 07.09.2015). Найчастіше аналізовану лексему автори подають у матеріалах, де громадяни, представники установ, організацій, різних угруповань, пересічні громадяни відстоюють свої економічні інтереси, пор.: Податок за прибуток підприємств також душить виробництво. Виробники мусять **галасувати** про свою боротьбу (www.gurt.org.ua, 22.10.2018); Натовп **галасував**, перебивав спікера і зрештою хтось просто відібрав у Григорія Григоровича гучномовець. ... Було зрозуміло,

що усіх не влаштовує тариф за опалення (www.shostkanews.city, 13.02.2020); Йому (пікетувальнику. – Т. П.) все рівно, про що **галасувати**, якби замовники гроші давали (www.glavcom.ua, 03.09.2018); І замість 30000 грн. вирішує стягнути аліменти в розмірі 5000 грн. І ось жінка починає **галасувати**, що її колишній чоловік усіх купив (www.zib.com.ua, 12.03.2020). Нерідко мовці за допомогою лексеми **галасувати** наголошують на брехливих чи шахрайських діях із грошми, пор.: **Галасує** бізнесмен, як відомо, про свої економічні досягнення. Про брехню мовчить (www.epravda.com.ua, 03.07.2018); Відпочинок за кордоном: як на українцях наживаються (заг.). Різноманітність обладунків вражає: від махінацій з валютою до співпраці з шахраями. Навіть якщо ви вчасно помітили обман і почали **галасувати**... (www.skr.in.ua, 20.12.2018).

Антонімічна до попередніх дієслів лексема **гомоніти** – «розмовляти тихо, приглушено» [СУМ, II, с. 121] – також передає здебільшого розмову про затримання виплат, про різного характеру заборгованості, гроші загалом, пор.: Під час дискусій депутатів, присутні в залі люди почали **гомоніти**, що в казначействі затримують гроші (www.volynnews.com, 26.02.2018); Голоскове продовжує **гомоніти** про виділене майно для погашення заборгованості на загальну суму 1296928 гривень (www.golos.com.ua, 12.12.2019).

Крім проаналізованих, у медійних текстах функціонують інші дієслова мовлення, подані в «Словнику української мови» як розмовні: **репетувати**, **просторікувати** та **пащекувати**. Найчастіше в економічній тематиці натрапляємо на лексему **репетувати** – «сильно кричати, видавати зойки від болю, переляку і т. ін.» [СУМ, VIII, с. 509]. Здебільшого вона засвідчена в публікаціях про проблеми в різних сферах економічної діяльності, сплату податку, матеріальний стан тощо, які стосуються бізнесових структур, виробничих об'єктів та ін., напр.: **Репетувати** за кутками і розганяти паніку – ми всі помремо, бо закриють економічні об'єкти... (www.4vlada.com, 13.03.2020); На думку Блескуна, кожен, хто **репетує**, що всі прилади поріжуть на металобрухт, не треба боятися втратити свій кримінальний прибуток (www.gordonua.com, 13.11.2019); Дехто вже починає **репетувати**

про посилення податкового тиску (www.ukrinform.ua, 17.05.2019); Як пасажери черкаських маршруток несамовито **репетували**, на що інші пасажери критично відреагували і запропонували заплатити за жінку, розуміючи стан авторпідприємства, але вона відмовилася брати гроші (www.zmi.ck.ua, 25.03.2019). Використовуючи це дієслово, журналісти в такий спосіб намагаються привернути увагу до економічних проблем. Послугуючись лексемою *репетувати*, автори також передають незадоволення громадян своїми заробітками, розмірами пенсій, недостатністю субсидій, великими податками. Пор.: Ці особи похилого віку почали інтенсивно **репетувати**, що потрібно підняти пенсії (www.pravda.com.ua, 23.08.2018); Недоплачені за рік зарплати і пенсії становлять близько 50 мільярдів прибутків олігархів, ...а нині ж **репетують** про мільйонні втрати (www.golos.com.ua, 20.11.2018); Як працюватиме монетизація субсидій? Вчительки зі стосами квитанцій **репетували** (www.jkg-portal.com.ua, 30.05.2019); Через те, що оформлення спадщини коштує більше, ніж прибуток можна **репетувати** в екрани та блокувати трибуни... (www.focus.ua, 20.11.2019). Подекуди вказане дієслово трапляється в статтях про конкретні гроші громадян, напр.: Я дала гроші. На це вона почала **репетувати**: «Хто ви така? Нащо ви будете за неї платити?» – розповідає жінка (www.vikka.ua, 03.03.2015).

Зрідка в економічній публіцистиці автори використовують розмовну лексему *просторікувати* – «багато, часто беззмістовно говорити» [СУМ, VIII, с. 301] – як у контексті загальних соціально-економічних програм та намірів: Ми можемо годинами **просторікувати** про теоретичні переваги децентралізації, та я переглянув більше двадцяти економічних програм (www.decentralization.gov.ua, 27.09.2018); Одна річ – **просторікувати** про гібридні загрози: токсичну суміш сили, грошей, пропаганди і шпигунства. Зовсім інша – реально бачити (www.tyzhden.ua, 01.05.2018), так і в тематиці економічного відставання та незаконних заробітків: Україна, де міністр економіки може **просторікувати** про непотрібність книжкового читання, є її

економічним аутсайдером (www.ua.krymr.com, 13.03.2020); *Можна скільки завгодно **просторікувати** про те, що він свої статки заробив ще у бізнесі на поставках російських ТВЕЛів на українські...* (www.nashigroshi.org, 22.10.2018).

Ще рідше в мові сучасних засобів масової комунікації використовують розмовне дієслово *пащекувати* – «говорити недобррозичливо, злобливо або пишномовно, беззмістовно; базікати, теревенити» [СУМ, VI, с. 105] – задля увиразнення недобррозичливості політичних конкурентів і витрат на їхню діяльність, а також у контексті зароблених коштів інших відомих осіб, пор.: *Садовий **пащекує** до Зеленського відкритим списком ... У Львові виділили 2 мільйони гривень для проведення різних робіт* (www.varianty.lviv.ua, 13.05.2019); *І хай стільки завгодно злі язики **пащекують** про те, що спортсменка завоювала. Вона легко може собі все це дозволити, адже її прибуток – 2 тисячі доларів на день* (www.povaha.org.ua, 12.09.2019).

Як розмовне, але й ще зневажливе дієслово згаданий словник подає лексему *теревенити* – «говорити дурниці, нісенітниці» [СУМ, X, с. 84], яку в сучасних масмедіа в описах загальних економічних процесів, доходів відомих громадян, економічного стану підприємств тощо, напр.: *Розмови стосуються не лише економіки. Зазвичай про великі справи в нас тільки **теревенили**, а от коли доходило до діла, то постійно чогось не вистачало* (www.tyzhden.ua, 30.12.2018); *Ковельські чиновники колегіально **теревенили** про бюджет та ринок праці* (www.volynnews.com, 30.04.2010); *Люди вперто продовжують **теревенити** про «українського Піночета», який ховає прибутки, а громадських активістів скуповує кожний, хто має готівку* (www.firtka.if.ua, 12.09.2019). Дієслово *теревенити* фіксуємо в тематиці публікацій про курс гривні, напр.: *Голова ради НБУ пояснив, чому знецінюється гривня (заг.) Адже, буцімто, «наші мудрі» **теревенять**, що зніцінення гривні зумовлювало насамперед посилення попиту на іноземну валюту* (www.epravda.com.ua, 30.07.2018), а також у матеріалах про шахрайські дії з грошми, пор.: *Незнайомець не лінувався*

теревенити й так заговорив 64-річну, що та винесла і віддала хлопцеві в руки 350 гривень власних заощаджень (www.zhitomir.info, 08.07.2018).

Розмовні дієслова емоційного ставлення та оцінки ідентифікують за ядерною семою «повідомляти що-небудь комусь з метою висловити своє ставлення до когось, чогось або дати оцінку комусь, чомусь» [Якуніна 2013, с. 260]. Мовний матеріал засвідчує, що в медійних текстах економічної тематики переважає негативна оцінка.

«Словник української мови» подає дієслова *патякати* й *базікати* як зневажливі. Лексема *патякати* – «говорити багато про щось неістотне, пусте, не варто уваги; базікати, теревенити» [СУМ, VI, с. 99] – у мові засобів масової комунікації увиразнює зневажливе ставлення до мовців, які говорять про економіку, тих, хто керує економічними процесами, тощо, напр.: *«Права рука» Єфремова спливла у Криму та патякає, як Росія врятувала мир та економіку...* (www.dero.ua, 09.06.2018); *Читайте: Тоді я повний «профан» в економіці: Гончарук відповів «ворогам» Кабміну, які патякають погане* (www.fakty.com.ua, 16.01.2020); *Можна патякати про економічні здобутки уряду та реформи, як це регулярно практикує прем'єр...* (www.nv.ua, 23.02.2018); *Й не треба патякати про «специфіку» та «суспільну довіру»... Фінансовий ринок здохнув, економіка незабаром рухне...* (www.firtka.if.ua, 21.11.2018). Нерідко в публікаціях ідеться про відомих українських олігархів та їхні статки, пор.: *Порошенко володів капіталом 589 млн. доларів, перебуваючи на посаді, будь-хто любить патякати про нібито «авторитаризм» в Україні* (www.pravda.com.ua, 13.04.2018); *Препродакин 90% часу і грошей ти маєш вкладати вигідно. Я би зробив препродакин, щоб не бути голослівним, не патякати язиком* (www.dero.ua, 08.10.2019).

Використовуючи дієслово *базікати* – «говорити багато, беззмістовно, про щось неістотне, не варте уваги» [СУМ, I, с. 89], журналісти підкреслюють своє ставлення до співпраці зі світовим банком, зневагу до поведінки державних службовців, розмов олігархічних кланів щодо вкладання грошей, курсу гривні до долара та ін., напр.: *Світовий банк пообіцяв українській владі*

грошей і попросив **не базікати**... За її словами, ці гроші призначені на погашення дефіциту (www.epravda.com.ua, 28.11.2018); Держслужбовців навчать **не базікати**, клієнти вже звикли до таких негативних інформаційних викидів... (www.nv.ua, 24.05.2018); Держслужбовців навчать **не базікати** про зайве... (www.news.finance.ua, 25.05.2018); Стельмах порадив Бродському **не базікати** (заг.). Тому не треба **базікати** з трибуни не знаючи цифр, чи перерахування грошей (www.gazeta.ua, 29.09.2018); Досить **базікати** про те, що спорт і музика поза політикою! 50 гривень за долар: українців попередили про рекордний стрибок (www.politeka.net, 26.02.2019).

Т. С. Панченко поряд із лексемами, які виокремили ми, виділяє такі: *втокмачити* – «розм., роз'яснюючи або неодноразово повторюючи, домагатися правильного розуміння чи засвоєння чого-небудь» [СУМ, I, с. 774], *горлати* – «розм., голосно говорити, кричати або співати на все горло» [СУМ, II, с. 132], *торочити* – «розм., говорити одне й те саме, повторювати щось кілька або багато разів» [СУМ, X, с. 208], *шушукатися* – «розм., говорити одне з одним пошепки переважно таємно від інших // пошепки розпускати поговір, плітки» [СУМ, XI, с. 569], *подейкувати* – «розм., говорити, розповідати що-небудь про когось, щось; передавати чутки, погослови й т. ін.» [СУМ, VI, с. 738], *шпетити* – «розм., лаяти, сварити кого-небудь; // Суворо відчитувати, ганити кого-небудь» [СУМ, XI, с. 518], *покривати* – «розм., вилаяти кого-небудь» [СУМ, VII, с. 44] та ін. Розмовні дієслова дослідниця фіксує в тематичних групах «Українсько-російські відносини», «Характеристика представників влади», «Міжнародні відносини», «Вибори» та ін. [Панченко 2016, с. 129–131]. В економічній тематиці ми не простежили тенденції до їхнього вживання. Але натрапляємо на дієслово *балабонити*, якого немає в «Словнику української мови», натомість його фіксує давніша лексикографічна праця в значенні «звонить, бренчать (напр., бубенчиками, погремушкой)» [Словарь, I, с. 23]. Із такою самою семантикою аналізовану лексему подано у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови»: «док. Дзвонити, бриньчати» [ВТССУМ 2005, с. 57]. Отже, можна зарахувати це дієслово до лексем

звучання, яке передає мовлення зі значенням «говорити тихо й нерозбірливо». Аналізовану одиницю вживають у масмедійних текстах стосовно загальних економічних показників, у тематиці грошей пікетувальників та тем зберігання фінансів: *Про відставання економічних показників спікери озвучили, а про реальну програму подолання безробіття тільки балабонять...* (www.procherk.info, 29.11.2018); *Працівники так коментують притягнуті за вуха звинувачення та «вимоги» пікетувальників: «Балабонити за гроші – не мішки ворочати* (www.zt.20minut.ua, 21.08.2018); *Зате ті, хто патріотично зберігав гроші в національній валюті, вперше стали балабонити на економіко-прогностичні теми* (www.dt.ua, 03.12.2019).

Серед корпусу дієслів мовлення фіксуємо лексему *верзти* – «говорити нісенітницю, дурницю; вести пусті балачки» [СУМ, I, с. 329], яку лексикографічна праця подає як фамільярну. У мові українських засобів масової комунікації виокремлюємо кілька тематичних блоків, де вживають це дієслово:

– економічної спроможності країни, держфінансування: *Не треба верзти, що білоруси – гиря на ногах у когось... Нещодавно Білорусь за свої гроші закупила у Росії літаки Су-30СМ* (www.censor.net.ua, 14.11.2019); *Вони всі кажуть, що без держфінансування мистецтво помре. Коли їм наводиш приклад Заходу – вони в один голос починають верзти, що там усе по-іншому* (www.gordonua.com, 31.08.2017);

– податкових платежів: *Я чесно плачу усі податки, виконую податкове навантаження, мені інспектора кажуть інше... Це ж ким треба бути, щоб таке верзти?* (www.online.dtki.ua, 02.11.2018);

– кредитних та позикових зобов'язань: *Тепер покажіть, за якою постановою ви виплачуєте гривневий достроковий платіж... Не треба верзти нісенітниці, краще поясніть* (www.news.finance.ua, 07.08.2019); *Дівчинка бундючиться, і вона починає верзти щось неймовірне про гроші в борг* (www.gordonua.com, 11.02.2018).

Очевидно, що вибір конкретного дієслова на позначення процесу мовлення залежить від того, на якому з аспектів мовленнєвої дії автор робить акцент. Сема, що конкретизує цей аспект, буде домінантною в лексико-семантичній структурі дієслова. Дослідники виокремлюють п'ять аспектів мовленнєвої дії, що дають змогу розподілити дієслова мовлення за класами: 1) манера говоріння; 2) стиль мовленнєвої поведінки; 3) місце та роль репліки в діалозі; 4) тема висловлення; 5) комунікативна постанова [Якункіна 2013, с. 259]. Ми ж розглянули дієслова мовлення суто в тематичних публіцистичних текстах передусім економічного змісту.

Спостереження над мовним матеріалом сучасних українських засобів масової комунікації переконливо свідчать про те, що сьогодні на них і на економічну публіцистику зокрема значний вплив має усне мовлення. Розмовні одиниці становлять досить помітний шар у лексичній системі сучасної української літературної мови. Їхня активізація в економічній публіцистиці на початку XXI століття значною мірою пов'язана з впливом позамовних чинників. Розмовні слова надають повідомленням виразності, образності, емоційного забарвлення. Часто в українських масмедіа вживають стилістично знижену лексику із зневажливою, вульгарною та ін. конотаціями, наголошуючи в такий спосіб на негативній оцінці. Загалом елементи розмовного стилю української літературної мови в сучасних засобах масової комунікації – досить поширене явище. Але, як свідчать економічні матеріали, в останні роки контраст розмовної лексики з нейтральним стилістичним тлом помітно зріс, що підсилило експресивну функцію українських масмедіа.

3.3. Актуалізація субстандартної лексики в публікаціях економічної тематики

В українському суспільстві відбуваються економічні зміни, що спричинено низкою таких чинників: розвитком ринкових відносин, використанням іноземної валюти, кредитуванням, економічною кризою тощо. Відповідно в мові почали широко вживати лексеми, які називають поняття,

явища, дії, пов'язані з економічними процесами. Такий інтенсивний рух мовних одиниць спостерігаємо як серед спеціалізованих, так і неспеціалізованих слів [Навальна 2009, с. 326–327]. Крім термінів, загальноновживаних лексем, джерелом поповнення словника на позначення економічних понять та процесів в українській мові слугують також жаргонізми. Тенденцію проникнення лексем з усно-розмовних стилів до писемних останнім часом відзначають сучасні дослідники, зокрема Л. О. Ставицька слушно зауважує: «Українськість» жаргоновживання виявляється у стилістиці сучасних літературно-художніх, публіцистичних дискурсів», де успішно синтезують «соціально марковані шари зниженої лексики з народорозмовною, лірично-пісенною, науково-філософською мовними стихіями. У такому сплетінні постають іронічно-парадоксальні тексти, а стилістичний ризик поєднання непеєднуваного може бути виправданий етикою глибокої, небанальної думки або пошуком нових спектрів української ... культури» [Ставицька 2001, с. 68].

Порівняно з початковими етапами вживання жаргону сучасний змінив свої функції, свого носія, ступінь поширення тощо. Функції жаргону досить різноманітні, зокрема виражальна, ідентифікаційна, компенсаторна [Карпець 2006, с. 6], номінативна, комунікативна, емоційно-експресивна [Приходько 2006, с. 7] та ін. Жаргон швидко проникає з усно-розмовної мови в публіцистику та газетне мовлення [Навальна 2008, с. 328; Ставицька 2001, с. 56]. Для мови сучасної української періодики характерна підвищена експресивність, що набуває нових проявів у вживанні усно-розмовних шарів лексики, зокрема й жаргонізмів [Третяк 2008, с. 4]. О. А. Стишов виділив кілька найуживаніших наприкінці ХХ ст. жаргонів, серед яких: *наїхати*, *кидали*, *лялька* «стос. грошей з метою шахрайства»; *штука*, *тонна* – «тисяча» (гривень, доларів, рублів та ін.); *лимон* – «мільйон грошових одиниць» [Стишов 2003, с. 30]. Вони функціонують у публікаціях економічної тематики.

На переконання М. І. Навальної, соціальні зміни, що характеризують сучасну епоху, спричиняють перетворення раніше периферійних одиниць мовної системи на домінанти, слова жаргонного походження стають іноді

ключовими одиницями сучасного публіцистичного дискурсу. Під дією позамовних чинників жаргонізми на позначення економічних понять, процесів, дій тощо входять не тільки до текстів журналістських матеріалів, а й активно представлені в заголовкових комплексах масових видань [Навальна 2011, с. 244]. Л. О. Ставицька зазначає: «На шляху різного ступеня розширення жаргоновживання відбуваються інтенсивні соціокомунікативні та власне семантичні процеси, що дає підстави говорити про соціосемантичні параметри функціонування жаргонної лексики» [Ставицька 2001, с. 61].

У мові сучасних засобів масової комунікації в економічній тематиці простежуємо тенденцію до подальшого використання жаргонізмів на позначення грошей як в іноземній, так і національній валюті. Жаргонізм *зелений* – «1. Частіше *мн.* зелені. Долари США. За кольором доларових банкнот США різної вартості. 2. Новачок, людина, не обізнана із злочинськими правилами. 3. Молода недосвідчена людина. 4. *зневажл.* Солдат у перші півроку строкової служби» [Ставицька, УЖ 2005, с. 156] – у текстах економічної тематики переважно вживаються в першому значенні, напр.: *Дивовижний «зелений»: яким буде курс гривні (заг.). Що буде з курсом гривні до кінця року – експерти дали «Апострофу» свіжі прогнози* (www.apostrophe.ua, 19.09.2019); *Валютні гойдалки: реальний ринок чи гра спекулянтів? (заг.) Але під вечір у середу темпи падіння гривні знову прискорилися, американський «зелений» подешевшав у продажу на 9 копійок* (www.ukrinform.ua, 19.03.2020); *«Зелений» взяв курс уверх: курс долара на 18 січня. Курс долара виріс на 16 копійок* (www.narodna-pravda.ua, 18.02.2020).

М. І. Навальна, досліджуючи жаргонну лексику в українській періодиці, зауважує, що «осовною функцією таких жаргонних одиниць є здебільшого негативна, часом іронічна, фамільярна характеристика поведінки тих осіб, які мають справу з грішми, хто незаконними шляхами привласнює кошти, багатіє за чийсь рахунок або ж без потреби, не задумуючись, витрачає гроші, без вагань розлучається зі своїми надбаннями тощо» [Навальна 2011, с. 225].

Ми ж, аналізуючи корпус жаргонних лексем у мові засобів масової комунікації, спостерігаємо використання лексеми *зелений* у тематиці курсу долара до гривні, якщо й простежуємо негативну / позитивну оцінку, то тільки стосовно коливання курсу валют, а також економіки України загалом, пор.: *«Зелений» у піке: з початку року гривня зросла* (заг.). *Українська гривня за офіційним курсом Національного банку України за вересень зросла до долара США на 4,1% – до 24,20 грн/дол.*(www.unian.ua, 01.10.2019); *«Зелений» пробив психологічну позначку в 25* (www.unian.ua, 23.04.2019); *Долар знову пробив психологічну позначку в 25 гривень... Гривня на міжбанку в впала до «зеленого» на 23 копійки* (www.ukrinform.ua, 18.10.2020); *Курс долара не вище 28 гривень за один «зелений» може бути нормальним і навіть позитивним для економіки України* (www.glavred.info, 05.05.2019); *«Зелений» йде в ріст: курс долара на 4 січня. У порівнянні з попереднім банківським днем долар додав 39 копійок* (www.narodna-pravda.ua, 04.01.2020); *«Зелені» фінанси співають романси* (www.gazeta.ua, 23.09.2019).

Лексема *зелений* у мові засобів масової комунікації зазнає омонімізації. Крім аналізованого значення, у текстах економічної тематики вона позначає картки та інші документи за кольором, енергозберігальні тарифи та ін., пор.: *Група нардепів хоче визнати «зелені» тарифи неконституційними* (www.day.kyiv.ua, 27.12.2019); *Apple розмістила «зелені» облигації на 2 мільярда євро* (www.gazeta.ua, 09.11.2019); *Е-квиток дав збій у київському метро. Оператор КП «ГІОЦ» відновив роботу системи е-квитка. Передісторія: «зелені» картки і жетони київське метро планує вивести до кінця року* (www.day.kyiv.ua, 12.03.2020); *Унікальний податок на «зелені» котельні* (www.gazeta.ua, 09.10.2019); *«Зелені» котельні не мають сплачувати податок на викиди* (www.gazeta.ua, 09.10.2019); *Олігархи, які масово запускають сонячні і вітряні станції, наживаються на «зелених» тарифах* (www.ukrinform.ua, 18.10.2020); *У «зелену» енергетику українці за рік інвестували 3,7 мільярда гривень ... потужністю 4,5 гігават – майже вдвічі*

більше за потужність всіх «**зелених**» електростанцій, які працювали за станом на початок 2019 року (www.100realty.ua, 10.01.2020).

У публіцистиці натрапляємо на випадки, коли в одному реченні два омоніми: *зелені* – народні депутати від партії «Слуга народу» та представники, які відстоюють енергоощадливі технології. Зазвичай у таких текстах йдеться про політичні дискусії, відстоювання економічних зацікавлень тих чи тих олігархічних груп, напр.: «**Зелені**» депутати проти «**зелених**» енергетиків? (www.day.kyiv.ua, 02.03.2020).

Меншою мірою автори економічних публікацій використовують лексему *бабло* в значенні «гроші» [Ставицька, УЖ 2005, с. 42], напр.: *Курс української гривні наприкінці минулого тижня виріс і закріпився. Зокрема, в п'ятницю, 5 липня, на міжбанку гривня зміцнилася до 25,64–25,68 за 1 долар. Просто **бабло** в офшори перестали виводити* (www.volynnews.com, 10.07.2019). Зазвичай лексему *бабло* в мові засобів масової комунікації вживають на позначення нечесних дій із грошми, у темі розкрадання коштів, маніпуляцій, пов'язаних із виграшами тощо, пор.: *Суддя апеляційного суду за рік отримав 2 мільйони гривень зарплати. Судові рішення їм готують помічники, а **бабло** беруть вони* (www.zhitomir.info, 03.02.2020); *Служби за 85 гривень змушують господарів перевірити димвентканалі. Це звичайно безпека, а з іншого боку чергова схема газівників з розводу на **бабло** населення* (www.soborka.news, 8.11.2019); *Найбільший психологічний тиск на **баблі** спрямований на гравців із грошима* (www.24tv.ua, 23.01.2020).

Натрапляємо на аналізовану лексему в економічній тематиці щодо витрат чи непланованих доходів пересічних українців. Здебільшого в таких текстах простежуємо негативну оцінку, лексема *бабло* орозмовлює ці матеріали, напр.: *Від сьогодні проїзд у маршрутках Львова зріс із 4 до 5 гривень. А кому це не обліковане **бабло** йде?* (www.032.ua, 01.02.2019); *Привалило на картку купа **бабла*** (www.zemlyaivolya.net, 12.03.2019). Л. О. Ставицька зауважує, що газетно-публіцистичний дискурс на межі ХХ–ХХІ ст. сповна віддзеркалив об'єктивний процес пейоризації української мови [Ставицька 2005, с. 272].

В українських масмедіа лексему *бабки* вживають переважно в другому значенні, пор.: *бабки* – «1. Каблучка, перстень. 2. *мн.* Бабки. Гроші. **Бабки відбити**, *крим.* Повернути борг. **Бабки гарячі**, *крим.* Гроші, зароблені проституцією. **Бабки ламати**, *крим.* Шахраювати під час розміну та обміну грошей. **Бабки ліпити**. Збагачуватися. **Бабки общакові**, *крим.* Гроші, зібрані злодіями для власних потреб, надання допомоги спільникам та їхнім сім'ям. **Бабки стоять на переломі**, *крим.* Гроші, витягнуті з кишені наполовину. **Бабки стоять стовпом**, *крим.* Гроші (у банківській упаковці) лежать пачками (у сумці, портфелі, дипломаті, валізі). **Бабки чисті**, *крим.* Гроші, що містяться в банку. Слово походить від зображення Катерини II на асигнаціях XVIII–XIX ст. (саме вона – «бабка»). Номінація пов'язана з російським варіантом гри у *бабки*, суть якої у збиванні *бабок* – надкопитних кісток домашніх тварин або замінників цих кісток, відлитих із чавуну чи свинцю; звідси бере початок популярний російський фразеологізм *сшибать* (*зашибать, заколачивать*) *бабки*. У російському селянському побуті «бабкою» (і «бабою») називали кілька поставлених один до одного снопів, один з яких клали зверху цієї «піраміди». Здалеку така «споруда» скидалася на російську бабу в сарафані. «Бабками» часто рахували урожай: «скільки ти бабок зняв?» Розраховувались нерідко також «бабками». Пізніше, під впливом російської гри в «бабки» (див. вище), слово почали вживати в множині [Ставицька, УЖ 2005, с. 41]. Переважно в публікаціях економічної тематики аналізований жаргонізм додає негативної оцінки щодо операцій із грішми, зокрема автори описують нечесні заробітки на курсі валют, розкрадання коштів та ін., нар.: *Курс валют: гривня зміцнилася до долара та євро. Хочуть кинуть на **бабки** потім, як курс зросте* (www.antikor.com.ua, 23.11.2019); *Це ідіотизм, чому я чоловік, який чесним трудом заробив гривню, маю думати про вибори, що тепер від народу **бабки** забиратимуть...* (www.zib.com.ua, 21.11.2012); *Українська гривня є одним з аутсайдерів індексу, є неспинна міграція населення та стрімкий перетік **бабок** в офшори* (www.dt.ua, 17.01.2019).

Погоджуємося з Л. О. Ставицькою, що жаргонізм *бабки* має російське походження, в українську мову він був скалькований. У мові засобів масової комунікації журналісти використовують аналізовану лексему, відтворюючи промови президента Російської Федерації, пор.: *Путін звинувачує колишніх лідерів України у зіпсованих відносинах із РФ: **Бабки** де? Президент Росії Володимир Путін вважає, що ті, хто очолював Україну і наживався на ній, підіграють західним країнам у прагненні роз'єднати Росію й Україну* (www.zib.com.ua, 21.02.2020).

У масмедійних текстах зрідка натрапляємо на лексему *лимон* – «1. крим. Коштовний камінь. 2. жрм. Мільйон грошових одиниць» [Ставицька, УЖ 2005, с. 202]. В економічній тематиці його вживають у другому зафіксованому значенні, пор.: *У даному випадку, якщо отримати виграш одразу, він перетворюється на 68 «лимонів», а треба ще віддати 36% податків* (www.umoloda.kyiv.ua, 15.09.2018).

На позначення грошей в економічній тематиці нерідко вживають жаргонізм *дерев'яний* – «жарт.-ірон., зневажл. Про радянські рублі (карбованці). **Дерев'яний по пояс**, мол. Дурний» [Ставицька, УЖ 2005, с. 120]. У мові масмедіа цю лексему здебільшого використовують як вторинну номінацію російського рубля, зокрема коли йдеться про його співвідношення до курсу долара чи євро, напр.: *Рубль побив усі антирекорди падіння – за **долар** уже правлять більше 70 «дерев'яних»* (www.5.ua, 24.08.2018); *Ще перед вихідними рубль переступив позначку у 67 «дерев'яних» за долар і наближається до чергової психологічної межі у 70 рублів* (www.umoloda.kyiv.ua, 14.08.2018); *Росія готується відмовитися від долара. І що ж тоді може бути далі? Адже вести з Москвою розрахунки в «дерев'яних» рублях навряд чи зможуть* (www.glavcom.ua, 26.09.2018); *Такого «ганебного» курсу в «дерев'яного» ще не було. Ще минулої п'ятниці долар на міжбанку в Росії був по 39,96 рубля* (www.tsn.ua, 06.10.2014). На позначення української гривні жаргонізм *дерев'яний* використовують рідше, проте також у тематиці курсу валют, пор: *Долар і євро «штовхають» гривню до чергових антирекордів*

... в Україні: «**дерев'яний**» подешевшав на одну копійку – до 27 копійок (www.tsn.ua, 15.12.2018); Курс долара найнижчий за останні чотири роки, чого б це **дерев'яний** такий стабільний. Радіємо за гривню (www.zik.ua, 23.12.2019). Жаргонізм *дерев'яний* на позначення грошей найчастіше функціонує як іменник, утворений унаслідок субстантивації, хоч зрідка натрапляємо на його атрибутивне вживання.

До жаргонної лексики на позначення предметів та понять належать слова *лохотрон*, *генделик*, *(по) барабан(у)*, які також журналісти використовують в економічній тематиці. Лексема *лохотрон* має значення «1. Безпрограшна лотерея, яку влаштовують шахраї на вулиці. 2. Те саме, що ЛОХОДРОМ. 3. Те саме, що ЛОХ [Ставицька, КСЖЛУМ 2003, с. 103]. У словнику Л. О. Ставицької, який вийшов трохи пізніше, *лохотрон* // *лоходром* пояснено як місце, де шахраї обдурюють довірливих людей [Ставицька, УЖ 2005, с. 206]. У мові засобів масової комунікації аналізована номінація функціонує на позначення шахрайства, обдурення на рівні держави, зокрема коли йдеться про формування й використання фінансових ресурсів, а також афери з т. зв. фінансовими пірамідами, напр.: *Чи буде Зеленський грати в український лохотрон?* (заг.) *«Лохотроном»* називаємо сьогоднішній бюджет... (www.censor.net.ua, 10.05.2019); *Українські зірки розрекламували «лохотрон», крутіший за «МММ». Компанія MMCIS обіцяє українцям казкові доходи* (www.tsn.ua, 04.09.2018).

Лексема *генделик* – «1. Невелике кафе, де продають спиртне і закуски. 2. мол. Річ або особа чоловічої статі» [Ставицька, УЖ 2005, с. 103] хоч і не позначає економічних понять та дій, але негативно характеризує заклади, які відкрили за рахунок нечесних чи невинуватених вкладень грошей, напр.: *У Тернополі генделиком прикрили барельєф Чорновола* (заг.). *Коли заплатив гроші і робиш, що хочеш – об'єкт «архітектурної форми» поставив би генделик і біля пам'ятника власним батькам* (www.0352.ua, 03.07.2018); *Держкіно дасть половину грошей на новий фільм. Їх поєднує місце подій – дешевий генделик у Києві на Подолі* (www.ukrinform.ua, 11.12.2018); *У будинку*

Косачів у Луцьку знову буде «генделик», ... якщо вже готові документи з оренди, то вже все «вирішено» і гроші лежать в кишені (www.volynnews.com, 06.11.2018).

Прийменниково-відмінкова форма *по барабану* в економічній тематиці передає байдужість до того, хто, де й коли витрачає кошти (*барабан* – «крим. Шкіряна сумка. **По барабану** кому що; мол. Про відсутність інтересу, байдужість до чого-небудь» [Ставицька, УЖ 2005, с. 47]), напр.: *Тіньовикам у цьому сенсі – «по барабану» куди йдуть кошти (www.epravda.com.ua, 17.04.2018).*

Прямий стосунок до дій із грошми в мові українських засобів масової комунікації має прикметник *халявний* – «безкоштовний; такий, що отримується за чужий рахунок або даром» [Ставицька, УЖ 2005, с. 349], напр.: *«Халявні» гроші: де в світі громадянам платять просто так і чому українцям подібне поки не «світить» (www.news.finance.ua, 27.05.2018); Халявні гроші обернулися тюрмою і повною конфіскацією майна. Де великі гроші, там великий ризик (www.volga.lutsk.ua, 04.05.2019); «Халявні» гроші (заг.) Стало відомо, скільки людей звернулося за грошима до міськради Дніпра. У Дніпрі розговівся скандал із виплатою (www.dnipro.ua, 11.02.2019).* Зазвичай за допомогою цього жаргонізму автори передають жадібність до даремних грошей, що виникла через бажання збагатитися, або через бідність громадян.

В економічній тематиці вживають і дієслова-жаргонізми: *грачувати, бомбити, відмазати, відстібнути, забашиляти, кидонуту, здохнути* та ін. Зокрема, лексема *грачувати* – «заробляти гроші, підвозячи пасажирів на власному автотранспорті» [Ставицька, УЖ 2005, с. 110], у мові українських масмедіа ще стосується тих водіїв, які працюють нелегально, не сплачуючи податків. Такий самий семантичний потенціал виявляє й утворений від нього іменник *грачування*. Пор.: *Грачувати на дорогах стає не вигідно (www.news.finance.ua, 25.09.2019); За «грачування» на дорозі будуть відбирати машини. Таксистки працюватимуть за дозвільними картками (www.tsn.ua, 23.03.2018).* Підтримуємо думку, що «ЗМІ – це той простір, де жаргонізми

виявляються, фіксуються, переплітаються з іншими соціалектами й творять нові смисли. З іншого боку, надуживання жаргонними, суржиковими конструкціями може призвести до розхитування літературної норми, літературного стандарту, тому використовуючи подібне мовлення, варто відокремлювати його лапками» [Ткач 2010, с. 163].

Зрідка в медійних текстах використовують дієслово *бомбити* в першому значенні «1. Обкрадати (помешкання, офіс тощо). **Бомбити Київ**, крим. Приїхати до Києва для скоєння злочину. ... *Бомбонуту, бомбануту* «пограбувати щось» [Ставицька, УЖ 2005, с. 62–63], напр.: «У час економічної нестабільності, продовжують активно **«бомбити»** на дорогах» (news.finance.ua, 25.09.2019).

Додає розмовності економічній публіцистиці жаргонізм *відмазати* – «виправдати когось, зняти звинувачення з когось; підтримати когось, виручити, часто за допомогою грошей» [Ставицька, УЖ 2005, с. 86], позначаючи нечесні, незаконні дії та процеси, що відбуваються за рахунок грошей, напр.: *Полковник медслужби за гроші намагався «відмазати» військовослужбовця від участі у бойових діях* (www.vppnr.gr.gov.ua, 18.04.2018); *Судитимуть лікаря, який за гроші «відмазав» волинянина від військової служби* (www.vol.gr.gov.ua, 03.04.2019); *На Жовківщині шахраї обіцяють за гроші «відмазати» від податкової* (www.lmn.in.ua, 22.11.2019).

Негативні дії та процеси з виплатами характеризує в медіатекстах жаргонізм *відстібувати* зі значенням «віддавати комусь певну суму грошей, платити за щось» [Ставицька, УЖ 2005, с. 88]. У такому разі переважно йдеться про незаконні передавання коштів за якісь послуги, пор.: *Кароль завела кримінальну справу на банк, який вкрав її гроші (заг.). «Я не знаю, хто кому скільки «відстібнув», – зазначила співачка* (www.tabloid.pravda.com.ua, 25.02.2018); *Перевірений спосіб зібрати гроші – обмін водійських прав... Скільки треба буде відстібнути за послугу?* (www.zdolbunivcity.net, 03.09.2019).

Близьке за значенням до аналізованого жаргонізму дієслово *забаиляти* – «1. (кому); *мол.* Заплатити комусь за щось. // *на що.* Дати грошей на щось. 2. *крим.* Заробити багато грошей» [Ставицька, КСЖЛУМ 2003, с. 78], напр.: *Напружитись і показати або власні знання, або ж гроші... Елементарно підраховують, що вони можуть здати самотійно, за що «забаиляти»...* (www.gre4ka.info, 20.06.2018); *...перш, ніж народити здорову дитину, потрібно «забаиляти». Інакше ви самі знаєте що буде! А де, брати ті гроші, владо?* (www.0372.ua, 08.05.2018).

Тенденцію до негативної оцінки в мові періодики зафіксувала М. І. Навальна, зауваживши, що жаргонізми, які «виражають нечесні дії й процеси в операціях з грішми, негативно характеризують стосунки людей як у побуті між знайомими, рідними, так і в межах організацій, інституцій чи в масштабах країни. Лексеми зі значенням «отримувати гроші даром чи за чужий рахунок» передають зверхнє, осудливе ставлення до тих, хто хоче отримувати гроші легким шляхом» [Навальна 2011, с. 249]. Підтверджує цю думку використання жаргонізмів *кидонути* – «1. Обікрати когось. // Обдурити. 2. Борг не повернути»; *кинути* – «1. *кого.* Виманити за допомогою обману значну суму грошей; обдурити когось. 2. *кого на що; мол., крим.* Украти, відібрати щось у когось» [Ставицька, УЖ 2005, с. 170–171], пор.: *Ні телевізора, ні цуценяти: двох людей «кинули на гроші» вчора на сайті OLX* (www.telegraf.in.ua, 17.03.2020); *Волинянина «кинули» на гроші шахраї, обіцяючи гарну роботу за кордоном* (www.volynpost.com, 24.06.2019).

Стилістичному зниженню висловлення сприяє й дієслово *здохнути*, що перебуває у зв'язку з іменником *економіка*. Воно реалізує суб'єктивно-емоційну й водночас оцінну функції й значною мірою порушує стереотипність текстів економічної тематики. У «Словнику української мови» *здихати (здохнути)* подане з двома відтінками значень: «*док.* Дохнути, гинути (про тварин)...; // *вульг.* Помирати (про людину)» [СУМ, III, с. 537]. У лексикографічній праці «Український жаргон» Л. О. Ставицька його інтерпретує тільки у зв'язку з різними технічними засобами: «*мол.* Перестати

працювати (про комп'ютер, зарядні пристрої, електронні прилади, фото-, відеотехніку тощо)» [Ставицька, УЖ 2005, с. 155]. Дещо споріднене з цим значення виявляє аналізована лексема, ужита в реченні *Для того, щоб вийти з мінімальними втратами, потрібно терміново збільшити економічну свободу. Без цього економіка просто «здохне» під час глобальної кризи!* (www.radiosvoboda.org, 15.03.2020). Виділене дієслово засвідчує безперервність процесу розширення семантики лексем української мови, зокрема й тих, що перебувають поза усталеними нормами спілкування.

Отже, для економічної тематики в мові українських засобів масової комунікації характерна тенденція до дедалі ширшого використання жаргонізмів. Їх уживають для посилення експресивно-емоційного забарвлення інформації або для надання газетним текстам негативного оцінного характеру. Ключові слова цієї жаргонної підсистеми – подекуди кальки відповідних російських номінацій. Кількісно переважають жаргонізмів-іменники та жаргонізми-дієслова. Вони функціонують здебільшого в коментарях, інтерв'ю, статтях зі значеннями, зафіксованими у відповідних жаргонних словниках, а також і з новими значеннями. Жаргонізми в заголовкових комплексах ужиті рідко, але вони є засобом створення стилістичного контрасту між жаргонними та літературними газетно-публіцистичними одиницями. Жаргонізми здебільшого характеризують негативні дії тих, хто не хоче працювати, живе за рахунок легких заробітків, хто безрозсудливо витрачає кошти тощо. Жаргонну лексику структурують переважно назви економічних понять та дій, що спричиняють процеси з грішми, зрідка ознаки. Серед них – назви грошових одиниць, певної суми грошей чи визначеної ціни, процесів заробляння / витрачання грошей та нечесних дій, пов'язаних із грішми, номінації тих, хто отримує кошти даром чи за чужий рахунок. Ці підгрупи відкриті для поповнення новими одиницями.

Висновки до розділу 3

У мові українських засобів масової комунікації ХХІ ст. простежено тенденцію до дедалі активнішого використання неспеціалізованої лексики на позначення економічних понять. Упродовж останнього часу відбувається збагачення публікацій економічної тематики мовними одиницями інших терміносистем та лексико-семантичних груп, зокрема медичними, спортивними, юридичними та екологічними номінаціями. Широке використання лексики різних наук в мові українських масмедіа зумовлене впливом позамовних чинників: активізацією спортивного життя, привертанням уваги до медичних проблем, високим ступенем діяльності правозахисних установ, погіршенням екологічної ситуації, втручанням громадськості та зарубіжних організацій у розв'язання різних проблем тощо. Попри те що багато з цих лексем – запозичення, вони, взаємодіючи із загальноновживаною лексикою, а також завдяки поясненню й значному поширенню в мові засобів масової комунікації, доступні й зрозумілі масовому споживачеві інформації.

У мові сучасної української публіцистики лексика різних галузей: спортивної, юридичної, медичної, санітарної, біологічної, епідемічної тощо, функціонуючи поза межами спеціальної сфери, проникає в тексти економічної тематики, здебільшого присвяченим грошовим одиницям, витратам держави та бізнесу, грошовим затратам громадян, субсидіям та пільгам, а також штрафним санкціям для тих, хто не дотримується законодавства, правил та норм.

Галузева лексика окнижнює публіцистику. Помітна тенденція не тільки міжгалузевого її використання, але й міжтематичного, оскільки теми в одному контексті часто переплетені. Аналізована лексика зазвичай виконує інформаційно-пізнавальну функцію.

Книжні елементи презентують насамперед терміни з різних галузей знань, причому здебільшого відомі слова. Їх подають на тематичних сторінках або у виступах спеціалістів. Подекуди термінолексеми ускладнюють сприйняття інформації, особливо тоді, коли немає додаткових пояснень. Розширення сфери функціонування різногалузевих понять пов'язане

з використанням в українських масмедіа рекламних повідомлень та оголошень.

Серед неспеціалізованих лексем в економічній тематиці на перший план широко виходять іменники, прикметники та дієслова. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики репрезентована непохідними та похідними іменниками, які слугують засобом передавання різної оцінки в економічній сфері. Чітко проступають зміни в семантиці похідних іменників на позначення економічних процесів та явищ.

Широкий ресурс застосування в публіцистиці мають прикметники, особливо цікаві номінації з новими значеннями, не завжди зафіксованими у відомих лексикографічних працях. Прикметники розширюють свою семантику завдяки продукуванню переносних значень, що виникають унаслідок дії позамовних чинників. Це позбавляє їх замкненості та ізольованості в одній окремо взятій тематиці. Рухливість меж у значеннях таких одиниць часто сприяє емоційності та експресивності повідомлення.

У засобах масової комунікації зафіксовано нові вияви функціонування дієслів в економічній тематиці. Широкого застосування набули дієслова конкретної фізичної дії та процесу, ужиті з переносним значенням у тематиці «гроші». У публікаціях залежно від жанру вживають дієслова мовлення як із нейтральним, так і стилістично забарвленим лексичним значенням. Для одних лексем це значення основне, для інших – вторинне, що слугує підставою для поділу їх у межах спільної семантичної групи.

Чітко проступає тенденція до дедалі ширшого орозмовлення текстів українських масмедіа, чому сприяє відсутність цензури, вільна та розкута манера викладу журналістів тощо. Серед розмовних лексем переважають дієслова, які зазвичай нешвидко зазнають нейтралізації, тому тривалий час зберігають емоційність, оцінність, а також дають змогу уникнути повторень слів, збагачуючи й урізноманітнюючи мову сучасної української публіцистики.

Для сучасних медійних текстів економічної тематики характерна тенденція до щораз ширшого використання субстандартної лексики. Її вживають для посилення експресивно-емоційного забарвлення інформації та

надання економічним матеріалам негативного оцінного характеру. В економічній тематиці субстандартну лексику використовують на позначення грошей та процесів їхнього витрачання.

Для мови української публіцистики ХХІ ст. характерне посилення сформованої раніше тенденції до «розхитування» лексичних норм, що зумовлено безперервною зміною мовних смаків та оцінок, які не завжди збігаються з реальним мовним узусом, а також із кодифікованими правилами слововживання.

Найголовніші теоретичні положення третього розділу викладено в статтях авторки «Функціонування неспеціалізованих лексем в публіцистичних текстах економічної тематики» [Прудникова 2019], «Актуалізація прикметників в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової комунікації)» [Прудникова 2020], «Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики» [Прудникова 2020а], «Нові тенденції вживання лексики в публікаціях економічної сфери (на прикладі номінацій медичної галузі)» [Прудникова 2020в], «Особливості функціонування розмовних дієслів в публіцистичних текстах економічної тематики» [Прудникова 2020г].

ВИСНОВКИ

Економічна лексика української мови першого двадцятиріччя ХХІ ст. засвідчує значну динаміку, що полягає в активізації лексико-семантичних процесів, міжгалузевих зсувів, інноваційних зміщень у стильовій системі, проникненні низки запозичень, неспеціалізованих одиниць та ін. У таких зрушеннях відіграють важливу роль внутрішні та зовнішні чинники, які виявляють неоднакову активність упродовж певних часових зрізів. Проте найбільший вплив на розвиток української мови загалом та економічної лексики зокрема мають соціальні трансформації суспільства, його демократизація та лібералізація, зміни в економічній сфері, розвиток науки й техніки та міжмовне контактування. Неабияка роль припадає на психологічні фактори. З огляду на це словник сучасної економіки, з одного боку, виявляє певну стабільність, усталеність, а з іншого – зазнає змін. У такому разі важливо зберегти збалансованість і рівновагу співіснування усталених та нових номінацій, випрацювати чіткі норми їхнього оформлення.

Для сучасної економічної лексики характерні такі ознаки: широка сфера використання, наявність власне-економічних термінів, професіоналізмів, спрямування вузькоспеціалізованих понять до групи широковживаних тощо. Головні тенденції еволюційних процесів в словниковому складі економічної сфери пов'язані з проникненням значної кількості запозичень, актуалізацією певних понять, розширенням семантичної структури слів завдяки появі їхніх лексико-семантичних варіантів, утворенням неодериватів префіксальним та суфіксальним способами, функціонуванням композитів, юкстапозитів, розмовних слів, жаргонізмів та ін. Прагнучи зробити текст зрозумілим для максимальної кількості реципієнтів, журналісти зазвичай вдаються до пояснення нових незрозумілих чи малозрозумілих лексем.

Збагачення економічного словника української мови початку ХХІ ст. відбулося завдяки англіцизмам, освоєння яких стало потрібним для розширення меж міжмовної економічної комунікації, створення нових технологій, різних

мережевих проєктів та ін. Серед запозичень засвідчено номінації двох типів, пов'язані з новими цифровими й усталеними різновидами коштів. Спеціалізовану економічну лексику поповнила низка назв цифрової валюти, частина яких слугує базою для творення інших складних за будовою слів. Такі новотвори – цілісні одиниці, що виникли внаслідок дії закону мовної економії, виконують роль компактних за формою вираження реалій і мають різні семантичні відтінки. Вони маркують фінансові ресурси, матеріальні цінності в електронному вияві, віртуальну сферу фінансових відносин, розрахункових операцій і послуг, новітні технології та ін., а також пов'язаних із цими процесами людей. Деякі із субстантивів полишають термінологічні межі й спрямовані до групи загальновживаних.

Помітною є тенденція проникнення в публіцистичний мовопростір неолексем, які прямо чи опосередковано відбивають зв'язок з утрадиційними формами валюти. Акцентування на особливостях їхнього лексико-семантичного вияву послугувало основою для вирізнення запозичень, що експлікують дії, процеси, явища сфери кредитування, купівлі-продажу, оплат, пільг, соціальних виплат, економічних процесів на підприємствах, установах та ін., а також учасників таких операцій. Динамізм у сфері спеціалізованої економічної лексики увиразнюють номінації, які виявляють розширення своєї семантики, та неодеривати, переважно утворені від раніше запозичених лексем префіксальним, суфіксальним способами та складанням основ чи слів. Про поступовий процес входження нових слів до української мови засвідчує неоднотипність їхнього графічного оформлення й у низці випадків порушення нормативності.

Незначну групу спеціалізованої економічної лексики структурують одиниці, що слугують однослівним відповідником уже відомих понять чи функціонують як еквіваленти словосполучень. Подекуди трапляються три синонімічні номінації на позначення однієї реалії. Деякі зі слів перебувають в антонімічних відношеннях, такий відтінок зазвичай реалізує запозичений префікс.

Динаміку вжитих в економічній тематиці одиниць увиразнюють неспеціалізовані номінації, функційний вияв яких засвідчує наявність дифузних процесів у лексичній системі української мови. Медіатексти початку ХХІ ст. містять значну кількість слів медичної, спортивної, юридичної й екологічної сфер. Важливо, що нові тенденції вживання засвідчують і спеціальні терміни, і загальноновживані слова зазначених галузей. Використовуючи в статтях економічної тематики різногалузеву лексику, журналісти часто послуговуються не тільки зафіксованими в лексикографічних працях одиницями, а й словами з новими переносними значеннями, які виконують роль засобів суб'єктивного увиразнення мовлення й орозмовлюють текст. Зазвичай такі мовні одиниці сприяють яскравішому зображенню негативних процесів в економіці, фінансах, нерідко засвідчуючи безнадійність того чи того економічного явища.

Студіювання неспеціалізованих номінацій в аспекті їхньої частиномовної диференціації засвідчило, що в сучасній публіцистиці іменникам, прикметникам та дієсловам притаманний своєрідний стилістичний і комунікативно-прагматичний потенціал. У текстах про економіку загалом та деякі її аспекти зокрема функціонують субстантиви двох різновидів: із власне-предметним (конкретним) та абстрактним значеннями. Частина вказаних номінацій виявляє нові семантичні відтінки. Динамізм лексико-семантичної системи української мови віддзеркалюють іменники, нове значення яких виникло на базі непохідних слів із власне-предметною семантикою. Ужиті в економічній тематиці такі мовні одиниці структурують дві групи: 1) лексеми, що подібно до свого корелята залишаються конкретними номінаціями; 2) субстантиви, які за неспеціалізованого функціонування в текстах економічного змісту засвідчили перехід до сфери абстрактних. Збагаченню медійного простору економічної тематики сприяють іменники, співвідносні з похідними словами. Зазвичай вони маркують різні опредметнені процеси, рідше стани й конкретні предмети. Такі номінації виникли внаслідок переосмислення значення субстантивів, для яких твірними слугують розмовні та вжиті в переносному значенні дієслова.

Явище мовного динамізму вияскравлюють прикметники, які функціонують у медійних текстах економічної тематики переважно з переносним значенням і, поєднуючись з опорними іменниками, уточнюють названі субстантивами поняття, увиразнюють і конкретизують висловлення загалом. Серед таких номінацій трапляються ознакові слова, семантичні відтінки яких не фіксують відомі лексикографічні праці. У мові вітчизняних засобів масової інформації вжиті в переносному значенні прикметники переважно мають негативну оцінку. Сфера їхнього вживання – тексти про доходи громадян та посадовців, діяльність різних організацій, шахрайські дії в економічній діяльності.

В описах економічної діяльності з акцентом на сучасну соціальну динаміку функціонують дієслова конкретної фізичної дії, процесу та мовлення, які віддзеркалюють переважно негативні процеси в економічному житті суспільства, зокрема марне витрачання грошей, незаконне збагачення, повну втрату коштів та ін. Зазвичай вони перебувають поза межами літературного мовлення, виявляють ознаки стилістичного маркування й мають виразне пейоративне забарвлення.

Своєрідністю вияву в економічній сфері позначена субстандартна лексика, функційне призначення якої полягає в посиленні експресивно-емоційного забарвлення інформації, наданні газетним текстам негативного оцінного характеру.

Отже, лексичну систему українських масмедіа першого двадцятиріччя XXI ст. вирізняє відкритість до мовних змін. Лексеми економічної тематики становлять відносно усталену й сформовану систему, проте внаслідок дії внутрішніх та зовнішніх чинників їхній обсяг постійно зростає. Тексти економічної тематики вияскравлюють нові номінації-запозичення, які проникли до української публіцистики переважно з англійської мови й поповнили групу спеціалізованої лексики. Виразною є тенденція до функціонування неoderиватів, утворених за усталеними словотвірними моделями. Динамізм у межах неспеціалізованих номінацій увиразнюють лексеми з новими

семантичними відтінками, що виникли внаслідок міжстильової та міжтематичної транспозиції, серед яких значну частину становлять слова з переносним значенням, розмовні одиниці та жаргонізми.

У перспективі важливим постає дослідження лексичних зрушень в інших тематичних статтях українського медійного простору, зокрема присвяченим політиці, міжнародним зв'язкам тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Андреев 1969: Андреев Н. Д. Антонимия и мезонимия. *Питання словотвору східнослов'янських мов: матер. Міжвуз. респуб. наук. конф.* Київ, 1969. С. 12–14.

Антисуржик 1994: Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: Посібник / за загал. ред. О. А. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.

Антоненко-Давидович 1970: Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Радянський письменник, 1970. 254 с.

Апресян 1995: Апресян Ю. Д. Избранные труды. Т. I. Лексическая семантика (синонимические средства языка). Москва : Языки русской культуры, 1995. 464 с.

Арещенко 1993: Арещенко Ю. О. Класифікація функціональних стилів і вивчення стилістики у вищій та середній школі. *Українська мова і література в школі.* 1993. № 1. С. 43–45.

Арещенко 2007: Арещенко Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навч. посібник для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. 178 с.

Артикуца 1998: Артикуца Н. В. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології. *Право України.* 1998. № 4. С. 56–57.

Артюх 2010: Артюх В. М. Дієслівні об'єктні словосполучення англomовної економічної терміносистеми (структурно-семантичний та функціональний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Херсон, 2010. 19 с.

Арутюнова 1990: Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс. *Теория метафоры* : сб. / пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. Москва : Прогресс, 1990. С. 5–32.

Архипенко 2003: Архипенко Л. М. Етапи і типи адаптації однослівних англомовних фінансово-економічних термінів. *Культура народів Причорномор'я*. 2003. № 44. С. 83–84.

Архипенко 2005: Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2005. 314 с.

Бабченко 2007: Бабченко Н. В. Фонетико-графічні особливості сучасної економічної та політичної лексики французької мови : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови». Київ, 2007. 305 с.

Балюта 2004: Балюта Е. Г. Аналогія в процесі створення «екологічних» неологізмів англійської мови. *Науковий часопис «Філологічні студії»*. Луцьк, 2004. № 2 (26). С. 8–12.

Баранник 1967: Баранник Д. Х. До питання про інформаційний стиль мови. *Мовознавство*. 1967. № 6. С. 3–8.

Бахтина 1965: Бахтина В. П. Лексико-грамматическая сочетаемость глаголов речи в русском литературном языке II половины XIX века : дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Воронеж, 1965. 24 с.

Бибик 1994: Бибик С. П. Естетичні модифікації народнорозмовності в ідіостилі Григора Тютюнника : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1994. 26 с.

Бибик 2011: Бибик С. П. Сильова розмовна норма та розмовна лексика. *Культура слова*. 2011. № 74. С. 59–65.

Білявський, Бутченко, Навроцький 2002: Білявський Г. О., Бутченко Л. І., Навроцький В. М. Основи екології: теорія та практикум: навч. посібник. Київ : Лібра, 2002. 352 с.

Бойко 2006: Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: проблеми семантики і функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2006. 36 с.

Бойко 2014: Бойко Ю. Дієслова лексико-семантичного поля «мовлення» у репрезентації автора (на матеріалі сучасної англійської художньої прози). *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови.* 2014. Вип. 22. С. 85–92.

Бондар 2004: Бондар М. В. Активні лексико-семантичні процеси в мові художньої прози кінця XX – початку XXI століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2004. 19 с.

Бондаренко 2008: Бондаренко Г. П. Методика навчання студентів економічних спеціальностей української наукової термінології в умовах східного регіону України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання. (українська мова)». Луганськ, 2008. 260 с.

Борисович 2019: Борисович О. В. Семантичні характеристики дієслів мовлення в оглядах серіалів (на матеріалі англійських онлайн-медіа). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації.* Т. 30 (69), № 2, ч. 1. 2019. С. 64–67.

Боровська 2004: Боровська О. В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.10 «Українська мова». Київ, 2004. 15 с.

Боровська 2005: Боровська О. Особливості історичного розвитку спортивної термінології в Західній Україні (кінець XIX – початок XX століття). *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ, 2005. Вип. VI. С. 31–35.

Борщовецька 2004: Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». Київ, 2004. 286 с.

Босак, Печерська 2005: Босак Н. Ф., Печерська В. А. Причини появи запозичень-англіцизмів в українських ЗМІ. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах* : матеріали II Міжнародної наукової

конференції. Дніпропетровськ, 14–15 квітня 2005 р. / упор. Т. С. Пристайко. Дніпропетровськ: Пороги, 2005. С. 43–45.

Боярова 1996: Боярова Л. Мовна норма і термінологія. *Мовознавство*. III Міжнародний конгрес україністів. Харків, 1996. С. 247–250.

Брітікова 2007: Брітікова К. В. Узуальне та okazіональне в інноваціях сучасної української мови: тенденції оновлення лексико-словотвірної категорії назв особи : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2007. 305 с.

Будагов 1972: Будагов Р. А. Закон многозначности слова. *Русская речь*. 1972. № 3. С. 132–140.

Будагов 2000: Будагов Р. А. Введение в науку о языке : учеб. пособие. Москва : Добросвет-2000, 2003. 544 с.

Бурячок 1983: Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов. Київ : Наук. думка, 1983. 248 с.

Вакулик 2004: Вакулик І. І. Запозичення з класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов (на матеріалі юридичних та економічних термінів української, російської, німецької, французької, англійської мов) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2004. 240 с.

Валгина 2001: Валгина Н. С. Активные процессы в современном русском языке. Москва : Логос, 2001. 304 с.

Васильев 1981: Васильев Л. М. Семантика русского глагола. Москва : Высш. школа, 1981. 184 с.

Вербенєц 2004: Вербенєц М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. «Українська мова». Київ, 2004. 15 с.

Взаємодія 1982: Взаємодія усних і писемних стилів мови / М. А. Жовтобрюх, Г. М. Колесник, К. В. Ленець та ін.; під заг. ред. М. М. Пилинського. Київ : Наукова думка, 1982. 180 с.

Взаємодія 1990: Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови / М. М. Пилинський, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; відп. ред. М. М. Пилинський. Київ : Наук, думка, 1990. 216 с.

Винник 2007: Винник О. П. Метафоричні процеси у формуванні української економічної лексики : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. «Українська мова». Харків, 2007. 254 с.

Виноградов 1972: Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове). 2-е изд. Москва : Высш. школа, 1972. 614 с.

Виноградов 1977: Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. Избранные труды. Москва : Наука, 1977. 312 с.

Винокур 1980: Винокур Т. Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц. Москва : Наука, 1980. 237 с.

Вихованець 1988: Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ : Наук. думка, 1988. 256 с.

Вихованець 1992: Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наук. думка, 1992. 220 с.

Вихованець, Городенська 2004: Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Акад. граматики укр. мови. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.

Вовк 1986: Вовк В. Н. Языковая метафора в художественной речи: природа вторичной номинации. Київ : Наукова думка, 1986. 140 с.

Воловик 2012: Воловик Л. Б. Словотвірний потенціал префіксальних дієслівних економічних термінів у сучасній німецькій мові: структурно семантичний і функціональний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Херсон, 2012. 20 с.

Вплив 2017: Вплив суспільних змін на розвиток української мови: монографія. Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирєва, Ю. В. Романюк; відп. ред. Є. А. Карпіловська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 444 с.

Газда 1997: Газда Й. Лексика современной русской публицистики и общие тенденции развития языка. *Sborník praci filozofické fakulty Brněnské univerzity*. Rogník XLVI Rada jazykovědná (a) С. 45 Masarykova univerzita v Brně, 1997. С. 157–164.

Гаврилова 2010: Гаврилова В. В. Нова економічна лексика і термінологія англійської мови. *Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету*. Суми, 19–24 квітня 2010 року / відп. за вип. Л. П. Валенкевич. Суми : СумДУ, 2010. Ч. I. С. 9–10.

Глоба 2002: Глоба О. В. Принципи утворення навчальних словотворчих термінологічних словників (на матеріалі англійської економічної термінологіки) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Полтава, 2002. 211 с.

Головата 1998: Головата Л. М. Сучасні спортивні терміни та їх застарілі відповідники. *Наукові записки. Серія 1 : Лінгводидактика*. Тернопіль, 1998. № 2 (1). С. 118–121.

Головин 1981: Головин Б. Н. Типы терминосистем и основания их различения. *Термин и слово : межвузовский сборник*. Горький, 1981. С. 3–10.

Головин, Кобрин 1987: Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Высш. шк., 1987. 104 с.

Голянич 1998: Голянич М. І. Внутрішня форма слова в художньому тексті : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Івано-Франківськ, 1998. 455 с.

Городенко 2003: Городенко Л. М. Засоби масової інформації у контексті громадської думки: формування, функціонування, жанрові прийоми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Київ, 2003. 19 с.

Городенська 2013: Городенська К. Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні: динаміка чи деструкція словотвірних норм? *Українська мова*. 2013. № 2. С. 3–12.

Гумбольдт 1984: Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / ред. проф. Г. В. Рамишвили. Москва: Прогресс, 1984. 397 с.

Гумовська 2000: Гумовська І. М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2000. 186 с.

Гут 2007: Гут Н. Дієслова говоріння в авторських ремарках роману Г. Тютюнника «Вир». *Дивослово*. 2007. № 6. С. 39–41.

Гутиряк 1999: Гутиряк О. І. Англійська термінологія маркетингу: структура та семантичні характеристики : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 1999. 18 с.

Даниленко 1971: Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. *Исследования по русской терминологии*. Москва : Наука, 1971. С. 7–67.

Даниленко 1976: Даниленко В. П. О месте научной терминологии в лексической системе языка. *Вопросы языкознания*. 1976. № 4. С. 64–71.

Даниленко 1977: Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 246 с.

Дергач 2009: Дергач Д. В. Лінгвостилістика онімів сучасних українських медійних текстів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 236 с.

Джигирей 2000: Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього середовища. Київ : Знання, 2000. 203 с.

Дзюбишина-Мельник 2010: Дзюбишина-Мельник Н. Я. Суржик і суржикізм: стилістичні ресурси. *Наукові записки : наук. зб. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія»*. 2010. С. 16–20.

Дикань 2003: Дикань І. І. Культура мовлення та спортивна термінологія в галузі фізичної культури і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків ; Донецьк, 2003. № 23. С. 14–20.

Дишлева 2008: Дишлева С. М. Адвербіальна дистрибуція лексико-семантичних груп українських дієслів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2008. 18 с.

Дончик 2001: Дончик В. Г. Мова не винна: Про суржик, двомовність і грамотність на українському ТБ. *Слово і час*. 2001. № 2. С. 68–77.

Дружб'як 2010: Дружб'як С. В. Термінотворча динаміка фахової мови економіки: структурно-семантичний та функціональний аспекти (на матеріалі лексикографічних джерел і сучасної періодики Німеччини) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2010. 20 с.

Дубчак 2009: Дубчак І. Є. Спортивний дискурс у російському масмедійному комунікативному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова». Київ, 2009. 19 с.

Дудик 2005: Дудик П. С. Стилїстика української мови: навч. посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.

Дядечко 2009: Дядечко Л. А. Оказіоналізми в сучасних рекламних текстах: когнітивно-прагматичний і соціофункціональний аспекти. *Studia Linguistica*. 2009. Вип. 3. С. 76–83.

Д'яков 1997: Д'яков А. С. Типологія мовних інтерференцій та їх роль у формуванні національних терміносистем : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Чернівці, 1997. 163 с.

Д'яков, Кияк, Куделько 2000: Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспекти : монографія. Київ : КМ Academia, 2000. 216 с.

Дячук 2003: Дячук Т. М. Українська соціально-економічна термінологія: становлення і кодифікація : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 260 с.

Дячук 2009: Дячук Т. Авіаційна термінологія української мови: тематична класифікація та генетична характеристика. *Українська наукова термінологія*.

проблеми перекладу : зб. матеріалів наук.-практ. конф. Київ, 2009. № 2. С. 289–297.

Євсєєва, Єгорова 2011: Євсєєва Г. П., Єгорова Г. П. До питань культури мовлення в ЗМІ (на прикладі видань Дніпропетровщини). *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*. 2011. Вип. 17. Т. 3. URL : <http://www.stattionline.org.ua/filologiya>.

Єрмоленко 2000: Єрмоленко С. Я. Українська мова кінця ХХ ст.: парадокси оцінок. *Етнос. Культура. Нація* : зб. наук. праць за матеріалами Другої міжнародної науково-практичної конференції 27–28 жовтня 2000 року. Дрогобич, 2000. Вип. 2. С. 229–236

Єфремов 1995: Єфремов С. О. Історія українського письменства. Київ : «Феміна», 1995. 688 с.

Жайворонок 1998: Жайворонок В. Термінологія в загальномовному словнику. *Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць*. Київ, 1998. С. 210–212.

Жирик 2007: Жирик О. А. Стилiстична транспозицiя термiнологiчної лексики в сучаснiй українськiй мовi (кодифiкований аспект) : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата фiлол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Тернопiль, 2007. 274 с.

Жовтобрюх 1963: Жовтобрюх М. А. Мова української преси: (до середини 90-х рр. ХІХ ст.). Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. 303 с.

Жовтобрюх 1970: Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Київ : Наук. думка, 1970. 303 с.

Жовтобрюх 1984: Жовтобрюх М. А. Сучасна українська літературна мова. Київ : Наук. думка, 1984. 367 с.

Жовтобрюх, Кулик 1965: Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Частина 1. Київ : Вид-во «Радянська школа», 1965. 423 с.

Жуковська 2006: Жуковська В. В. Лексико-семантичні та граматичні характеристики англійського дієслова у художньому тексті:

лінгвостатистичний аспект (на матеріалі популярних політичних романів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2006. 20 с.

Загоровская, Данькова 2011: Загоровская О. В., Данькова Т. Н. Термин и терминология : монография. Воронеж : ИПЦ «Научная книга», 2011. 136 с.

Зайцева 2013: Зайцева О. В. До питання про «просторічну» лексику. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки.* 2013. Книга 1. С. 199–205.

Зарицький 2001: Зарицький М. С. Стилїстика сучасної української мови : навч. посібник. Київ : Парламентське видавництво, 2001. 156 с.

Заплїтна: Заплїтна Т. В. До проблеми генезису англійських юридичних термінів. URL :

http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Philologia/64633.doc.htm.

Іванова 2007: Іванова Е. В. Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов) : дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка». Челябинск, 2007. 219 с.

Ісаєв 1952: Исаев А. В. К вопросу о соотношении лингвистического и логического в учении об антонимах. *Научные доклады высшей школы. Филол. науки.* 1972. № 1. С. 49–56.

Іваницька 2007: Іваницька Н. Б. До проблеми онтології процесів мовлення і їхнього дієслівного найменування в українській та англійській мовах. *Лінгвістичні студії.* Київ, 2007. Вип. 18. С. 372–375.

Іваницька 2004: Іваницька Н. Б. Функціонально-семантична класифікація абсолютивних дієслів в українській та англійській мовах. Київ : КНТЕУ, 2004. 203 с.

Іванова 2010: Іванова Н. А. Словотвірний потенціал англословних лексичних інновацій сфери екології та проблеми їх перекладу українською мовою. *Філологічні трактати.* 2010. Т. 2. № 1. С. 121–127.

Іващенко 2007: Іващенко В. Л. Лінгвоконцептуальна репрезентація фрагментів когніції в термінопросторі української мистецтвознавчої картини світу : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 512 с.

Історія 1983: Історія української мови. Лексика і фразеологія / В. О. Винник, В. Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін.; ред. кол. : В. М. Русанівський (відп. ред) та ін. Київ : Наук. думка, 1983. 743 с.

Іщенко 2002: Іщенко В. Л. Англійський багатокomпонентний економічний термін (парадигматичний та синтагматичний аспекти) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Полтава, 2002. 181 с.

Кабиш 2007: Кабиш О. О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні маркованої лексики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 22 с.

Канделаки 1970: Канделаки Т. Л. Значение терминов и системы значений научно-технических терминологии. *Проблемы языка науки и техники: Логические, лингвистические и историко-научные аспекты терминологии.* Москва : Наука, 1970. С. 230–236.

Капанадзе 1965: Капанадзе Л. А. Взаимодействие терминологической и общеупотребительной лексики. *Развитие лексики современного русского языка.* Москва : Наука, 1965. С. 86–103.

Карпенко 2010: Карпенко Ю. А. Ступені порівняння різних частин мови та їхні функції. *Мовознавство.* 2010. № 2–3. С. 41–48.

Карпець 2006: Карпець Л. А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2006. 19 с.

Карпіловська 2004: Карпіловська Є. Динаміка сучасної української мови в словниках нового покоління (проект серії словників нової української лексики). *Українська мова.* 2004. № 3. С. 3–29.

Карпущина 2007: Карпущина Н. М. Лексико-семантические процессы

в русской терминологии товарно-денежного обращения : дисс. на соиск. научн. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык». Москва, 2007. 393 с.

Квитко 1976: Квитко И. С. Термин в научном документе. Львов : Вища школа, 1976. 125 с.

Квитко, Лейчик, Кабанцев 1986: Квитко И. С., Лейчик В. М., Кабанцев Г. Г. Терминоведческие проблемы редактирования. Львів : Вища шк., 1986. 151 с.

Кероп'ян 2003: Кероп'ян А. Р. Лексико-семантична структура російських та англійських дієслів мовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Донецьк, 2003. 20 с.

Кислюк 2000: Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2000. 238 с.

Кияк 1989: Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : учебн. пособие. Киев : УМКВО, 1989. 104 с.

Кияк 1993: Кияк Т. Прагматичні аспекти стандартизації української термінології. *Мовознавство*. 1993. № 1. С. 35–38.

Кияк 1994: Кияк Т. Р. До питання про «своє» та «чуже» в українській термінології. *Мовознавство*. 1994. № 1. С. 22–25.

Кияк 1994a: Кияк Т. Р. Проблеми української термінографії. Старі уроки за нових умов. *Vocabulum et vocabularium*. Вип. 4. Харків : ХЛО, 1994. С. 191–198.

Кияк 2005: Кияк Т. Р. Проблема лінгвістичного упорядкування термінології. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Вип. VI / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2005. С. 13–17.

Клименко 2008: Клименко Н. Ф. Диференційні та інтеграційні процеси в лексиці та словотворенні сучасної української мови. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 136–147.

Клименко, Карпіловська, Кислюк 2008: Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.

Климовицький 1969: Климовицкий, Я. А. Некоторые методологические вопросы работы над терминологией науки и техники. *Современные проблемы терминологии в науке и технике* : сб. ст. Москва : Наука, 1969. С. 32–61.

Кобозева 2007: Кобозева И. М. Лингвистическая семантика : учебник. изд. 3-е. Москва : Ком Книга, 2007. 352 с.

Коваленко 2003: Коваленко Б. О. Стилiстично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 183 с.

Коваль 1987: Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ : Вища школа, 1987. 349 с.

Кожевников 1993: Кожевников Г. Закони слід ретельніше редагувати. *Право України*. 1993. № 5–6. С. 57–60.

Козак 2002: Козак Л. В. Українська електротехнічна термінологія (словотвірний аспект) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2002. 171 с.

Колібаба: Колібаба Л. М. Браковка чи бракування? URL : <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine62-20.pdf> .

Колоїз 2002: Колоїз Ж. В. До питання про диференціацію основних понять неології. *Філологічні науки: Вісник Запорізького державного університету*. 2002. № 3. С. 78–83.

Колоїз 2007: Колоїз Ж. В. Українська okazіональна деривація. Київ : Акцент, 2007. 310 с.

Колоїз 2008: Колоїз Ж. В. Прийоми увиразнення okazіональної експресії. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки* : зб. наук. статей. 2008. № 1. С. 96–101.

Колоїз 2015: Колоїз Ж. В. Неузуальне словотворення : монографія. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.

Копистинська 2012: Копистинська І. М. Мовні покручі на сторінках української преси прагнення бути ближчим до читача чи прояв інформаційної експансії (на прикладі «Газети по-українськи»)? *Освіта Регіону*. 2012. № 1. С. 216–220.

Корж 2002: Корж А. В. Ділова українська мова для юристів : навч. посібник. Київ : Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2002. 176 с.

Коробчинська 1963: Коробчинська Л. А. Розмовна і просторічна лексика української мови та її ре маркування в словниках. *Лексикографічний бюлетень*. 1963. Вип. IX. С. 41–54.

Коробчинська 1968: Коробчинська Л. А. Лексика розмовної мови. *Питання мовної культури*. 1968. Вип. 2. С. 3–14.

Косериу 1963: Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (проблема языкового изменения). *Новое в лингвистике*. Вип. III ; сост., ред. и вступ. ст. В. А. Звегинцева. Москва : Изд-во иностранной литературы, 1963. С. 143–343.

Косович 2008: Косович О. В. Оказіональне словотворення в сучасній французькій мові (на матеріалі мови мас-медіа, Інтернет-видань і художніх творів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови». Київ, 2008. 20 с.

Коць 1997: Коць Т. А. Функціональний аспект лексичної норми в засобах масової інформації (на матеріалі газет 90-х років ХХ ст.) : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1997. 194 с.

Коць 2003: Коць Т. А. Перші лінгвістичні розвідки про публіцистичний стиль. *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»*. 2003. Вип. 23. С. 96–101.

Коць 2010: Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі. Київ : Логос, 2010. 303 с.

Коць 2014: Коць Т. А. Літературна норма в проскрипціях кінця ХІХ – початку ХХ ст. і мовна практика. *Мовознавство*. 2014. № 2. С. 56–61.

Кочан 1998: Кочан І. Термінологічні проблеми у працях Івана Франка. *Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Львів : Світ, 1998. С. 701–703.

Кочан 2004: Кочан І. Кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові. *Вісник: Проблеми української термінології*. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2004. № 503. С. 34–37.

Кочан 2009: Кочан І. М. Термінологія : національна чи міжнародна? *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія : «Теоретичні засади термінознавства та лексикографії»*. 2009. № 648. С. 3–8.

Кочерган 2001: Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Вид. центр «Академія», 2001. 368 с.

Кравченко 2005: Кравченко Т. П. Обсяг поняття «економічна термінологія». *Ономастика і апелятиви* : зб. наук. праць / за ред. В. О. Горпинича. Дніпропетровськ : Пороги, 2005. Вип. 24. С. 81–87.

Кравченко 2006: Кравченко Т. П. Формування терміносистеми економіки агропромислового комплексу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Миколаїв, 2006. 215 с.

Крижанівська 1984: Крижанівська А. В. Проблема упорядкування термінолексики на сучасному етапі. *Мовознавство*. 1984. № 1. С. 12–19.

Кришталь 2003: Кришталь С. М. Структурно-семантический анализ метафорических терминов подязыка финансов в английском и украинском языках : дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Донецк. 2003. 218 с.

Крыжановская 1985: Крыжановская А. В. Сопоставительное исследование терминологии современных русского и украинского языков: проблема унификации и интеграции. Киев : Наук. думка, 1985. 204 с.

Крыжановская, Симоненко 1987: Крыжановская А. В., Симоненко Л. А. Актуальные проблемы упорядочения научной терминологии. Киев : Наук. думка. 1987. 160 с.

Крысин 1996: Крысин Л. П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни. *Русский язык конца XX столетия (1985–1995)*. Москва : Языки рус. культуры, 1996. С. 142–161.

Куделько 2003: Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2003. 232 с.

Кудрявцева 1992: Кудрявцева Л. А. Моделирование динамики словарного состава (на материале лексических новаций русского языка) : автореф. дисс. на соиск. научн. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19, 10.02.02 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика», «Русский язык». Киев, 1992. 46 с.

Кузнецова 1979: Кузнецова Э. В. О принципах и методах выделения объема семантических классов русских глаголов. *Классы и их взаимодействие*. Свердловск : Изд-во Уральского ун-та, 1979. С. 5–12.

Кульчицький, Лукая 2013: Кульчицький І. М., Лукая М. О. Огляд підходів до семантичної класифікації дієслівної лексики. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Національний університет «Львівська політехніка». 2013. Вип. 14. С. 112–114.

Куньч 2006: Куньч З. Й. Українська риторична термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. 216 с.

Кутина 1970: Кутина Л. Л. Языковые процессы, возникающие при становлении научных терминологических систем. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии*. Москва : Наука, 1970. С. 82–94.

Кушмар 2011: Кушмар Л. В. Лексика економічної сфери в мовній картині світу українців : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Луганськ, 2011. 20 с.

Лапінська 2010: Лапінська О. М. Екстралінгвістичні чинники запозичень англіцизмів у сучасній українській мові. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* : зб. наук. праць. Вип. 9. Дніпропетровськ, 2010. С. 173–181.

Лебедева 1984: Лебедева О. Н. Русская кинематографическая лексика (структурно-семантический анализ) : дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык». Днепропетровск, 1984. 205 с.

Лейчик 1981: Лейчик В. М. Оптимальная длина и оптимальная структура термина. *Вопросы языкознания*. 1981. № 2. С. 63–73.

Лейчик 2006: Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. 4-е изд., испр. и доп. Москва : ЛИБРОКОМ, 2006. 256 с.

Лексика 2018: Лексика на перетині наукових парадигм : монографія / за ред. Л. Струганець ; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 211 с.

Лексико-семантические 1989: Лексико-семантические группы русских глаголов. Иркутск : Изд-во Иркутск ун-та, 1989. 180 с.

Ленець 1988: Ленець К. В. Лексичні зміни та їх відображення в мові сучасної преси. *Мовознавство*. 1988. № 6. С. 41–47.

Лепеха 2000: Лепеха Т. В. Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості судово-медичної термінології : дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2000. 20 с.

Леута 2009: Леута О. І. Дієслівні речення в українській літературній мові: структура, семантика, моделі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 35 с.

Лещук 1999: Лещук Т. Й. Типологія термінологічних підсистем. Іншомовні запозичення, фразеологія, семантичні термінотворення, лексикографія. Львів : Вид. центр Львівського держ. ун-ту ім. І. Франка, 1999. 212 с.

Лингвистический 1993: Лингвистический аспект стандартизации терминологии / В. П. Даниленко, И. Н. Волкова, Л. А. Морозова, Н. В. Новикова.

Москва : Наука, 1993. 127 с.

Литвиненко, Місник 2001: Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська медична термінологія у фаховій мові лікаря : навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. освіти III–IV рівнів акредитації ; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. 2-е вид., допов. Київ : Книга Плюс, 2001. 173 с.

Лопатникова, Мовшович 1982: Лопатникова Н. Н., Мовшович Н. А. Лексикология современного французского языка : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. 3-е изд., испр. и доп. Москва : Высш. шк., 1982. 256 с.

Лотка 2000: Лотка О. М. Англомова термінологія фінансово-економічних взаємин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2000. 20 с.

Лотте 1961: Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва : Изд-во АН СССР, 1961. 247 с.

Ляшук 2007: Ляшук А. М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Київ, 2007. 22 с.

Мазурик 2002: Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки XX ст.) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 2002. 212 с.

Майструк 2010: Майструк Т. С. Англійські запозичення у функціонально-стильових різновидах української мови кінця XX – початку XXI століть : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Кривий Ріг, 2010. 264 с.

Малевич 1999: Малевич Л. Д. Становлення і розвиток української гідромеліоративної термінології : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1999. 253 с.

Масенко 2004: Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2004. 163 с.

Масенко 2010: Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 243 с.

Мацько 2000: Мацько Л. І. Українська мова в кінці XX ст. (Зміни в лексиці). *Дивослово*. 2000. № 4. С. 28–36.

Мацько, Сидоренко, Мацько 2003: Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник / за ред. Л. І. Мацько. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.

Мацюк 1984: Мацюк Г. П. Про термінологізацію одиниць загальноповжитаної лексики. *Мовознавство*. 1984. № 5. С. 68–71.

Мацюк 1986: Мацюк Г. П. Роль терминологии в обогащении значений общепотребительной лексики украинского языка : дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык». Львов, 1986. 192 с.

Мацюк, Станкевич 2005: Мацюк З. О., Станкевич Н. І. Українська мова професійного спілкування : навч. посібник. Київ : Каравела, 2005. 352 с.

Медведєва 2013: Медведєва Т. М. Інолексми як один із чинників становлення лексичної системи української мови. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* : зб. наук. праць. Вип. 13. Дніпропетровськ, 2013. С. 66–74.

Медведєва 2013a: Медведєва Т. М. Структурно-семантичні особливості інолексем в мас-медійному дискурсі. *Modern Directions of Theoretical and Applied Researches*. 2013. URL : <http://www.sworld.com.ua/index.php/en/philosophy-and-philology-113/linguistics-and-foreign-languages-in-the-world-today-113/16865-113-0072>.

Минзак: Минзак О. В. Афіксальні антоніми в терміносистемі права (на матеріалі англійського юридичного дискурсу). URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_3/statti/99.pdf.

Мислива-Бунько 2012: Мислива-Бунько І. Я. Деривація іменників-комполітів у мові української преси XXI століття. *Гуманітарна освіта в технічних вищих*

навчальних закладах : зб. наук. пр. Київ : Університет «Україна», 2012. Вип. 25. С. 279–289.

Мислива-Бунько 2014: Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси: структура та стилістичні функції : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Луцьк, 2014. 276 с.

Митрофанова 2007: Митрофанова О. Г. Семантико-синтаксична структура речень із дієслівними предикатами руху і переміщення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Запоріжжя, 2007. 20 с.

Митрофанова 2011: Митрофанова О. Г. Структурно-семантичні параметри дієслів на позначення непоступального руху. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. «Лінгвістика»* : зб. наук. праць. Херсон: ХДУ, 2011. Випуск XIV. С. 79–83.

Михайленко 2009: Михайленко Л. Л. Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця XX – початку XXI століття (на матеріалі мови українських засобів масової інформації) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 217 с.

Михайлишин 1992: Михайлишин Б. П. Антонімо-синонімічні блоки в термінології. *Українське мовознавство* : міжвід. наук. зб. Київ, 1992. Вип. 19. С. 71–78.

Михайлова 2002: Михайлова Т. В. Семантичні відношення в українській науково-технічній термінології : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2002. 218 с.

Михайлова 2003: Михайлова Т. В. Антонімічні відношення українських науково-технічних термінів як мовне явище та об'єкт лексикографії. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ, 2003. Вип. V. С. 295–299.

Михалевич 2010: Михалевич О. М. Інтерпретація понять «термін», «економічний термін», «економічна терміносистема» в сучасному мовознавстві. *Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія :*

Філологічні науки. Мовознавство. 2010. № 2. С. 86–89.

Михалевич 2011: Михалевич О. М. Структура та функції економічної лексики другої половини XX – початку XXI століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Луцьк, 2011. 19 с.

Михалевич 2011a: Михалевич О. М. Функціональні особливості економічних термінів (на матеріалі волинських періодичних видань). *Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє*. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. Т. 1. С. 274–275.

Мінаков 2016: Мінаков В. В. Екологічна лексика як об'єкт перекладу. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2016. Вип. 267. С. 214–220.

Мінчак 2003: Мінчак Г. Б. Конотативна семантика сучасних ідеологічно забарвлених номінативних одиниць (на матеріалі української преси 90-х років XX століття) : дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 301 с.

Мірошниченко 1996: Мірошниченко Е. В. Навчання професійної лексики студентів-економістів під час усномовленнєвого спілкування в непрофесійних сферах комунікації: (початковий етап, англійська мова) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». Київ, 1996. 23 с.

Місник 2001: Місник Н. Аналітичні терміни у складі термінологічної клінічної медицини. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2001. Вип. 4. С. 193–194.

Мітчук 2006: Мітчук О. А. Нові слова та їх значення у мові мас-медіа Рівненщини : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Львів, 2006. 170 с.

Монахова 2002: Монахова Т. В. Кризовий стан мовленнєвої культури як одна з проблем культури соціальної. *Наукові праці*. 2002. URL : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/24-11-12.pdf>.

Москвин 2006: Москвин В. П. Русская метафора: очерк семиотической теории. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ЛЕНАНД, 2006. 184 с.

Навальна 2008: Навальна М. І. Жаргонізми в мові української преси. *Українське мовознавство* : міжвідомчий науковий збірник / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2008. Вип. 38. С. 147–152.

Навальна 2009: Навальна М. Семантико-стилістичні вияви дієслів економічної сфери в мові сучасної газетної періодики. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. праць на пошану професора Катерини Городенської з нагоди її 60-річчя / МОН України. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп. ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2009. Вип. 8. С. 326–335.

Навальна 2010: Навальна М. І. Дифузні процеси в лексиці інформаційних технологій у мові української сучасної періодики. *Психолінгвістика*. 2010. Вип. 6. С. 151–156.

Навальна 2011: Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. : монографія. Київ, Інститут української мови : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.

Навальна 2011а: Навальна М. Нові тенденції вживання медичної лексики в українській періодиці. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : лінгвістика і літературознавство* : міжвуз. зб. наук. ст. Бердянськ : БДПУ, 2011. Вип. XXIV. Ч. 3. С. 374–384.

Навальна 2013: Навальна М. Гроші можуть «згоріти», їх можуть і «заморозити» (семантична динаміка дієслів у сучасній українській публіцистиці). *Культура слова*. 2013. Вип. 78. С. 104–109.

Навальна 2013а: Навальна М. І. Нові дифузні процеси кримінального та молодіжного жаргону в мові інтернет-видання «Українська правда». *Психолінгвістика*. 2013. Вип. 14. С. 248–261.

Навальна 2013б: Навальна М. І. Нові дифузні процеси розмовної лексики в художньому стилі. *Психолінгвістика*. 2013. Вип. 12. С. 197–203.

Навальна 2014: Навальна М. І. Нові явища та процеси у вживанні дієслів соціально-економічної сфери в українській мові : монографія. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2014. 188 с.

Навальна 2015: Навальна М. І. Дифузні процеси в лексиці української мови (на прикладі варваризмів масмедійних текстів). *Лінгвостилістичні студії*. 2015. Вип. 3. С. 118–126.

Навальна 2015a: Навальна М. І. Негативно-оцінні лексеми на позначення операцій з грішми в українських масмедійних текстах. *Теоретична і дидактична філологія* : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький ; Корсунь-Шевченківський : «Видавництво К С В», 2015. Вип. 20. С. 309–320.

Навальна 2018: Навальна М. І. Лексика української газетної періодики початку ХХІ ст.: джерела поповнення та стилістичне використання : монографія. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2018. 350 с.

Навальна 2019: Навальна М. І. Розмовна лексика як засіб експресії мови української періодики. *Лексика українських масмедіа* : монографія / за ред. М. Навальної. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2019. С. 85–102.

Науменко 2010: Науменко Л. О. Лексична своєрідність термінів залізничного транспорту. *Українська мова у ХХІ столітті: традиції і новаторство*. Київ : ІАЦ – Спейс-Інформ ; ФОП Гудименко, 2010. С. 118–205.

Непийвода 1983: Непийвода Н. Про поняття «детермінологізація». *Мовознавство*. 1983. № 5. С. 64–67.

Непийвода 1983a: Непийвода Н. Ф. Детермінологізація як результат взаємодії загальнолітературної та термінологічної лексики : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : спец. 10.02.02 «Українська мова». Київ, 1983. 167 с.

Непийвода 1997: Непийвода Н. Ф. Мова науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) : монографія. Київ : ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997. 303 с.

Нечуй-Левицький 1907: Нечуй-Левицький І. С. Сьогочасна часописна мова на Україні. Київ, 1907. 175 с.

Ничман 1980: Ничман З. В. Глаголы говорения (устной речи) в современном русском языке : автореф. дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук. Томск, 1980. 184 с.

Ніколаєва 2003: Ніколаєва Н. Г. Семантико-синтаксична організація речень з дієслівними предикатами мовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 27 с.

Новиков 1972: Новиков Л. А. Антонимия, ее типы и место в лексико-семантической системе языка. *Тезисы докл. науч. конф. «Вопр. описания лексико-семантической системы языка»*. 1972. Ч. 2. С. 57.

Овсейчик 2006: Овсейчик С. В. Формування української екологічної термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2006. 20 с.

Овсейчик 2012: Овсейчик С. Екологічний термін як одиниця галузевої терміносистеми. *Українська мова*. 2012. № 2. С. 80–86.

Онищенко 2004: Онищенко І. В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Кривий Ріг, 2004. 195 с.

Осипенко 1974: Осипенко З. М. Різновиди термінів і їх семантичні особливості. *Мовознавство*. 1974. № 2. С. 65–69.

Осінчук, Понеску 1995: Осінчук В. Г., Понеску І. К. Визначення основних спортивних термінів фізичної культури і спорту : навч. посіб. Київ : ЛДУ, 1995. 200 с.

Паночко 1978: Паночко М. М. Украинская спортивная лексика : автореф. дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык». Киев, 1978. 23 с.

Паночко 1983: Паночко М. Семантико-словотвірні зв'язки між твірними і похідними словами в українській спортивній термінолексії. *Словотвірна семантика східнослов'янських мов*. Київ, 1983. С. 164–168.

Паночко 1995: Паночко М. М. Семантика спортивних термінів як результат метафоризації. *Дослідження з словотвору та лексикографії*. Київ : Вища шк., 1995. С. 90–92.

Панченко 2016: Панченко Т. Функціонування розмовної дієслівної лексики в мові української періодики початку ХХІ ст. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. ZESZYT Iv. Poznan, 2016. S. 127–132.

Панченко 2017: Панченко Т. С. Нові явища в семантиці та словотворенні лексики в українській пресі початку ХХІ ст. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Черкаси, 2017. 283 с.

Панько 1965: Панько Т. И. Развитие украинской экономической терминологии XIX–XX веков : автореф. дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык». Львов, 1965. 16 с.

Панько 1992: Панько Т. І. Теоретичні засади українського термінотворення. *Науково-технічне слово : Бюлетень видавничо-термінологічної комісії Львівського політехнічного інституту*. 1992. № 1. С. 3–9.

Панько 1994: Панько Т. І. Концептосфера термінологічної розбудови української мови. *Мовознавство*. 1994. № 1. С. 14–21.

Панько, Кочан, Мацюк 1994: Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство : підручник для студ. гуманітарних спец. вищих закладів. Львів : Вид-во «Світ», 1994. 241 с.

Пашинська 2011: Пашинська Л. М. Фразеологічні неологізми в сучасному українському мас-медійному дискурсі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2011. 285 с.

Пашковська 2005: Пашковська Г. О. До питання класифікації дієслів мовлення. *Мова і культура*. Київ, 2005. С. 122–130.

Пашковська 2008: Пашковська Г. О. Походження й семантичний розвиток українських дієслів та фразеологізмів на позначення процесів мовлення : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2008. 270 с.

Пилинський 1976: Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ : Наукова думка, 1976. 288 с.

Подвойська 2008: Подвойська О. В. Термінологія соціальної ринкової економіки в сучасній німецькій мові: номінативний та функціональний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2008. 20 с.

Покровська 1996: Покровська О. А. Українська термінологія ринкових відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 1996. 24 с.

Покровська, Філон 1997: Покровська О., Філон М. Про одну з тенденцій передачі на письмі сучасної української економічної термінології. *Українська термінологія і сучасність* : Матеріали II Всеукр. наук. конф. Київ, 1997. С. 190–193.

Пономарів 1990: Пономарів О. Д. Засоби художньої експресії в публіцистичному стилі. *Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови*. Київ : Наукова думка, 1990. С. 166–179.

Пономарів 1993: Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. Київ : Либідь, 1993. 248 с.

Попова 2002: Попова Н. А. Запозичення з англійської мови в лексико-семантичну систему української мови кінця XX та початку XXI століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2002. 17 с.

Попова 2004: Попова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2004. 196 с.

Прадівляний, Тараканова 2002: Прадівляний М. Г., Тараканова Л. Я. Термінознавство. Термінологічний глосарій з економіки : навч. посібник для студ. екон. спец. ; Вінницький держ. технічний ун-т. Вінниця : ВДТУ, 2002. 108 с.

Приходько 2006: Приходько І. Г. Російський молодіжний сленг Києва (кінець XX – початок XXI ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова». Київ, 2006. 22 с.

Проблеми 2014: Проблеми української термінології : зб. наук. праць учасників XIII Міжнар. наук. конф. «Проблеми української термінології СловоСвіт 2014», м. Львів, 25–27 верес. 2014 р. / Техн. ком. стандартизації наук.-техн. термінології М-ва екон. розвитку і торгівлі та М-ва освіти і науки України ; рекол. : Ігор Дуцяк (відп. ред.) та ін. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 99 с.

Прохорова 1970: Прохорова В. Н. Об эмоциональности термина. *Лингвистические проблемы науднотехнической терминологии*. Москва : Наука, 1970. С. 153–159.

Процик 2006: Процик М. Р. Антонімічні відношення в українській видавничій термінології. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2006. № 559. С. 293–295.

Прудникова 2019: Прудникова Т. І. Функціонування неспеціалізованих лексем в публіцистичних текстах економічної тематики. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 145–154.

Прудникова 2020: Прудникова Т. І. Актуалізація прикметників в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової комунікації). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 1. Ч. 1 2020. С. 102–108.

Прудникова 2020а: Прудникова Т. І. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія : збірник наук. праць*, 2020. Вип. 22. С. 229–236.

Прудникова 2020б: Прудникова Т. І. Лексеми з префіксоїдом *крипто-* на тлі динаміки української економічної терміносистеми: семантично-дериваційна

інтерпретація. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. збірник наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. Том 3. С. 50–56.

Прудникова 2020в: Прудникова Т. І. Нові тенденції вживання лексики в публікаціях економічної сфери (на прикладі номінацій медичної галузі). *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 14. Т. 2. С. 69–74.

Прудникова 2020г: Прудникова Т. І. Особливості функціонування розмовних дієслів в публіцистичних текстах економічної тематики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : збірник наук. праць*. Випуск 38 / Херс. держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2020. С. 47–52.

Пушкар 2002: Пушкар В. І. Структура, семантика та словотворчі функції основ префіксальних дієслів (на матеріалі англійської економічної термінологіки) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Полтава, 2002. 266 с.

Пушкарева 2004: Пушкарева И. А. Экономический вокабуляр русского языка. *Культура народов Причерноморья*. 2004. № 54. С. 55–58.

Пущина, Зайцева 2003: Пущина І. В., Зайцева В. М. Сучасна українська спортивна термінологія : навч. посібник для студ. ф-тів фіз. виховання вузів. 2-е вид., доопрац. й розшир. Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т., 2003. 96 с.

Радчук 2000: Радчук В. Д. Суржик як недопереклад. *Українська мова та література*. 2000. № 11. С. 11–12.

Ракшанова 2010: Ракшанова Г. Взаємозв'язок семантичної структури та прагматичної інформації науково-технічного терміна. *Українська наукова термінологія. Суспільні та гуманітарні науки* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. Київ, 2010. № 3. С. 260–277.

Реформатський 1961: Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. *Вопросы терминологии* : сборник. Москва: Наука, 1961. С. 47–51.

Реформатский 1998: Реформатский А. А. Введение в языковедение / под ред. В. А. Виноградова. Москва : Аспект Пресс, 1998. 536 с.

Рибачок 2004: Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2004. 213 с.

Рудакова 2009: Рудакова Т. М. Функціонування соціально-економічної лексики англомовного походження в українських засобах масової інформації кінця XX – початку XXI ст. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Слов'янськ, 2009. 475 с.

Руденко 2011: Руденко Н. С. Екологічна лексика як об'єкт перекладу: теоретичний та методологічний аспекти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 16 (227), Ч. I. С. 56–60.

Рудницький 1992: Рудницький Я. А. Українська спортивна термінологія. *Українська спортивна та військово-похідна термінологія. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Львів, 1992. С. 12–14.

Рудніченко 2009: Рудніченко Н. М. Дискурс електронних засобів масової комунікації в інформаційному суспільстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2009. 20 с.

Русанівський 1988: Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ : Наук. думка, 1988. 236 с.

Русанівський, Жовтобрюх, Пилинський 1978: Русанівський В. М., Жовтобрюх М. А., Пилинський М. М. Науково-технічний прогрес і мова. Київ : Наук. думка, 1978. 193 с.

Савина 2001: Савина И. В. Синтагматические характеристики английских глаголов говорения. *Прагматика форм речевого общения* : межвузовский сборник научных статей / под ред. А. И. Волокитиной. Самара : Изд-во «Самарский университет», 2001. С. 144–149.

Самойлова 1999: Самойлова І. А. Процеси семантичної деривації в лексиці сучасної української літературної мови (на матеріалі неологізмів

70–90-х років XX ст.): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1999. 165 с.

Семчинський 1988: Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Київ : Вища школа, Головне видавництво, 1988. 328 с.

Сербенська 1992: Сербенська О. А. Мова газети і мовотворчість журналіста в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 1992. 38 с.

Сербенська 1998: Сербенська О. А. Нові тенденції у мові сучасної преси. Київ : Наукова думка, 1998. 106 с.

Сербенська, Волощак 2001: Сербенська О. А., Волощак М. Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. Київ : Просвіта, 2001. 204 с.

Симоненко 1991: Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології. Київ : Наук. думка, 1991. 152 с.

Симоненко 1997: Симоненко Л. О. Українська термінологія кінця XX століття (теорія та практика). *Матеріали 2-ої Всеукраїнської наукової конференції «Українська термінологія і сучасність»*. Київ, 1997. С. 10–14.

Симоненко 2001: Симоненко Л. Українська наукова термінологія: стан і перспективи розвитку. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Вип. IV / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2001. С. 3–8.

Симоненко 2003: Симоненко Л. О. Українська термінологічна лексикографія за роки незалежності: здобутки і прорахунки. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2003. Вип. V. С. 18–22.

Скиба 2005: Скиба Н. Г. Активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця XX – початку XXI ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2005. 17 с.

Скороходько 2002: Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія : навч. посібник. Київ : УІЛМ, 2002. 76 с.

Слаба 2003: Слаба О. В. Англоамериканізми в лексико-семантичній системі сучасної німецької мови (на матеріалі галузевої лексики з економіки) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2003. 213 с.

Соссюр 1977: Соссюр де Ф. Труды по языкознанию / пер. с франц. ; под. ред. А. А. Холодовича. Москва : «Прогресс», 1977. 695 с.

Спорт 1989: Спорт в зеркале журналистики: (о мастерстве спортивного журналиста) : монографія / Б. А. Баунов и др. ; сост. Г. Я. Солганик. Москва : Мысль, 1989. 220 с.

Ставицька 2001: Ставицька Л. Проблеми вивчення жаргонної лексики: соціолінгвістичний аспект. *Українська мова*. 2001. № 1. С. 55–68.

Ставицька 2002: Ставицька Л. О. Блудний суржик. Міф, мова, стиль. *Мандрівець*. 2002. № 1. С. 18–27.

Ставицька 2005: Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.

Становлення 2011: Становлення та нормування української економічної термінології: монографія / Черемська О. С. та ін. ; Харк. нац. екон. ун-т. Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. 119 с.

Старченко 2013: Старченко О. А. Термінологія виборчого процесу й виборчих процедур (на матеріалі англійської та української мов) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Горлівка, 2013. 247 с.

Стасула 2011: Стасула Н. Електронні засоби виявлення вербальної маніпуляції в ЗМІ. *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка»* : зб. статей. Львів, 2011. № 694 : Комп'ютерні науки та інформаційні технології. С. 90–98.

Стебунова 1997: Стебунова А. Н. Лексико-семантическая характеристика русской клинической терминологии : дисс. на соиск. научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Русский язык». Донецк, 1997. 171 с.

Стишов 1997: Стишов О. Спортивні терміни-інновації в сучасних засобах масової інформації. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 1997. С. 58–61.

Стишов 1999: Стишов О. А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХст. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 7.

Стишов 2003: Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 35 с.

Стишов 2003а: Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.

Стишов 2011: Стишов О. Як змінюється лексикон сучасної української періодики? *Українська мова*. 2011. № 4. С. 132–136.

Стишов 2019: Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. *Лексикологія. Лексикографія* : навч. посіб. Біла Церква : «Авторитет», 2019. 198 с.

Струганець 2001: Струганець Л. В. Мовна норма і кодифікація : теоретичний ракурс. *Система і структура східнослов'янських мов : до 200-річчя з дня народження В. І. Даля* : зб. наук. праць / редкол. В. І. Гончаров (відп. ред.) та ін. Київ : Т-во «Знання» України, 2001. С. 203–214.

Струганець 2002: Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.

Струганець 2016: Струганець Ю. Б. Семантика, структура, функціонування футбольної лексики в українській літературній мові початку ХХІ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : Івано-Франківськ, 2016. 20 с.

СУЛМ 2002: Сучасна українська літературна мова: підруч. / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., доп. Київ : Вища шк., 2002. 439 с.

СУЛМ:ЛФ 1973: Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1973. 439 с.

СУЛМ:С 1973: Сучасна українська літературна мова : стилістика / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1973. 588 с.

Суперанская, Подольская, Васильева 1989: Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва : Наука, 1989. 246 с.

Сухомлин 2009: Сухомлин О. Ю. Проблема суржику в контексті мовної толерантності журналіста. *Вісник Львівського університету*. 2009. Вип. 32. С. 282–291.

Сушинська, Давидов: Сушинська І. М., Давидов П. Г. Юридична термінологія як один із складників формування мовленнєвої культури студентів правознавців. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/articles/Kultnar/knar/knp82t2>.

Тараненко 2002: Тараненко О. О. Колоквізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.). *Мовознавство*. 2002. № 4–5. С. 33–39.

Тараненко 2003: Тараненко О. О. Колоквізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.). *Мовознавство*. 2003. № 1. С. 23–41.

Тараненко 2008: Тараненко О. О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози. *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 14–30.

Телия 1988: Телия В. Н. Метафоризация и её роль в создании языковой картины мира. *Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира*. Москва : Просвещение, 1988. С. 173–203.

Термин 1981: Термин и слово. Межвузовский сборник. Горький, изд. ГГУ им. Н. И. Лобачевского, 1981. 151 с.

Тиха 2012: Тиха Л. Граматична структура екологічних термінів у посібниках і підручниках для студентів-екологів. *Вісник Нац. ун-ту*

«Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології», 2012. № 733. С. 158–160.

Тихоненко 2017: Тихоненко О. В. Специфіка стилістичного переміщення лексичних одиниць (на матеріалі текстів публіцистичного стилю). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, 2017. Вип. 77. С. 115–119.

Тільнова 2011: Тільнова І. В. Екстралінгвальні чинники переносного вживання пропріальної лексики в мові газет. *Наукові записки. Матеріали п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Мови і світ: дослідження та викладання»*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2011. Вип. 96 (1). С. 595–598.

Ткач 2010: Ткач Н. Сучасна українська преса як джерело поповнення жаргонної лексики. *Мова і суспільство*, 2010. Вип. 1. С. 158–164.

Тодор 2012: Тодор О. Г. Соціально зумовлені іменники-оказіоналізми у мові сучасних інтернет-ЗМІ (суфіксальний словотвір). *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки (Мовознавство)*. 2012. Т. 137. С. 92–95.

Томіленко 2014: Томіленко Л. М. Екстралінгвальні чинники як наслідок виникнення нової суспільно-політичної лексики. *Мовознавство*. 2014. № 1. С. 58–61.

Томіленко 2015: Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.

Третьак: Третьак Н. В. Місце жаргонної лексики у структурі соціальних діалектів української мови. URL: http://science.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/7/2014/pdf/fil/18/1_14_Tretyak.pdf.

Третьак 2008: Третьак Н. В. Жаргонна лексика в друкованих ЗМІ (номінативно-експресивна функція): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Кам'янець-Подільський, 2008. 211 с.

Труб 2000: Труб В. М. Явище «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 46–57.

Турчак 2004: Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : дис. на здобуття на наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2004. 256 с.

Турчак 2013: Турчак О. М. Поняття «оказіоналізм» у мовознавчій літературі та його мовленнєва реалізація в українських періодичних виданнях кінця ХХ століття. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : «Філологічні науки»*. 2013. № 2. С. 299–305.

Турчак 2014: Турчак О. М. Екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники виникнення оказіоналізмів у мові періодики кінця ХХ століття. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ, 2014. Вип. IV. С. 30–37.

Українська 2007: Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Грамота, 2007. 146 с.

Усенко 1997: Усенко І. Б. Українська юридична термінологія. *Українське державотворення: невитребуваний потенціал* / за ред. О. М. Мироненко. Київ, 1997. 559 с.

Федоренко 2006: Федоренко О. Д. Емоційно-оцінний потенціал демінутивів у публіцистиці (на матеріалі української періодики 1995–2004 років) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Черкаси, 2006. 201 с.

Федорець 2005: Федорець С. А. Англійські запозичення в мові сучасної української реклами : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2005. 203 с.

Ферм 1994: Ферм Л. Особенности развития русской лексики в новейший период (на материале газет). Uppsala : AlmqvistandWiksell, 1994. 238 с.

Фомина 2006: Фомина И. Н. Семантическая деривация в формировании английской политической терминологии : дисс. на соиск. научн. степени канд.

філол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». Москва, 2006. 190 с.

Фудерер 2008: Фудерер Т. О. Термінологічно-поняттєва сутність суржику. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 6. С. 114–118.

Холявко 2004: Холявко І. В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2004. 229 с.

Цимбал 1998: Цимбал Н. Л. Антонімічні відношення в термінології органічної хімії. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ, 1998. С. 188–192.

Чемеркін 2009: Чемеркін С. Г. Українська мова в інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси. Київ, 2009. 240 с.

Чорна 2009: Чорна О. В. Особливості вияву антонімії в українській податковій термінології. *Українська мова*. 2009. № 4. С. 58–64.

Чорновол 2004: Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне вживання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2004. 19 с.

Чуєшкова 2002: Чуєшкова О. В. Аналітичні номінації в економічній терміносистемі (структурно-типологічний аспект) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2002. 189 с.

Шанский 1972: Шанский Н. М. Лексикология современного русского языка. Москва : Просвещение, 1972. 382 с.

Шаповалова 2003: Шаповалова Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Львів, 2003. 204 с.

Шапран 2005: Шапран Д. П. Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ,

2005. 19 с.

Шевченко 2003: Шевченко Л. І. Концепти теорії інтелектуалізації літературної мови в контексті розвитку стилю масової інформації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2003. Вип. 7. С. 3–15.

Шевченко, Томіленко 2010: Шевченко Л. Л., Томіленко Л. М. Мотиваційні основи та базові моделі семантичного процесу термінологізації (на матеріалі Словника української мови: в 20 т.). *Мовознавство*. 2010. № 1. С. 76–85.

Шелепкова 2018: Шелепкова І. М. Характеристика української економічної термінології на сучасному етапі розвитку. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 7. Т. 1. С. 52–56.

Шелов 1989: Шелов С. Д. О двух типах отрицательных определений терминов. *Научно-техническая терминология*. 1989. № 4. С. 17–22.

Шелов 1989а: Шелов С. Д. Системное расположение терминов в словаре: реальность или фантастика. *Терминологическая система как объект лексикографии*. Москва, 1989. С. 23–25.

Шеремета: Шеремета Н. Р. Правнича термінологія української мови та процеси її творення. URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22791/1/28-120-123.pdf>.

Шинкар 2019: Шинкар Т. Жаргонізми в текстах суспільно-політичної тематики. *Лексика українських масмедіа* : монографія / за ред. М. Навальної. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2019. С. 105–112.

Шмелев 1964: Шмелев Д. Н. Очерки по семасиологии русского языка. Москва : Наука, 1964. 243 с.

Щур 1974: Щур Г. С. Теории поля в лингвистике. Москва : Наука, 1974. 256 с.

Ющук 2004: Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2004. 640 с.

Явір 2009: Явір В. В. Жаргонізований дискурс: занепад чи норма? *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг, 2009. Вип. 3. С. 125–130.

Язык 1990: Язык закона / под ред. А. С. Пиголкина. Москва : Юрид. лит., 1990. 200 с.

Яковенко 2009: Яковенко О. І. Формування та функціонування італійської економічної терміносистеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови». Київ, 2009. 20 с.

Якункіна 2013: Якункіна Ю. О. Класифікаційні ознаки дієслів мовлення в системі дієслівної лексики сучасної української літературної мови. *Філологічні науки*. 2013. Книга 2. С. 257–260.

Янків 2000: Янків І. Т. Українська спортивна термінологія (історико-методологічний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання та спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 2000. 32 с.

Янков 2004: Янков А. В. Соціально-політичні неологізми та okazіоналізми в американському варіанті англійської мови: структура – семантика – функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2004. 20 с.

Geeraerts 2010: Geeraerts D. Theories of Lexical Semantics. New York : Oxford University Press, 2010. 341 p.

Lehmann, Martin-Berthet 2003: Lehmann A., Martin-Berthet F. Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie. Paris : NATAN, 2003. 210 p.

Pigou 1985: Pigou, Arthur Cecil. The Economics of Welfare (London, 1920) ; рус. перев. : Пигу А. Экономическая теория благосостояния : в 2 т. Москва : Прогресс, 1985. 512 с.

Podlech 1976: Podlech A. Rechtlinguistik. In: Grimm D. Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaften, Munchen : Beck, 1976. Bd 2. S. 105–116.

Wierzbicka 1972: Wierzbicka A. Semantic Primitives. Moscow : Athenäum Verlag, 1972. 325 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ПРАЦЬ

Ахманова, СЛТ 1966: Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Сов. энцикл., 1966. 608 с.

Бибик, Сюта, СІС 2006: Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.

БізнесСловник 2002: БізнесСловник: Економіка. Фінанси. Банки. Інвестиції. Кредити: англо-український : понад 12 500 термінів / уклад. С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко. Київ : Школа, 2002. 720 с.

Вікіпедія: Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL : www.uk.wikipedia.org/wiki.

ВТССУМ 2005: Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

Горпинич, ТУАСЕТТС 2016: Горпинич О. В. Тлумачний українсько-англійський словник економічних термінів і термінологічних словосполучень : довід посіб. Дніпро : НГУ, 2016. 74 с.

Гриньова, Коюда, ТСЕТ 2001: Гриньова В. М., Коюда В. О. Тлумачний словник економічних термінів: макро- та мікроекономіка, грошовий обіг, інвестування, страхування, фінанси підприємств, фінансовий менеджмент, банківський менеджмент, законодавчо-нормативні акти. Харків : Гриф, 2001. 184 с.

ЕЕ Толстоухов: Екологічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : А. В. Толстоухов (гол. редактор) та ін.. Київ : ТОВ «Центр еколог. освіти та інформації». Т. 1, 2007. 432 с. ; Т. 2, 2007. 416 с. ; Т. 3. 2008. 472 с.

ЕЕ Мочерний: Економічна енциклопедія / редкол.: С. В. Мочерний (відп.ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія». Т. 1, 2000. 863 с. ; Т. 2, 2001. 847 с. ; Т. 3, 2002. 952 с.

Завадський, Осовська, Юшкевич, ЕС 2006: Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2006. 356 с.

Зернова, СЕНРНС 1994: Зернова В. К. Словотворчий етимологічний німецько-російський навчальний словник : для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Полтавський медичний стоматологічний ін-т, Полтавський інженерно-будівельний ін-т, 1994. Ч. 2, т. 3: Ч. 2: Політехнічна, будівельна, архітектурна, економічна, санітарно-гігієнічна лексика (близько 26000 слів і термінів) для студентів, аспірантів і викладачів мовних і немовних спеціальностей вищих навчальних закладів. Т. 3: Т, U, V, W, X, Y, Z. 1994. 585 с.

Коломойцев, УСЕТ 2000: Коломойцев В. Е. Універсальний словник економічних термінів: інвестування, конкуренція, менеджмент, маркетинг, підприємництво : навч. посіб. Київ : Молодь, 2000. 382 с.

Коноплицький, Філіна, ЕС 2007: Коноплицький В. А., Філіна Г. І. Економічний словник : тлумачно-термінологічний. Київ : КНТ, 2007. 577 с.

КСЕТ 1997: Короткий словник економічних термінів / уклад. А. І. Сидоренко та ін. Біла Церква : Мустанг, 1997. 56 с.

КСЕТ 2001: Короткий словник економічних термінів / заг. ред. П. М. Леоненко. 2-е вид., доп. Біла Церква ; Київ : Мустанг, 2001. 96 с.

Крашеніннікова, Нагорна, Подворчан, СЮЛ 2018: Крашеніннікова Т. В., Нагорна Ю. А., Подворчан А. З. Словник-довідник юридичної лексики (етимологічні нотатки). Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2018. Ч. 1. 94 с.

Матвеева, ПСЛТ, 2010: Матвеева Т. В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов-на-Дону : Феникс, 2010. 562 с.

Мокиенко, Никитина, РС 2008: Мокиенко В. М., Никитина Т. Г. Русское сквернословие. Краткий, но выразительный словарь. Москва : ЗАО «ОЛМА Медиа Групп», 2008. 384 с.

МСІТЕ 2010: Міжпредметний словник іншомовних термінів з економіки : близько 2000 термінів / Н. О. Лисенко, О. М. Гайович, І. В. Космідайло, В. І. Сиволап ; Європ ун-т, Уман. філія. Умань : Сочінський, 2010. 300 с.

Мусієнко, Серебряков, Брайон, ЕОПСД 2002: Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія. Охорона природи : словник-довідник. Київ : Знання, 2002. 550 с.

Ожегов, СРЯ 1989: Ожегов С. И. Словарь русского языка : 70 000 слов / под. ред. Н. Ю. Шведовой. 21-е изд., перераб. и доп. Москва : Рус. яз., 1989. 924 с.

РУСЕТ 2007: Російсько-український словник економічних термінів. Відмінна лексика / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепкова ; Харківський національний економічний ун-т. Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. 56 с.

РУАНЮС 1995: Російсько-українсько-англійсько-німецький юридичний словник / В. Г. Гончаренко, В. Ю. Залевська, І. Д. Кучеренко та ін. Київ : Либідь, 1995. 240 с.

Сатир, Яценко, СЕТ 2002: Сатир Л. М., Яценко Л. М. Словник економічних термінів : навч. посіб. для підгот. фахівців екон. спец. в аграрних навч. закл. III–IV рівнів акредитації ; Білоцерківський держ. аграрний ун-т. Біла Церква : [б.в.], 2002. 74 с.

Селіванова, СЛТЕ 2006: Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

Словарик 1906: Словарик. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів. Склавав В. Доманицький. Київ, 1906. 124 с.

Словарь: Словарь української мови: в 4-х тт. / за ред. Б. Грінченка. Київ, 1907–1909.

СІС 1975: Словник іншомовних слів / за ред. чл.-кор. АН УРСР О. С. Мельничука. Київ : Головна редакція УРЕ, 1975. 775 с.

СІС 2000: Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с. URL : <http://www.mova.info/Page3.aspx?l1=227>.

Сліпушко, ПФЕС 1999: Сліпушко О. Політичний і фінансово-економічний словник: понад 3000 термінів, понять, імен. Київ : Криниця, 1999. 390 с.

Словник-посібник 1997: Словник-посібник економічних термінів: Російсько-українсько-англійський / О. М. Дрозд та ін. ; ред. Т. Р. Кияк. Київ : КМ Academia, 1997. 263 с.

СПТРЕ 1997: Словник понять і термінів ринкової економіки / Ніжинський держ. педагогічний ін-т ім. М. В. Гоголя ; підгот. І. С. Борщенко та ін. Ніжин : [б.в.], 1997. 56 с.

ССЕТ 2006: Спеціалізований словник економічних термінів: банківська справа. Контроль і ревізія. Судова бухгалтерія. Реклама. Менеджмент. Захист інформації. Економічна безпека. Маркетинг / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Кафедра економічної безпеки ; авт.-уклад. : З. Б. Живко, М. О. Живко. Львів : УАД, 2006. 130 с.

ССІС 2006: Сучасний словник іншомовних слів : близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад. : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.

Ставицька, КСЖЛУМ 2003: Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови : містить понад 3200 слів і 650 стійких словосполучень. Київ : Критика, 2003. 336 с.

Ставицька, УЖ 2005: Ставицька Л. Український жаргон. Словник : містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень. Київ : Критика, 2005. 496 с.

Ставицька, УМТ 2008: Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми. Евфемізми. Сексуалізми. Київ : Критика, 2008. 454 с.

СТРЕ 1996: Словник термінів ринкової економіки / упоряд. І. А. Вишниченко, С. В. Харитоненко ; ред. В. І. Науменко. Київ : Глобус, 1996. 288 с.

СУМ: Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980.

СУМ-20: Словник української мови: у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд ; голов. наук. ред. В. М. Русанівський. Київ : Наукова думка, Т. 1–10. 2010–2019. URL :

<https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>

СФЕТ 1999: Словник фінансово-економічних термінів : англо-українсько-російський / авт.-уклад. Н. М. Петренко та ін. ; Дніпропетровська академія управління, бізнесу та права. Кафедра англійської філології та перекладу. Дніпропетровськ : [б.в.], 1999. 86 с.

СЮТ 1994: Словник юридичних термінів (російсько-український) : близько 20000 термінів / уклад. Ф. Андерш та ін. Київ : Юрінком, 1994. 322 с.

ТСБОЕАА 2003: Термінологічний словник з бухгалтерського обліку, економічного аналізу і аудиту для студентів економічних спеціальностей / Національний ун-т харчових технологій; уклад. Л. М. Чернелевський та ін. Київ : НУХТ, 2003. 82 с.

Українська мова 2004: Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

УРЕСТ 1994: Українсько-російський економічний словник-тезаурус: збір термінів, понять та категорій з соц.-екон. планування та прогнозування для студ. усіх спец. усіх форм навчання / Харківський економічний ун-т; упоряд. І. М. Васильєва та ін. Харків : [б.в.], 1994. 77 с.

УРЕТС 2005: Українсько-російський економічний тлумачний словник : близько 3 000 термінів і понять / авт.-упоряд. В. М. Копоруліна. Харків : Факт, 2005. 400 с.

Шимків, АУТСЕЛ 2004: Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики / наук. ред. С. В. Слухай. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 432 с.

ЮЕ 2004: Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія»

ім. М. П. Бажана. Т. 6: Т–Я. 2004. 768 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Альянс громадського здоров'я. Alliance for Public Health : сторінка мережі «Фейсбук». 2018–2020. URL : www.facebook.com/AlliancePublicHealth/posts.

Антикор : національний антикорупційний портал. 2019. URL : www.antikor.com.ua.

Антикорупційний портал. 2010. URL : www.acrc.org.ua.

Апостроф : Інтернет-видання. 2019–2020. URL : www.apostrophe.ua.

Аргумент : Інтернет-видання. 2018. URL : www.argumentua.com.

Бібліотека бухгалтерського обліку : сайт. 2018–2020. URL : www.pro-u4ot.info.

Блогери за добре врядування : сайт. 2018–2020. URL : www.bloggers4gg.org.ua.

Боротьба з відмиванням коштів: правовий, організаційний та практичний аспект : посібник / С. Г. Гуржій, О. Л. Копиленко, Я. В. Янушевич та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2005. 216 с.

БукІнфо : Чернівецька незалежна інформаційна агенція. 2015. URL : www.bukinfo.com.ua.

Бухгалтер 911 : сайт для бухгалтерів. 2018–2020. URL : www.buhgalter911.

Бухгалтерський Інтернет-портал. 2019. URL : www.ibuhgalter.net.

Варіанти : онлайн газета новин Львова. 2018–2020. URL : www.varianty.lviv.ua.

Вголос : інформаційна агенція. 2009–2020. URL : www.vgolos.com.ua.

Верховна Рада України : офіційний вебпортал парламенту України. 2017–2020. URL : www.rada.gov.ua.

Весь Кіровоград : сайт. 2017. URL : www.kirovograd.net.

Вечірня газета : сайт. 2018. URL : www.vechirka.com.ua.

Вичерпно : інформаційне видання Черкащини. 2012–2020. URL : www.procherk.info.

Відкритий : сайт телеканалу «Відкритий». 2020. URL : www.opentv.media.

Вікка : сайт телекомпанії в Черкаській області. 2018–2020. URL : www.vikka.ua.

Вікна : сайт. 2018–2020. URL : www.vikna.if.ua.

Вісник : офіційне видання Державної фіскальної служби України. 2018–2020. URL : www.visnuk.com.ua.

Вісті Придніпров'я : обласна суспільно-політична газета. 2019. URL : www.vesti.dp.ua.

ВКадрі.ком : відео-сервіс. 2019. URL : www.ua.vkadri.com.

Волинська газета. 2019. URL : www.volga.lutsk.ua.

Волинська обласна прокуратура : сайт. 2019. URL : www.vol.gp.gov.ua.

Волинь : газета. 2019. URL : www.volyn.com.ua.

ВолиньPost : сайт інформаційного агентства. 2019. URL : www.volynpost.com.

Волинь 24. Інформаційний патруль : сайт. 2017–2020. URL : www.volyn24.com.

Всеукраїнська експертна мережа. 2018. URL : www.experts.in.ua.

Вчасно : інформаційне агентство. 2019. URL : www.vchasnoua.com.

Газета по-українськи : всеукраїнська суспільно-політична газета. 2006–2020. URL : www.gazeta.ua.

Главком : інформаційне агентство. 2018–2020. URL : www.glavcom.ua.

Главред : сайт. 2019–2020. URL : www.glavred.info.

Головбух : тижневик. 2020. URL : www.golovbukh.ua.

Головне управління Держпродспоживслужби в Київській області : сайт. 2019. URL : www.oblvvet.org.ua.

Голос Америки : інформаційний Інтернет-ресурс. 2018–2020. URL : www.ukrainian.voanews.com.

Голос Карпат : закарпатське інформаційне агентство. 2019–2020. URL : www.goloskarpat.info.

Голос України : газета Верховної Ради України. 2018–2020. URL : www.golos.com.ua.

Гордон : Інтернет-видання. 2017–2020. URL : www.gordonua.com.

Горностаївка-INFO : електронне видання газети «Сільські новини». 2016.
URL : www.gornostaevka.daily-news.in.ua.

Гречка : інформаційний портал. 2018. URL : www.gre4ka.info.

Громадське : український Інтернет-канал. 2017–2020.
URL : www.hromadske.ua.

Громадське слово : сайт. 2019–2020. URL : www.slovo.org.ua.

Громадський простір : потрал. 2019–2020. URL : www.prostir.ua.

Гурт : портал. 2018–2020. URL : www.gurt.org.ua.

Дебет-Кредити : онлайн-журнал. 2017–2020. URL : www.online.dtkr.ua.

День : щоденна всеукраїнська газета. 2015–2020. URL : www.day.kyiv.ua.

Державна служба фінансового моніторингу України : офіційний сайт.
2019–2020. URL : www.fiu.gov.ua.

Державна фіскальна служба України : офіційний портал. 2014–2020. URL :
www.sfs.gov.ua.

Детектор медіа : Інтернет-видання. 2020. URL : www.detector.media.

Децентралізація : інформаційний портал. 2018. URL :
www.decentralization.gov.ua.

Дзеркало тижня : інформаційно-аналітичний тижневик. 2017–2020. URL :
www.dt.ua.

Дивись.info. Інформаційна агенція : сайт. 2018–2020. URL :
www.dyvys.info.

Ділова Україна : сайт. 2020. URL : www.delukr.kiev.ua.

Дніпропетровська обласна прокуратура : сайт. 2019–2020. URL :
www.dnipro.dp.gov.ua.

Дніпровський район. Дніпропетровська область : сайт. 2019–2020. URL :
www.dnipro.dp.gov.ua.

Економіка і бізнес : сайт. 2018–2020. URL : www.knoow.net.

Економіка і держава : науково-практичний журнал. 2016–2018. URL :
www.economy.in.ua.

Економічна правда : Інтернет-газета. 2008–2020. URL : www.epravda.com.ua.

Експрес онлайн : сайт. 2015–2019. URL : www.expres.online.

Електронні петиції : офіційне Інтернет-представництво Президента України. 2016–2020. URL : www.petition.president.gov.ua.

Еспресо TV : офіційний сайт супутникового телеканалу «Еспресо TV». 2018–2020. URL : www.espreso.tv.

Європейська правда : Інтернет-газета. 2019–2020. URL : www.eurointegration.com.ua.

Житомир.info : сайт. 2018–2020. URL : www.zhitomir.info.

Закарпаття онлайн Beta : Інтернет-видання. 2018–2020. URL : www.zakarpattya.net.ua.

Закон і бізнес : офіційний сайт газети. 2012–2020. URL : www.zib.com.ua.

Збруч : сайт. 2019. URL : www.zbruc.eu.

Здолбунів City : сайт газети. 2019. URL : www.zdolbunivcity.net.

Земля і воля : портал академії успіху. 2019. URL : www.zemlyaivolya.net.

Знай : інформаційний портал. 2018–2020. URL : www.znaj.ua.

З перших уст : сайт. 2020. URL : www.zpu.kr.ua.

Інтерфакс-Україна : інформаційне агентство. 2019. URL : www.ua.interfax.com.ua

Інформаційне агентство «Волинські новини» : сайт. 2010–2020. URL : www.volynnews.com.

Карпатський вісник : сайт інформаційного видання «Карпатський вісник». 2019. URL : www.karpatvisnuk.com.ua.

КМ Портал. 2018. URL : www.kmp.ua.

Коментарі : інформаційно-аналітичний портал. 2019. URL : www.comments.ua.

КНП ВМР «Вараський ЦПМД» : офіційний сайт. 2019. URL : www.varashcpmd.lic.org.ua.

Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка : офіційний веб-сайт. 2019. URL : www.knpu.gov.ua.

Конкурент : інформаційне агентство. 2018–2020. URL : www.konkurent.in.ua.

Консультант кадровика: перша кадрова газета. 2019. URL : www.kadrhelp.com.ua.

Конфлікти і закон : юридичний онлайн-журнал. 2018. URL : www.k-z.com.ua.

Кореспондент.net. 2018–2020. URL : www.ua.korrespondent.net.

Корупція.Маркет : інформаційний портал. 2018. URL : www.market.korupsiya.com.

Кременчуцький ТелеграфЪ : сайт. 2020. URL : www.telegraf.in.ua.

Крим. Реалії : сайт. 2020. URL : www.ua.krymr.com.

Куркуль : онлайн-асистент фермера. 2019. URL : www.kurkul.com.

Лівий берег. Українські новини : сайт. 2019–2020. URL : www.ukr.lb.ua.

Ліга. Блоги : портал. 2019. URL : www.blog.liga.net.

Ліга:Закон : портал. 2019. URL : www.ips.ligazakon.net.

Дьвівська мануфактура новин : веб-сайт. 2019. URL : www.lmn.in.ua.

Львівський обласний центр зайнятості : офіційний сайт. 2019–2020. URL : www.lviv.dcz.gov.ua.

Міністерство соціальної політики України : сайт. 2019–2020. URL : www.msp.gov.ua.

Міністерство у справах ветеранів України : сайт. 2019. URL : www.mva.gov.ua.

Мінфін : сайт. 2020. URL : www.minfin.com.ua.

Моє здоров'я : сайт. 2018–2020. URL : www.moyezdorovya.com.ua.

НАБУ (Незалежна асоціація баків України). 2019. URL : www.nabu.ua.

Навчальні посібники Вінницького національного технічного університету : мережні електронні видання. 2020. URL : www.posibnyky.vntu.edu.ua.

Народна воля : Інтернет-видання. 2014. URL : www.narodnavolya.org.ua.

Народна правда : сайт проукраїнського інформаційного ресурсу. 2017–2020. URL : www.narodna-pravda.ua.

Національна асамблея людей з інвалідністю України : сайт. 2018. URL : www.naiu.org.ua.

Національна асоціація захисту прав громадян : сайт. 2019–2020. URL : www.nazpg.com.

Національний банк України : офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. 2019. URL : www.bank.gov.ua.

Наші гроші : сайт. 2015–2020. URL : www.nashigroshi.org.

Незалежний портал Finance.ua. 2007–2020. URL : www.news.finance.ua.

Нова влада : інформаційне агентство. 2019. URL : www.novavlada.info.

Новинарня : сайт. 2019. URL : www.novynarnia.com.

Новини економіки України : сайт. 2019–2020. URL : www.news.maanim.com.

Новини зі Львова : медійний Інтернет-ресурс. 2019–2020. URL : www.leopolis.news.

Новини Полтавщини : обласне комунальне інформаційне агентство. 2018–2020. URL : www.np.pl.ua.

Новое время (Новий час) : інформаційно-новинний сайт. 2016–2020. URL : www.nv.ua.

Об'єднання «Самопоміч». сайт. 2018–2020. URL : www.samopomich.ua.

Ого.ua : газета. 2019–2020. URL : www.ogo.ua.

Освіта.ua : сайт. 2019–2020. URL : www.osvita.ua.

Офіційний портал Києва. 2019. URL : www.kyivcity.gov.ua.

Офіційний сайт Міністерства юстиції України. 2018. URL : www.minjust.gov.ua.

Пенсійний фонд України : вебпортал. 2019–2020. URL : www.pfu.gov.ua.

Перша електронна газета. 2018–2020. URL : www.persha.kr.ua.

Під прицілом : авторський проект регіональних журналістських розслідувань. 2019–2020. URL : www.sm.suspilne.media.

Повага : сайт. 2019–2020. URL : www.povaha.org.ua.

Погляд : сайт. 2014–2020. URL : www.pogliad.com.ua.

Подільська районна в місті Києві державна адміністрація : офіційний веб-портал КМДА. 2019. URL : www.podil.kyivcity.gov.ua.

Полтавщина : Інтернет-видання. 2012–2019. URL : www.poltava.to.

Права людини в Україна : інформаційний портал Харківської правозахисної групи. 2020. URL : www.khpg.org.

Провінція : інформаційно-аналітичне видання. 2018. URL : www.provincia.com.ua.

Пропозиція : агропортал. 2019. URL : www.propozitsiya.com.

Профспілка працівників освіти і науки України : офіційний сайт. 2018–2020. URL : www.pon.org.ua.

Прямий : телеканал. 2019–2020. URL : www.prm.ua.

Публічне управління і адміністрування в Україні : журнал. 2019. URL : www.pag-journal.iei.od.ua.

Радіо «Максимум» : сайт. 2015. URL : www.maximum.fm.

Радіо «Свобода» : офіційний український інформаційний сайт радіостанції «Свобода». 2009–2020. URL : www.radiosvoboda.org.

Радіо «Трек» : сайт FM-радіостанції на Рівненщині. 2020. URL : www.radiotrek.rv.ua.

Ракурс : суспільно-правовий портал. 2018–2020. URL : www.racurs.ua.

РБК-Україна : потрал. 2017–2020. URL : www.rbc.ua.

Рівне вечірнє : інформаційно-аналітична газета Рівненщини. 2019–2020. URL : www.rivnepost.rv.ua.

Рубрика : суспільно-політичне Інтернет-видання. 2020. URL : www.rubryka.com.

Сайт Кременчука. 2019–2020. URL : www.05366.com.ua.

Сайт міста Тернополя. 0352.ua. 2016–2020. URL : www.0352.ua.

Сайт міста Чернівці. 0372.ua. 2018. URL : www.0372.ua.

Свідок : сайт. 2018. URL : www.svidok.online.

Сирітству – ні! Всеукраїнський портал національного усиновлення. 2018.
URL : www.sirotsvty.net.

Слово і діло : аналітичний портал. 2015–2020. URL : www.slovoidilo.ua.

Слово Просвіти : всеукраїнський культурологічний тижневик. 2019–2020.
URL : www.slovoprosvity.org.

Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері
Центрального регіону : сайт. 2018. URL : www.vppnr.gr.gov.ua.

Соборна площа : загальнополітичний інформаційний тижневик. 2019–
2020. URL : www.soborka.news.

Соцпортал : сайт інформаційного агентства «Socportal.info». 2017. URL :
www.socportal.info.

Столична нерухомість. 100realty.ua : інформаційно-аналітичний портал.
2020. URL : www.100realty.ua.

Стрічка.ком : сервіс. 2019–2020. URL : www.cv.strichka.com.

Сьогодні : щоденна суспільно-політична газета. 2015–2020. URL :
www.segodnya.ua.

T1.ua : портал. 2019–2020. URL : www.t1.ua.

Табло ID : сайт. 2018–2020. URL : www.tabloid.pravda.com.ua.

TBA : телеканал. 2019–2020. URL : www.tva.ua.

Телеканал Z : телеканал місцевого мовлення (м. Запоріжжя). 2020. URL :
www.ztv.zp.ua.

Територіальні органи ДФС у Дніпропетровській області : офіційний
портал. 2019–2020. URL : www.dp.sfs.gov.ua.

Територіальні органи ДФС у Кіровоградській області : офіційний портал.
2019–2020. URL : www.kr.sfs.gov.ua.

Територіальні органи ДФС у м. Києві : офіційний портал. 2019–2020.
URL : www.kyiv.sfs.gov.ua.

Тернопільська обласна державна адміністрація : сайт. 2020. URL :
www.oda.te.gov.ua.

Ти в Черкасах : сайт міста № 1. 2020. URL : www.in.ck.ua.

Тиждень.ua : електронна версія журналу. 2013–2020. URL : www.tyzhden.ua.

Точка доступу : онлайн-видання. 2019–2020. URL : www.dostyp.com.ua.

Трибуна : незалежна преса Полтави. 2017–2020. URL : www.tribuna.pl.ua.

ТСН (Телевізійна служба новин) : сайт. 2009–2020. URL : www.tsn.ua.

УКМЦ (Український кризовий медіа-центр) : сайт. 2019–2020. URL : www.longread.uacrisis.org.

Україна комунальна. Головний експерт житлово-комунального господарства України : сайт. 2019. URL : www.jkg-portal.com.ua.

Україна молода : щоденна інформаційно-політична газета. 2018–2020. URL : www.umoloda.kyiv.ua.

Українська біржа : сайт. 2017–2020. URL : www.ux.ua.

Українська правда : Інтернет-газета. 2015–2020. URL : www.pravda.com.ua.

Українські новини : сайт. 2017–2020. URL : www.ukranews.com.

Укрінформ : мультимедійна платформа іномовлення України. 2016–2020. URL : www.ukrinform.ua.

УНН (Українські національні новини) : українське Інтернет-видання і незалежне українське інформаційне агентство. 2018–2020. URL : www.unn.com.ua.

УНІАН : українське незалежне інформаційне агентство новин «УНІАН». 2011–2020. URL : www.unian.ua.

Управління економіки міста виконавчого комітету Рівненської міської ради : сайт. 2019–2020. URL : www.economy.rv.ua.

Урядовий кур'єр : газета Кабінету Міністрів України. 2020. URL : www.ukurier.gov.ua.

Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. 2007–2020. URL : www.kmu.gov.ua.

Факти ICTV : сайт новин. 2020. URL : www.fakty.com.ua.

ФБУ (Федерація баскетболу України) : сайт. 2020. URL : www.fbu.ua.

Фінанси та економіка : Інтернет-портал. 2018–2020. URL : www.finbalance.com.ua.

Фінансова грамотність : курси онлайн. 2017–2020. URL : www.vlasnifinansy.info.

Фінансовий аналіз онлайн : сайт. 2019–2020. URL : www.finalon.com.

Фокус : сайт. 2019. URL : www.focus.ua.

Хрещатик. Київ : міська газета. 2014–2020. URL : www.kreschatic.kiev.ua.

Цензор.нет : сайт новин «Цензор.нет». 2019. URL : www.censor.net.ua.

Центр громадського здоров'я МОЗ України : сайт. 2019–2020. URL : www.phc.org.ua.

Центр економічної стратегії : сайт. 2020. URL : www.ces.org.ua.

Цікавості : пізнавальний Інтернет-журнал. 2017. URL : www.cikavosti.com.

Ціна держави : сайт. 2018–2020. URL : www.cost.ua.

Четверта влада : сайт. 2020. URL : www.4vlada.com.

ШосткаNews.City: сайт. 2020. URL : www.shostkanews.city.

Юридична газета : всеукраїнське щотижневe професійне юридичне видання. 2018–2020. URL : www.yur-gazeta.com.

Юридичні послуги online : сайт. 2018–2020. URL : www.bitlex.ua.

Я – Бухгалтер : сайт. 2018–2020. URL : www.ibuh.info.

Ad Astra. Спецвидання : сайт. 2020. URL : www.adastra.org.ua.

Agravery : аграрне інформаційне агентство. 2016. URL : www.agravery.com.

Agronews. Головні аграрні новини : портал. 2020. URL : www.agronews.ua.

AgroPolit.com. Гаряча агрополітика : сайт. 2018. URL : www.agropolit.com.

Aspi news сайт. 2018–2020. URL : www.aspi.com.ua.

ATR : сайт телеканалу. 2019. URL : www.atr.ua.

BBC news Україна : сайт. 2019. URL : www.bbc.com.

Business.ua.com : незалежний суспільно-економічний портал. 2017–2020. URL : www.businessua.com.

- Champion.com.ua : сайт. 2020. URL : www.champion.com.ua.
- ChangeUA : сайт. 2018–2020. URL : www.changeua.com.
- Checkpoint Business Media : проект. 2020. URL : www.ckp.in.ua.
- Cryptobit.media : універсальний багатомовний інформаційний ресурс про технології блокчейн і криптовалюти. 2019. URL : www.cryptobit.media.
- Depo.ua : суспільно-політичний портал. 2017–2020. URL : www.depo.ua.
- Deutsche Welle (DW) : новини й аналітика з Німеччини українською мовою. 2018–2020. URL : www.dw.com.
- Easysend : блог. 2018–2020. URL : www.easysend.pl.
- EBA (European Business Association. Європейська Бізнес Асоціація) : сайт. 2019. URL : www.eba.com.ua.
- Eco Technology : інформаційний ресурс. 2019. URL : www.ecotech.news.
- Financial club (Фінансовий клуб). 2019. URL : www.finclub.net.
- FinPost : Інтернет-портал. 2019. URL : www.finpost.com.ua.
- Firtka. Агенція новин : сайт. 2018–2019. URL : www.firtka.if.ua.
- Galfinance : фінансово-інформаційний портал. 2020. URL : www.galfinance.info.
- Grc.ua : сайт. 2019. URL : www.kiev.grc.ua.
- Happy Monday. Антикризова кар'єрна допомога 2.0. 2018. URL : www.happymonday.ua.
- ILF. Юридична компанія : сайт. 2018–2020. URL : www.ilf-ua.com.
- Jooble : сайт пошуку роботи в Україні. 2018. URL : www.ua.jooble.org.
- K.Fund Media : інформаційний ресурс. 2011. URL : www.kfund-media.com.
- LDaily : інформаційно-аналітичне бізнес-видання. 2016–2020. URL : www.ldaily.ua.
- Lviv.com : медіа-сервіс. 2017–2020. URL : www.lviv.com.
- Marketer : Інтернет-видання. 2018–2020. URL : www.marketer.ua.
- MGI PSP Audit : сайт аудиторської компанії. 2017–2020. URL : www.pspaudit.com.ua.
- Mind : веб-сайт. 2019–2020. URL : www.mind.ua.

NEWS UA : сайт. 2020. URL : www.newsua.one.

NizhynNEWS : Інтернет-портал. 2020. URL : www.nizhyn.in.ua.

ОТП Банк : сайт банку. 2019. URL : www.otpbank.com.ua.

Pokrovsk.City : сайт газети «Маяк». 2016–2019. URL : www.pokrovsk.city.ua.

Politeka : інформаційний сайт. 2018–2019. URL : www.politeka.net.

Pro money – онлайнмарафон з фінансової грамотності : сторінка мережі «Фейсбук». 2020. URL : www.facebook.com/PromoneyN.

Ratel.kz : суспільно-політичний сайт. 2016. URL : www.ratel.kz.

Responsible Future. Інформаційний простір сталого розвитку : сайт. 2019. URL : www.responsiblefuture.com.ua.

Samsung Newsroom Україна : сайт. 2019. URL : www.news.samsung.com.

Studme.com.ua : навчальні матеріали для студентів. 2020. URL : www.studme.com.ua.

TeNews. Всі новини Тернопільщини : сайт. 2019. URL : www.tenews.org.ua.

Uainfo. Правда з блогів : сайт. 2017–2020. URL : www.uainfo.org.

UA.NEWS : інформаційно-аналітичний портал. 2019–2020. URL : www.ua.news.

UA: PIBHE : сайт. 2019–2020. URL : www.rv.suspilne.media.

UA|TV : український телеканал. 2020. URL : www.uatv.ua.

UBR (Український бізнес ресурс) : сайт. 2019–2020. URL : www.ubr.ua.

UkrMedia : Інтернет-газета. 2018. URL : www.ukr.media.

Uteka: електронне видання для керівників і бухгалтерів. 2018–2020. URL : www.uteka.ua.

Uzhgorod.in : Закарпатський інформаційно-діловий портал. 2019. URL : www.uzhgorod.in.

Uzhgorod.net.ua : інформаційно-аналітичний інтернет-портал. 2018–2020. URL : www.uzhgorod.net.ua.

Work.ua : сайт пошуку роботи в Україні. 2019. URL : www.work.ua.

Zakon.help : інформаційно-консультаційна платформа. 2018–2020. URL : www.zakon.help.

Zaxid.net : аналітичне інтернетівське видання Львова. 2017–2018. URL : www.zaxid.net.

Zik : сайт інформаційного агентства «Zik», яке відбиває інформаційні процеси у Львові та області, у західному регіону України. 2011–2020. URL : www.zik.ua.

Zmi.ck.ua. Центр черкаський медіа : Інтернет-видання. 2019. URL : www.zmi.ck.ua.

Zmina. Центр прав людини : сайт. 2019. URL : www.zmina.info.

032.ua : сайт міста Львова. 2018–2019. URL : www.032.ua.

5-й канал : офіційний сайт 5-го каналу. 2010–2019. URL : www.5.ua.

7 Днів-Україна : інформаційний сайт. 2018. URL : www.7days-ua.com.

20 хвилин : незалежний новинний портал Житомира. 2018. URL : www.zt.20minut.ua.

20 хвилин : незалежний новинний портал Тернополя. 2019. URL : www.te.20minut.ua.

20 хвилин Вінниця : сайт новин. 2005–2019. URL : www.vn.20minut.ua.

24-й телеканал : офіційний сайт 24-го телеканалу. 2016–2020. URL : www.24tv.ua.

112.ua : офіційний сайт телеканалу «112 Україна». 2020. URL : www.112.ua.

ДОДАТОК

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

1. Прудникова Т. І. Функціонування неспеціалізованих лексем в публіцистичних текстах економічної тематики. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 145–154.

2. Прудникова Т. І. Актуалізація прикметників в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової комунікації). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 1. Ч. 1 2020. С. 102–108.

3. Прудникова Т. І. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія : збірник наук. праць*, 2020. Вип. 22. С. 229–236.

4. Прудникова Т. І. Лексеми з префіксоїдом *крипто-* на тлі динаміки української економічної терміносистеми: семантично-дериваційна інтерпретація. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. збірник наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. Том 3. С. 50–56.

5. Прудникова Т. І. Нові тенденції вживання лексики в публікаціях економічної сфери (на прикладі номінацій медичної галузі). *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 14. Т. 2. С. 69–74.

6. Прудникова Т. І. Особливості функціонування розмовних дієслів в публіцистичних текстах економічної тематики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : збірник наук. праць*. Випуск 38 / Херс. держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2020. С. 47–52.